THE UNIVERSITY

OF ILLINOIS

LIBRARY

328.485

Sw32r

1875

v.2[2].

BIHANG

TILL

RIKSDAGENS PROTOKOLL

VID

LAGTIMA RIKSDAGEN I STOCKHOLM

ÅR 1875.

TRANSFERRED
JAN 7 1911

ANDRA SAMLINGEN.

2:dra Afdelningen:

Komité-Betänkanden.

S.D. 1898.

1:o. Betänkande och förslag i fråga om Kommers-kollegii indragning eller förändrade organisation, afgifna den 13 Januari 1875 af dertill i nåder förordnade komiterade.

2:o. Afgifna utlåtanden öfver Komiterades underdåniga Betänkande och förslag angående åtskilliga läroverks förening med Teknologiska Institutet och bildandet af en Teknisk Högskola.

3:o. Hushållningssällskapens till Landtbruks-akademiens förvaltningskomité afgifna utlåtanden, rörande de under år 1874 vidtagna åtgärder för husslöjdens befrämjande m. m.

4:o. Underdånigt Betänkande och förslag angående veterinärväsendets ordnande, afgifvet den 5 December 1874 af i nåder förordnade komiterade, jemte Sundhets-kollegii i ärendet afgifna utlåtande.

5:o. Underdåniga betänkanden och förslag angående inrättande af en enke- och pupillkassa för folkskolelärare samt rörande ändringar i reglementet för folkskolelärarnes pensionsinrättning, afgifna den 30 November 1874 af i nåder förordnade komiterade jemte de af direktionen för nämnda pensionsinrättning i ärendet afgifna utlåtanden.

328.485
Sw 32r
1875
sup. v. 2²

27 Je 23

BETÄNKANDE OCH FÖRSLAG

I FRÅGA OM

KOMMERS-KOLLEGII INDRAGNING ELLER FÖRÄNDRADE ORGANISATION

AFGIFNA

DEN 13 JANUARI 1875

AF

DERTILL I NÅDER FÖRORDNADE KOMITERADE.

STOCKHOLM
CENTRAL-TRYCKERIET
1875.

520471

Stormägtigste, Allernädigste Konung!

Sedan Riksdagen uti underdånig skrifvelse den 17 sistlidne Maj anhållit. det Eders Kongl. Maj:t täcktes taga frågan om Kommerskollegii indragning eller förändrade organisation under förnyad ompröfning och till nästa Riksdag framlägga de

förslag i ämnet, hvartill omständigheterna kunde föranleda; så har Eders Kongl. Maj:t den 5 derpå följande Juni funnit godt i nåder uppdraga åt undertecknade, i egenskap af ordförande och ledamöter i en särskildt tillförordnad komité, att rörande denna fråga, efter pröfning af alla på densammas lösning inverkande omständigheter, afgifva underdånigt utlåtande och förslag; och få komiterade, som, efter att hafva sammanträdt första gången den 30 sistlidne Juni, nu afslutat sina arbeten, i underdånighet afgifva sålunda anbefalda utlåtande och förslag.

Frågan om Kommerskollegii indragning eller förändrade organisation har, fristående eller i sammanhang med den mera omfattande frågan om en genomgripande förändring af samtliga styrelseverkens organisation, ända från 1809—10 årens riksdag ofta utgjort föremål för så väl regeringens som folkrepresentationens ompröfning. För vinnande af en rigtig uppfattning af förstnämnda frågas närvarande ställning torde derför vara erforderligt, att i minnet återkalla det hufvudsakligaste af hvad som efter sagda års riksdag blifvit åtgjordt, icke allenast för lösning af frågan om Kommerskollegii indragning eller förändrade organisation, utan äfven för åstadkommande af en lämpligare organisation af förvaltningen i dess helhet. Då emellertid ett, den 26 Maj 1859 afgifvet, underdånigt komitébetänkande om en förändrad organisation af rikets styrelse och förvaltningsverk innehåller en utförlig historik öfver rikets kollegiers uppkomst och utveckling jemte redogörelse för reformarbetet intill den tiden, anse komiterade sig kunna fatta sig temligen kort i den rekapitulation de nu gå att göra.

Kommerskollegium och det under senare tiden dermed införlifvade Bergskollegium inrättades år 1637 genom utbrytning från Kammarkollegium. Åt förstnämnda embetsverk uppdrogos ärenden rörande varuförädlingen och handeln; och till Bergskollegii handläggning hänvisades ärenden rörande bergshandteringen. Kommerskollegium blef emellertid redan år 1680 indraget och åter förenadt med Kammarkollegium, hvaraf det var en afdelning intill år 1711, då det å nyo gjordes till ett från sistnämnda embetsverk fristående kollegium.

I proposition till Rikets Ständers Statsutskott den 5 Juli 1809 förklarade Kongl. Maj:t sig benägen, att företaga alla med riksstyrelsens tillbörliga handhafvande förenliga indragningar, och uppdrog åt Statsutskottet att framlägga förslag i sådant syfte. Då Utskottet icke kunde medhinna ett dylikt arbete, hemstälde Rikets Ständer i skrifvelse den 3 Januari 1810, att Kongl. Maj:t måtte tillsätta en komité för utarbetande af ett fullständigt förslag, som skulle underställas påföljande Riksdags

pröfning. Sedan derefter yttranden inhemtats från samtliga kollegier och hofrätter rörande de utvägar, som inom dessa verk kunde vara att vidtaga, förordnades den 1 Oktober 1811 ledamöter i komitén. Denna komité afgaf sitt betänkande den 31 Mars 1812, och detsamma öfverlemnades den 12 påföljande Juni till Rikets då församlade Ständers Statsutskott. Komitén hade emellertid endast föreslagit några obetydliga förändringar, enär den ansett sig icke kunna föreslå en rubbning i kollegiernas och embetsverkens genom grundlagen bestämda ställning. Rikets Ständer funno sig derför föranlåtne att i skrifvelse af den 24 Juli 1812 anhålla, att en särskild komité måtte tillsättas till utarbetande af en fullständig plan för en enklare, säkrare och mindre kostsam förvaltning af rikets allmänna ärenden. Då det oaktadt ingenting åtgjordes för frågans lösning, förnyade 1815 års Riksdag samma anhållan, hvarefter Kongl. Maj:t förordnade om åtskilliga förberedande undersökningar. Någon komité tillsattes likväl icke, och 1817—18 årens Riksdag fann derför nödigt att tillsätta ett särskildt utskott för att utarbeta och uppgifva allmänna grunder, icke allenast för indragning och sammanslående af öfverflödiga embeten och tjenster, utan ock för en förbättrad arbetsmetod. I betänkande af den 6 Maj 1818 angaf Särskilda Utskottet de allmänna grunder, som borde följas af den komité, hvilken fortfarande ansågs vara erforderlig för frågans bringande till ett lyckligt slut. Såsom allmänna grundsatser uttalade Utskottet: att den domsrätt, som tillkom kollegierna, borde öfverflyttas till domstolarne, att den kollegiala styrelseformen icke vore erforderlig, utan snarare hinderlig vid allmänna frågors behandling, och att genom införande af ministerstyrelse vunnes både större skyndsamhet och möjlighet att till fullo begagna rättigheten att af Statsrådets medlemmar fordra redo för den inre styrelsen. Beträffande särskildt de ärenden som tillhörde Kommerskollegium, ansåg Utskottet, utan att inlåta sig i några detaljer, att desamma kunde öfvertagas af Inrikesministern, och att Bergskollegium borde upphäfvas och bergshandteringen ställas under en chef, hvilken närmast skulle bero af Inrikesministern. I skrifvelse af den 2 Juli 1818 öfverlemnade Rikets Ständer detta Utskottets förslag, med anhållan, att Kongl. Maj:t ville förordna en komité att genast och verksamt företaga en ny reglering af rikets embeten och tjenster jemte ett förbättradt arbetssätt, så att komiténs förslag måtte kunna vid nästa riksdag för Rikets Ständer framläggas.

I öfverensstämmelse med denna Rikets Ständers uttalade önskan, tillsatte Kongl. Maj:t den 2 Februari 1819 den begärda komitén. I det betänkande, som komiterade afgåfvo den 29 Juni 1822, förklarade de sig icke kunna tillstyrka införandet af ministerstyrelse i ordets egentliga bemärkelse, men ansågo det vara af högsta vigt, att i spetsen för hvarje afdelning af administrationen vore ställd en embetsman, som kunde med öfversigt och kännedom af alla de ämnen och ärenden, som tillhörde hans förvaltning, å ena sidan när som helst derför göra Konungen redo

och å den andra ega tillräcklig myndighet för att med drift och verksamhet vaka öfver administrationens gång inom sitt departement, men utan att kunna efter eget godtfinnande något hufvudsakligt beslut fatta. Under förutsättning att kollegierna icke vidare borde utöfva någon domaremakt i rättsfrågor äfvensom att angående deras befattning med ämnen af egentligen administrativ art allt hvad som rörde näringarne borde från dem helt och hållet skiljas, ansågo komiterade, att alla sådana till näringarne, allmänna hushållningen och inre ordningen hörande frågor, hvilka i administrativ väg pröfvades och afgjordes, borde inför Konungen af vederbörande departementschef omedelbart och utan kollegiernas mellankommande åtgärd föredragas. I öfverensstämmelse med dessa allmänna grundsatser föreslogo komiterade bland annat:

att Kommerskollegium måtte indragas;

att ansökningar om erhållande af patent, ärenden angående regleringen af rikets marknader, frågor om afgifter, som för varor borde erläggas, mål om nya städers och köpingars inrättande, karantänsanstalter, instruktioner och föreskrifter i handelsärenden för de å utrikes orter tillsatte konsuler, samt alla sådana ärenden i öfrigt, som vore af större omfattning, samt kunde åsyfta ut- och inrikes handelns och sjöfartens samt manufakturers, handtverkeriers och andra inhemska slöjders vidmagthållande och förkofran borde omedelbart tillhöra Konungens pröfning;

att i öfrigt de mål och ärenden, som i administrativ väg af Kommerskollegium afgjordes, borde få upptagas och pröfvas hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande samt besvären öfver sådana beslut omedelbart hos Konungen anföras;

att för handläggning af mindre detaljbefattningar rörande handeln och näringarne måtte under statssekreterarens för Handeln och Finanserna inseende inrättas ett Kommers- och Manufakturkontor, bestående af en chef, en sekreterare, en ombudsman och nödig betjening;

att till detta kontor skulle höra bland annat: kontrollen å statistiska underrättelser rörande handeln och slöjderna samt ordnandet af dessa underrättelser i tabellarisk form, undersökning af handlingar som inlemnades för erhållande af fribref, anstalter till skeppsbrutne och nödställde sjömäns hemförskaffande från främmande orter, tillsyn att hos vederbörande rederier ersättning utsökes för de kostnader, som genom konsulerne användas till förenämnda sjöfolks hemförskaffande, och granskning af konsulernes räkning häröfver;

att statssekreteraren till vinnande af de underrättelser och upplysningar, som han funne nödiga för beredande af de förslag och vidtagande af de åtgärder, hvilka till handelns och slöjdernas lifvande kunde bidraga, skulle ega utse en konselj af erfarne handlande och slöjdidkare samt andra kunnige män; dock med skyldighet att underställa valet af ledamöterne Konungens pröfning;

att förvaltningen af manufakturdiskonten och de till manufakturernes befrämjande anslagna medel borde anförtros åt en särskild direktion;

att Bergskollegium måtte indragas och i dess ställe inrättas ett Bergskontor, bestående af en chef eller öfverdirektör för bergverken med en öfverinspektor, en sekreterare och nödig betjening, och att detta nya verk skulle erhalla största delen af den administrativa befattning som tillhörde Bergskollegium.

Detta komiterades förslag öfverlemnades den 4 Mars 1823 till Rikets då församlade Ständer, som tillsatte ett särskildt utskott för ärendets vidare handläggning. Utskottet afgaf sitt betänkande den 25 Augusti samma år och upptog samt utvecklade vidare de åsigter, komiterade uttalat i afseende å organisationen af statsförvaltningens högsta instans, hvarjemte utskottet, under antagande att, derest rättstvister blefve till allmänna domstolarne öfverlemnade, någon kollegialstyrelse för näringarne icke vore nödig, lika med 1819 års komité tillstyrkte, att Kommerskollegium och Bergskollegium måtte indragas och i desses ställe inrättas ett Manufaktur- och Kommerskontor samt ett Bergskontor. De af Särskilda Utskottet framställda åsigter i fråga om Statsrådets organisation föranledde Konstitutionsutskottet vid samma riksdag att inkomma med ett förslag till förändrad lydelse af 5 och 6 med flere i sammanhang med dessa stående §§ af regeringsformen, hvilket förslag jemväl antogs att hvila till nästkommande riksdag, men då föll, för att med några jemkningar återupptagas af 1834—35 årens Riksdags Konstitutionsutskott, hvarefter det slutligen blef antaget vid 1840—41 årens Riksdag och Statsrådet derigenom fick den organisation detsamma ännu eger. Beträffande Särskilda Utskottets förslag i öfrigt öfverlemnade Rikets Ständer detsamma till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t ville till verkställighet befordra de delar af detsamma, hvilka kunde finnas ledande till förenkling af styrelsen och till inskränkning i embetsmännens antal. I fråga om de båda kollegierna angaf Riksdagen icke någon bestämd åsigt utan hänsköt saken helt och hållet till Kongl. Maj:t, som, efter det den Kommerskollegium och Bergskollegium tillkommande domsrätt i vissa tviste-, brott- och utsökningsmål genom särskilda nådiga förordningar af den 17 April 1828 förklarats skola upphöra, afgjorde frågan om de båda kollegiernas ställning för den närmaste framtiden genom utfärdande af nådiga instruktioner, för Kommerskollegium den 23 April 1831 och för Bergskollegium den 28 December 1832.

Det var derefter först vid 1847—48 årens riksdag som frågan om Kommerskollegii och Bergskollegii indragning åter upptogs, i det nemligen Kongl. Maj:t i sin proposition angående statsverkets tillstånd och behof gjorde framställning derom, att, för beredande af större enkelhet och kraft åt förvaltningen, Kommerskollegium och Bergskollegium måtte utbytas mot två särskilda öfverstyrelser, den ena för handel och slöjder samt den andra för bergverken, med sålunda förändrad organisation, att

den kollegiala sammansättningen upphörde och förvaltningspersonalen komme att hvartdera verket bestå af en chef med allena beslutanderätt och rådgifvande departementalföredragande eller byråchefer med reservationsrätt samt, då fråga vore om afgifvande af underdåniga förslag eller utlåtanden till Kongl. Maj:t, med rättighet att låta sina reservationer dessa förslag eller utlåtanden åtfölja. Då Rikets Ständer emellertid funno sig icke böra bifalla hvad af Kongl. Maj:t äskats för genomförande af en dylik organisation, beslöt Kongl. Maj:t, att med vidare behandling af frågan om de tvänne kollegiernas förändrade organisation skulle anstå. Sedan Rikets Ständer vid följande riksdag beslutit en nedsättning i anslaget till Bergskollegium och i sammanhang dermed anhållit, att Kongl. Maj:t måtte vidtaga den indragning i Bergskollegii tjenstemannapersonal, som i följd af nedsättningen i anslagssumman kunde blifva nödvändig, förklarade Kongl. Maj:t i proposition till 1856 års Riksdag angående statsverkets tillstånd och behof sig, i betraktande af den minskning i Bergskollegii göromål, som under senare tid egt rum och ofelbart komme att än vidare tilltaga, i samma mån som en af omständigheterna påkallad mera utsträckt frihet vid jernhandteringens bedrifvande blefve medgifven, finna det vara mindre lämpligt, att för ombesörjandet af den återstående delen af dessa göromål ett särskildt embetsverk bibehölles, och föreslog af sådan anledning, att Bergskollegium måtte indragas och dess göromål öfverflyttas på Kommerskollegium. Förslaget bifölls af Rikets Ständer och trädde från och med år 1858 i verkställighet. Ett vid 1853—54 årens riksdag af enskild motionär väckt förslag om Kommerskollegii indragning föranledde deremot icke någon åtgärd från Riksdagens sida. Vid 1856—58 årens riksdag afgåfvo Rikets Ständer jemväl en skrifvelse med begäran, att Kongl. Maj:t täcktes förordna en komité af sakkunniga personer för att afgifva yttrande och förslag, huruvida och på hvad sätt en sådan förändring uti styrelseverkens och förvaltningsmyndigheternas organisation skulle kunna åstadkommas, som, i öfverensstämmelse med de grunder, hvarpå den så kallade departementalstyrelsen hvilade, beredde en dylik organisations närmare samband med statsdepartementen äfvensom möjligaste enkelhet i ärendenas behandling i förening med nödig säkerhet, samt att Kongl. Maj:t derefter ville vid nästa riksdag, med delgifvande af nämnda förslag, framställa den nådiga proposition i ämnet, som kunde finnas af behofvet påkallad. Med anledning häraf uppdrog Kongl. Maj:t den 19 Juni 1858 åt en för ändamålet tillsatt komité att afgifva yttrande och förslag uti det ämne som i Rikets Ständers skrifvelse åsyftades.

Riksdagen hade i den åberopade skrifvelsen bland annat anfört, att, för så vidt fråga kunde blifva om en förändring, åsyftande att införa en uti åtskilliga andra länder bruklig så kallad ministerstyrelse, hvarigenom förvaltningsärendena blefve *afgjorda* af departementscheferna och departementen således organiserade med byråer endast för ärendenas *beredande,* en dylik förändring hvarken vore öfverensstämmande med våra

grundlagar eller i öfrigt förenlig med den säkerhet att ärendena behörigen handlades, som vore afsedd derigenom att denna handläggning vore öfverlemnad åt embets- och tjenstemän, hvilka, sjelfständigt verkande, voro för sina åtgärder i laga ordning ansvarige, hvaremot det åsyftade ändamålet syntes kunna vinnas, derigenom att de behöfliga förvaltningsverken, måhända med ett eller annat undantag, såsom särskilda afdelningar förenades med departementen under departementschefens högsta chefskap och inseende. Under sådana förhållanden kunde komitén svårligen framkomma med något förslag till en väsentligare förändring i förhållandet mellan embetsverken och regeringen, utan inskränkte komitén sig till att angifva, hvad den ansåg kunna tjena till att åstadkomma ett sådant närmare samband dem emellan som Rikets Ständer ansett önskvärdt.

I fråga om Kommerskollegium ansågo komiterade, att detsammas egenskap af rikskollegium kunde utan olägenhet upphöra, och tillstyrkte:

att i dess ställe måtte inrättas en förvaltning under namn af »Styrelsen för handel, bergverk och slöjder», bestående af en chef eller Generaldirektör jemte fyra föredragande ledamöter under benämning »kommerseråd», nemligen *en* för ärenden, som rörde handel och sjöfart, jemte förvaltningen af handels- och sjöfartsfonden, hvilken komiterade föreslogo skulle öfverflyttas till det nya embetsverket, *en* för bergverksärenden, *en* för ärenden som rörde fabriker och manufakturer jemte förvaltningen af manufaktur- och ulldiskontfonderna, och *en* för andra till embetsverket hörande ärenden;

att i frågor om nya allmänna författningar eller om förklaring eller ändring af äldre dylika stadganden, äfvensom angående befordringar, afsked eller åtal för tjenstefel, chefen och ledamöterne samfäldt skulle deltaga med lika rösträtt;

att alla öfriga ärenden skulle handläggas endast af chefen jemte föredraganden och en annan ledamot;

att uti frågor om fondernas förvaltning kollegial rösträtt skulle tillkomma ledamöterne, men deremot i alla andra mål, med undantag af pleniärenden, chefen ega ensamt beslutanderätt, dock med rättighet och skyldighet för de närvarande ledamöterne, då de icke ansågo sig kunna biträda beslutet, att till protokollet anföra sina skiljaktiga meningar, hvilka, när fråga vore om underdåniga skrifvelser eller utlåtanden till Kongl. Maj:t, borde desamma åtfölja.

Den 5 Juli 1867 företog Kongl. Maj:t komiterades berörda förslag till afgörande i hvad det afsåg Kommerskollegium, och i sammanhang härmed pröfvades en af Riksdagen den 8 Maj samma år afgifven underdånig skrifvelse, i hvilken Riksdagen anmält, att, sedan hos Riksdagen framställning blifvit gjord derom, att Kommerskollegium måtte så fort som möjligt indragas och emellertid inga tjenster inom nämnda verk tillsättas annorlunda än på förordnande, samt att presidentsbefattnin-

gen derstädes måtte fortfarande lemnas obesatt. Riksdagen, vid behandlingen af denna fråga, i brist på erforderlig utredning, ansett sig icke böra ingå i hufvudsaklig pröfning, huruvida Kommerskollegium kunde indragas, eller på hvad sätt handläggningen af de under detta embetsverk hörande ärenden lämpligast skulle kunna ordnas, helst frågan om förändrad organisation af rikets styrelse- och förvaltningsverk i allmänhet vore hos Riksdagen under behandling, men att, då en ombildning af Kommerskollegium redan tillförne varit ifrågasatt, Riksdagen, som ansåg det välbetänkt om redan nu åtgärder vidtogos till underlättande af en sådan förändring, beslutit anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes förordna, att, intill dess frågan om Kommerskollegii indragning eller förändrade organisation kunde varda slutligen afgjord, embeten och tjenster inom nämnda embetsverk skulle endast på förordnande och tillsvidare tillsättas. Kongl. Maj:t fann den af komiterade föreslagna ombildning af Kommerskollegium icke innefatta sådana fördelar framför den befintliga organisationen att förslaget borde vinna afseende, hvarvid Kongl. Maj:t, som framdeles ville taga i öfvervägande huruvida en sådan anordning kunde ske, att de till Kommerskollegium hörande mål och ärenden skulle, utan uppoffring af deras ändamålsenliga handhafvande, kunna på annat, till besparing i statsutgifterna ledande sätt pröfvas och afgöras, emellertid förklarade, att det ledigvarande presidentsembetet i Kollegium icke för det dåvarande komme att återbesättas, samt anbefalde Kollegium, att, intill dess annorlunda i nåder beslutades, endast på förordnande och tillsvidare tillsätta de tjenster och befattningar hos Kollegium, som under tiden kunde blifva lediga.

Vid 1868 års riksdag afgaf Kongl. Maj:t proposition, dels om inrättande af ett statsdepartement för näringar och allmänna arbeten, dels om ett tillägg till 7 § regeringsformen angående rättighet för Konungen att uppdraga afgörandet af vissa ärenden åt departementschef. Af bilagan N:o 5 till den vid samma riksdag afgifna proposition angående statsverkets tillstånd och behof inhemtas, att de föreslagna förändringarna i regeringsformen ansetts vara nödvändiga förutsättningar för indragning af Kommerskollegium. Föredragande departementschefen hade nemligen förklarat, dels, att det icke lät sig verkställas, att, utan men för ärendenas behandling, till statsdepartementen öfverföra betydligaste delen af ett stort embetsverks verksamhet, utan att samtidigt från nu varande departementen förflytta en del af de ärenden, som redan hörde dit, till ett nytt departement, dels ock, att då de byråer, hvilka kunde komma att inrättas, icke lämpligen borde blifva i allo fristående myndigheter med rätt för hvarje byråchef för sig att besluta i de mål, som nu utgjorde föremål för kollegial behandling, vederbörande departementschef, om den kollegiala formen för ärendenas behandling upphörde, i allmänhet borde utöfva beslutanderätten, men dervid hafva att trygga sig vid den speciela utredning, som inom den ena eller andra byrån blefve under byråchefens ledning beredd åt der förekommande mål.

hvilkas expedierande sedermera skulle inom byrån verkställas. Riksdagen afslog dock båda Kongl. Maj:ts propositioner; och ett af enskild motionär väckt förslag om indragning af Kommerskollegium likasom Statsutskottets förslag, att Riksdagen skulle å nyo anhålla om en skrifvelse af enahanda lydelse som den föregående är afgifna, förkastades. Deremot föranledde en annan vid denna riksdag väckt motion, nemligen om åtgärders vidtagande till besparing i utgifterna för den civila administrationen samt med förslag till grunder för ett sådant ändamåls vinnande, anhållandet af en underdånig skrifvelse med anhållan, bland annat, att Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande om icke, till åstadkommande af besparing samt större enkelhet och reda i förvaltningen, vissa förvaltande centrala embetsverk kunde sammanslås.

Redan vid 1869 års riksdag väcktes åter motion om indragning af Kommerskollegium och förflyttandet af de ärendens behandling, som der egt rum, direkte under vederbörande statsdepartement eller andra förut befintliga styrelser och verk, men föranledde icke till någon åtgärd från Riksdagens sida. Vid 1870 års riksdag fick frågan hvila, men den af Riksdagens samma år församlade revisorer verkställda granskning af de under Kommerskollegii förvaltning eller kontroll ställda fonder och medel gaf bemälde revisorer anledning att i den till 1871 års Riksdag afgifna berättelsen angående nämnda granskning återupptaga frågan. Revisorerne yttrade:

»Vid granskning af de under Kongl. Kommerskollegii förvaltning eller kontroll ställda fonder och medel hafva revisorerne blifvit föranlåtne, att taga kännedom om de hos Kollegium under olika år förda s. k. kanslidiarier och registratur, samt funnit, att detta Kollegium *numera* har sig anvisad en mängd af sins emellan ganska olikartade göromål. Göromål, som äro dessa motsvarande eller med dem likartade, finnas emellertid i de allra flesta fall andra statens embetsverk eller administrativa myndigheter anförtrodda. Öfver de förra göromålens förhållande till de senare hafva revisorerne desto hellre aktat nödigt att söka lemna den utredning, hvartill granskningsarbetet gifvit tillfälle, som frågan om Kommerskollegii indragning såsom särskildt kollegialt embetsverk upprepade gånger varit vid senaste riksdagar väckt och med den stigande uppmärksamhet, hon tillvunnit sig, svårligen torde kunna anses vara nedlagd, helst underdåniga skrifvelser i ämnet till Kongl. Maj:t varit en följd af frågans behandling vid riksdagarne, och densamma ännu torde få anses vara beroende på vidare ompröfning af Kongl. Maj:t, som, enligt statsrådsprotokollet för civilärenden den 4 Juni 1868, förklarat sig »framdeles vilja taga i nådigt öfvervägande, huruvida en sådan anordning kunde ske, att de till Kommerskollegium hörande mål och ärenden skulle, utan uppoffring af deras ändamålsenliga handhafvande, kunna på annat, till besparing i statsutgifterna ledande sätt pröfvas och afgöras». Frågan synes emellertid gemenligen hafva blifvit ställd i samband med jemväl väckt fråga om inrättande af ett nytt statsdeparte-

ment, till hvilket största och hufvudsakligaste delen af de det Kongl. Kollegiet nu tillhörande åligganden skulle öfverlåtas. I hvad mån framgången af denna senare fråga bör anses vara ett nödvändigt vilkor för lösningen af den förra, synes emellertid bero mindre på behofvet att öfverföra behandlingen af de göromål, som å detta Kollegium hvila, från kollegial till departemental, än på ändamålsenligheten af de ifrågavarande, sins emellan olikartade göromålens utsöndrande från hvarandra och öfverlåtande åt förvaltningsgrenar, som redan förut hafva sig ombetrodda åligganden, mer eller mindre likartade med de ifrågastälda, särdeles om de myndigheter, hvilka genom ett sådant öfverlåtande finge vidkännas en utvidgning i sina förutvarande göromål, skulle befinnas utan synnerligen stor eller dyrbar tillökning i arbetskrafter kunna dessa tillkomna göromål öfvertaga. Revisorerne hafva derför trott sig böra för Riksdagen åtminstone antydningsvis angifva de till det Kongl. Kollegiets behandling hörande göromål, så i afdelningar sammanstälda, att deraf framgår, till hvilka förutvarande likartade förvaltningsgrenar hvarje afdelning lämpligen kan hänföras.

Hvad sålunda först angår den under Kollegii förvaltning stälda *manufakturdiskontfonden,* synes Riksdagen genom att successivt hafva minskat beloppet af dess kreditiv i Riksbanken, hafva ådagalagt sin åsigt, att dess göromål egentligen äro att hänföra till bankodiskonten. En sådan åsigt har äfven nyligen af ett Kongl. Maj:ts och rikets embetsverk blifvit framhållen. I ett af Kongl. Maj:t infordradt underdånigt utlåtande i fråga om förändrad organisation af statens fond- och kassaförvaltning, yttrar Kongl. Statskontoret under den 31 December 1869, att denna fond lämpligare kunde förläggas till Riksbanken, som förut förvaltat likartade lånefonder.

De *berättelser,* hvilka det åligger Kollegiet att årligen afgifva och hvartill i dess Kammarkontor, eller, såsom det förr kallades, Statistiska kontor, nödiga materialier uppsamlas, utgöra endast en sammanställning af statistiska uppgifter och synas med skäl numera böra räknas till arbetsområdet för Statistiska Centralbyrån, hvilken väl också torde vara i tillfälle att, utan annan tillökning i arbetskrafter, än anställandet af en ytterligare aktuarie med vanlig lön af 2,500 R:dr, dessa göromål på ett ändamålet främjande sätt bestrida.

De *underdåniga utlåtanden,* hvilka Kongl. Maj:t tid efter annan i olika ärenden, exempelvis i fråga om jernvägs-afgifter, hamntaxor, kanalumgälder, byggnadsföretag för handelns befrämjande, införselsförbud, städers kommunala angelägenheter, marknader m. m. dylikt, affordrar Kollegiet, torde, med den utveckling, våra förhållanden numera i hithörande afseenden vunnit, lämpligen och med den sakkännedom, som måste förutsättas, kunna afgifvas af Jernvägstrafikstyrelsen, Styrelsen öfver väg- och vattenbyggnader, Öfverintendentsembetet, Generaltullstyrelsen, Sund-

hetskollegium, Landtbruksakademien, städernas kommunalstyrelser och vederbörande Landshöfdingeembeten.

Den under utrikesdepartementet nu hörande afdelning för konsulsärenden torde, utan att dess personal behöfver särdeles utvidgas, kunna nöjaktigt besörja Kollegii andel i *skriftvexlingen med konsulerne* och *handhafvandet af* de tvänne mindre å stat anvisade *anslag*, dels till nödställdt svenskt sjöfolk och dels till betäckande af sådana konsulernes utgifter för svenska undersåtar, för hvilka godtgörelse af allmänna medel icke annorlunda är medgifven, hvilka åliggganden ännu tillkomma Kollegiet. Likaså torde de cirkulär och kungörelser, som angående *fyror, smittosamma sjukdomar* m. m. af Kollegiet med anledning af konsulernes rapporter utfärdas, kunna från nämnda departement, möjligen i vissa fall efter Sundhetskollegii hörande, utställas, helst den kollegiala formen för dylika ärendens behandling icke torde vara behöflig.

Hvad beträffar det besvär, som Kollegiet hittills haft med den detsamma tillkommande *kontroll öfver* städernas uppgifter angående användandet af de s. k. *tolagsersättningsmedlen,* hafva revisorerne på annat ställe derför redogjort.

Granskningen af ansökningar om och bestyret med beviljande och utfärdande af *patenter* äfvensom *de efter Kongl. Bergskollegii indragning nu ifrågavarande embetsverk anförtrodda göromål* torde tilläfventyrs erfordra en ny byrå, hvilken rätteligen synes tillhöra nu varande civildepartementet.

Rörande den befattning, Kollegiet har i fråga om *navigationsskolorna*, torde den inspektion öfver dessa skolor, som numera är åt särskild person öfverlemnad, i sig innefatta tillräcklig garanti för dessa göromåls nödiga beredning till vidare behandling i vederbörande departement. Vore en dylik inspektion äfven för de *tekniska skolorna* inrättad, torde med de Kollegiet rörande dessa skolor tillkommande göromål enahanda förhållande kunna antagas ega rum.»

Denna revisorernes framställning upptogs vid 1871 års riksdag af enskild motionär, som föreslog, att Riksdagen skulle för sin del besluta indragning af Kommerskollegium i öfverensstämmelse med revisorernes antydningar. Statsutskottet hemställde emellertid, att, då en framställning rörande Kommerskollegii indragning från Kongl. Maj:t vore att inom kort förvänta, hvarken revisorernes framställningar eller den ifrågavarande motionen måtte föranleda till någon Riksdagens åtgärd, och denna Utskottets hemställan blef äfven af Riksdagen gillad.

Slutligen torde endast vara att erinra om huruledes Riksdagen, med anledning af hvad i frågan förut förekommit samt af vid riksdagen väckta motioner, i först omförmälda skrifvelse af den 17 Maj 1874 anfört, att det icke kunde förnekas att inrättandet af ett nytt departement för allmänna arbeten och kommunikationer skulle väsentligen underlätta öfverflyttandet till regeringsmagten af Kommerskollegii

nuvarande förvaltningsbestyr, att Riksdagen ej heller förbisett nödvändigheten deraf att sådana mått och steg vidtoges, hvarigenom regeringen vunne någon lättnad från det detaljarbete hvarmed den under nuvarande förhållanden betungades, men att lösningen af frågan om en lämplig och tidsenlig behandling af de till Kommerskollegium hörande ärenden likväl icke uteslutande torde vara beroende af en utvidgning af statsdepartementen, att olämpligheten deraf att dessa ärenden handlades af ett embetsverk med kollegial styrelseform länge varit insedd och att nu mera meningarne icke torde vara delade derom, att bergsrörelsen, handeln och industrien hade behof af mera praktiska målsmän än dem som uppfostrades för handläggning af ärenden efter kollegiala former, samt att bland alla centrala förvaltningsverken Kommerskollegium företrädesvis borde omorganiseras, så att de till samma Kollegium hörande göromål kunde på ett mera enkelt och lämpligt sätt skötas.

En detaljerad redogörelse för Kommerskollegii göromål torde här vara på sin plats.

Kommerskollegii ännu gällande instruktion är utfärdad den 23 April 1831, och innefattas bestämmelserna om Kollegii åligganden i de båda första §§, hvadan dessa här återgifvas.

§ 1.

Kongl. Maj:ts och rikets Kommerskollegii åliggande i allmänhet är: att vara noga underrättadt om tillståndet med rikets handel och sjöfart och alla andra näringar inom landet, som i allmänhet inbegripas under benämning af fabriker, manufakturer och handtverk; att i afseende på de näringar, åt hvilka Kollegium tillhör att egna uppmärksamhet, tillse om och hvilka hinder ligga i vägen för deras förkofran och utbildning, samt hvilka medel kunna vidtagas till hindrens undanrödjande, och att i sådant afseende äfven inhemta kännedom om handelns, sjöfartens och öfriga näringars tillstånd och fortgång i andra länder och de anstalter, som till deras befrämjande derstädes kunna vara vidtagna eller vidtagas; åliggande Kollegium, att i de fall, då Kollegium finner sig ej kunna af egen embetsmyndighet ingå i åtgärder, som Kollegium anser till det sökta ändamålets vinnande vara nödiga och lämpliga, derom hos Kongl. Maj:t göra underdånig anmälan, hvarförutan Kollegium tillhör, att årligen till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifva berättelser om förhållandet med rikets handel och sjöfart, fabriker och handtverkerier för nästföregående år.

Den utveckling, handel och öfriga näringar tagit under den tid, som förflutit efter denna instruktions utfärdande, äfvensom de förändringar i frisinnad rigtning, som närings- och tull-lagstiftning under samma tid undergått, hafva i icke oväsentlig grad förändrat Kollegii ställning i förhållande till de näringar, som enligt samma instruktion tillhöra området för Kollegii verksamhet. Oaktadt den förändring, som

sålunda egt rum, står Kollegii åliggande dock i hufvudsak ännu qvar. Den första af de i denna § omnämnda skyldigheter eller den »att vara noga underrättadt om tillståndet med rikets handel och sjöfart och alla andra näringar inom landet, som i allmänhet inbegripas under benämning af fabriker, manufakturer och handtverk» är oförändrad, och att Kollegium fortfarande är den myndighet, som förutsättes innehafva här omförmälda kännedom om förhållandena inom landet, framgår bland annat deraf, att Kollegium plägar anbefallas att afgifva underdåniga utlåtanden i frågor, som beröra handelns, sjöfartens eller industriens intressen. Af Kollegii diarium för utgående expeditioner visar det sig sålunda, att Kollegium

år 1864	afgaf	145	underdåniga	utlåtanden,	
» 1865	»	122	»	»	
» 1866	»	145	»	»	
» 1867	»	162	»	»	
» 1868	»	148	»	»	
» 1869	»	162	»	»	
» 1870	»	158	»	»	
» 1871	»	181	»	»	
» 1872	»	202	»	»	och
» 1873	»	200	»	»	

Flertalet af dessa utlåtanden härleder sig visserligen från den Kollegium enligt § 2 tillkommande skyldigheten, att handlägga vissa speciela mål och ärenden, men derjemte förekomma äfven årligen utlåtanden, som affordrats Kollegium just på grund af det allmänna åliggande, Kollegium har enligt § 1.

Efterföljande redogörelse för de af Kollegium under de senaste tio åren afgifna utlåtanden torde kunna bidraga att gifva en föreställning om den verksamhet, Kollegium i denna rigtning utöfvar:

År 1864.

Ang. konsulatväsendet, upprättande af nya konsulat, förslag till återbesättande af, m. m.	18.
I fråga om beviljande af fri kustfart mellan svenska hamnar för fartyg från alla de länder, som medgifva enahanda förmån åt svenska fartyg	1.
Ang. förslag till förnyad förordning om mätning af handelsfartyg m. m.	1.
Rörande omarbetande af förslag till handelssjöfartsreglemente	1.
Med förslag till förnyad förordning ang. pass- och nationalitetshandlingar för svenska till utrikes orter gående fartyg	1.
Ang. navigationsskolorna	4.
Transport	26.

Transport 26.

Med förslag i anledning af, dels Rikets Ständers underdåniga skrifvelse ang. ändring i gällande stadganden rörande handels- och näringsrätt samt upphäfvande af vissa delar af handelsbalken, dels ock underdåniga framställningar om upphörande af vissa svenska fabriks- och handtverksvarors stämpling, om utvidgade rättigheter för utländing att i Sverige idka handel och annan näring, och om tiden för minderåriga personers användande till arbete vid fabriker och handtverk m. m. ..... 1.

Ang. Sveriges deltagande i en allmän industri- och konstexposition i Dublin år 1865 ..... 1.

Ang. Rikets Ständers framställning om ulldiskontens upphörande ..... 1.

Ang. manufakturdiskonten, lån derifrån m. m. ..... 5.

Ang. ansökningar om reseunderstöd ..... 5.

I fråga om upphörande af skyldigheten för sjöfolk att erlägga särskild fattigvårdsafgift på förhyrningsorten ..... 1.

I fråga om krönerivåsendet i riket samt om behofvet af förändrade föreskrifter rörande varukärls undersökning och stämpling ..... 1.

Ang. förslag till spisordning för besättningarne å handelsfartyg samt till formulär för skeppsdagbok m. m. ..... 1.

Med förslag till förordning ang. sättet och ordningen för sjöfolks på- och afmönstring samt sjömansrullors utfärdande ..... 1.

Ang. ansökningar om rätt att uppbära grundpenningar m. fl. afgifter ..... 7.

Ang. förslag till taxor å afgifter på allmänna rörelsen ..... 19.

Ang. marknader ..... 4.

Ang. patenter ..... 3.

Ang. de tekniska undervisningsanstalterna ..... 6.

Ang. Styrelsens för svenska slöjdföreningen anhållan om ett anslag af allmänna medel för åstadkommandet af offentliga föreläsningar ..... 1.

Ang. bergsärenden:

ang. upphörande af bokföringen å vågarne öfver jernbrukens insända jerneffekter ..... 1.

ang. Fullmägtiges i Jernkontoret ansökan i fråga om belåning af jerneffekter ..... 1.

i revisionssak ang. sänkning af en sjö ..... 1.

i anledning af täflingsskrifter ang. kolning och torfberedning ..... 1.

i anledning af Rikets Ständers underdåniga skrifvelse ang. Sala silfververk 1.

ang. bergsärenden i öfrigt ..... 8.

Ang. hvarjehanda ärenden ..... 49.

Summa: 145.

År 1865.

Ang. konsulatväsendet ..... 13.
Ang. framställningar om rättighet för norska undersåtar att reda i svenska fartyg samt att med norska fartyg idka kustfart mellan Sveriges hamnar ... 1.
Ang. förslag till ny tulltaxa ..... 1.
Ang. navigationsskolorna ..... 4.
Med förslag till förnyadt reglemente för de på allmän bekostnad i riket inrättade navigationsskolor ..... 1.
I anledning af gjorda framställningar om ändring i de uti Kongl. kungörelsen den 17 Juli 1858 meddelade föreskrifter till förekommande af kreaturspests införande i riket ..... 1.
I fråga om föreskrifters meddelande till förekommande af export utaf sjuk boskap ..... 1.
Ang. ansökningar om förklaring eller ändring af vissa stadganden i Kongl. förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 Juni 1864 ..... 1.
I fråga om tillvägabringande af en industriexposition i Stockholm år 1866 ... 1.
Ang. manufakturdiskonten ..... 6.
Ang. ansökningar om reseunderstöd ..... 2.
Ang. ifrågastäld inskränkning af rättighet till handels idkande i kyrkostäderna inom Vesterbottens län ..... 1.
I fråga om stapelstadsrätt för köpingen Trelleborg ..... 1.
Ang. ansökningar om rätt att uppbära grundpenningar eller andra afgifter ..... 5.
Ang. förslag till taxor ..... 18.
Ang. marknader ..... 1.
Ang. patenter ..... 8.
Ang. de tekniska undervisningsanstalterna ..... 8.
Ang. väckt fråga om utvidgning af tekniska söndags- oah aftonskolan i Eskilstuna ..... 1.
Ang. bergsärenden:
i fråga om bergsskolan i Falun ..... 1.
ang. åtskilliga kopparverksegares underdåniga ansökning om kopparafradens afskaffande ..... 1.
ang. bergsärenden i öfrigt ..... 8.
Ang. hvarjehanda ärenden ..... 37.
Summa: 122.

År 1866.

Ang. konsulatväsendet ..... 16.
I anledning af framställning om upphäfvande af vissa i Sverige för franska fartyg utgående afgifter ..... 1.
Ang. navigationsskolorna ..... 3.
Ang. framställning om ytterligare åtgärder till förekommande af boskapspestens införande i riket ..... 1.
I fråga om försigtighetsmått vid införsel från land, som är förklaradt smittadt af kreaturspest, af åtskilliga såsom smittoförande ansedda varor ..... 1.
Ang. ansökning om tillstånd att under vissa vilkor införa ull som producerats å en af kreaturspest smittad ort ..... 1.
Ang. ordningen och sättet för stadsmäklares och skeppsklarerares tillsättande 1.
Ang. norska regeringens framställning om förändring i bestämmelserna rörande förtullning af socker, som, efter att hafva blifvit raffineradt i det ena af de Förenade rikena, införes till det andra ..... 1.
Ang. framställning om upphäfvande af den öfver det s. k. produktplakatet den 28 Februari 1726 utfärdade nådiga förklaring ..... 1.
Ang. Rikets Ständers skrifvelse med förslag till ny tulltaxa ..... 1.
Ang. und. besvär öfver tvänne af Göta Hofrätt gifna utslag hvarigenom klaganden blifvit fäld till ansvar för utskänkning af porter och öl ..... 1.
Ang. ansökning om tillstånd för industriföreningen i Helsingborg att inrätta ett industrilotteri ..... 1.
Ang. manufakturdiskonten ..... 10.
Ang. ansökningar om reseunderstöd ..... 1.
Ang. framställning om stapelstadsrätt dels för Södertelje, dels för Falkenberg 2.
Ang. ansökning om nederlagsrätt och tolagsersättning åt Karlstad ..... 1.
Ang. framställning om förändrad reglering af de städerna utaf utländska varutrafiken tillfallande våg- m. fl. afgifter ..... 1.
Ang. dels ifrågastäldt afskaffande af de i stapelstäderna å utrikes varutrafiken utgående afgifter, dels förändrad och förenklad uppställning af de taxor, hvarefter hamn- samt bro- och kajafgifter i rikets särskilda hamnar beräknas ..... 1.
Ang. ansökningar om rätt att uppbära grundpenningar m. fl. afgifter ..... 6.
Ang. förslag till taxor ..... 29.
Ang. marknader ..... 6.
Ang. patenter ..... 5.
Transport: 91.

Transport: 91.

Ang. de tekniska undervisningsanstalterna ..... 8.

Ang. bergsärenden:

ang. tiden för anförande af besvär öfver underrätts beslut i ekonomiska och administrativa mål ..... 1.

ang. bergsärenden i öfrigt ..... 7.

Ang. hvarjehanda ärenden ..... 38.

Summa: 145.

År 1867.

Ang. konsulatväsendet ..... 16.

I fråga om förändrad reglering af svenska och norska konsulsväsendet samt om förhöjning i beloppet af svenska bidraget till konsulsfonden ..... 1.

I fråga om antagandet å svenska fartyg af ett universelt signalsystem ..... 1.

I fråga om antagandet af det engelska skeppsmätningssystemet med vissa deruti föreslagna förändringar ..... 1.

Med förslag angående lindring i vissa af handelssjöfarten utgående afgifter ... 1.

Ang. navigationsskolorna ..... 6.

Ang. framställning om att tillfälle måtte beredas lokomotiveldare att vid navigationsskolorna i riket erhålla undervisning i ångmaskinlära ..... 1.

Ang. indragning af skeppsbyggeriinstitutet i Karlskrona och öfverflyttandet af undervisningen i skeppsbyggeri till någon af navigationsskolorna i riket ... 1.

Ang. framställning om närmare föreskrifter i fråga om införsel till riket af ull och andra i afseende å kreaturspest smittoförande varor ..... 1.

I fråga om tillåtelse att från en af kreaturspest smittad ort under iakttagande af vissa försigtighetsmått införa rå ull ..... 1.

I fråga om deltagande i den internationela utställningen i Havre år 1868 ... 1.

Ang. manufakturdiskonten ..... 5.

Ang. ansökningar om reseunderstöd ..... 12.

Ang. stadsfullmägtiges i Trelleborg ansökning om andel i stadens tulluppbörd såsom ersättning för tolag ..... 1.

Ang. framställning om stapelstadsrätt för Kristinehamn ..... 1.

Ang. d:o om åtgärder i afseende å tillämpningen af vissa stadganden rörande landväga varuförseln mellan Sverige och Norge ..... 1.

I fråga om fastställelse af förslag till reglemente för Göteborgs stads mätare 1.

Ang. ansökningar om rätt att uppbära grundpenningar m. fl. afgifter ..... 6.

Ang. förslag till taxor ..... 26.

Transport: 84.

Transport: 84.

Ang. marknader ..... 2.
Ang. patenter ..... 4.
Ang. de tekniska undervisningsanstalterna ..... 11.
I fråga om begärdt anslag för en väfskola i Borås ..... 1.
Ang. framställning om förändrad organisation af tekniska elementarskolan i Malmö och ökadt statsanslag för densamma ..... 1.
Ang. bergsärenden:
ang. fastställelse af nytt reglemente för Jernkontoret ..... 1.
ang. rättighet att för märkande af jern från samma verkstad begagna flera stämplar ..... 1.
i revisionssak ang. rätt till jordegareandel i en i fråga kommen mineralfyndighet ..... 1.
i d:o ang. d:o i en å grufvealmänning belägen malmfyndighet ..... 1.
ang. beviljandet för jerneffekters stämpling af märken med utsatt namn 1.
i revisionssak ang. fråga om skifte af skog å samfällighetsmark ..... 1.
ang. täflingsskrifter rörande kolning och torfberedning ..... 1.
ang. de vilkor hvarunder tackjernsskatten i de privilegierade bergslagen må upphöra ..... 1.
ang. af Rikets åren 1865—66 församlade Ständer gjord underdånig framställning i anledning af väckt fråga om tackjernstiondens upphörande ... 1.
ang. bergsärenden i öfrigt ..... 6.
Ang. hvarjehanda ärenden ..... 44.

Summa: 162.

År 1868.

Ang. konsulatväsendet ..... 16.
Ang. beredande af tillfälle för sjömän att genom svenske och norske konsuler få till fäderneslandet hemsända sina besparingar ..... 1.
Ang. navigationsskolorna ..... 12.
Ang. förklaring i vissa delar af gällande bestämmelser rörande införsel till riket af åtskilliga i afseende å kreaturspest smittoförande varor ..... 1.
Utlåtande och förslag rörande ändringar i nådiga förordningen den 6 Augusti 1864 om hvad med afseende på utvandrares fortskaffande till främmande verldsdelar iakttagas bör ..... 1.
Ang. manufakturdiskonten ..... 6.
Ang. ansökningar om reseunderstöd ..... 7.

Transport: 44.

Transport: 44.

I fråga om meddelande af föreskrifter angående tillverkning, vård och försäljning af nitroglycerin och dynamit, jemte förslag till nådig förordning i ämnet ..... 1.

Rörande förslag till författning ang. transport å jernvägar för lokomotiv af krut och andra explosiva ämnen ..... 1.

Ang. sökt stapelstadsrätt för Simrishamn ..... 1.

Med förslag till reglemente för sjömanshusen i riket ..... 1.

I fråga om föreslagna åtgärder beträffande sjömäns kyrko- och mantalsskrifning ..... 1.

Ang. ansökningar om rätt att uppbära grundpenningar ..... 4.

Ang. förslag till taxor ..... 27.

Ang. marknader ..... 2.

Ang. patent ..... 4.

Ang. de tekniska undervisningsanstalterna ..... 11.

Ang. bergsärenden:

ang. till bergverkens understöd anslagen allmännings ställande under Skogsstyrelsens vård ..... 1.

ang. fråga om sökt befrielse från skattejerns erläggande för hemman ..... 1.

ang. bergsärenden i öfrigt ..... 7.

Ang. hvarjehanda ärenden ..... 42.

Summa: 148.

År 1869.

Ang. konsulatväsendet ..... 21.

I anledning af den fortgående utvandringen af svenskt arbetsfolk till de tyska staterna ..... 1.

Ang. navigationsskolorna ..... 7.

I fråga om anslag för meddelande af undervisning åt och anställandet af examen med sådane elever uti navigationsskolan i Kalmar, som önska vinna behörighet att föra befäl å ångfartyg ..... 1.

Ang. framställning om upphäfvande af gällande förbud mot införsel till riket af hornboskap och får ..... 1.

Ang. ansökan om statsanslag för utgifvande af lättfattliga skrifter rörande husflitens värde och uppgift ..... 1.

I fråga om anslag af allmänna medel i och för Sveriges deltagande i en internationel exposition i Amsterdam år 1869 ..... 1.

Transport: 33.

Transport: 33.

I anledning af gjord anmälan om årliga internationela utställningar i London för konst- och industrialster ..... 1.

Med anledning af Riksdagens skrifvelse ang. beskattning af tillverkningen utaf hvitbetssocker inom landet ..... 1.

I fråga om sättet för beräknande af skatten å hvitbetssockertillverkningen inom riket ..... 1.

Ang. manufakturdiskonten ..... 4.

Ang. ansökningar om resestipendier ..... 11.

I fråga om förändringar i lagstiftningen angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden ..... 1.

Ang. städernas ordinarie båtsmanshåll ..... 1.

Ang. ansökningar om rätt att uppbära grundpenningar m. fl. afgifter ..... 6.

Ang. förslag till taxor ..... 26.

Ang. marknader ..... 3.

Ang. patent ..... 7.

Ang. de tekniska undervisningsanstalterna ..... 10.

Ang. bergsärenden:

ang. disponerandet af f. d. bergsskolans i Falun gårdar m. m. ..... 1.

ang. underdånig framställning om upplåtande af vissa lägenheter för inrättande af en lägre bergsskola i Falun ..... 1.

ang. bergsärenden i öfrigt ..... 10.

Ang. hvarjehanda ärenden ..... 45.

Summa: 162.

År 1870.

Ang. konsulatväsendet ..... 25.

I fråga om bidrag från Sverige för uppbyggande af ett nytt hospital i Alexandria ..... 1.

Ang. förslag till handels- och sjöfartstraktat mellan de Förenade rikena och Spanien ..... 1.

Ang. navigationsskolorna ..... 8.

I fråga om förändrad lydelse af vissa §§ i förordningen den 12 Februari 1864 angående hvad i afseende på passagerareångfartygs utrustning och begagnande iakttagas bör ..... 1.

Med förslag till författning m. m. i händelse af införande i riket af det engelska systemet för fartygs mätning ..... 1.

Transport: 37.

Transport: 37.

I fråga om åtgärd för vinnande af upplysningar rörande dem som till främmande verldsdel utvandra ..... 1.

I fråga om särskilda bestämmelser till förekommande af kreaturspestens införande i riket ..... 1.

I fråga om ändringar och tillägg i förordningen den 7 December 1866 angående vilkoren för försäljning till förtäring på stället af vin, öl, kaffe eller andra icke spirituösa drycker ..... 1.

Ang. ansökning om tillstånd att för tillverkning af terpentin m. m. få begagna en destilleringspanna ..... 1.

I fråga om de rörande transport och upplag af explosiva och eldfarliga varor gällande författningar m. m. ..... 5.

Ang. ansökning om utfärdande af en lag rörande hästslagterihandteringen m. m. 1.

Ang. d:o om anslag för anordnande i Stockholm af en ständig utställning af husslöjds- och industrialster ..... 1.

Ang. manufakturdiskonten ..... 8.

Ang. ansökningar om reseunderstöd ..... 6.

Ang. d:o om rätt att uppbära grundpenningar m. m. ..... 10.

Ang. förslag till taxor ..... 13.

Ang. marknader ..... 2.

Ang. patent ..... 11.

Ang. de tekniska undervisningsanstalterna ..... 6.

Ang. bergsärenden:

ang. upphörandet af tionde för tillverkning af andra metaller än jern ..... 1.

ang. ifrågasatt nedläggning af Hellefors silfververk ..... 1.

ang. bergsärenden i öfrigt ..... 9.

Ang. hvarjehanda ärenden ..... 43.

Summa: 158.

År 1871.

Ang. konsulatväsendet ..... 28.

Om nådig förklaring i anledning af deklarationen den 22 September 1871 ang. särskilda bestämmelser till befrämjande af handels- och sjöfartsförbindelserna mellan Sverige och Danmark ..... 1.

I fråga om upphäfvande af föreskriften om fartygs ommätning hvart femte år 1.

Ang. förslag till förändrade stadganden i afseende på fyr- och båkafgiftens utgörande ..... 1.

Transport: 31.

Transport: 31.
Ang. förslag till stadgande till förekommande af smittosamma kreaturssjukdomars införande i riket ..... 1.
Ang. navigationsskolorna ..... 2.
Ang. understöd åt svenska industriidkare för deltagande i polytekniska utställningen i Moskwa ..... 1.
Ang. Sveriges deltagande i en internationel utställning i Wien ..... 1.
Ang. framställning om anslag för anskaffande af modeller och ritningar för tillverkning af möbler i och för afsättning på Ryssland m. m. ..... 1.
I fråga om utseende af ett ombud från Sveriges sida att deltaga i en internationel kongress i Antverpen för framsteg i de geografiska, kosmografiska och kommersiela vetenskaperna ..... 1.
Ang. ansökningar om reseunderstöd ..... 10.
Ang. manufakturdiskonten ..... 3.
I fråga om sättet för beskattningen af hvitbetssockertillverkningen i riket m. m. 1.
I fråga om tillåtelse att utöfva bränvinsbränning i förening med tillverkning af pressjäst under den för bränvinsbränning i allmänhet förbudna tid ..... 1.
I fråga om ändring i nådiga förordningen den 7 December 1866 ang. vilkoren för försäljning till förtäring på stället af vin, öl, kaffe m. fl. icke spirituösa drycker ..... 1.
Ang. förklaring af nådiga förordningen den 18 Juni 1864 i fråga om utländings rätt att biträda svensk undersåte uti utöfningen af dennes yrke eller näring 1.
I fråga om ändring af nådiga förordningen den 18 Juni 1864 i afseende å ansvar för idkande af olofflig handel ..... 1.
Ang. Riksdagens framställning rörande redovisningen för användandet af den rikets stapelstäder tillkommande tolagsersättning ..... 1.
Ang. ansökan om tolagsersättning för staden Falkenberg ..... 1.
Ang. ansökningar om rättighet att uppbära grundpenningar m. m. ..... 12.
Ang. förslag till taxor ..... 20.
Ang. marknader ..... 4.
Ang. patent ..... 7.
Ang. de tekniska undervisningsanstalterna ..... 11.
Ang. bergsärenden:
i fråga om upphörande af Stora Kopparbergs bergslags skyldighet att vid Avesta låta gara råkoppar ..... 1.
ang. de vilkor, hvarunder tiondens upphörande må medgifvas för de med särskilda förmåner försedda verk för tillgodogörande af andra mineralrikets alster än jern ..... 1.
Transport: 114.

Transport: 114.

ang. ansökningar om vissa ändringar i grufvestadgan ..... 1.
ang. Sala silfververks ränteersättningsfond ..... 1.
i anledning af väckt förslag om upphörande af arrendet af Sala silfververk 1.
ang. bergsärenden i öfrigt ..... 6.
Ang. hvarjehanda ärenden ..... 58.

Summa: 181.

År 1872.

Ang. konsulatväsendet ..... 28.
I fråga om underhandlingar för afslutandet af en handelstraktat med Österrike 1.
I fråga om beviljande åt de under Tyska rikets flagga till Sverige ankommande fartyg af alla de förmåner, som tillförsäkrats fartyg tillhörande någon af Tyska rikets stater ..... 1.
Om ändring i fastställda grunder för beräkning af värdet utaf den utförsel från och införsel till riket som verkställes med svenska fartyg ..... 1.
Ang. navigationsskolorna ..... 7.
Ang. ett af särskilda komiterade afgifvet underdånigt förslag till förnyad nådig förordning om lots- och fyrinrättningarna i riket ..... 1.
Ang. förslag till ny mäklareordning ..... 1.
Ang. en utställning i S:t Petersburg år 1873 ..... 1.
Ang. ändring af vissa stadganden i nådiga förordningen om tillverkning af nitroglycerin och dynamit ..... 1.
Ang. ändring af nådiga förordningen rörande vilkoren för försäljning till förtäring på stället af öl m. fl. icke spirituösa drycker ..... 1.
Ang. manufakturdiskonten ..... 4.
Ang. ansökningar om reseunderstöd ..... 21.
Ang. förnyad framställning om förändringar i lagstiftningen rörande Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden ..... 1.
Ang. ansökningar om rättighet att uppbära grundpenningar m. m. ..... 5.
Ang. förslag till taxor ..... 18.
Ang. marknader ..... 6.
I fråga om framställning ang. dels tillåtelse att nyttja finmaskad vad för sill- och skarpsillfångst och dels förbud för grundvadars bruk inom Göteborgs och Bohus län ..... 1.
Ang. patent ..... 8.
Ang. de tekniska undervisningsanstalterna ..... 5.

Transport: 112.

Transport: 112.

Ang. bergsärenden:
- ang. öfverflyttning af de till bergverken anslagna skogar under Skogsstyrelsens inseende och vård ..... 1.
- i fråga om tillstånd för utländing att idka grufvedrift i riket ..... 1.
- i fråga om huruvida afrad bör utgå af åtskilliga med sådan skatt icke belagda mineralrikets alster ..... 1.
- i fråga om upplåtelse för jernväg af mark å grufveallmänning ..... 1.
- ang. anslag af statsmedel till underhållande af de i Filipstad och Falun inrättade lägre bergsskolor m. m. ..... 1.
- ang. af Riksdagen väckt fråga, huruvida icke bergmästaretjensterna må kunna indragas eller genom förändrad distriktindelning dessa tjensters antal förminskas, äfvensom ang. fråga om indragning af de åt bergstjenstemän upplåtna boställen ..... 1.
- ang. bergsärenden i öfrigt ..... 11.

Ang. hvarjehanda ärenden ..... 73.

Summa: 202.

År 1873.

Ang. konsulatväsendet ..... 30.

Ang. uppgjordt förslag till en handels- och sjöfartstraktat mellan de Förenade rikena och Tyska riket ..... 1.

I fråga om tillägg till gällande instruktion för skeppsmätare i afseende å mätning af fartyg försedda med öfverbygda däck ..... 1.

Ang. meddelandet af ett stadgande att å svenska fartyg deras namn och hemort skola vara utsatta ..... 1.

Ang. navigationsskolorna ..... 9.

Med förslag dels till nådig förordning ang. tillverkning eller raffinering af eldfarliga oljor m. m., dels ock till nådig kungörelse ang. verkställande af undersökning till utrönande af eldfarliga oljors större eller mindre antändlighet ..... 1.

I anledning af förslag till förordning ang. vård och försäljning eller utlemnande af hvit arsenik och andra giftiga ämnen ..... 1.

I fråga om sättet för anordnande af en svensk byrå vid världsutställningen i Wien ..... 1.

Ang. manufakturdiskonten ..... 7.

Ang. ansökningar om reseunderstöd ..... 8.

Transport: 60.

Transport:	60.
I anledning af väckt fråga om förändring af föreskrifterna ang. utbetalning af premier för inom Vesternorrlands län tillverkade lärfter m. m.	1.
I fråga om jernvägsbroar öfver farleder	1.
Ang. ansökningar om rättighet att uppbära grundpenningar m. fl. afgifter	5.
Ang. förslag till taxor	21.
Ang. marknader	1.
Ang. patent	12.
Ang. de tekniska undervisningsanstalterna	14.
Ang. bergsärenden	18.
Ang. hvarjehanda ärenden	67.
Summa:	200.

Hvad angår Kollegii åliggauden »att tillse om och hvilka hinder ligga i vägen för näringarnes förkofran och utbildning, samt hvilka medel kunna vidtagas till hindrens undanrödjande,» äfvensom »att, i de fall då Kollegium finner sig ej kunna af egen embetsmyndighet ingå i åtgärder, som Kollegium anser till det sökta ändamålets vinnande vara nödiga och lämpliga, derom hos Kongl. Maj:t göra underdånig anmälan.» så, om än de förändrade lagstiftningsgrundsatser, hvilka under en senare tid gjort sig gällande, hufvudsakligen hänvisa näringarne att genom egen kraft i fri täflan söka medlet till den utveckling, som tillförene ansågs böra genom embetsmyndigheters mellankomst beredas, återstår dock alltid såsom föremål för Kollegii verksamhet att, genom den tekniska undervisningens befrämjande och andra i lika syfte verkande åtgärder såsom utställningar m. m., söka undanrödja sådana hinder, som ligga i bristande insigter, äfvensom att uppmärksamma förhållanden i andra länder, hvilka kunna störande inverka på afsättningen af vårt lands näringsalster och derför böra, om möjligt, på underhandlingens väg undanrödjas.

Kollegii åliggande »att inhemta kännedom om handelns, sjöfartens och öfriga näringars tillstånd och fortgång i andra länder och de anstalter, som till deras befrämjande derstädes kunna vara vidtagna eller vidtagas» qvarstår fortfarande. Kollegii deraf föranledda göromål bestå hufvudsakligen i att bringa till allmänhetens kännedom de underrättelser om hithörande förhållanden, som inkomma till Kollegium från konsulerne. Kollegium utfärdar sålunda årligen ett icke obetydligt antal kungöranden om förhållandena på utrikes orter beträffande tullafgifter, hamnumgälder med flere afgifter, som drabba handeln och sjöfarten, samt angående fyrar och båkar äfvensom andra anstalter till sjöfartens befrämjande, bestämmelser rörande pass och nationalitetshandlingar, marknader, utställningar m. m.

Likaledes qvarstår skyldigheten att årligen »till Kongl. Maj:t afgifva berättelser

om förhållandet med rikets handel och sjöfart, fabriker och handtverkerier för nästföregående år». Sådana berättelser offentliggöras årligen i serien af »Bidrag till Sveriges officiela statistik».

De på grund af de allmänna bestämmelserna i § 1 Kollegium tillkommande åligganden angifvas närmare i § 2 af instruktionen, der det heter:

I följd af hvad nu är i allmänhet förordnadt, i afseende på Kollegii verksamhet, tillhör Kommerskollegii handläggning följande mål och ärenden, nemligen de, som angå:

1:o. **Handeln,** *hvarunder inbegripas frågor om anläggning af städer och köpingar samt andra lastageplatser, äfvensom de reglementariska stadganden, som för dem böra tjena till efterrättelse; handelsordningar; årliga regleringen af terminerna för de i riket beviljade marknaderna; afgifter för varor och fartyg till staten, städer och kanalbolag; företag, som afse lättnad i handelsgemenskapen inrikes orter emellan; handelsförhållanden med främmande magter; nederlagsrätt; vexelhandeln och i öfrigt alla anstalter, som hafva till föremål handelns säkerhet, beqvämlighet, utveckling och förkofran, hvaribland må nämnas Kollegii åliggande att föreslå konsuler å utländska handelsplatser, att brefvexla med desse tjenstemän i allt hvad angår utrikes handeln samt tillse det desse tjenstemän behörigen uppfylla sina skyldigheter.*

Äfven tillhör Kollegium i afseende å handeln, att årligen upprätta statistiska tabeller öfver rikets handlande; hvarförutan Kollegium pröfvar och afgör besvär öfver Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes och magistraters beslut angående såväl rättighet att utöfva handel, som administrativa frågor, hvilka dermed hafva gemenskap.

Genom handelsordningen den 22 December 1846 och förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 Juni 1864 upphörde Kollegii befattning med »handelsordningar» äfvensom skyldigheten för Kollegium att »pröfva och afgöra besvär öfver Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes och magistraternes beslut angående så väl rättighet att utöfva handel som administrativa frågor hvilka dermed hafva gemenskap».

I afseende å »företag, som afse lättnad i handelsgemenskapen inrikes orter emellan» samt »vexelhandel och i öfrigt alla anstalter, som hafva till föremål handelns säkerhet, beqvämlighet, utveckling och förkofran» torde några andra göromål icke förekomma än besvarandet af nådiga remisser. Samma förhållande eger äfven rum med frågor om »handelsförhållanden med främmande magter». När nemligen fråga uppstår om afslutande af handelstraktat mellan de Förenade rikena och någon främmande stat inhemtas vanligen Kollegii yttrande i ämnet.

Behandlingen af »frågor om anläggning af städer, köpingar och lastageplatser» torde icke hafva undergått någon förändring. Kollegii underdåniga yttrande inhemtas fortfarande i dylika ämnen, och så sker äfven i frågor om beviljande af stapelstadsrätt åt städer, som förut ej ega dylik rätt. Angående beviljande af nederlagsrätt inhemtas Kollegii utlåtande nu mera icke alltid. Beträffande de »reglementariska

stadgandena för städer och köpingar», torde Kollegii åliggande genom utfärdandet af de nya kommunalförfattningarne hafva upphört till största delen, om ej helt och hållet. Reglementen för drätselkammare, som det förut ålåg Kommerskollegium att granska, fastställas nu af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande.

I och för regleringen af terminerna för marknaderna ingifva Länsstyrelserna årligen förslag till Kollegium, som efter förslagens pröfning bestämmer terminerna. Förutom denna årliga reglering tillkommer det Kollegium äfven, enligt nådigt bref den 7 Juli 1841, att pröfva och afgöra frågor om tillåtelse till nya marknaders hållande och om indragning af sådana, som redan beviljats.

I afseende å »afgifter för varor och fartyg till staten, städer och kanalbolag» hafva visserligen, bland annat genom förändrade föreskrifter om tolagen äfvensom om afgifter på allmänna rörelsen i städer, köpingar och landthamnar, förenklingar genomförts, men de för Kollegium genom dess befattning med dessa ärenden uppkommande göromål äro icke desto mindre fortfarande ganska betydande.

Genom nådig kungörelse den 18 December 1857 förordnades, att den till tio procent å tullbeloppet för alla inkommande varor bestämda afgift till den s. k. handels- och sjöfartsfonden, samt den under namn af tolag efter olika grunder till städerna utgående afgift, derunder inbegripen så väl ordinarie, stads- och allmän tolag, som den i vissa städer särskildt utgående inqvarterings- och fattigvårds-tolagen samt öfverflödsafgiften, der dessa omgälder såsom tolag hittills utgått, icke vidare skulle vid varors in- eller utförsel uppbäras. Kollegium, som dittills haft att yttra sig i en mängd tolagsmål, såsom om beviljande af, nedsättning i, befrielse från eller reglering af denna afgift, blef nu derifrån befriadt. I sammanhang med upphörande af tolagsafgifterna tillerkändes emellertid vissa stapelstäder godtgörelse af tullmedlen för mistad tolag, och Kongl. Maj:t föreskref, att det förändrade sätt, hvarpå städerna kommo i åtnjutande af tolagen, ej föranledde till förändring uti dittills enligt nådiga brefvet den 1 Oktober 1851 och Kommerskollegii cirkulär den 28 samma månad gällande stadganden angående tolagens användande och stapelstädernas pligt att hvart tredje år till Kommerskollegium insända bestyrkta uppgifter öfver beloppet och användandet af de under nästförutgångna tre år influtna tolagsmedlen. Den 26 Januari 1872 förordnades vidare, att Öfverståthållareembetet i Stockholm och magistraten i hvarje annan stapelstad, hvilken fått sig beviljad rättighet att i stället för tolag uppbära anslag af tullmedlen, skulle hvarje år till Kommerskollegium insända behörigen granskade och styrkta utdrag af stadens räkenskaper, rörande beloppet och användandet af staden under nästföregångna året tillflutna tolagsersättningsmedel, hvarefter det ålåge Kollegium; att i den årliga berättelsen angående inrikes sjöfarten och handeln intaga ett sammandrag af berörda uppgifter om tolagsersättningsmedlen. Då fråga uppstår om beviljande af tolagsersättning åt nya stapelstäder, infordras Kollegii yttrande.

Enligt nådigt bref den 15 Januari 1864 åligger det Kongl. Maj:ts Befallningshafvande att senast den 1 September det år, hvarmed en af Kongl. Maj:t fastställd taxa å afgifter på allmänna rörelsen i stad, köping eller landthamn upphör att vara gällande, inkomma med underdånigt utlåtande och förslag i fråga om taxebestämmelserna för framtiden, äfvensom att dervid foga yttranden af vederbörande kommunalstyrelser i städerna eller styrelser i köpingarne samt invånarne derstädes äfvensom hamndirektioner. Genom nådigt bref den 1 Februari 1870 är stadgadt bland annat, att alla dittills under särskilda titlar utgående afgifter skulle sammanföras till en enda under benämning hamnafgift, hvilken komme att utgå dels för fartyg och dels för varor, som i hamn lossades eller lastades, hvarjemte föreskrefs, att då gällande taxor å hamn-, bro-, kaj- och andra likartade afgifter skulle, der de ej för viss längre tid voro utan förbehåll fastställda, upphöra att tjena till efterrättelse för hamnarne i Göteborgs och Bohus, samt Hallands, Malmöhus och Kristianstads län med år 1870, för hamnarne i Blekinge, Kalmar och Gotlands län med år 1871, för hamnarne i Jönköpings, Östergötlands, Södermanlands och Stockholms län samt Stockholms stad med år 1872, för hamnarne i Uppsala, Gefleborgs, Vesternorrlands, Vesterbottens och Norrbottens län med år 1873 och för hamnarne i rikets öfriga län med år 1874. De nya taxor, som utfärdats efter det tiden för de gamlas giltighet tilländalupit, hafva alla fastställts för en tid af fem år. Efter denna tid inkomma nya förslag, och hvarje år komma sålunda hamntaxorna för vissa län att undergå ny granskning.

Öfver alla dylika förslag inhemtas Kollegii yttrande; sammalunda sker äfven med ansökningar om rätt att uppbära grundpenningar vid lastageplatser och landthamnar samt med taxor å dylika afgifter, äfvensom i fråga om flera andra taxor, såsom å stånd- och platspenningar, å kanalafgifter, å afgifter för passerandet af slussar, svängbroar m. m.

Kommerskollegii förhållande till de å utrikes orter anställde svenske och norske konsuler är bestämdt genom Kongl. Maj:ts förnyade nådiga konsulsstadga den 20 April 1858. Enligt densamma tillkommer styrelsen af konsulatväsendet i hvad särskildt angår svenska angelägenheter Kommerskollegium. Vid inträffad ledighet af konsulsbeställning skall Kollegium afgifva underdånigt utlåtande, huruvida befattningen bör bibehållas eller indragas och det lediga distriktet med annat konsulsdistrikt förenas, samt i förra fallet, huru med tjenstens bestridande under ledigheten må förhållas, om förändring i afseende å distrikt bör ske samt huruvida traktamente och bidrag till kontorskostnaders bestridande må för den nye innehafvaren anvisas å begge rikenas gemensamma konsulsfond. Då fråga uppstår om upprättandet af nytt konsulat skall Kollegium afgifva underdånigt utlåtande i ämnet samt angående distriktet och vilkoren för befattningen. Ansökningar till ledig konsulsbeställning ingifvas till statsministern för utrikes ärendena och öfversändas efter ansökningstidens slut från stats-

ministern till Kollegium, som, efter att hafva infordrat yttranden från stadsfullmägtige eller särskild tillsatt nämnd i Sveriges förnämsta stapelstäder, upprättar underdånigt förslag. Finnes ingen till befattningen lämplig sökande, skall Kollegium afgifva underdånigt utlåtande, huruvida ledigheten bör å nyo kungöras och, i sådant fall, om någon förändring i de förut bestämda lönevilkoren må ega rum. I fråga om tillsättandet af fast aflönade vice konsuler och konsulatsekreterare förfares, enligt nådigt bref den 26 April 1872, på samma sätt som vid tillsättandet af konsuler. I fråga om öfriga vice konsuler afgifver Kollegium utlåtande endast när fråga är om utnämning af vice konsul vid sjelfva konsulsstationen. Finner Kollegium, att konsul ådagalagt vårdslöshet eller försumlighet, skall anmälan derom göras hos Kongl. Maj:t. Klagomål öfver konsuls tjensteutöfning, om saken rör svenska ärenden, skola anföras hos Kommerskollegium, som, om Kollegium dertill finner skäl, antingen anmäler saken för Kongl. Maj:t eller hänvisar den till domstol, i hvilket senare fall målet öfverlemnas till Kollegii advokatfiskal. Från konsulerne ingå till Kollegium rapporter om politiska, ekonomiska eller andra förhållanden, som kunna inverka på de Förenade rikenas handel och sjöfart m. m., om utländska nya lagar och förordningar eller municipala föreskrifter, rörande handel och sjöfart samt tull- och hamnväsende eller dylikt, och lemnar Kollegium allmänheten kännedom härom genom kungöranden i allmänna tidningarne. Årligen emottager Kollegium från hvarje konsul berättelse om de Förenade rikenas handel och sjöfart i distriktet under det sistförflutna året och om utsigterna under det ingångna jemte en redogörelse för konsulns asigter om åtgärder, som anses böra vidtagas till befrämjande af de Förenade rikenas intressen. Konsulsberättelsen åtföljes af förteckning på alla svenska fartyg, som under året besökt distriktet. Berörda årsberättelser utgöra ett vigtigt material för den i Kollegium utarbetade handels- och sjöfartsstatistiken. Om svensk man aflider å utrikes ort skall vederbörande konsul till Kollegium göra anmälan om dödsfallet och den aflidnes qvarlåtenskap. Med ledning af de upplysningar, konsuln kan hafva lemnat om den aflidne, afsänder Kollegium qvarlåtenskapen till Eders Kongl. Maj:ts vederbörande Befallningshafvande för att den aflidnes sterbhusdelegare tillställas. I sammanhang härmed torde äfven böra omnämnas den verksamhet, Kollegium utöfvar till följd af enskilda personers ansökningar om upplysningar rörande utomlands vistande anförvandter, om qvarlåtenskap efter dem i händelse af deras frånfälle m. m. d. Kollegium vänder sig vid sådana tillfällen till vederbörande konsul för erhållande af de äskade upplysningarna. Konsuls utgifter för brefvexling med Kommerskollegium eller med andra myndigheter i svenska angelägenheter ersättas af statsmedel efter Kollegii pröfning; och åligger det Kollegium att lemna konsul nödigt biträde vid utsökandet af ersättning för utgifter, som konsul haft till iakttagande af svenska undersåtars rätt och bästa, men hvilka icke kunna af allmänna medel godtgöras.

2:o. **Sjöfarten**; *hit hänföras: uppsigten öfver sjömanshusen och, i sammanhang der med, utfärdandet af konstitutorial för sjömanshusdirektörer, samt pröfning af besvär öfver tjensters tillsättande derstädes; frågor om anläggning af skeppsvarf; anstalter så väl till säkerhet och beqvämlighet för sjöfarten, med undantag af hvad som angår lots- och båkverket, som till förekommande af smittosamma farsoters införande i riket, utfärdandet af helfrihetsbref och turkiska pass samt dermed gemenskap egande frågor; upprättandet af statistiska tabeller öfver in- och utrikes sjöfarten, samt pröfningen af besvär öfver magistraternes beslut, såväl angående burskap å sjöfart samt dithörande administrativa ärenden, som angående skeppsklarerares och mäklares antagande.*

Kommerskollegii åligganden i afseende å sjömanshusen äro nu mera bestämda genom nådiga reglementet för sjömanshusen i riket den 4 Mars 1870. Enligt detsamma äro sjömanshusen ställda under inseende af Kollegium. Val af ledamöter i sjömanshusdirektion förrättas inför magistrat, som anmäler utgången för Kollegium, hvilket derefter utfärdar förordnanden för de valde. Direktion för sjömanshus skall årligen till Kollegium insända »räkning öfver de till sjömanshusets område hörande fartyg», äfvensom uppgift å antalet fartygsbefälhafvare, maskinister, eldare och öfriga sjömän, allt enligt fastställda formulär. För de med direktionens brefvexling förknippade utgifter, så vidt de icke utan svårighet kunna af sjömanshusets inkomster bestridas, eger direktionen göra framställning om godtgörelse hos Kollegium. De genom kollekter i kyrkorna för sjömanshusen insamlade medel insändas till Kollegium, som fördelar dem på sjömanshusen, i förhållande till antalet inskrifne sjömän. En liknande fördelning efter enahanda grund åligger det Kollegium att verkställa af sjömanshusens andelar i böter och viten, som åläggas enligt reglementet för sjömanshusen och enligt förordningen angående sättet och ordningen för sjöfolks på- och afmönstring samt utfärdandet af sjömansrulla äfvensom enligt förordningen angående mätning af handelsfartyg samt förordningen angående pass- och nationalitetshandlingar. Af revisorerne mot sjömanshusdirektions förvaltning eller räkenskaper gjorda anmärkningar anmälas i vissa fall hos Kommerskollegium. Besvär öfver sjömanshusdirektions beslut i förvaltningsärenden anföras hos Kollegium. Alla ärenden, som angå sjömanshusens förvaltning och icke äro af egenskap att tillhöra domstols handläggning, skola af Kollegium pröfvas och afgöras. Äro målen af den beskaffenhet, att de enligt gällande lag eller författning böra af domstol handläggas, öfverlemnar Kollegium handläggningen till sin advokatfiskal, hvilken har att antingen sjelf eller genom annan allmän åklagare mot vederbörande föra talan.

Bland »anstalter till säkerhet och beqvämlighet för sjöfarten», som utgöra föremål för Kollegii verksamhet, torde i främsta rummet böra räknas de på allmän bekostnad i riket inrättade navigationsskolorna. Enligt Kongl. Maj:ts förnyade nådiga reglemente för dessa skolor den 13 Februari 1866, tillkommer Kollegium den allmänna

uppsigten öfver dem och de der anstälde lärarne. För öfvervakande af undervisningens behöriga gång vid dessa skolor utnämner Eders Kongl. Maj:t på Kollegii förslag en inspektör. Vid hvarje skola förordnas af Eders Kongl. Maj:t en ordinarie lärare, hvilken tillika är skolans föreståndare, och till dennes biträde utses af Kollegium nödigt antal underlärare. Då biträde af dylika underlärare erfordras vid någon skola, gör direktionen anmälan derom hos Kollegium och föreslår tillika lämplig person, hvarefter det ankommer på Kollegium att förordna denne. Ansökningar om befordran till ledig ordinarie lärarebefattning ingifvas till skoldirektionen, som insänder dem till Kollegium, hvilket derefter till Eders Kongl. Maj:t inkommer med förslag till befattningens återbesättande. Anses sökande icke hafva tillförlitligen ådagalagt sin skicklighet och fallenhet för tjenstens bestridande, skall Kollegium hos Eders Kongl. Maj:t anmäla förhållandet med hemställan tillika, om vidare åtgärd för befattningens återbesättande eller undervisningens uppehållande tills vidare. Tjenstledighet för ordinarie lärare kan Kollegium bevilja för längre tid än två veckor, dock ej utöfver tre månader; behöfver han längre tjenstledighet, gör Kollegium anmälan derom hos Eders Kongl. Maj:t. Om underlärare åstundar tjenstledighet utöfver en månad, tillkommer det Kollegium att bevilja sådan. Under ledighet förordnar Kollegium på direktionens förslag vikarie att upprätthålla tjensten. Kollegium kan varna föreståndare eller för viss tid, dock ej öfver sex månader, skilja honom från tjenstens utöfning med förlust af halfva lönen. Underlärare kan Kollegium genast afskeda. Reglementet innehåller vissa allmänna bestämmelser om undervisningens omfattning, men uppdrager åt Kollegium att, efter af navigationsskoleinspektören afgifvet förslag, närmare bestämma de kurser, som i hvarje ämne böra genomgås, och de läroböcker, hvilka skola begagnas. Kollegium bestämmer likaledes på navigationsskoleinspektörens förslag vid hvilka skolor, denne bör under året förrätta examina, äfvensom tiden för dessa examina. Kollegium kan på derom gjord ansökning förordna om extra examens hållande. Skolas räkenskaper öfver uppburna allmänna medel och hvad deraf utbetaldt är insändas till Kollegium, som, efter tagen kännedom om räkenskaperna, öfverlemnar dem till Kammarrätten för behörig granskning. Direktionen ingifver derjemte till Kollegium berättelse om verkställd revision af premiekassans räkenskaper, och, i händelse anmärkning dervid icke förekommit eller blifvit nöjaktigt förklarad, meddelar Kollegium redogöraren décharge. Skoldirektion åligger vidare, att till Kollegium insända af föreståndaren aflemnad berättelse om undervisningen vid skolan jemte eget yttrande, huruvida lärarne fullgjort sina åligganden och skolan må anses hafva uppfylt sitt ändamål, hvarefter Kollegium skall till Eders Kongl. Maj:t insända en sammandragen redogörelse öfver undervisningens fortgång vid de särskilda navigationsskolorna. Navigationsskoleinspektören skall äfvenledes afgifva berättelse till Kollegium om verkställda examensförrättningar. Om Kollegium, med ledning af de inkomna berättelserna, fin-

ner någon förbättring i skolornas organisation eller andra åtgärder för undervisningens befrämjande erforderliga, eger Kollegium underställa frågan derom Eders Kongl. Maj:t.

Jemlikt nådiga reglementet af den 15 Mars 1861 och nådiga kungörelsen den 13 Februari 1866 åligger det Kollegium, att, efter navigationsskoleinspektörens hörande, bestämma kurser och läroböcker i ångmaskinlära vid navigationsskolor, i hvilka undervisning i detta ämne meddelas, äfvensom att afgöra frågor om extra examens hållande med ångbåtsbefälhafvare och maskinistelever. Läraren i ångmaskinlära befinner sig i hufvudsakligen samma ställning till Kollegium som ordinarie lärare vid skolan. Till Kollegium skall för granskning insändas redovisning för användandet af de medel, som till skolan inflyta i form af inskrifningspenningar och examensafgifter af ångfartygsbefälhafvare och maskinistelever.

Enligt nådig kungörelse angående meddelande vid vissa navigationsskolor i riket af undervisning för bildande af lokomotivförare den 23 September 1871 tillkommer det Kollegium att bestämma de kurser, som vid undervisningen böra genomgås, och de läroböcker, hvilka vid denna undervisning skola begagnas, efter derom af Styrelsen för statens jernvägstrafik afgifvet förslag.

Sedan, enligt nådig skrifvelse till Kommerskollegium den 21 Maj 1869, skeppsbyggeriinstitutet i Karlskrona indragits och i dess ställe en skeppsbyggeriafdelning inrättats vid navigationsskolan i Göteborg, står sålunda äfven undervisningen i skeppsbyggeri under Kollegii inseende.

Jemlikt nådiga kungörelsen den 29 Januari 1864 angående inrättandet af en pensionsanstalt för befälhafvare, styrmän och annat sjöfolk å svenska till utrikes fart använda segel- eller ångfartyg, äfvensom för maskinister och eldare på sistnämnda slags fartyg, må besvär hos Kollegium anföras öfver de af direktionen för nämnda pensionsanstalt vidtagna beslut som angå rättighet till och vilkoren för pensions åtnjutande.

Enligt nådiga förordningen den 6 Augusti 1864 angående godtgörelse för svenskt sjöfolks hemförande från utrikes ort är befälhafvare å svenskt fartyg, hvilken af svensk och norsk konsul eller vice konsul anmodats till hemförskaffande mottaga svenskt sjöfolk, berättigad erhålla ersättning för kost och resa efter vissa i förordningen bestämda grunder, men, om särskilda omständigheter dertill föranleda, kan Kollegium bevilja en tillökning i ersättningsbeloppet med högst en fjerdedel. För utbekommande af denna ersättning eger vederbörande, om sjöfolket är fördt till svensk hamn, att vända sig till Kommerskollegium. Har sjöfolket fortskaffats till främmande hamn, utgifver konsul den vederbörande tillkommande ersättning, och får han för erhållande af godtgörelse insända räkning till Kollegium. Om fartygsbefälhafvare vägrar mottaga svenskt sjöfolk till hemförskaffande, inberättar konsuln, om han finner

denna vägran sakna giltigt skäl, förhållandet till Kollegium, som då genom sin advokatfiskal låter ställa fartygsbefälhafvaren till ansvar.

Till bestridande af de utgifter, som kunna uppstå till följd af sistnämda förordning, eller för att ersätta konsulerne för andra utgifter, som de kunnat hafva för svenskt sjöfolk, har Kollegium två anslag till sin disposition.

Genom nådigt bref den 30 Januari 1830 anvisades 2,700 kronor för att, efter pröfning af utgiftens behörighet, användas till godtgörande af sådana, utaf konsulerne meddelade förskott till nödställde svenske sjömän, för hvilka ersättning af skeppsredare eller sjömanshus vägras, eller icke utan omgång kan erhållas, börande allt hvad af dylika, konsulerne på förhand ersatta fordringar i laglig väg kan indrifvas, komma statsverket till godo; och åligger det Kollegium i sådant afseende tillse, att de åtgärder, som för fordringarnes indrifvande äro af nöden, varda med noggrannhet och utan tidsutdrägt vidtagna samt de influtna medlen genast till Statskontoret levererade.

Uti nådigt bref den 14 September 1843 anvisade Kongl. Maj:t ett belopp af 2,000 kronor, att årligen utgå från handels- och sjöfartsfonden, för att användas till godtgörande af sådana bevisliga utgifter för svenskar och norrmän, hvartill konsulerne antingen i anseende till utgiftens beskaffenhet eller svårighet att derå anskaffa fullständiga verifikationer, ej voro enligt gällande föreskrifter, berättigade till ersättning af de allmänna medel, som redan voro anviste till understöd och hemförskaffande af svenske sjömän; och genom nådigt bref af den 6 Augusti 1858 har Kongl. Maj:t sedermera föreskrifvit, dels att med dessa medel endast skola bestridas utgifter för svenske undersåtar, och dels att, om anslaget skulle något år för ändamålet finnas otillräckligt, Kollegium eger ingå med underdånig anmälan i ämnet.

Kollegii kungörelse den 15 December 1868 angående särskilda åtgärder för befordrande af svenske sjömäns penningeförsändningar från utrikes ort har gifvit Kollegium åtskilliga nya bestyr. Denna kungörelse är utfärdad i öfverensstämmelse med nådigt bref till Kollegium af den 21 November 1868, enligt hvilket bref Kollegium bemyndigades att vidtaga och anbefalla alla för ordnandet och utförandet af berörda angelägenhet erforderliga åtgärder. Svensk sjöman, som vistas utrikes, eger enligt nämnda kungörelse, att hos vissa konsuler, mot aflemnande af motsvarande penningebelopp, erhålla å Kollegium ställda invisningar till viss person för belopp från och med 10 till och med 500 kronor, hvilka invisningar inlösas i Stockholm af Kollegium samt i landsorten vid någon af rikets postanstalter. Om sjöman så önskar, kan han genom Kollegii kammarkontor få beloppet kostnadsfritt insatt för sin räkning i sparbank i Stockholm. Konsul insänder genast efter utfärdandet af sjömansinvisning underrättelse derom till Kollegium, hvarjemte han skall för hvarje månad afgifva redovisning för de af sjömän för utfärdade invisningar erlagda belopp; och med de af

konsulerne sålunda redovisade medel godtgör Kollegium Generalpoststyrelsen för postanstalternas utbetalningar.

Försummar skeppare att å konsulat göra författningsenliga anmälanden, skall Kollegium, enligt nådiga förordningen den 4 Juni 1868 angående pass och nationalitetshandlingar, föranstalta om åtal, och slik åtgärd vidtages äfven när konsul rapporterar att brott, som bör beifras i hemlandet, under utrikes resa blifvit begånget ombord å svenskt fartyg.

Enligt nådiga kungörelsen af den 4 Maj 1814 skall räkning öfver beloppet af de afgifter till svenska kyrkan i London, hvilka af handelsfartyg erläggas, samt redovisning för medlens användande insändas till Kollegium, som, derest vid granskningen något anmärkningsvärdt förefinnes, i underdånighet gör anmälan derom samt i alla händelser låter införa ett sammandrag i allmänna tidningarne.

Enligt nådiga bref den 6 Juli 1833 och den 10 December 1844 skall Kollegium årligen utfärda kungörelse angående de förmåner, som tillkomma främmande nationers fartyg, och tillika i kungörelsen införa en förteckning å de handlingar, hvilka utländske skeppare böra vid ankomsten hit till riket medföra, för att af samma förmåner komma i åtnjutande.

I ändamål att förekomma smittosamma farsoters införande i riket, skall Kollegium, enligt nådigt bref den 21 September 1855, utfärda samt i Post- och Inrikes Tidningar låta införa kungörelser om hvilka orter i främmande länder äro af kolera smittade. Vidare stadgas i nådiga förordningen den 20 September 1859 om hvad till förekommande af smittosamma sjukdomars införande i riket iakttagas bör, att Kollegium, i anledning af vederbörande konsulers rapporter eller i öfrigt inhemtade underrättelser, skall allmänneligen kungöra hvilka orter i främmande länder äro af pest smittade, hvarjemte Kollegium åligger, att, så snart officiel underrättelse ingått om pestens upphörande på någon dylik ort, så att under trettio dygn nytt sjukdomsfall derstädes ej inträffat, derom utfärda kungörelse.

I afseende å hvad iakttagas bör till förekommande af boskapspests och andra smittosamma husdjurssjukdomars införande i riket, är genom nådig kungörelse den 30 Maj 1873 föreskrifvet, att, så snart Kollegium erhållit underrättelse, att smittosam husdjurssjukdom utbrutit å utrikes ort, bör Kollegium genom kungörelse förklara nämda ort, i så vidsträckt omfattning som omständigheterna påkalla, af sjukdom smittad. Sedan viss, för olika fall olika lång tid förflutit efter det, enligt från vederbörande ingången anmälan, sjukdomen upphört, eger Kollegium förklara orten fri från sjukdomen. Det ankommer äfven på Kollegium, att efter sig företeende omständigheter förklara ett eller flera länder misstänkta såsom smittade af boskapspest.

Kollegii åligganden i och för utfärdandet af helfrihetsbref äro nu närmare bestämda genom Kongl. Maj:ts förnyade förordning angående pass- och nationalitetshand-

lingar för svenska till orter utom Sverige gående fartyg den 4 Juni 1868. Sedan fartygs bilbref och mätbref samt redareed inlemnats och behörigen granskats, utfärdar Kollegium fribref, i enlighet med fastställdt formulär. Frågor om namnförändring för fartyg afgöras af Kollegium. Uppgifves fribref vara förkommet, beror det på Kollegii pröfning, huru uppgiften bör styrkas. Hos magistrat i stad eller domhafvande på landet göres anmälan om förändring af eganderätten till med fribref försedt fartyg eller om förändring i lästetalet. Magistraten eller domaren antecknar förändringen å fartygets fribref samt underrättar Kollegium om hvad som sålunda blifvit åtgjordt. Sker ombyte i eganderätten under det med fribref försedt fartyg är utom riket, skall hufvudredaren hos Kollegium göra anmälan derom. Ombytes befälhafvare medan fartyget är utom Sverige, skall sådant anmälas hos konsul, som sedan underrättar Kollegium. För å utländsk ort, för svensk räkning inköpt och derstädes ännu liggande, utländskt fartyg utfärdar Kollegium interimsfribref, gällande ett år; och ankommer det på Kollegium att, efter pröfning af omständigheterna, utfärda nytt interimsfribref, gällande hvarje gång för en tid af högst ett år. Derjemte utgifver Kollegium öppna bevis hufvudsakligen då förändringar i eganderätten till ett fartyg eller ombyte af hufvudredarebefattningen inträffat med fartyg, som är stadt på utrikes resa.

I och för Kollegii befattning med fribrefven och hvad dertill hörer, äfvensom för att ej mindre tillhandahålla Kollegii advokatfiskal erforderliga upplysningar rörande rederier för beredande af ersättning för kostnader, som blifvit af konsulerne förskjutna till underhåll och vård af sjuke sjömän, än ock bereda tillgång till likartade upplysningar för utsökande af ersättning för svenskt sjöfolks hemförskaffande, samt meddela enskilda personer af dem äskade upplysningar, föras i Kollegium, dels ett i kronologisk ordning upprättadt fribrefsdiarium, upptagande fartygens namn, lästetal, hufvudredare, befälhafvare m. m., dels ock en i alfabetisk ordning upprättad fribrefsliggare, fortlöpande sedan år 1841 och upptagande fartygens namn, tackling, lästetal och samtliga nummer å de fribref, hvarmed fartyget varit försedt, samt en alfabetisk förteckning å fartygsbefälhafvare. Sedan anmälan från konsul ingått, att svenskt fartyg å främmande ort ombytt nationalitet eller förolyckats, eller att ny befälhafvare antagits, låter Kollegium härom göra anteckning i fribrefsdiariet. Från magistrater och domare inkommande uppgifter om förändring af eganderätten till fartyg, om befälhafvareombyte eller om förändradt lästetal, antecknas likaledes i berörda diarium.

Enligt nådigt bref den 3 Maj 1867 åligger det Kollegium, att upprätta och till trycket befordra den s. k. Code List, innefattande de signalbokstäfver, hvarmed fartyg af viss drägtighet vid fribrefs utfärdande förses, samt fartygens hemort, lästetal m. m.

Blanketter till de i nådiga förordningen den 4 Juni 1868 angående sättet och

ordningen för sjöfolks på- och afmönstring m. m. föreskrifna sjömansrullor skola at Kollegium anskaffas samt tillhandahållas vederbörande sjömanshus eller magistrater i de städer, der sjömanshus icke finnas.

Kollegium åligger, att hålla hand öfver efterlefnaden af hvad som blifvit stadgadt, såväl genom sist åberopade förordning, som ock genom ofvan omnämnda förordning angående pass och nationalitetshandlingar, äfvensom att genom advokatfiskalen i laga ordning beifra öfverträdelser, ej mindre af dessa båda förordningar, än äfven af nådiga förordningen den 7 Maj 1842 angående behörigheten att föra befäl å svenskt handelsfartyg.

Af de under mom. 2 § 2 i instruktionen omnämnda åliggauden, torde »frågor om anläggning af skeppsvarf» samt »pröfningen af besvär öfver magistraternes beslut, så väl angående burskap å sjöfart samt dithörande administrativa ärenden, som angående skeppsklarerares och mäklares antagande» hafva upphört att utgöra föremål för Kollegii handläggning, och genom nådig kungörelse den 23 Juni 1838 upphäfdes bestämmelsen om skyldighet för fartyg, som seglar på andra sidan Cap Finisterre, att vara försedda med turkiskt pass.

3:o. **Fabrikerna**, *hit höra: utfärdandet af tillståndsresolutioner för anläggning af alla slags fabriker, så i städerna som på landet; frågor angående stämpling af svenska fabriksvaror; anstalter för att inom landet bereda tillgång på rudimaterier, tjenliga för fabrikerna, såsom ull, lin o. s. v.; äfvensom andra åtgärder, hvilka hafva till föremål, att befrämja fabrikstillverkningar och hushlöjder; meddelandet af privilegia exclusiva; förvaltningen af manufakturdiskontfonden; inseendet öfver hallrätterna; pröfning af besvär öfver hallrätternas beslut i administrativa ärenden, som angå fabriksrörelsen och dess idkare; upprättandet af statistiska tabeller öfver fabriker och manufakturverk, samt de tillverkningar, som vid dessa inrättningar åstadkommas.*

Flertalet af de i detta moment uppräknade åligganden hafva till följd af förändrad lagstiftning upphört. Detta gäller i afseende å »utfärdandet af tillståndsresolutioner för anläggning af alla slags fabriker» äfvensom »frågor angående stämpling af svenska fabriksvaror». Beträffande de sistnämnda förordnades, genom nådig kungörelse den 13 Juni 1862, om upphörandet af stadgandet om vissa inhemska fabrikstillverkningars och handtverksvarors förseende med tillverkningsstämpel m. m., men i afseende å kortstämpling eger dock fortfarande det förhållande rum, att det tillkommer Kollegium att förordna stämpelförrättare, äfvensom att låta förfärdiga samt vederbörande stämpelförrättare tillhandahålla de för nyssberörda ändamål erforderliga stampar. Vidare åligger det Kollegium, att årligen till Statskontoret aflemna specifik uppgift på antalet inom riket stämplade kortlekar.

Några särskilda, i här omförmälda författningsrum åsyftade, »anstalter för att inom landet bereda tillgång på rudimaterier, tjenliga för fabrikerna», torde nu-

mera icke finnas; ulldiskonten och ullmagasinet i Norrköping kunde räknas till dylika anstalter, men den förstnämnda indrogs den 18 Juni 1864 och den senare den 1 November 1872.

Bland »andra åtgärder, hvilka hafva till föremål, att befrämja fabrikstillverkningar och hushöjder», torde i främsta rummet vara att nämna den högre ledningen af de tekniska elementarskolorna i riket. Den 29 April 1853 utfärdades stadgar för tekniska elementarskolan i Malmö och den 12 Mars 1856 för dylika skolor i Örebro, Borås och Norrköping. Enligt dessa stadgar skall till Kongl. Maj:t ställd ansökning om föreståndarebefattning vid sådan skola ingifvas till skoldirektionen, hvarefter den insändes till Kollegium, som ingår till Eders Kongl. Maj:t med förslag. Önskar föreståndare tjenstledighet öfver en månad, ankommer det på Kollegium att bevilja densamma, dock ej för längre tid än tre månader; under sålunda beviljad ledighet förordnar Kollegium vikarie. Kollegium kan, när så pröfvas nödigt, varna föreståndare, suspendera honom för en tid af till och med sex månader eller anmäla honom till entledigande. Förslag till skolas stat insändes till Kollegium, som med eget underdånigt utlåtande öfverlemnar detsamma till Eders Kongl. Maj:t. Direktionen skall, dels hvarje år till Kollegium afgifva berättelse om skolans verksamhet och tillstånd under nästförflutna läsår, hvilken berättelse Kollegium bör jemte eget yttrande, der sådant af omständigheterna påkallas, till Eders Kongl. Maj:t i underdånighet öfverlemna, dels ock, i händelse ändringar eller tillägg i stadgarne skulle anses behöfliga eller andra vigtiga åtgärder befinnas för skolans framgång fördelaktiga, derom göra anmälan hos Kollegium, som eger att, jemte eget utlåtande, direktionens förslag till Eders Kongl. Maj:t insända. Skolans räkenskaper skola jemväl insändas till Kollegium, som, efter af dem tagen kännedom, öfverlemnar dem till Kammarrätten. Tekniska söndags- och aftonskolan i Eskilstuna befinner sig uti enahanda ställning till Kollegium som ofvan nämnda tekniska elementarskolor, med undantag af att Kollegium utnämner föreståndaren och jemväl har rätt att afskeda honom, om så pröfvas nödigt.

Den af svenska slöjdföreningen i Stockholm inrättade söndags- och aftonskola står likaledes under Kollegii öfverinseende. Enligt de för skolan gällande stadgar af den 21 December 1860 med deruti sedan gjorda ändringar, förvaltas skolan af en styrelse, i hvilken Kollegium eger insätta en ledamot. Vid inträffad ledighet af ordförande eller ledamotsbefattning i skolstyrelsen, bör anmälan derom göras hos Kollegium, som har att för befattningens återtillsättande i föreskrifven ordning vidtaga nödig åtgärd. Styrelsen skall till föreståndare föreslå lämplig person hos Kollegium, som med eget utlåtande underställer ärendet Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning och afgörande. Behöfver föreståndaren mer än tre månaders tjenstledighet, anmäles sådant hos Kollegium, som då likaledes öfverlemnar ärendet till Eders Kongl. Maj:t. Sty-

relsen åligger, att årligen till Kollegium afgifva berättelse om skolans verksamhet, hvilken berättelse af Kollegium, jemte eget utlåtande, der sådant af omständigheterna påkallas, till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnas. Frågor om ändringar i stadgarne eller om andra för skolan gagneliga åtgärder behandlas på samma sätt.

Ansökningar om att komma i åtanke vid fördelningen af det af Riksdagen anvisade anslag till reseunderstöd åt arbetare i de särskilda näringsyrkena inlemnas till Kollegium, som med eget underdånigt utlåtande öfverlemnar dem till Eders Kongl. Maj:t; äfvenledes remitteras till Kollegii utlåtande alla andra till Eders Kongl. Maj:t ingifna ansökningar om reseunderstöd, så snart afsigten med resan är att förvärfva insigter i något af de ämnen, som ligga inom området för Kollegii verksamhet.

Enligt nådiga förordningen den 19 Augusti 1856 tillkommer det Kommerskollegium att pröfva ansökningar om patent å nya eller förbättrade uppfinningar, som hafva slöjd eller konst till föremål. Härvid måste Kollegium tillse, ej mindre att patent ej meddelas å beredning af läkemedel eller å uppfinning af sådan beskaffenhet, att begagnandet uppenbarligen strider mot gällande lag, allmän säkerhet och goda seder, än äfven att icke någon genom patent vinner uteslutande rättighet, att i allmänhet begagna sig af en ny *princip,* utan endast att nyttja det eller de sätt eller medel för en uppfinnings användande, som af den patentsökande uppgifvas och beskrifvas. Vidare måste Kollegium bedöma vigten och beskaffenheten af uppfinningen och i förhållande härtill utsätta den tid, från 3 till 15 år, under hvilken patenträtt må tillgodonjutas. Om beviljad patenträtt af innehafvaren öfverlåtes på annan person, skall sådant anmälas hos Kollegium, som utfärdar resolution härom. De ritningar och modeller, som åtfölja patentansökan, skola förvaras hos Kollegium och hållas tillgängliga för dem som önska deraf taga kännedom. Patentinnehafvaren åligger att inom två år från patentbrefvets datum inför Kollegium styrka, att han är i full utöfning inom riket af patentet, äfvensom att sedermera hvarje år under hela patenttiden likaledes styrka, att uppfinningen inom riket utöfvas. Uti ett särskildt diarium antecknas i kronologisk ordning alla af Kollegium utfärdade patent, hvarjemte i samma diarium anmärkas, så väl de dagar, då patentbrefvet blifvit i föreskrifven ordning kungjordt, som ock de till Kollegium ingifna och godkända bevis, rörande patenträttens utöfning. Då patenträtt förfallit eller förverkats, likasom då den tid, för hvilken patentet blifvit meddeladt, tilländalupit, åligger det Kollegium att i Post- och Inrikes Tidningar kungöra, att patentet till kraft och verkan upphört.

I afseende å den Kollegium tillkommande förvaltningen af manufakturdiskontfonden, har Eders Kongl. Maj:t i nådigt bref den 7 November 1873 förordnat, *dels* att från och med början af år 1874 manufakturdiskontinrättningens verksamhet, så vidt denna haft till ändamål, att genom utgifvande af lån i vanlig diskontväg under-

stödja inhemska fabriks- och manufakturinrättningar, skulle upphöra; *dels* att med slutlig inbetalning af de under år 1874 förfallande diskontlån finge af Kollegium, efter pröfning af förekommande omständigheter, lemnas anstånd till den 30 Juni 1875; *dels och* att de medel, som under år 1874 för gäldande af diskontlån inbetaltes, skulle i främsta rummet användas till infriande af manufakturdiskontens kreditivskuld till Riksbanken och de derutöfver för diskontens fordringar inflytande medel användas till förökande af den under Kollegii förvaltning stälda förlagslanefonden.

Kollegii af manufakturdiskontfondens förvaltning härflytande göromål, hvilka varit ganska betydande, hafva, i följd af nyss omnämnda nådiga förordnande, redan minskats; och ytterligare förminskning af dessa göromål är att förvänta, enär efter den 30 Juni 1875 ej komma att återstå andra bestyr, än indrifning af osäkra fordringar för gamla diskontlån och den mindre besvärliga förvaltningen af förlagslanefonden, från hvilken ett ringare antal lån af Eders Kongl. Maj:t årligen beviljas.

Kollegii »inseende öfver hallrätterna» samt »pröfning af besvär öfver hallrätternas beslut i administrativa ärenden, som angå fabriksrörelsen och dess idkare», upphörde då hallrätterna genom nådiga förordningen den 25 Februari 1846 indrogos.

4:o. **Handtverkerierna,** *hit hänföras: frågor om reglementen för handtverkare; om anstalter till handtverkeriernas befrämjande samt till förekommande af underslef i handeln med dessa varor; upprättandet af statistiska tabeller öfver handtverkerierna i städerna och på landet; samt pröfning af besvär öfver såväl Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes beslut rörande gerningsmän på landet, som magistraternes beslut angående burskap å handtverk samt dermed gemenskap egande administrativa ärenden.*

Af de i detta moment upptagna göromål torde intet qvarstå förutom upprättandet af de statistiska tabellerna.

5:o. **Fiskerierna,** *härunder inbegripas: frågor om anstalter till fiskeriernas befrämjande, egentligen i Nordsjön och Östersjön, så vidt de kunna afse en särskild näringsgren; kontroller vid försäljning af fiskvaror; frågor om salterier, trankokerier o. s. v.*

Efter det, i anledning af Kollegii på nådig befallning afgifna förslag till förnyad stadga rörande fiskerierna i riket, Kongl. Maj:t fastställt fiskeristadgan af den 29 Juni 1852, har Kollegii åliggande i detta afseende till väsentlig del upphört. Kollegii yttrande inhemtas dock ännu understundom i frågor rörande ändringar i eller undantag från fiskeristadgan m. m., hvarjemte årliga redovisningar för de bidrag, som af allmänna medel anvisas till arfvode åt uppsyningsmän öfver fisket i Göteborgs och Bohus samt Hallands län, insändas till Kollegium, som med eget utlåtande öfverlemnar dem till Eders Kongl. Maj:t.

6:o. **Ärenden, som röra Kollegii tjenstemän och vaktbetjente.** *och ej äro af den beskaffenhet, att de tillhöra laga domstols behandling; äfvensom verkets ekonomiska angelägenheter.*

Dessa ärenden höra naturligtvis fortfarande till Kollegii handläggning.

Förutom ofvan nämnda i omedelbart eller medelbart sammanhang med Kollegii instruktion stående göromål har Kollegium vissa åligganden enligt Kongl. Maj:ts förnyade nådiga förordning af den 5 Februari 1869 om hvad med afseende å utvandrares fortskaffande till främmande verldsdel iakttagas bör.

Sådana åligganden äro: att utfärda tillståndsresolutioner för utvandrareagenter och återkalla meddeladt tillstånd, när omständigheterna dertill föranleda; att bestämma den säkerhet, utvandrareagent bör ställa för fullgörandet af sina förbindelser till utvandrare; att förvara säkerhetshandlingarne och i vissa fall, med anlitande af den ställda säkerheten, bereda konsul ersättning för hvad han nödgats förskjuta, i följd af agents underlåtenhet att fullgöra ingångna förpligtelser, samt att gå utvandrare till handa, då han behöfver uttaga ersättning hos agent eller anställa rättegång mot honom.

Genom nådig kungörelse den 11 December 1857 stadgades, att Bergskollegium med år 1857 skulle upphöra såsom särskildt embetsverk och förenas med Kommerskollegium, samt att följaktligen de mål, uppdrag och åligganden, hvilka enligt instruktion af den 28 December 1832 och särskilda författningar tillhörde Bergskollegium, med 1858 års början skulle af Kommerskollegium öfvertagas.

Bergskollegii åligganden i allmänhet voro enligt § 1 af instruktionen:

att vara noga underrättadt om tillståndet med rikets bergshandtering i alla dess delar, äfvensom om alla på handteringens trefnad och framtida bestånd inverkande förhållanden, att i sådant afseende taga noggrann kännedom, om och hvilka hinder lågo i vägen för dess förkofran samt hvilka åtgärder kunde vidtagas till hindrens undanrödjande; att, i de fall, då Kollegium fann sig icke kunna af egen embetsmyndighet ingå i åtgärder, som till det sökta ändamålets vinnande ansågos nödiga, derom hos Kongl. Maj:t göra underdånig anmälan äfvensom att, på sätt derom särskildt blefve förordnadt, utöfva styrelsen öfver Myntet och Kontrollverket, hvilka under Kollegium voro ställda, och hafva inseendet öfver Bergsstaten i orterna, Bergsskolan i Falun samt rikets metallvågar.

I egenskap af bergsöfverstyrelse tillkommer det fortfarande Kommerskollegium, att vara noga underrättadt om tillståndet med rikets bergshandtering i alla dess delar, hvarjemte fortfarande gäller föreskriften i nådiga brefvet den 14 Oktober 1853, att

bergsöfverstyrelsen skall med uppmärksamhet följa bergshandteringens utveckling, icke allenast inom riket, utan äfven i andra länder; samt årligen afgifva underdåniga berättelser om de upptäckter och förbättringar, som dervid i tekniskt och industriellt hänseende föregående år egt rum, men grufvestadgan af den 12 Januari 1855, förordningen om svenska jerneffekters stämpling af samma dag, förordningen om utsträckt frihet för bergshandteringen den 20 September 1859, förordningen om utvidgad näringsfrihet den 18 Juni 1864 med flera författningar hafva högst väsentligt förändrat embetsverkets ställning till bergshandteringen i landet.

Styrelsen öfver Myntet och Kontrollverket flyttades redan 1838 från Bergskollegium till Statskontoret. Inseendet öfver bergsskolan i Falun upphörde i och med detta läroverks flyttning till hufvudstaden och förening med Teknologiska Institutet år 1869. Deremot utöfvar Kollegium fortfarande såsom bergsöfverstyrelse inseendet öfver bergsstaten i orterna äfvensom öfver rikets metallvägar.

Flertalet af de i instruktionens § 2 uppräknade mål och ärenden, som tillhörde Kollegii handläggning, hafva genom senare författningar undergått så väsentliga förändringar, att ett ordagrannt återgifvande af samma § här icke torde vara erforderligt.

Hvad *grufvehushållningen* angår, äro bergsöfverstyrelsens åligganden i afseende derå nu mera bestämda genom grufvestadgan af den 12 Januari 1855. Klagan öfver bergmästares beslut, hvarigenom mutsedel blifvit vägrad eller ansökning derom förklarad förfallen, föres hos Kollegium. Klagan öfver meddelad mutsedel anföres likaledes i vissa fall hos Kollegium. Vid förfall för bergmästare att företaga utmälsläggningar göres anmälan derom hos Kollegium, som då eger att förordna annan bergstjensteman att verkställa förrättningen. Har emot utmalsförrättning förekommit invändning på den grund, att den innutade fyndigheten förmenas ej vara föremål för innutning, och är någon missnöjd med förrättningsmannens härom meddelade beslut eller med storleken af det utmål, som vid förrättningen blifvit anvisadt, må klagan föras hos Kollegium. Ansökningar om större utmål än grufvestadgan i allmänhet medgifver ingifvas till Kollegium, som, i fall laga hinder ej möter och behofvet sådant påkallar, eger förordna om nytt utmåls läggande. Frågor om sammanläggning af flera utmål afgöras likaledes af Kollegium, på hvilket det äfven ankommer att i vissa fall meddela tillstånd till afstjelpande af lösbrutet berg i andra grufverum eller i tillgränsande gamla grufvor äfvensom till borttagande af pelare, band eller bergfästen. Frågor om inställande af fullföljden af ett i gång varande grufarbete, hvilket af ortens bergmästare finnes kunna medföra skadliga följder för grufvebyggnaden, pröfvas af Kollegium. Önskar grufegare längre tids hvilostånd, än bergmästare enligt grufvestadgan kan medgifva, ankommer det på kollegium att, när skäl dertill förekomma, ytterligare förlänga hviloståndstiden. Kollegium kan, om så

nödigt finnes, ålägga bergmästare att efter föregången uppmätning upprätta och meddela fullständiga markscheiderkartor öfver grufvor, som inom distriktet äro under arbete. Grufve- och malmöreskassor stå under bergmästarens och två af delegarne valde kassaföreståndares förvaltning samt Kollegii inseende och kontroll. Redogörelse öfver medlens förvaltning insändes årligen till Kollegium, som kan för någon viss tid medgifva nedsättning i de årliga afgifterna till dessa kassor.

Hvad angår de *masmästeriet och tackjernstillverkningen* samt *stångjerns- och manufakturssmidet* rörande åligganden, som enligt instruktionen tillkommo Kollegium, har det stora flertalet upphört. Enligt nådiga förordningen om svenska jerneffekters stämpling den 12 Januari 1855 skall hvarje för blåsning af tackjern eller för detsammas nedsmältning och beredande till smidigt jern, eller för stålberedning eller för annan gröfre jernförädling tillåten verkstad hafva en af Kollegium godkänd stämpel, hvarmed dess tillverkning bör märkas. Det ankommer jemväl på Kollegium att bevilja användandet af bistämpel. För rättighet att drifva masugn eller hytta, stångjernsbruk eller annan inrättning, hvilken afser tillgodogörande eller förädling af mineralrikets alster och ej är att anse som handtverk, erfordras, enligt nådiga förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 Juni 1864, endast en anmälan hos Kollegium, som utfärdar anmälningsbevis samt derom underrättar bergmästaren, Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande eller magistrat i den ort, der verket är beläget. Önskar utländsk man eller qvinna drifva dylik näring, skall tillstånd dertill sökas hos Kollegium, som meddelar beslut, såvida ej, oansedt sökanden ingifvit föreskrifna handlingar, anledning förekommer mot bifall till ansökningen, i hvilket fall ärendet underställes Eders Kongl. Maj:ts nådiga afgörande.

Derjemte qvarstår af de forna, hit hörande åliggandena, samma inseende och domsrätt öfver vägare vid metallvågarne i riket, som tillkommer Kollegium i afseende å dess egna tjenstemän. Ansökningar till vägarebefattningar inlemnas till vederbörande magistrat, som hos Kollegium föreslår någon af de sökande till tjenstens erhållande, hvarvid Kollegium kan infordra nytt förslag, om skälig anmärkning förekommer mot någon af de föreslagna. Instruktion för vägare utfärdas af Kollegium, och skola utdrag af vågböckerna för hvarje smidesår insändas till Kollegium.

I afseende å *privilegier och rättigheter* åligger det Kollegium att utsätta och bestämma frihetsår för nya ädlare verk, att afgifva underdåniga yttranden i frågor om förlängning i frihetsåren utöfver de förut bestämda, att gemensamt med Eders Kongl. Maj:ts och Rikets Kammarkollegium åsätta tiondeafgiften eller afraden för de verk, der frihetsåren lupit till ända, äfvensom bestämma rekognitionsafgifterna för grufveskogar. Genom nådiga förordningen angående förvaltningen af statens till bergshandteringens understöd anslagna skogar den 30 Maj 1873, har den Kollegium

och bergsstaten tillkommande befattning med omförmälda skogar, såvidt sjelfva skogsvården angår, upphört, hvaremot det fortfarande tillkommer Kollegium att tillse, det Sala silfververk på ändamålsenligt sätt och efter rätt bergsvis drifves samt att dertill hörande kassor ordentligen förvaltas och medlen redovisas äfvensom att de så kallade armbössemedlen behörigen vårdas och till sina bestämda ändamål disponeras och användas.

Kollegii befattning med förlagsinteckningars beviljande och dödande i jern- och messingsbruk samt kopparhamrar och dylika verk qvarstår oförändrad.

Ansökningar om andel i anslaget till resestipendium åt lämpliga personer, hvilka önska i främmande länder förvärfva sig ökad insigt och skicklighet i hvad till bergshandteringen hörer, ingifvas till Kollegium, som med eget utlåtande öfverlemnar dem till Eders Kongl. Maj:t.

Enligt nådigt bref den 2 November 1824 angående Ädelfors guldverks nedläggande står Kibbe qvarn under bergsöfverstyrelsens disposition; qvarnen är utarrenderad och af arrendemedlen lemnar Kollegium understöd åt behöfvande f. d. guldverksarbetare vid Ädelfors eller deras enkor och oförsörjda barn, med ledning af från vederbörande bergmästare inkommet förslag till fördelning. Ett liknande förhållande eger rum med Kyllinge qvarn, som förvaltas af bergslagsstyrelsen i Sala under öfverinseende och kontroll af Kollegium. Bergslagsstyrelsen insänder, jemlikt den 18 December 1827 utfärdadt reglemente angående användandet för fattigvården vid Sala silfververk af qvarntullen eller arrendet för den Sala bergslag förlänade Kyllinge kronomjölqvarn, förslag rörande disposition eller fördelning af qvarntullen till Kollegium; de inflytande medlen skola hufvudsakligen användas till understöd för fattige skadade arbetare och bergsmän samt deras efterlemnade enkor och minderåriga barn. Kollegium eger derjemte till sitt förfogande de s. k. armbössemedlen, af hvilka Kollegium, på grund af uppgifter från bergmästarne, lemnar understöd åt skadade grufarbetare; medlen hafva uppkommit genom fortfarande utgående afgifter på »favorable resolutioner.»

Slutligen torde äfven böra nämnas, hurusom räkenskaperna öfver det Robsahnska stipendiet insändas till Kollegium af Erkebiskopen och Uppsala universitets rektor, hvilka äro inspectores stipendii; de båda sistnämnde utse stipendiaterne efter att hafva skriftvexlat med Kollegium. Ramsellsk stipendiat skall enligt testamente utses af »ett bergsråd i sittande Kollegium».

Beträffande arten och omfånget af de statistiska arbeten som förrättas i Kollegium, hänvisa komiterade till det af undertecknad Berg afgifna, detta betänkande bilagda yttrande.

Efter sålunda lemnad redogörelse för de åligganden, hvilka tillkomma Kommerskollegium, torde det tillåtas komiterade att i största korthet äfven redogöra för den fördelning af göromålen, som eger rum inom Kollegium.

Då bergsärendena öfverflyttades till Kommerskollegium bestod Kollegium af en president och tre kommerseråd, mellan hvilka senare föredragningen af ärendena var fördelad. Genom bergsärendenas öfverflyttning skedde till en början ingen annan förändring härutinnan, än att kommerserådens antal ökades till fyra. Till den nya roteln hörde nemligen endast ärenden rörande bergshandteringen, men genom nådigt bref den 2 November 1866 förordnades, att föredraganden af nyssnämnda ärenden skulle vara pligtig att derjemte deltaga i behandlingen af alla inom Kollegium förekommande mål samt tillsvidare bereda och föredraga, dels ansökningar om erhållande af patent å nya uppfinningar jemte de ärenden som dermed ega sammanhang, dels ock, förutom frågor som angå bergsundervisningen, jemväl de ärenden, som härflyta från Kollegii åliggande att hafva inseende öfver de tekniska undervisningsanstalterna i allmänhet.

Den nuvarande fördelningen af målen grundar sig dels på den år 1855 uppgjorda plan dels på bestämmelserna i ofvan nämnda nådiga bref; och äro i öfverensstämmelse dermed målen fördelade på följande sätt:

A. *en rotel,* till hvilken höra: ärenden rörande konsulatväsendet, frågor om utrikes handeln och sjöfarten, om skeppshandlingar, om navigationsskolorna, om smittosamma sjukdomar, om utvandrares fortskaffande till främmande verldsdel, den årliga berättelsen om utrikes handeln och sjöfarten m. m.;

B. *en rotel,* till hvilken höra: ärenden angående fabrikerna, frågor om reseunderstöd, manufakturdiskontfonden, ersättning åt konsuler för omkostnader bestridda för svenske undersåtar eller för utgifter i svenska embetsärenden, granskningen af räkenskaperna öfver de under Kollegii förvaltning ställda fonder och medel, den årliga berättelsen om fabriker och manufakturer, m. m.;

C. *en rotel,* till hvilken höra: frågor om anläggning af städer och köpingar, om inrikes handeln och sjöfarten samt handtverkerierna, och i viss mån fiskerierna, om sjömansinvisningar, om afgifter för varor och fartyg till städer, kanalbolag m. fl., om regleringen af marknadsterminerna och dermed sammanhängande ärenden; inseendet öfver sjömanshusen, den årliga berättelsen om inrikes handeln och sjöfarten, m. m.;

D. *en rotel,* till hvilken höra: frågor rörande bergshandteringen, inseendet öfver bergsstaten, meddelandet af patent och dermed i sammanhang stående frågor, ärenden rörande de tekniska undervisningsanstalterna samt den årliga berättelsen om bergshandteringen.

Kommerskollegii kansli består för närvarande af: två sekreterare, en för bergs-

ärenden och en för öfriga inom Kollegium förekommande mål; en registrator och arkivarie, som mot särskildt arfvode jemväl förrättar de den förra registratorstjensten för bergsärenden tillhörande göromål; två notarier, hvilka bestrida protokollföringen vid föredragningen af alla mål utom bergsärenden; och fem kanslister. En af kanslisterne fullgör de åligganden, som förut tillkommo den i 1831 års nådiga instruktion omförmälde passexpeditionsnotarien, granskar de för erhållande af sjödokument inlemnade handlingar, ombesörjer dessa dokuments utfärdande, verkställer vederbörliga anteckningar i fribrefsdiarium, fribrefsliggare m. m., upprättar Code List, anskaffar och tillhandahåller blanketter till sjömansrullor, utlemnar alla från Kollegium utgående expeditioner, för hvilka lösen skall erläggas, uppbär och redovisar den derför belöpande lösen samt verkställer de i det föregående omnämnda anteckningar rörande patenter. En kanslist biträder utesluttande å bergsafdelningen, dels såsom protokollsförande och dels med vanliga kanslistgöromål. De tre återstående kanslisterne ombesörja turvis förandet af diarium öfver från Kollegium utgående expeditioner och afsändandet af de expeditioner, för hvilka ingen lösen erlägges, samt biträda för öfrigt med utskrifning och kollationering.

Kollegii advokatfiskalskontor består af advokatfiskalen och en kanslist. Advokatfiskalen för Kollegii talan i alla mål, som till hans embetsåtgärd remitteras; och åligger honom särskildt att indrifva ej mindre ersättning för förskott till konsuler än äfven lån af de under Kollegii förvaltning stälda allmänna medel. Kanslisten biträder advokatfiskalen med diarieföring, renskrifning och kollationering m. m.

Kammarkontoret, som består af en kamrerare, en kammarförvandt och två kammarskrifvare, förvaltar Kollegii expensmedel, manufaktur-, tull- och beslags- samt Eskilstuna fristadsmedel jemte anslaget till reseunderstöd åt fabriks- och handtverksarbetare, de till godtgörande af svenske konsulers utgifter för svenskt sjöfolks hemförskaffande och understöd åt nödställde svenske undersåtar anslagna medel samt förer anteckningar öfver sjömäns penningeförsändningar. Kamreraren verkställer utbetalningarne i öfverensstämmelse med Kollegii befallningar, afslutar hufvudböckerna, upprättar sammandrag, granskar konsulernes räkningar å utgifter i svenska embetsärenden m. m.; kammarförvandten är dervid kontrollant. Af alla fyra tjenstemännen verkställes derjemte granskning och sammanställning af de statistiska uppgifter, som skola ingå i Kollegii årliga berättelser.

Manufakturdiskontkontoret förvaltar manufakturdiskontfondens tillgångar samt verkställer anbefalda utbetalningar från samma fond; kontorets tjenstemän utgöras af en kamrerare, en kontrollör, en bokhållare och en kammarskrifvare.

Ett särskildt arfvode finnes anvisadt, att tills vidare utgå af de under Kollegii förvaltning stälda medel till manufakturernas befrämjande, för biträde vid handlägg-

ningen af de hos Kollegium förekommande ärenden, som påkalla en tekniskt vetenskapligt bildad person.

Det till Kollegium hörande grufvekartekontoret har till föreståndare extra grufveingeniören inom tredje bergmästaredistriktet, hvilken tjensteman icke åtnjuter annan inkomst, än den som tillkommer honom i sistnämnda egenskap.

I afseende å antalet inkomna mål torde få hänvisas till efterföljande tabell, utvisande förhållandet härmed under de senaste tio åren. Tabellen upptager målen ordnade efter de olika föredragningsrotlarne, såsom fördelningen rotlarne emellan för närvarande är bestämd, hvadan en del mål, som först år 1867 flyttades till den här så kallade fjerde roteln, äfven för åren 1864—1866 uppförts på densamma för att bereda lättare tillfälle till jemförelse.

Förteckning å de under åren 1864—1873 inkomna mål.

	1864.	1865.	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.	1871.	1872.	1873.
A. *Hörande till den första af ofvan nämda rotlar.*										
Kongl. bref och skrifvelser från departementschef	90	86	96	152	100	115	168	136	152	129
Kongl. remisser	20	24	38	26	31	38	45	56	56	67
Ang. navigationsskolorna	81	68	67	60	76	66	64	67	88	104
Ang. fribref, interimsfribref m. m. d.	112	123	130	129	126	114	109	115	208	183
Ang. å utländsk ort afliden svensk mans efterlemnade qvarlåtenskap	46	40	51	80	98	106	112	126	139	174
Ang. kreaturssjukdomar	20	38	66	71	73	85	76	64	97	98
Ang. helsotillståndet å utrikes ort, karantän	1	53	180	128	67	5	39	138	68	174
Konsulers årsberättelser och skeppslistor	96	102	100	99	109	98	103	128	104	106
Underrättelser om handel och sjöfart i främmande länder	214	240	213	277	264	249	284	235	258	328
Klagomål mot konsul, skeppsbefälhafvare eller andra	8	7	7	6	7	17	18	5	11	13
Ang. emigrantagenter	——	——	——	——	——	26	16	27	17	15
Qvittenser, statistiska uppgifter och hvarjehanda annat	310	303	283	300	317	417	444	305	442	376
Summa:	998	1,084	1,231	1,328	1,268	1,336	1,478	1,402	1,640	1,767
B. *Hörande till andra roteln.*										
Kongl. bref och skrifvelser från departementschef	41	39	21	32	34	36	46	29	38	36
Kongl. remisser	19	40	18	37	27	36	38	26	32	22
Transport:	60	79	39	69	61	72	84	55	70	58

	1864.	1865.	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.	1871.	1872.	1873.
Transport:	60	79	39	69	61	72	84	55	70	58
Ansökningar om resenärsstöd	22	47	25	60	58	68	78	55	203	442
Ang. manufakturdiskonten	36	38	39	61	56	42	47	31	31	52
Ang. ulldiskonten och ullmagasinet	20	16	33	26	20	26	24	15	17	7
Ansökningar om ersättning för utgifter för sjömän	144	112	127	144	149	202	140	165	131	165
Konsulers ansökningar om dito för utgifter i svenska embetsärenden	37	34	30	27	27	31	31	33	31	36
Besvär öfver beslut af direktionen öfver handelsflottans pensionsanstalt	——	——	——	——	——	7	2	4	3	3
Ang. kortstämplingen	——	2	1	2	3	3	6	7	6	4
Räkningar, reseberättelser, tillverkningsbevis m. m.	232	320	270	301	352	387	394	438	438	351
Summa:	551	648	564	690	726	838	806	803	930	1,118
C. *Hörande till tredje roteln.*										
Kongl. bref och skrifvelser från departementschef	54	34	61	43	45	38	48	51	35	36
Kongl. remisser	41	50	48	49	37	37	35	45	42	42
Ang. marknaderna i riket	58	45	71	56	46	44	59	44	36	44
Ang. sjömanshusen	19	16	8	9	11	6	19	41	6	43
Ang. utfärdade sjömansinvisningar m. m.	——	——	——	——	——	189	280	298	305	347
Ang. blanketter, statistiska uppgifter m. m. d.	76	113	114	109	101	95	132	198	471	426
Summa:	248	258	302	266	240	409	573	677	895	938
D. *Hörande till fjerde roteln.*										
Kongl. bref och skrifvelser från departementschef	17	7	8	23	28	29	31	23	21	40
Kongl. remisser	5	7	10	14	18	16	19	9	21	28
Besvär öfver bergmästares beslut	13	7	4	6	2	1	4	6	34	32
Ang. bergsstaten i orterna	14	15	15	19	18	27	34	23	25	17
Ang. Falu bergsskola	32	25	28	18	17	7	——	——	——	——
Ansökningar om hvilostånd, större utmål m. m.	16	31	42	29	34	31	28	34	28	26
Ang. förlagsinteckningar	11	16	17	25	36	19	22	10	19	19
Ansökningar om patent eller öfverlåtelse af dylika	102	123	154	191	196	183	151	182	283	246
Bevis om utöfning af patenterad uppfinning	67	78	85	75	73	97	88	98	105	112
Transport:	277	309	363	400	422	410	377	385	536	520

	1864.	1865.	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.	1871.	1872.	1873.
Transport:	277	309	363	400	422	410	377	385	536	520
Ang. de tekniska undervisningsanstalterna	20	20	21	25	26	36	27	31	29	30
Embetsberättelser, statistiska uppgifter m. m.	285	264	185	203	194	210	196	148	166	165
Summa:	582	593	569	628	642	656	600	564	731	715
Summa Summarum:	2,379	2,583	2,666	2,912	2,876	3,239	3,457	3,446	4,196	4,538
Beviljade patent	97	104	129	128	146	142	116	119	200	178
Utfärdade fribref	214	248	302	251	288	258	280	280	372	473
Af advokatfiskalen såsom ombudsman för manufakturdiskonten vid domstol anhängiggjorda mål	180	205	139	164	143	130	66	86	14	15
Öfriga af advokatfiskalen väckta åtal	9	9	15	19	18	18	17	19	8	177

För utredning af det ämne, som blifvit komiterade förelagdt, hafva de ansett sig böra i främsta rummet undersöka, *om, såsom man temligen allmänt synes antaga, Kommerskollegii göromål lämpligen må kunna fördelas mellan andra redan befintliga embetsmyndigheter eller, i den mån hinder derför möta, hänskjutas till behandling inom statsdepartementen, så att Kollegii verksamhet kunde upphöra, utan att ett eller flera nya embetsverk behöfde sättas i dess ställe.*

Då komiterade, vid anställandet af en sådan undersökning, grupp för grupp genomgått Kommerskollegii göromål, hafva de funnit, att de bestyr, som lämpa sig för öfverflyttning till redan befintliga embetsverk, äro både till antal och omfattning af ringare betydelse. Sådana äro nemligen enligt komiterades åsigt endast:

1:o. Förvaltningen af förlagslånefonden. Diskontlånerörelsen skall, på sätt ofvan är nämndt, med utgången af Juni månad 1875 helt och hållet upphöra. Derefter återstå ej andra af denna fondförvaltning härflytande göromål än att, efter anvisningar af Eders Kongl. Maj:t, verkställa utbetalningar från fonden, att emottaga ränte- och kapitalliqvid för förlagslån, som från fonden beviljats eller framdeles komma att beviljas, och att föra räkenskaper, som visa fondens ställning. Dylika bestyr med andra likartade fonder, t. ex. handels- och sjöfartsfonden, hafva under senare tiden förlagts till Statskontoret, hvarför komiterade anse konseqvensen fordra, att jemväl förvaltningen af förlagslånefonden flyttas dit. En sådan anordning bör dessutom af sparsamhetsskäl förordas, ty derigenom kan Kollegii manufakturdiskontkontor, uti hvilket 4 tjenstemän och 2 vaktbetjente äro anställde, indragas, utan att åtminstone någon nämnvärd ny kostnad för fondens förvaltning i Statskontoret bör uppkomma.

eftersom besväret med bokföringen af förlagslånen, hvilkas antal för närvarande uppgår till omkring 40, komme att fördelas mellan flere redan befintlige, med likartade göromål förut sysselsatte tjenstemän.

2:o. Ärenden rörande fiskerinäringen. Sedan för fiskeriernas vård och fiskodlingen blifvit antagne en fiskeriintendent, två assistenter och en undervisare i fiskodling, samt desse tjenstemän, antagligen af skäl, att fiske oftast på grund af strandeganderätt idkas såsom en binäring till jordbruk, ställts under inseende af Landtbruksakademiens förvaltningskomité, så har, såsom redogörelsen för Kollegii åliggganden visar, dess befattning med fiskeriärenden inskränkts till ganska få frågor. Enär således de flesta ärenden rörande fiskerierna tillhöra Landtbruksakademiens förvaltningskomité och derunder lydande fiskeritjenstemän, och det icke kan vara lämpligt, att förvaltningsbestyr för en och samma näring äro delade mellan olika myndigheter, synes det vara önskvärdt, att de få fiskeriärenden, som Kollegium nu har att handlägga, varda hänskjutna till Landtbruksakademiens förvaltningskomité.

3:o. Bestyr, föranledda af spelkortsstämpling. Då denna stämpling nu mera ej erfordras för annat ändamål än utöfvandet af kontroll å den för begagnandet af spelkort fastställda skatt, och sådan kontroll närmast faller inom Statskontorets verksamhetsområde, synes det komiterade, som om de i nådiga förordningen den 21 Oktober 1871 om kortstämplingens verkställande åt Kommerskollegium uppdragna göromål äfven borde till Statskontoret öfverflyttas.

Hvad alla öfriga till Kommerskollegii handläggning hörande ärenden angår, så hafva komiterade kommit till den öfvertygelse, att de, dels icke utan olägenhet, dels icke med någon fördel kunna öfverlemnas till andra redan befintliga embetsverk. Ärendenas behandling skulle nemligen i de flesta fall komma att härpå lida. Detta beror på det inre materiela sammanhang, som ofta förefinnes mellan olika slag af ärenden. En fråga, som synes hufvudsakligen afse sjöfarten, kan till exempel djupt ingripa i handelns, fabrikstillverkningens eller bergshandteringens intressen och tvärt om. Likaså kan ett mera yttre eller formelt sammanhang ega rum mellan ärenden, som höra till olika grupper, t. ex. mellan konsulatärenden samt frågor om pass, nationalitetshandlingar och sjömansrullor. För att förtydliga detta exempel, torde endast behöfva påpekas, att det embetsverk, som komme att handhafva konsulatärenden och hade att från redare infordra ersättning för utgifter, som konsul förskjutit för sjömän, likasom att taga vård om arfsmedel efter utrikes aflidne svenske undersåtar, tidt och ofta behöfde söka upplysningar i fribrefsdiariet och från sjömanshusen insamlade förteckningar på fartyg m. fl. handlingar, hvilka vore till finnandes i det embetsverk, hvilket komme att hafva bestyr med pass och nationalitetshandlingar samt sjömanshusfrågor. Splittring af ärenden, mellan hvilka materielt eller formelt sammanhang sålunda finnes, skulle kunna föranleda, att vid besluts fat-

tande ofta erfordrades samverkan mellan skilda embetsverk, hvilket alltid är obeqvämt, att embetsverken vid tillämpning af näringslagstiftningen kunde komma att gå i olika rigtningar, att utredningar och förslag i och för ändringar i berörda slags lagstiftning kunde komma att grundas på principer, som icke med hvarandra stode väl tillsammans, och att ständig skriftvexling mellan de särskilda embetsverken skulle för upplysningars vinnande blifva behöflig.

Ett annat skäl, som talar mot ärendens öfverflyttning till eller fördelning mellan flera särskilda embetsverk, är det, att då de embetsverk, som genom en sådan anordning skulle erhålla nya göromål, äro organiserade för en helt annan verksamhet än den, som de tillkomna göromålen fordra, öfverflyttningen komme att påkalla inrättandet af nya tjenster eller andra förändringar, och sålmedelst medföra kostnader, hvilkas sammanlagda belopp sannolikt skulle öfverstiga det, som erfordras för ärendenas behandling, om de bibehållas samlade på ett ställe.

Komiterade vilja här till en sammanträngd granskning upptaga några förslag, som under riksdagsförhandlingar blifvit utan vidare utredning gjorda om måls öfverflyttande från Kommerskollegium till andra redan befintliga embetsverk eller myndigheter. Man har sålunda ifrågasatt, att bearbetandet af den industriela statistiken borde öfverlemnas till Statistiska Centralbyrån; att patentärendena skulle förläggas till Teknologiska Institutet, så vida dess stat för ändamålet ökades med 5,000 kronor, att öfverinseendet öfver de tekniska elementar- samt söndags- och aftonskolorna skulle uppdragas åt direktionen för nämnda institut, att Sundhetskollegium kunde lämpligare än Kommerskollegium vidtaga i lag föreskrifna åtgärder för utestängandet från riket af smittosamma sjukdomar, att frågor om låne- och resestipendier, som hafva till ändamål att befrämja näringarnes utveckling, skulle kunna lättast afgöras af magistraterne och länsstyrelserna samt att bestyret med emottagandet och fördelandet mellan de särskilda sjömanshusen af dem tillkommande kollekt- och bötesmedel borde tillhöra magistraterne.

Hvad angår den industriela statistiken, så skulle, på sätt undertecknad Berg utförligare utvecklat uti det förut omnämnda, detta betänkande bilagda särskilda yttrandet, bilagan Litt. A., densammas förläggande till Statistiska Centralbyrån medföra en väsentlig rubbning i den antagna planen för den officiela statistikens bearbetning, svårigheter i afseende å införskaffandet af nödiga uppgifter och dessas kontrollerande, försinkadt offentliggörande af de näringsstatistiska arbetena och en ej obetydlig förhöjning af Statistiska Centralbyråns stat.

Att till en teknisk högskola hänvisa de af patentlagstiftningen härflytande ej obetydliga embetsbestyren och sålmedelst inkräkta på de för undervisningen afsedda lärarekrafterna, lärer desto mindre böra ifrågakomma, som pröfningen af patentärenden förutsätter icke allenast teknisk bildning, utan äfven en vidsträcktare författnings-

kunskap, hvaraf lärarne vid Teknologiska Institutet väl icke kunna förväntas vara i besittning; och komiterade kunna i allt fall ej inse hvilken fördel skulle vinnas med den föreslagna förflyttningen. Någon besparing skulle väl knappast vara att vänta deraf, eftersom 5,000 kronors anslag ansetts för ändamålet erforderligt. Lika litet synes det vara lämpligt, att till en oaflönad styrelse, tillsatt uteslutande för att hafva inseendet öfver Teknologiska Institutet, öfverlemna ledningen af den tekniska undervisningen i orterna.

För de åtgärder, som af Kommerskollegium skola vidtagas, när smittosam sjukdom utomlands utbryter, erfordras i allmänhet icke specialinsigt i medicinalväsendet eller helsovården, och skälet dertill, att dessa åtgärder uppdragits åt Kommerskollegium, är uppenbarligen att söka uti den omständighet, att detta Kollegium står i skriftvexling med konsulerne, hvilka afgifva rapporter i ämnet, och att Kollegium derför skyndsammare än hvarje annan embetsmyndighet kan utfärda föreskrifna kungörelser. Omgång och onödigt skrifveri skulle blifva följden af det ifrågavarande bestyrets förläggande till annan myndighet än den, som i första hand genom konsulerne mottager underrättelser från utlandet.

De omnämnda förslagen om uppgifna ärendens förvisande till magistraternes och länsstyrelsernes behandling synas vittna om obekantskap med arten och beskaffenheten af sagda ärenden. Komiterade anse det nemligen vara uppenbart, att, då ansökningar om förlagslån eller reseunderstöd ingå från olika delar af riket, ortmyndigheterna icke kunna yttra sig i frågan, huruvida den ena eller andra nya fabriksanläggningen, det ena eller andra yrket må anses vara mera förtjent af understöd eller uppmuntran, utan synas förslag i dessa ämnen böra afgifvas af ett centralt embetsverk, som har öfversigt öfver landets näringsverksamhet i dess helhet; och då summan af alla kollekt- och bötesmedel, som tillfalla sjömanshusen, skall mellan dem fördelas i förhållande till antalet af de vid hvarje sjömanshus inskrifne sjömän, torde det vara klart, att redovisning för medlen måste ske på ett enda ställe, på det sammanräkning må kunna verkställas, och att fördelningen bör göras i det centrala embetsverk, som har tillgång till samtliga sjömanshusregistren, hvilka ligga till grund för fördelningen.

Är det nu så, som komiterade antagit, nemligen att endast de tre först nämnda slag af ärenden lämpligen kunna öfverflyttas till andra redan befintliga embetsverk, så skulle, för vinnande af det såsom eftersträfvansvärdt angifna målet, nemligen indragning af Kommerskollegium utan att annat embetsverk sattes i stället, det blifva nödigt att hänvisa hela återstoden af Kommerskollegii göromål till statsdepartementen: men, då hvarken departementscheferne eller statsdepartementenas kansliexpeditioner äro utrustade med rättighet att besluta i mål och ärenden, som till departementen inkomma, skulle följden blifva, att den stora massa af ärenden, som förut afgjorts i

Kommerskollegium, komme att föredragas inför Eders Kongl. Maj:t i statsrådet. Nu är det emellertid temligen allmänt erkändt, att antalet af de mål och ärenden, som redan utgöra föremål för statsrådets samfälda öfverläggning och Eders Kongl. Maj:ts omedelbara beslut, är så stort, att Eders Kongl. Maj:ts rådgifvare och särskildt de bland dem, som äro departementschefer, äro öfver höfvan betungade af löpande ärenden.

För att göra statsdepartementena tjenliga att mottaga en större del af Kommerskollegii göromål, och för att undanrödja nödvändigheten af föredragning i statsrådet af mål utaf ringare beskaffenhet, hafva förslag varit väckta om inrättandet af ett nytt statsdepartement, hvarigenom antalet af de till hvarje departementschefs föredragning hörande mål kunde minskas, och om rättighet för Eders Kongl. Maj:t att på departementscheferne öfverlåta beslutanderätt i mindre vigtiga ärenden, hvarigenom hopning af mål i det samfälda statsrådet skulle undvikas; men begge dessa förslag hafva, på sätt ofvan är nämndt, förfallit.

Den omständighet att berörda olägenhet skulle i betänklig mån ökas genom ifrågasatta åtgärden, att till statsdepartementen hänskjuta någon större del af Kommerskollegii göromål, kan i komiterades tanke, vara skäl nog för afstyrkande af samma åtgärd, men äfven andra skäl kunna härför anföras.

Ett sådant skäl är, att ett särskildt embetsverk för näringarne svårligen lärer kunna undvaras. Väl är det en sanning, att, med den utveckling, näringarne tagit, med den enskilda företagsamhet, som är rådande, och den lätthet, som förefinnes att åstadkomma enig samverkan mellan förenade krafter, när den enskildes förmåga icke räcker till, något statens omedelbara ingripande till näringarnes uppmuntrande väl knappast mera kan vara erforderligt; men mycket återstår dock ännu, som kräfver uppmärksamhet från statens sida. Ju snabbare utvecklingen är på näringslifvets område, desto större är äfven behofvet att tillse, det lagstiftningen följer jemna steg dermed och att de till näringarnes bästa inrättade institutioner verka som de böra. För en sådan tillsyn torde fortfarande behöfvas ett embetsverk, som har till sin speciela uppgift att följa näringarnes gång och uppmärksamma allt, som rörer deras intressen. Utan ett sådant särskildt embetsverk, skulle regeringen sannolikt ofta komma i förlägenhet för erhållande af en grundligare utredning i vigtiga frågor, ty en sådan lärer svårligen kunna åstadkommas uti kansliexpeditionerna med deras nu varande organisation. Arbetet inom expeditionerna består hufvudsakligen uti att, i och för föredragningen i statsrådet, göra en sammanfattning af inkomna handlingars innehåll, att föra protokoll i statsrådet samt att, sedan beslut i statsrådet fattats, expediera desamma. Kanslitjenstemännen arbeta dessutom under departementscheferнes ledning på desses ansvar utan all sjelfständighet. Under sådana förhållanden må man ej begära, att kanslitjenstemännen skola genom så beskaffadt arbete utbildas till den erfarenhet och de mångsidiga specialinsigter, som erfordras för grundligare

forskning på egen hand och utredning af invecklade frågor, särdeles i fall, då utredningen icke kan hemtas uteslutande ur de befintliga handlingarna, utan kräfver studium af utländsk lagstiftning, vetenskapliga arbeten och öfversigt af näringsverksamheten så väl inom som utom landet.

Ett annat skäl, som talar emot Kommerskollegii ärendenas öfverflyttning till statsdepartementen, är, att åtskilliga af dessa ärenden äro af den beskaffenhet, att de ej lämpa sig för omedelbar föredragning i statsrådet. Såsom exempel på dylika må anföras frågor om ersättning till konsuler för utgifter för sjömäns hemförskaffande m. m., af hvilka frågor hundratal årligen förekomma. För hvarje beslut om anordnandet af sådan ersättning erfordras granskning af konsuls räkning med tillhörande verifikationer; och dylik revision lärer väl icke egna sig för handläggning i statsrådet.

I fråga om ärendenas egenskap att mer eller mindre väl lämpa sig för behandling i statsdepartementen, torde jemväl böra påpekas en svårighet, som möter för hänskjutandet till utrikesdepartementet af konsulatärendena. Enligt gällande konsulsstadga och nådiga brefvet den 26 April 1872 skola, då konsuls, fast aflönad vicekonsuls eller konsulatsekreterares befattning blifver ledig eller då fråga uppstår om inrättandet af ny sådan befattning, Kommerskollegium och norska regeringens departement för det inre, hvart för sig, till utrikesdepartementet ej allenast afgifva utlåtande om befattningens behöflighet samt om området och aflöningen för densamma utan äfven upprätta tjensteförslag. Då de båda rikenas intressen icke äro identiska, hvilket i dylika frågor lätteligen kan inträffa, bevakas Sveriges bästa af Kommerskollegium och Norges af departementet för det inre, hvarefter beslut fattas af Eders Kongl. Maj:t i sammansatt svenskt och norskt statsråd eller i vissa fall, såsom vid tillsättning af fast aflönad vice konsuls eller konsulatsekreterares befattning, af statsministern för utrikes ärendena. Blefve nu Kommerskollegii bestyr med dessa ärenden öfverflyttade till utrikesdepartementet, så skulle, under det att det norska intresset fortfarande bevakades af departementet för det inre, det svenska komma att sakna målsman, som kunde se frågorna ur rent svensk synpunkt. Likställigheten mellan de begge rikena skulle således rubbas; och statsministern för utrikes ärendena, hvilken ju i viss mening måste anses vara en unionel embetsman, skulle dessutom komma i en skef eller brydsam ställning till de omnämnda frågorna.

Af det nu anförda torde framgå, att komiterade funnit en fördelning af Kommerskollegii göromål ej kunna till båtnad för det allmänna verkställas, och att ett eller flera fristående embetsverk äro af behofvet påkallade för handläggning af näringarne rörande ärenden.

Komiterade vilja derför nu öfvergå till en annan fråga, den nemligen, *huruvida det med nu varande anordning är väl sörjdt för sagda ärendens behandling eller om förändring i det bestående må anses önsklig.*

Mot det bestående har blifvit anmärkt, att Kommerskollegium arbetar med tunga, ej längre tidsenliga former, hvilket medför omgång och onödigt skrifveri samt kräfver större tjenstemannapersonal, än som med andra former skulle erfordras. Denna anmärkning saknar, i komiterades tanke, ej skäl för sig.

Det kollegiala arbetssättet, hvilket var nödigt och befogadt så länge Kollegium utöfvade domsrätt i tviste-, brott- och utsöknings-mål, bör otvifvelaktigt, sedan denna domsrätt upphört och, på sätt ofvan är visadt, Kollegii verksamhet genom den nyare lagstiftningen i väsentliga delar förändrats, nu mera öfvergifvas. De af Kollegii göromål, som synas vara mest magtpåliggande, äro de underdåniga utlåtandena. Dessa torde dock icke fordra kollegial behandling. Det hufvudsakligaste arbetet i och för sådana utlåtanden lärer väl bestå uti arkivforskning, studerandet af inhemsk och utländsk lagstiftning samt framläggandet af erfarenhetsrön, som lända till utredning af ämnet för hvarje utlåtande; och denna utredning hvilar, äfven med nu varande arbetssätt, hufvudsakligen på den ledamot i Kollegium, som är referent. På det förslag, det till- eller afstyrkande, Kollegium i ett underdånigt utlåtande gör, ligger, efter komiterades förmenande, mindre vigt än på ämnets grundliga utredning; och är denna nöjaktigt gjord af referenten, torde man, åtminstone i de flesta fall, kunna af honom vänta ett godt förslag i fråga om hvad som i ämnet bör åtgöras, äfven om han icke är af det stadgade arbetssättet förpligtad att i ärendet öfverlägga med embetskamrater, hvilka mindre än han satt sig in i ämnet. Men kan det kollegiala arbetssättet undvaras för de vigtigare bland göromålen, så är det utan tvifvel rent af hinderligt för behandlingen af det stora flertalet af ärenden, som äro af mera enkel beskaffenhet. Det är här, som omgång och onödigt skrifveri uppkommer. Minst tre ledamöter måste nu vara närvarande vid föredragning och afgörande äfven af löpande ärenden af den enklaste beskaffenhet, såsom exempelvis då fråga är om godkännande af inkomna qvittenser, patentbevis, delgifningsbevis eller om andra i massa inkommande handlingar, som ofta ej erfordra annan åtgärd än meddelandet af handlingarnes innehåll, till andra embetsverk, till enskilde personer eller till allmänheten.

Alla de ärenden, som föredragas, måste anmärkas i protokollet, ty eljest kunde det efteråt ej utredas hvilka ledamöter som deltagit i ärendenas afgörande och äro för besluten ansvariga. Härigenom växer protokollet ut till flera digra band om året. Af den gemensamma ansvarigheten för besluten följer ock, att hvarje ledamot måste, innan han underskrifver de utgående expeditionerna, deltaga i granskningen af det uppsatta konceptet. Det kollegiala arbetssättet har således med sig, att ledamöternes tid mera än tillbörligt är upptages af sammanträden samt granskning af expeditioner, och att protokollsföringen blifver allt för vidlyftig; och dessa olägenheter orsaka naturligtvis tidsutdrägt. En annan anmärkning, som kan göras

emot den nu varande organisationen, är, att Kollegium har en allt för afskild ställning i förhållande till idkarne af de näringar, för hvilkas bästa det har att verka. Ej sällan handläggas i Kollegium frågor, hvilkas rätta bedömande kräfver praktisk erfarenhet uti industriel verksamhet. Det kan nemligen blifva fråga om lagstiftning, hvaraf flere eller färre industrigrenars hela ve eller väl kan bero, t. ex. om, för utestängande från riket af smittosamma sjukdomar, förbud skall utfärdas mot import af sådana råvaror, som inom landet fabriksmessigt förädlas, eller om vissa för industrien hinderliga vilkor skola bestämmas för sådan import. I dylika fall är det icke på något sätt sörjdt för, att Kollegium kan erhålla råd och upplysningar af erfarne fackmän, utan är Kollegium hänvisadt till utvägen att genom någon af dess ledamöter göra förfrågningar hos den ene eller andre affärsmannen eller industriidkaren, och värdet af upplysningar, som sålunda vinnas, kan vara tvifvelaktigt. Att här finnes en brist att afhjelpa torde vara uppenbart.

Bör nu, såsom komiterade antaga, det kollegiala arbetssättet öfvergifvas, så blifver häraf en naturlig följd, att Kommerskollegium måste indragas; och då uppstår den frågan, *om dess göromål böra uppdragas åt ett större eller flera mindre nya embetsverk.*

Ofta har man hört uttalas den åsigt, att vissa grupper af Kommerskollegii göromål borde öfverlemnas till fristående byråer under statsdepartementen. Så har det varit taladt om en patentbyrå och en byrå för bergsärenden under civildepartementet samt en byrå för konsulatärenden under utrikes departementet o. s. v.

Detta sätt att sörja för göromålen skulle emellertid i vissa fall vara menligt för ärendenas behandling; och till stöd för denna sin åsigt få komiterade åberopa hvad som ofvan i fråga om olämpligheten af ärendenas fördelning mellan redan befintliga embetsverk är sagdt angående det sammanhang, som mellan olika grupper af ärenden förefinnes. För inrättandet af särskilda byråer för bergs- eller patentärenden möter väl icke hinder af dessa ärendens oskiljaktiga sammanhang med andra; men en organisation i sådan rigtning skulle otvifvelaktigt öka statens utgifter, ty den förutsätter större antal af tjenstemän och vaktbetjente, flere och dyrare embetslokaler och större expensanslag än som erfordras för alla göromålens handläggning inom ett enda större embetsverk. Om man försöker att uppdela göromålen på flere fristående byråer, så skall man snart finna, att en jemn fördelning, så att tjenstemännen inom hvarje byrå finge full sysselsättning, icke kan åstadkommas, ty åtskilliga göromål hafva, på sätt förut är visadt, det sammanhang, att de ej kunna skiljas åt, hvilket åter gör, att man vid fördelningen icke har fria händer; och kunde man än göra en jemn fördelning, skulle dock derigenom, att ärendena inom olika grupper tidtals vexla till antalet, inom kort sådan förändring inträda, att den ena fristående byrån kunde komma att sakna full sysselsättning under det att en

annan vore öfverhopad af göromål, så att den med de normala arbetskrafterna icke kunde behörigen fullgöra dem. Delades ärendena mellan flere fristående byråer, skulle naturligtvis erfordras en beslutande chef för hvarje byrå; och det komme väl att behöfvas minst lika många föredragande, så vida ej både beredningen af ärendena och fattandet af beslut deri skulle uppdragas åt en enda person, en anordning, som väl knappast kan ifrågakomma, eftersom den ömsesidiga kontroll, hvilken förefinnes då beredningen och beslutandet ankomma på särskilda personer, skulle komma att saknas inom på sådant sätt anordnade byråer.

Under förhanden varande förhållanden hafva komiterade alltså ej kunnat utfinna någon lämpligare anordning än att de ärenden, som nu höra till Kommerskollegii handläggning, med ofvan angifna undantag, bibehållas samlade i ett enda embetsverk, som inrättas i Kollegii ställe.

Beträffande organisationen af och arbetssättet inom detta nya embetsverk, som kunde benämnas »Kongl. Styrelsen för handeln och näringarne», få komiterade såsom sin åsigt uttala, att denna Styrelse bör bestå af *en generaldirektör* med ensam beslutanderätt och nödigt antal *byråchefer*, mellan hvilka ärendena skulle för beredning och föredragning delas; att desse byråchefer icke behöfva öfvervara hvarandras föredragning, så vida icke den föredragna frågan rörer sjelfva embetsverket eller tjenstemännen inom detsamma, i hvilket fall samtlige byråchefer böra vara tillstädes, eller generaldirektören med anledning af något ärendes beskaffenhet eljest vill inhemta icke allenast den föredragandes utan äfven en eller flere andra byråchefers mening; att föredraganden först bör yttra sin mening och framställa skälen derför; att annan byråchef, som öfvervarit föredragningen, derefter bör gifva sin mening tillkänna; att om generaldirektören fattar ett mot byråchefs mening stridande beslut, denne sistnämnde må vara obetaget att, med åberopande af hvad han förut anfört, sig till protokollet reservera: och att byråchef, som underlåter att sig sålunda reservera, bör jemte generaldirektören vara ansvarig för beslutet.

För ärenden, i hvilka Styrelsen enligt gällande författningar, skulle komma att besluta gemensamt med kollegialt embetsverk, såsom exempelvis med Kammarkollegium om tiondeafgift eller afrad af nya verk m. m., måste likväl undantag göras från regeln om generaldirektörens rätt att ensam besluta.

Oaktadt den nya Styrelsens åligganden till största delen torde blifva desamma, som de Kollegium nu har, och oaktadt någon synnerlig minskning i antalet af ärenden, som fordra föredragning och afgörande, icke lärer vara att förvänta, hafva komiterade likväl ansett, att byråchefernes antal skulle kunna inskränkas till tre. För närvarande äro göromålen, såsom förut nämts, fördelade på fyra rotlar, men enär beslutanderätten, i stället för att som nu tillkomma Kollegii samtlige ledamöter, skulle öfverlemnas åt chefen, och hvarje föredragande kunde mera odeladt egna sig

ät de mål, som tillhöra hans föredragning, samt härtill kommer, att ofvan föreslagna arbetssätt jemväl i öfrigt medgifver förenkling i formerna, synes en minskning af rotlarnes antal vara möjlig.

Komiterade hafva i sådant afseende tänkt sig följande fördelning såsom den, med afseende å ärendenas inre sammanhang och det af dem föranledda arbete, lämpligaste:

till en byråchefs handläggning skulle höra: alla ärenden rörande konsulatväsendet, utrikes handeln och sjöfarten, navigationsskolorna, fribref för fartyg, sjömanshusen, ersättningar för sjömäns eller andra svenska undersåtars underhåll i eller hemförskaffande från främmande land, utvandrareagenter, smittosamma sjukdomar samt berättelsen om utrikes handeln och sjöfarten;

en annan byråchef skulle handlägga frågor rörande inrikes handeln och sjöfarten, fabriker, handtverk och slöjder, reseunderstöd, förlagslån, marknader, taxor samt utarbeta berättelserna om inrikes handeln och sjöfarten och om fabriker och manufakturer;

till den tredje byråchefens behandling skulle höra: ärenden, som angå bergshandteringen, patenter och den tekniska undervisningen, samt berättelsen om bergshandteringen.

Fördelningen af göromålen synes dock icke böra i blifvande instruktion för Styrelsen definitivt bestämmas, utan anse komiterade, att generaldirektören bör erhålla nådigt bemyndigande att, efter sig företeende omständigheter, ändra fördelningen eller, der föreskrift saknas, bestämma hvilken byråchef, som skall beredningen och föredragningen verkställa.

Då emellertid, i afseende å denna, endast i allmänna drag antydda, göromålens fördelning, skiljaktiga meningar inom komitén gifvit sig till känna derutinnan, att en ledamot ansett hela den betydliga grupp af ärenden, som angår fabriker, handtverk och slöjder, reseunderstöd och förlagslån äfvensom utarbetande af statistiska berättelsen om fabriker och manufakturer principielt böra öfverflyttas till 3:dje byråchefens handläggning samt nyssnämnda statistiska berättelse böra sammanslås med den om grufve- och bergshandteringen, finner sig komiténs pluralitet föranlåten att något närmare redogöra för de skäl, som bestämt komitén att icke biträda denna mening.

Värdet af specialinsigter vid behandling af samtliga frågor rörande de praktiska ärenden, hvilka en styrelse för handeln och näringarne har att handlägga, lärer väl icke af någon förnekas. Men väl torde deremot med skäl kunna ifrågasättas, huruvida det anspråk på speciel teknisk bildning, som må ställas på den af Styrelsens byråchefer, hvars uppgift företrädesvis blir att handlägga frågor om grufvehushållningen och bergshandteringen, kan eller ens bör gifvas sådan utsträckning, att hans

tekniska insigter äfven omfatta den oändliga mångfald af näringsverksamhet, som ligger inom manufakturernas, fabrikernas och slöjdernas vidsträckta område. Ett så omfattande anspråk, om det skall blifva annat än skenbart, torde knappast någonsin vid byråchefsplatsens besättande kunna iakttagas, då personer med den omfattande tekniska bildning, som åsyftas, om sådane ock undantagsvis finnas, svårligen torde vara villiga att åtnöjas med de lönevilkor, staten för en byråchef lärer bevilja, och än mindre torde kunna förutsättas med sin företrädesvis utpräglade tekniska rigtning förena den embetsmannabildning och erfarenhet, som för byråchefsbefattningens handhafvande erfordras. Det är således, enligt komiterades tanke, fara värdt, att det uppställda anspråket på förening af vetenskaplig och teknisk bildning inom bergshandteringens område med allmän teknisk bildning jemte erforderlig embetsmannabildning hos samme byråchef icke kan uppfyllas, men deremot, såsom alla öfverdrifter, skulle komma att verka menligt både på embetsverkets organisation och på dess framtida förmåga att motsvara de å detsamma ställda förväntningar. Vidare må ock erinras, att handhafvandet af statsbestyren i afseende å in- och utrikes handelns och sjöfartens angelägenheter, lika väl som behandlingen af frågor rörande manufakturer, fabriker och slöjder, tager i anspråk förmåga att rätt uppfatta och bedöma det industriela lifvets yttringar och vilkor, utan att dock någon teknisk allmän bildning hos de byråchefer, som skulle utreda och handlägga frågor af förstnämnda beskaffenhet, ansetts vara erforderlig, likasom ock anmärkas må, att, då tillförne fråga om förändrad anordning af de Kommerskollegium nu tillhörande göromål varit å bane, förslag väl förekommit om inrättande af särskilda bergs- och patentkontor, med afseende å de tekniska insigter, som handläggningen af dithörande ärenden ansetts påkalla, men att, komiterade veterligen, någon tanke på ett af likartad anledning påkalladt särskildt kontor för manufakturer, fabriker och slöjder icke låtit sig förnimma. Än mindre bör den af komiterade föreslagna Styrelse för handeln och näringarne komma att sakna de på teknisk insigt beroende upplysningar, hvilka för dess embetsförvaltning kunna erfordras, då, enligt komiterades förslag, denna Styrelse skulle beredas tillfälle till lefvande samverkan med näringarnes målsmän, och hvad slutligen angår den ifrågasatta förändringen, att statistiska berättelsen angående manufakturer, fabriker och slöjder skulle sammanföras med den om grufve- och bergshandteringen, och berättelsernas antal derigenom förminskas, torde endast behöfva erinras, att härmed visserligen icke vunnes verklig förenkling af det statistiska arbetet, och icke heller, så vidt komiterade förstå, en klarare öfverskådlighet af de mycket skiljaktiga fält, på hvilka det svenska näringslifvet sig rörer och af hvilka de statistiska berättelsernas antal och föremål hittills blifvit bestämda.

Hufvudsakligen af dessa skäl och emedan den ifrågasatta öfverflyttningen från 2:dra till 3:dje roteln af här förut omförmälda ärenden, enligt komiterades tanke, icke

egde grund i ärendenas inre sammanhang, men deremot skulle väsentligen rubba jemvigten i arbetet de 2:ne rotlarne emellan samt säkerligen föranleda behof af ökade arbetsbiträden å den 3:dje roteln och i följd deraf äfven ökade kostnader, hafva komiterade icke kunnat dela nämnda åsigt, utan uppstält den här förut anförda ärendenas fördelning, hvilken ock närmast öfverensstämmer med hvad hittills inom Kommerskollegium i sådant hänseende iakttagits.

Återgående till redogörelsen för det nya embetsverkets organisation, få komiterade vidare förmäla, att de ansett erforderligt, att hvar och en af de föredragande ledamöterne eller byråcheferne erhåller en *byråsekreterare* till sitt biträde så väl för ärendenas beredning som för uppsättande af expeditioner, förande af protokoll, ombesörjande af expeditionernas kollationering och afsändande m. m. Dessa göromål ombesörjas nu af två sekreterare, två notarier och till någon del af kanslisterne. Den minskning i antalet tjenstemän, som komiterade sålunda trott sig kunna föreslå, förutsätter väsentlig förenkling af protokollsföringen och expeditionssättet.

Registrators och arkivariebefattningen kräfver obestridligen en särskild tjenstеman, men, då innehafvaren af denna befattning i Kommerskollegium endast har skyldighet att vara å embetsrummet $3^1/_2$ timmar dagligen samt enligt regeln icke har något hemarbete, hafva komiterade trott, att de göromål, som nu tillkomma en af kanslisterne med förande af fribrefsliggare, fribrefsdiarium, patentdiarium, skulle kunna öfverlemnas åt Styrelsens registrator.

Deremot hafva komiterade icke funnit lämpligt att föresla inrättandet af några tjenster, motsvarande de nuvarande kanslistbefattningarne i Kollegium, utan ansett att i stället borde å Styrelsens stat uppföras ett anslag, som Styrelsen må ega disponera till arfvoden åt extra ordinarie tjenstemän och åt skrifbiträden. Genom ett dylikt anslag skulle embetsverket kunna tillförsäkras tillgång på personer, som för egen öfning biträdde inom verket och sålunda inhemtade nödig vana vid göromålen, för att, då ordinarie tjenstеman hade förfall, kunna förordnas att bestrida dennes tjenst äfvensom för att kunna vinna befordran inom verket.

Af den i det föregående lemnade redogörelsen öfver antalet mål under de senaste tio åren synes, i afseende å de göromål som tillkomma Kollegii advokatfiskal, att antalet mål, hvilka af advokatfiskalen i egenskap af ombudsman för manufakturdiskonten anhängiggjorts vid domstol, till följd af den minskning i manufakturdiskontens låneröresle, som egt rum, alltmera nedgått och för år 1873 utgjorde endast 15. Beträffande öfriga af advokatfiskalen väckta åtal, visar sig deremot, att desamma under de nio första år, redogörelsen omfattar, vexlade mellan 8 och 19, men för det sista året uppgingo till 177, ett förhållande som har sin förklaring deri, att nämnda år kom till Kollegii kännedom ett stort antal fall af försummelse att ställa sig till efterrättelse vissa nya föreskrifter i sjömanshusreglementet af den 4 Mars

1870. Då det torde vara att emotse, att, sedan dessa bestämmelser på så sätt blifvit hos vederbörande inskärpta, dylika mål ej vidare, annat än undantagsvis, skola förekomma, har det synts komiterade, som om den nya Styrelsen icke skulle behöfva någon å stat aflönad advokatfiskal eller ombudsman, utan att det vore tillräckligt, om ett anslag anvisades såsom arfvode till den person, som af Styrelsen antoges såsom densammas juridiska biträde. Komiterade hafva ingalunda förbisett, att advokatfiskalens utlåtande nu inhemtas i hvarje fråga om ersättning för utgifter för underhåll eller hemförskaffande af sjömän, ej heller att det tillkommer honom att från vederbörande utkräfva ersättning för statsverkets förskott i dylika fall, men dessa ersättningsfrågor äro nästan alltid af en så enkel beskaffenhet att något dylikt utlåtande icke torde vara erforderligt, och erfarenheten har ådagalagt, att redare endast sällan vägra utbetala ersättning, så att komiterade icke deraf blifvit rubbade i sin åsigt om obehöfligheten af en särskild advokatfiskal med fast anställning.

Då jemväl i det nya embetsverket måste föras räkenskap öfver utbetalningar för sjömäns hemförskaffande m. m. och öfver expens-, kollekt- och bötes-, manufaktur-, Eskilstuna fristads-, tull- och beslags- samt armbössemedel, likasom anteckningar måste göras om arfsmedel efter utrikes aflidne svenske undersåtar och om sjömansinvisningar, hvilka bestyr nu tillkomma Kollegii kammarkontor; och då komiterade ansett att utarbetandet af de statistiska redogörelserna, hvilket arbete väl torde få anses vara det, som för närvarande mest sysselsätter detta kontor, icke bör skiljas från den nya Styrelsen, så följer deraf, att ett dylikt kontor äfven framgent blifver behöfligt. Komiterade hafva likväl trott, att en inskränkning i antalet tjenstemän skulle kunna ske, så att, då nu äro i kontoret anstälde en kamrerare, en kammarförvandt och två kammarskrifvare, personalen för framtiden skulle blifva en kamrerare och två kontrollörer, detta dock endast under förutsättning, att dessa båda senare tjenstemän erhöllo sådana löner, att af dem kunde fordras, det de uteslutande egnade sig åt tjenstgöringen på kontoret. Bearbetningen af ett statistiskt material kräfver emellertid i de flesta fall ej obetydligt rent mekaniskt arbete såsom hopsummeringar, kollationering, korrekturläsning m. m. För bestridande af kostnaderna för biträde härvid har Kommerskollegii kammarkontor icke haft något särskildt anslag, utan dels har det allmänna anslaget till extra biträden anlitats, dels har under några år behöfliga medel utverkats genom underdåniga framställningar hos Eders Kongl. Maj:t. Då sålunda ett anslag för tillfälliga biträden redan nu erfordras å kammarkontoret och torde blifva ändå mera behöfligt, om åt de grenar af statistiken, som skola bearbetas af den nya Styrelsen, någon utvidgning skulle kunna gifvas, hafva komiterade ansett, att det förut omnämnda anslaget till extra ordinarie tjenstemän och skrifbiträden bör sättas så högt, att tillfälliga biträden å kammarkontoret jemväl kunna dermed aflönas.

Det arfvode, som nu är anvisadt till ett tekniskt biträde åt Kollegium, torde blifva nödigt jemväl för den nya Styrelsen.

Inom komitén har blifvit ifrågasatt, att ett särskildt anslag skulle vara erforderligt till bestridande af resekostnader, men, enär Eders Kongl. Maj:t hädanefter såsom hittills lärer ega utväg att, utan särskildt anslag, af tillgängliga medel utanordna ersättning för resor, som för de i Bergskollegii instruktion förutsatta fall eller för andra ändamål möjligen kunna komma att af medlem af den föreslagna Styrelsen företagas, hafva komiterade ej ansett nödigt föreslå något sadant särskildt anslag på Styrelsens stat.

En organisation sådan som den, till hvilken komiterade nu angifvit grunderna, skulle kräfva elfva ordinarie embets- och tjenstemän jemte tre vaktmästare. Nu äro å Kommerskollegii stat uppförda löner till 25 embets- och tjenstemän samt 6 vaktmästare, och genom antagandet af komiterades förslag skulle alltså personalen minskas från 31 till 14.

Kostnaderna för Kommerskollegium uppgå med de för år 1875 beviljade dyrtidstillägg till följande belopp;

Presidenten, å riksstatens sjette hufvudtitel 7,500 kronor, från manufakturdiskonten 1,500 kronor, tillsammans	9,000	kronor.
Ett kommerseråd, å sjette hufvudtiteln 4,000 kronor, från manufakturdiskonten 1,000 kronor, dyrtidstillägg 1,000 kr. tillsammans	6,000	»
Ett kommerseråd, från manufakturdiskonten 5,000 kr., dyrtidstillägg 1,000 kr., tillsammans	6,000	»
Ett kommerseråd, å sjette hufvudtiteln 4,000 kr., från manufakturdiskonten 500 kr., dyrtidstillägg 900 kr., tillsammans	5,400	»
Ett kommerseråd, å sjette hufvudtiteln 4,500 kr., dyrtidstillägg 900 kr., tillsammans	5,400	»
En sekreterare 3,500 kr., dyrtidstillägg 700 kr., tillsammans	4,200	»
En d:o 3,500 kr., d:o 700 kr., »	4,200	»
En registrator och arkivarie 2,600 kr., dyrtidstillägg 520 kr., tillsammans	3,120	»
En notarie 2,200 kr., dyrtidstillägg 440 kr., tillsammans	2,640	»
En d:o 2,200 kr., d:o 440 kr., »	2,640	»
En kanslist, 1,000 kr. å sjette hufvudtiteln, 300 kr. från handels- och sjöfartsfonden, tillsammans	1,300	»
Transport:	49,900	kronor.

Transport:	49,900	kronor.
En kanslist, 1,000 kr. å sjette hufvudtiteln, 300 kr. å allmänna indragningsstaten, tillsammans	1,300	»
En kanslist, 1,000 kr. och 200 kr. dyrtidstillägg, tillsammans	1,200	»
Två kanslister, 1,000 kr. och 200 kr. dyrtidstillägg hvardera, tillsammans	2,400	»
En advokatfiskal, 2,400 kr. å sjette hufvudtiteln, 800 kr. från manufakturdiskonten, dyrtidstillägg 640 kr., tillsammans	3,840	»
En kanslist å advokatfiskalskontoret, 700 kr. å sjette hufvudtiteln, 600 kr. från manufakturdiskonten, dyrtidstillägg 260 kr., tillsammans	1,560	»
En kamrerare, 3,500 kr. och 700 kr. dyrtidstillägg, tillsammans	4,200	»
En kammarförvandt, 2,200 kr. och 440 kr dyrtidstillägg, tillsammans	2,640	»
En kammarskrifvare, 1,000 kr. och 200 kr. dyrtidstillägg, tillsammans	1,200	»
En d:o 1,000 kr. och 200 kr. d:o »	1,200	»
En vaktmästare	700	»
Tre d:o 600 kr. hvardera, tillsammans	1,800	»
Anslag till extra biträden	2,400	»
Arfvode till det tekniska biträdet	1,000	»
En kamrerare, 3,500 kr. och 700 kr. dyrtidstillägg, från manufakturdiskonten, tillsammans	4,200	»
En kontrollör, 3,500 kr. och 700 kr. dyrtidstillägg, från d:o, tills.	4,200	»
En bokhållare, 2,200 kr. och 440 kr. dyrtidstillägg. » »	2,640	»
En kammarskrifvare, 1,000 kr. och 200 kr. dyrtidstillägg, » »	1,200	»
En vaktmästare 600 kr., personligt tillägg 100 kr., » »	700	»
En d:o 500 kr., d:o 100 kr., » »	600	»
Till extra biträden å manufakturdiskontkontoret	350	»
Summa:	89,230	kronor.

Hvad åter angår de kostnader, som skulle uppstå för den Styrelse, komiterade föreslagit, hafva komiterade, då en särskild komité för närvarande är sysselsatt med utarbetande af förslag till reglering af embets- och tjenstemäns löner i allmänhet, icke ansett sig böra framlägga något bestämdt förslag till löner för tjenstemännen i den nya Styrelsen, utan endast, för att möjliggöra en jemförelse mellan nuvarande och sannolikt blifvande kostnader, med ledning af de löner som för motsvarande tjenster i andra embetsverk nu äro bestämda, uppgjort följande beräkning, utan att dervid ingå på frågan om lönernas fördelning i fast lön, tjenstgöringspenningar, ålderstillägg m. m.

Lön till en generaldirektör och chef	10,000	kronor.
Löner till tre byråchefer à 6,000 kr. hvardera, tillsammans	18,000	»
» tre byråsekreterare à 4,200 kr. hvardera, tillsammans	12,600	»
Lön till en registrator	4,200	»
» en kamrerare	4,200	»
Löner till två kontrollörer, à 3,000 kr. hvardera, tillsammans	6,000	»
Arfvode till ett juridiskt biträde	2,000	»
» ett tekniskt d:o	1,000	»
Lön till en vaktmästare	700	»
Löner till två vaktmästare à 600 kr. hvardera, tillsammans	1,200	»
Anslag till extraordinarie tjenstemän, skrifbiträden m. m.	8,000	»
Summa:	67,900	kronor.

Under förutsättning att inga nya tjenstemän behöfde anställas i Statskontoret till följd af förvaltningens af manufakturdiskontfonden förläggande dit, skulle salunda, om dessa nu angifna belopp befunnos lämpliga, en årlig besparing för statsverket komma att uppstå af 21,330 kronor.

Denna besparing skulle emellertid först efter hand komma att uppstå, alldenstund de embets- och tjenstemän, som tillträdt sina befattningar i Kollegium före den 5 Juli 1867, då Kollegium, med anledning af Riksdagens derom framstälda begäran, genom nådigt bref anbefaldes, att, intill dess annorlunda i nåder beslutades, endast på förordnande och tillsvidare tillsätta de tjenster och befattningar i Kollegium som under tiden kunde varda lediga, innehafva fullmakter å desamma och saledes, om Kollegium indrages, torde vara berättigade att uppföras å indragningsstat.

Ett sådant förhållande eger rum med:

Samtliga kommerseråden med ett sammanlagdt lönebelopp af	19,000	kronor.
Begge sekreterarne » »	7,000	»
En notarie med lön af	2,200	»
Tre kanslister, hvardera med 1,300 kr., tillsammans	3,900	»
Tre » » 1,000 kr., »	3,000	»
Två kammarskrifvare, hvardera med 1,000 kr., tillsammans	2,000	»
En kamrerare å manufakturdiskontkontoret med lön af	3,500	»
En kontrollör » »	3,500	»
En bokhållare » »	2,200	»
En kammarskrifvare » »	1,000	»
Två vaktmästare » »	1,100	»
Summa:	48,400	kronor.

Hela denna indragningsstat torde dock aldrig i verkligheten komma att utgå, ty dels bör kunna antagas att flere af dem, som sålunda äro berättigade att å densamma uppföras, skola föredraga att mottaga tjenster i den nya Styrelsen om sådana dem erbjudas, och dels hafva de fleste bland de yngre tjenstemännen tjenster i andra embetsverk; och, i mån som de der befordras, komma de att afgå från indragningsstaten, hvarjemte bör märkas, att bland de äldre tjenstemännen flere uppnått den ålder, att de inom få år i alla händelser äro berättigade att uppföras å indragningsstat.

Den år 1819 nedsatta komitén föreslog, såsom redan nämts, bland annat, att en konselj af erfarne handlande och slöjdidkare samt andra kunnige män skulle utses i ändamål att tillhandagå med underrättelser och upplysningar, som erfordrades för beredande af de förslag och vidtagande af de åtgärder, hvilka till handelns och slöjdernas lifvande kunde bidraga. Detta förslag vann då emellertid icke någon anklang och har sedan ej heller ånyo upptagits, oaktadt detsamma enligt komiterades åsigt i sig innebär en tanke, som torde kunna utvecklas till en för landets näringar gagnelig institution. En anmärkning, som under debatterna om Kommerskollegii indragning eller förändrade organisation mer än en gång upprepats, är, att bergsrörelsen, handeln och industrien hafva behof af mera praktiska målsmän än dem, som uppfostras för handläggning af ärenden efter kollegiala former. Utan att nu uttala sig om giltigheten af denna anmärkning i hela dess omfattning, kunna komiterade, som ofvan antydt, att Kommerskollegium har en alltför afskild ställning i förhållande till näringarnes idkare, likväl ej underlåta att framhålla vigten deraf, att den myndighet, som skall hafva till uppgift att tillgodose näringarnes intresse, sättes i vexelverkan med utöfvarne af dessa näringar.

För att bereda sådan vexelverkan borde vid sidan af den i Kommerskollegii ställe föreslagna Styrelsen ställas en korporation, bestående af insigtsfulla och erfarna ombud för näringarne och yrkesbildningen. Af dessa ombud, hvilkas antal lämpligen kunde bestämmas till 14, hafva komiterade ansett att 2 borde utses af Styrelsen för Teknologiska institutet bland institutets lärare och 2 af Brukssocieteten bland idkare af bergshandteringen samt öfriga 10 väljas af stadsfullmägtige i Stockholm och Göteborg jemte rikets tre städer af första klassen, nemligen Malmö, Norrköping och Gefle på det sätt, att hvarje stads fullmägtige bland industriidkare i riket utsåge ett ombud för handels- och sjöfartsnäringarne samt ett ombud för fabriks- och handtverksnäringarne. Ombuden borde en gång om året kallas till allmänt sammanträde i Stockholm för att, under ordförandeskap af Styrelsens chef, *dels*, till ledning för Styrelsens förslag, afgifva utlåtanden rörande ansökningar om reseunderstöd och förlagslån, *dels* yttra sig i andra, näringarne i allmänhet rö-

rande frågor, öfver hvilka Eders Kongl. Maj:t eller Styrelsen kunde vilja höra ombuden, *dels och* rådpläga om förslag, som af ombud kunna väckas om åtgärder till näringarnes befrämjande. Om flertalet af ombud, med anledning af sådant förslag, förenade sig om underdånig framställning i ämnet, borde Styrelsen hafva till åliggande att framställningen, jemte eget underdånigt utlåtande, till Eders Kongl. Maj:t insända; och när Styrelsen, mellan de årliga ombudssammanträdena för någon vigtigare frågas utredning komme i behof af speciel sakkunskap, borde Styrelsen hafva rättighet inkalla ett eller flera ombud att öfvervara ärendets föredragning och deltaga i rådplägningen. Ombud, som sålunda öfvervarit föredragningen, skulle hafva rättighet och skyldighet att, der det af generaldirektören fattade beslut afveke från den af ombudet yttrade mening, låta densamma i Styrelsens protokoll anteckna. Den tid, under hvilken ombud skulle fungera, kunde bestämmas till tre år, dock att ombud som afgått kunde återväljas. Rese- och traktaments-ersättning till ombuden borde gäldas af handels- och sjöfarts- samt manufakturförlagslånefonderna.

Genom en sådan anordning som den, för hvilken komiterade nu i korthet angifvit grunderna, skulle Styrelsen erhålla tillfälle till rådplägning med näringsidkarne; och för desse sistnämnde åter bereddes utväg att få uttala sina åsigter i frågor, som berörde näringarnes intressen.

Under åberopande af hvad sålunda blifvit anfördt få komiterade härmed föreslå:

att Kommerskollegium måtte indragas;

att de af Kollegii embets- och tjenstemän, hvilka hafva fullmagter å sina befattningar och icke komma att anställas i det nya embetsverk, hvarom här nedan förmäles, måtte berättigas att från allmänna indragningsstaten eller manufakturförlagslånefonden uppbära de löner, som för befattningarne äro i fastställd lönestat uppförda;

att förvaltningen af förlagslånefonden äfvensom de i nådiga förordningen den 21 Oktober 1871 åt Kommerskollegium uppdragna bestyr med kortstämplingen måtte öfverflyttas till Statskontoret samt behandlingen af de fiskeriärenden, som nu tillhöra Kommerskollegium, uppdragas åt Landtbruksakademiens förvaltningskomité;

att, för öfvertagande af alla öfriga Kommerskollegium nu åliggande göromål, måtte inrättas ett nytt embetsverk under namn af »Kongl. Styrelsen för handeln och näringarne», bestående af en generaldirektör och tre byråchefer, biträdde af tre byråsekreterare, en registrator, en kamrerare, två kontrollörer och tre vaktmästare, alla med löner motsvarande dem, som för vederlikar inom andra embetsverk äro eller blifva bestämda;

att till Styrelsens disposition ställas anslag af 2,000 kronor till arfvode åt ett juridiskt biträde, 1,000 kronor till arfvode åt ett tekniskt biträde och 8,000 kronor till arfvoden åt extra ordinarie tjenstemän och skrifvarebiträden;

att den nya Styrelsen anbefalles afgifva underdånigt förslag ej mindre till instruktion för Styrelsen än äfven till åtgärder, hvarigenom på det af komiterade ofvan antydda eller annat lämpligt sätt Styrelsen sättes i vexelverkan med näringarnes idkare;

samt att bestämmelse meddelas, huru förfaras skall med afgörandet af de frågor, uti hvilkas behandling kollegialt embetsverk författningsenligt skulle komma att med Styrelsen deltaga.

Undertecknad Troilius, som vid första behandlingen inom komitén af frågan om Kommerskollegii indragning eller förändrade organisation för sin del helst velat tillstyrka inrättandet af en särskild öfverstyrelse för bergverken, har likväl, sedan komiterade beslutat att i Kommerskollegii ställe föreslå bildandet af ett nytt embetsverk, som skulle öfvertaga de flesta åt nämnda Kollegium för närvarande uppdragna göromål och deribland äfven dem som afse bergsbruksnäringen, instämt i detta förslag under förbehåll att få särskildt redogöra för sina åsigter i den speciela frågan om bergsärendena.

På grund af gällande författningar rörande bergsbruket eger staten en vidsträcktare befogenhet att ingripa i denna närings förhållanden än i någon annan. Staten utöfvar denna sin myndighet genom en i bergslagsorterna spridd tekniskt bildad tjenstemannapersonal af bergmästare och grufveingeniörer. De ärenden denna personal har att handlägga röra, utom några allmänna förvaltningsfrågor af egentligen formel beskaffenhet, hufvudsakligen grufvedriften och äro af 2:ne slag, det ena utgörande tillämpning af författningarne om immutning, utmål och hvilostånd för grufvor, det andra innefattande tillsyn och biträde vid sjelfva grufvebrytningen dels såsom kontrollerande myndighet deröfver att framtida åtkomst af befintliga malmfyndigheter ej genom origtiga anordningar äfventyras, andras rätt ej förnärmas och arbetarnes säkerhet tillgodoses, och dels såsom erfarna och kunniga rådgifvande ledare vid arbetsplanernas upprättande och utförande. Då denna tjenstepersonals åtgärder ej mindre vid utöfvande af dess kontrollerande myndighet än vid först omnämnda författningstillämpning måste kunna komma under den högre myndighets pröfning, hvilken tillika eger att utöfva förmanskap öfver samma tjenstepersonal samt att vid behof inspektera och kontrollera dess verksamhet, synes det vara nödvändigt att denna högre pröfvande myndighet besitter de dertill erforderliga special-insigter,

som man ovilkorligen förutsätter hos en öfverstyrelse, som uteslutande har att sysselsätta sig med bergsärenden. Ett dylikt behof eger icke rum, åtminstone icke i samma grad, hos styrelsen för de öfriga näringarne, som tillhöra Kommerskollegii verksamhets område.

Men då man å andra sidan tager i betraktande de flerfaldiga intressen, som bergsbruksnäringen har gemensamma med dessa andra näringar, hvilka intressen otvifvelaktigt blifva ändamålsenligast tillgodosedda om de vårdas och befordras genom en och samma myndighet, så ligger redan deruti ett skäl att ej från styrelsen för de öfriga näringarne afskilja den för bergsbruket. Dertill kommer att många ärenden, som kunna ankomma på en öfverstyrelses handläggning, för flere näringsgrenar äro likartade och derföre borde på ett likartadt sätt behandlas, hvilket naturligtvis underlättas om de alla underordnas samma myndighet. Likaså lärer det ej kunna bestridas, att det hela kan anordnas under enklare former genom föreningen samt att kostnaden för en gemensam styrelse bör blifva mindre än för 2:ne särskilda, äfven om den ena kunde organiseras enklare än den andra. Tvifvelaktigt torde det ock vara, huruvida de bergsärenden, som endast genom besvär eller ansökning komma att bero på öfverstyrelsens handläggning, äro till antal och omfattning tillräckliga för att fullständigt sysselsätta den af formela skäl för dylika ärendens pröfning i alla fall nödiga personalen vid ett särskildt embetsverk, sedan de vidlyftigare utredningar, som hittills ofta förekommit med anledning af de gamla bergverksprivilegierna, redan blifvit till största delen afslutade.

Den föreslagna nya styrelsens praktiska rigtning och närmare beröring med idkarne af de näringar, hvilkas angelägenheter och tidsenliga utveckling, den har att följa och vårda i öfverensstämmelse med det angifna syftemålet för hela dess verksamhet, ådagalägga nogsamt nödvändigheten af specialinsigter och erfarenhet företrädesvis inom den byrå, som skall handlägga bergsärendena och hvars chef tillika måste anses såsom närmaste förman för ett ej ringa antal underlydande bergstjenstemän i landsorterna med åliggganden af förut angifven art och omfattning. Detta behof uttalades redan uti dåvarande chefens för civildepartementet yttrande till statsrådsprotokollet den 14 Oktober 1856, när nådig proposition till Rikets Ständer beslutades om Bergskollegii indragning och hithörande ärendens öfverflyttning till Kommerskollegium, genom yrkandet att dessa ärenden skulle i sistnämnda Kollegium föredragas af en ny bergskunnig ledamot; och när nu, utom en teknisk rådgifvare i afseende på patentmålen, den nya Styrelsens byrå för bergsärenden tillika erhåller biträde af den grufveingeniör, som förestår grufvekartekontoret, så synas anspråken på erforderliga bergsvetenskapliga insigter och praktisk erfarenhet i bergsbruksnäringen böra blifva lika väl tillgodosedda hos den förenade handels- och närings-styrelsen, som hos en uteslutande för bergsärenden inrättad särskild öfverstyrelse.

På detta sätt uppfattadt i afseende på bergsbruksnäringen lärer komiterades förslag om en gemensam handels- och näringsstyrelse, som under en beslutande chef arbetar på 3:ne byråer med den af komiterades flertal antagna indelning af ärendena, icke kunna frånkännas företräde framför bergsärendenas afskiljande derifrån och förläggande till en särskild bergsöfverstyrelse.

Af undertecknad Berg afgifven reservation i fråga om fördelningen af göromålen mellan de föreslagna byråerna bifogas underdånigst. Bilaga Litt. B.

Med djupaste vördnad, trohet och nit framhärda
Stormägtigste, Allernådigste Konung!
Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste och tropligtigste
tjenare och undersåtar

PEHR EHRENHEIM.

A. G:son BENNICH. C. O. TROILIUS. AUG. ÖSTERGREN.

T. WILLERDING. FR. TH. BERG.

Otto Printzsköld.

Stockholm den 13 Januari 1875.

BILAGOR.

Särskildt inom komitén afgifvet yttrande af Chefen för Statistiska Centralbyrån D:r Berg.

Under behandling af frågan om Kommerskollegii indragning eller förändrade organisation har ofta uttalats den åsigt, att den önskade förändringen i väsentlig mån skulle underlättas, derest Kollegii s. k. statistiska arbeten öfverflyttades på det särskilda statistiska embetsverket, n. v. Statistiska Centralbyrån. Då denna åsigt antagligen föranledt Kongl. Maj:ts nådiga uppdrag för mig att i komiténs arbeten deltaga, torde det ock vara ett särskildt åliggande för mig att lemna de erfarenhetsbidrag, som jag förmår, till denna åsigts pröfning.

För att så vidt möjligt härvid söka undanrödja det missförstånd, som härrör af den vanliga förutsättningen, att hvarje embetsmyndighet vore angelägen att, vare sig med eller utan skäl, skjuta ifrån sig ökade göromål, torde några upplysningar böra meddelas.

Dels genom bestämda 6 dagliga byråtimmar, dels genom göromålens efter förhandvarande vexlande behof lämpade fördelning mellan samtlige ordinarie tjenstemän och extra ordinarie biträden, är i Statistiska Centralbyrån tillräckligen sörjdt för full daglig sysselsättning. Arbete utöfver byråtimmarne af både tjenstemän och tillfälliga biträden är ock åtminstone tidtals ovilkorligen påkalladt.

Så vida af statsmagterna icke skulle äskas någon väsentlig *förminskning* af det arbete, som hitintills förrättats af Statistiska Centralbyrån, och på sådant sätt ledighet beredas för annat slag af arbete, kan sådant nytt arbete icke af Byrån öfvertagas och ordentligt utföras med nuvarande personal och anslag. Detta har ock af Kongl. Maj:t och Riksdagen erkänts genom beslutet om det från och med år 1875 utgående särskilda anslaget till Byrån för anbefald bearbetning af fattigvårds- och kommunalfinansstatistik. Med sådan erfarenhet är jag ock fullt förvissad, att öfverflyttning till Statistiska Centralbyrån af Kommerskollegii s. k. »statistiska» arbete

icke skulle kunna af statsmagterna ifrågasättas, med mindre för fullgörandet deraf blefve sörjdt genom nödiga anslag till personal, lokal och öfriga materiela behof. Hvarje förmodan att något personligt intresse inverkat på mina i det följande uttalade åsigter torde väl under denna förutsättning kunna få anses aflägsnad, och frågans behandling från synpunkten af dess gagn för det allmänna tillvinna sig odelad nödig pröfning.

Statsförvaltningens behof att vägledas af statistiska data är nu så allmänt erkändt, att officiel verksamhet för samlande och offentliggörande af sådana data icke får saknas i något land, som vill medräknas bland de civiliserade. Detta gäller numera ingalunda Europa ensamt, utan länder i alla verldsdelar.

Men, om å andra sidan frågas, huru långt man hittills hunnit med denna verksamhet i afseende på dess ändamål att lemna en tillfyllestgörande ledning för förvaltningen och lagstiftningen, så torde blott få länder och få grenar af statistiken ännu kunna lyckönska sig till vunnet mål.

Orsakerna härtill äro många. Arbetsfältet är relativt nytt, arbetskostnaderna betydliga, arbetsmetoderna svåra att fastställa. När redan hvarje enskild menniska behöfver skärpa sin uppmärksamhet och sitt omdöme för att göra rigtiga iakttagelser eller meddela rigtiga redogörelser, så följer häraf, att de statistiska iakttagelser, som skola hemtas från och om de stora massorna af befolkningen och dessas mångfaldiga sociala förhållanden, måste i afseende på sitt värde utfalla i direkt förhållande till den allmänna folkbildningens lägre eller högre ståndpunkt, och till de mindre eller större utvägar, som samhället kan ega att genom sina förvaltande myndigheter, eller genom särskildt anordnade och bekostade undersökningar skaffa upplysning.

Man kan från en sådan synpunkt tala om behofvet af ett slags allmän statistisk uppfostran såsom ett vilkor för en god officiel statistik och följaktligen äfven såsom ett föremål för bemödanden, såsom ett slags embetspligt, för hvarje myndighet, som handlägger statistiska redogörelser.

Framstegen kunna naturligtvis under sådant förhållande ej vara snabba och torde stundom kräfva mansåldrar för att omisskänneligen träda i dagen, men för att försäkra sig om dem gäller framförallt att ej förvexla skenet med verkligheten. En dylik förvexling eger rum, då statistiken behandlas såsom en modesak eller lyxartikel, som man vill visa sig ega för att ej anses stå efter andra, då blotta utstyrseln med tabeller och siffror får gälla såsom ett uppfyldt statistiskt kraf. Ett sådant förfarande motverkar till och med ändamålet och förslösar gagnlöst arbetskrafter och penningar. Hvarje statistisk undersökning, som skall blifva gagnande, förutsätter

en efter behof och förhållanden lämpad *plan*, som omfattar dels de frågor, å hvilka svar sökas, dels de utvägar, som kunna och böra anlitas för att erhålla dessa svar så tillförlitliga och fullständiga som möjligt, samt på den minst kostsamma och mest tidsbesparande väg.

Denna enkla och nödvändiga förutsättning möter dock vid genomförandet stora svårigheter, och häraf följer just att man så ofta nödgas, åtminstone vid nya statistiska undersökningar, nöja sig med resultat, hvilkas värde med fulla skäl kan ifrågasättas, när man ej uppfattar dem såsom förberedelser till ett bättre. Det ändamål, som planen skall afse, kan uppfattas mer eller mindre vidsträckt. Med hänsyn härtill gäller som allmän regel, att hvarje fråga, som man fått besvarad, framkallar en mångfald af nya frågor syftande på orsaker och verkningar. Göras frågorna allt för få och allmänna, vinnes ingen användbar upplysning; göras de åter talrikare och mera i detalj ingående, så ökas svårigheterna att få dem rätt besvarade. Den speciela sakkännedomen, insigten om de upplysningar, som i främsta rummet och för det närvarande äro påkallade, bekantskapen med de utvägar som kunna anlitas o. s. v. äro här oundgängligt nödiga ledare.

Benämningen officiel statistik kan med nästan lika rätt utbytas mot den af *administrativ* statistik, ty hvad staten behöfver och fordrar är hufvudsakligen upplysning öfver förvaltningen och det tillstånd i landet som af densamma är beroende. Inom en och annan gren af statistiken, der fenomenen företrädesvis betingas af samverkan mellan allmänna naturlagar och sociala förhållanden (t. ex. befolkningsstatistiken), finnes visserligen ock utrymme för vetenskaplig forskning, men för det officiela statistiska arbetet måste dock denna träda i bakgrunden.

De frågor, som den statistiska undersökningen skall till besvarande framställa, måste följaktligen för hvarje gren, för hvarje särskildt förvaltnings- eller verksamhetsområde, vara förestafvade af särskild insigt i de författningar och förhållanden, som inom detta område öfva inflytelse, likasom af särskildt insedt behof att om denna inflytelse vinna upplysning. Sådana förhållanden, som böra belysas t. ex. af statistiken öfver skogshushållningen, landtmäteriet, postverket, jernvägstrafiken, telegraferna, helso- och fångvården o. s. v., måste otvifvelaktigt vara bäst kända af respektive styrelser för dessa förvaltningsområden, likasom dessa ock måste förutsättas i främsta rummet vara i behof af de upplysningar, som vinnas. Så framt man ej åt detta förhållande inrymmer tillbörlig vigt, afkunnar man i och med detsamma den dom, att statistiken vore öfverflödig för förvaltningen.

I afseende på utvägarne att med minsta kostnad och största skyndsamhet förskaffa sig de tillförlitligaste primäruppgifter, stå äfven dessa otvifvelaktigt den *förvaltande* myndigheten närmast till buds. I det öfvervägande flertalet fall ligga dessa primäruppgifter redan uti de embetsberättelser och räkenskaper m. m., hvilka

såsom tjenstepligt skola afgifvas af embetsverket tillhörande och underlydande personal. Ett enkelt sammandrag af förvaltningsräkenskaperna kan ock ofta här utgöra hela eller största delen af den statistik, som skäligen kan begäras. I de fall åter, der särskild åtgärd påkallas för de statistiska primäruppgifternas erhållande, synes det förvaltande embetsverket hafva ej blott största förmågan att framställa de nödiga frågorna och granska svaren, utan ock största myndigheten för att skaffa sig de nödiga upplysningarna på det minst kostsamma och mest tillfredsställande sätt.

Likasom alla de data, hvilka ligga i egentliga räkenskaper, i allmänhet kräfva en behörig revision innan dem tillerkännes full giltighet, så måste ock inom andra områden de statistiska primäruppgifterna, så vidt möjligt, granskas innan de begagnas. Denna granskning utgör en väsentlig del af det statistiska arbetet, hvars frukt blir desto gagneligare ju strängare granskningen varit. Försummad eller slapp granskning har deremot till följd, ej blott att man hvar gång får mer eller mindre otillförlitliga uppgifter, utan ock att vanan vid lättsinnig behandling snart växer ut till ett slags allmänt berättigande. Svårligen kan väl den sakkunskap, som till en vederbörlig granskning erfordras, sökas större än hos den förvaltande myndigheten.

I det förslag till inrättande af ett statistiskt embetsverk, af den 18 Juni 1856, hvilket i hufvudsak gillats af båda statsmagterna, är ock på dessa och flera skäl förordadt (sid. 193): »att de centrala förvaltande verk och myndigheter, som för närvarande hafva sig uppdraget att afgifva underdåniga berättelser af statistiskt innehåll, fortfarande bibehållas vid åliggandet att insamla och bearbeta de statistiska uppgifter, som i följd af embetsverkets föremål och instruktion samt den allmänna plan för den officiela statistikens bearbetning, hvilken af Kongl. Maj:t kan varda i nåder fastställd, dem hvart för sig tillkomma, men att deremot nuvarande Tabellkommissionen såsom sådan upphör och ombildas till ett nytt statistiskt embetsverk, som, jemte hela befolkningsstatistiken, får till föremål de grenar af statistiken, hvilka kunna pröfvas böra blifva, men hittills icke utgjort, ämne för officiel bearbetning af något centralt förvaltande verk.»

När detta förslag afgafs, utgjordes de regelbundet utkommande statistiska berättelserna af:

Tabellkommissionens om befolkningen,
Justitie Statsministerns om civila rättegångsärendena och brottmålen,
Bergskollegii om förhållandet med bergshandteringen,
Kommerskollegii om fabrikernas och manufakturernas ställning,
» » om inrikes sjöfarten,
» » om utrikes handeln och sjöfarten,
Sundhetskollegii om medicinalverket.

Sedan dess hafva, utom förenämnda, till innehåll och omfång betydligt ökade

berättelser, i den nuvarande serien af Bidrag till Sveriges officiela statistik under särskilda litteræ i enlighet med ofvannämnda förslag ingått statistiska berättelser af Styrelserna öfver fångvården, telegraferna, jernvägstrafiken, postverket, landtmäteriet, skogsväsendet och väg- och vattenbyggnaderna, samt en början af ecklesiastikdepartementets redogörelse för undervisningsanstalterna, hvarförutom äro anbefalda att i samma serie afgifvas berättelser af Lotsstyrelsen, Bränvinskontrollbyrån och Fiskeriintendenten.

Utom befolkningsstatistiken har Statistiska Centralbyrån uppdrag att utgifva och utarbeta sammandrag af Länsstyrelsernas femårsberättelser, årlig statistik öfver jordbruket och boskapssköteln, samt statistik öfver riksdagsmannavalen, och har dessutom lemnat årliga redogörelser öfver sparbankernas verksamhet, en af Riksdagen begärd öfversigt öfver den kommunala rösträtten, samt förberedt årlig statistik öfver fattigvården och de kommunala finanserna, för hvars iverksättande Riksdagen, såsom ofvan är anfördt, beviljat särskildt anslag, utgående för året 1875.

De *ämnen*, som hufvudsakligen statistiskt behandlas af Kommerskollegii i ofvannämnda serie ingående berättelser, äro följ·nde

A) beträffande **bergshandteringen:**

1) Jernmalmsuppfordringen med specifikation af grufvor och erhållen malm;
2) Sjö- och myrmalmsmängden;
3) Tackjernstillverkningen med antal masugnar, blåsningstid och tillverkningsmängd af tackjern och gjutgods;
   (Utförseln af jernmalm och tackjern enligt tulljournalerna.)
4) Gjutgodstillverkningen vid de *anmälda* gjuterierna;
5) Stångjernstillverkningen med antalet verk, härdar och tillverkadt belopp;
6) Jernmanufaktur- och ståltillverkningen med antal verk och tillverkningsmängd af vissa slag;
7) Jernrörelsen på vågarne och andra exportställen;
8) Tillverkningen vid de s. k. ädlare verken af guld, silfver, koppar, nickel, messing m. m. samt af brunsten, svafvel, vitriol, jernvitriol, rödfärg, alun, blyerts, porfyr, marmor, stenkol;
9) Arbetskraft — mensklig; olyckshändelser; ångmaskiners antal;
10) Inmutning af mineralanledningar;
11) Hvilostånd;
12) Resolutioner om nyanläggning och anmälning om nedläggning af verkstad.

B) beträffande **fabriker och manufakturer:**

1) Antal af särskilda slag, beskaffenhet af drifkraft, antal maskiner och redskap, tillverkningsmängd och -värde;

2) Antal egare och innehafvare af särskilda slag;
3) Antal arbetare af vissa kategorier; yrkesmessigt och geografiskt;
4) Antal handtverkare och deras arbetare; d:o d:o
5) Taxerad bevillning för fabrikanter och handtverkare;
6) Export och import af föremålen för inhemsk tillverkning;
7) Förteckning öfver utfärdade patent.

C) beträffande **inrikes sjöfart och handel:**

1) Landtmäns inrikes farande fartyg af 3 nyläster och deröfver med lästetal och besättning;
2) Stapelstäders inrikes farande fartyg af 3 nyläster och deröfver med lästetal;
3) Sjö- och uppstäders samt köpingars d:o d:o;
4) Förpassningsfria fartygs rörelse mellan inrikes orter, lastade och olastade — med lästetal;
5) Förpassade fartygs d:o d:o;
6) Farkoströrelsen å kanalerna — med tiden under hvilken;
7) Kanalafgifterna för farkoster och varor;
8) Varutrafiken på kanalerna;
9) Fartygstrafiken i hamnarne med hamnafgifterna för fartygen;
10) Varutrafiken i hamnarne med d:o för varor;
11) Stapelstädernas tolag och dess användande;
(Nominativ förteckning å enskilda personer tillhöriga ångfartyg, antal nyläster och hästkraft;)
12) Antal till inrikes sjöfart påmönstrade befälhafvare och sjömän;
13) Antal handlande och deras betjening;
14) Taxerad bevillning för handel.

D) beträffande **utrikes handel och sjöfart:**

1) Införda varor till qvantitet och värden — grupperade och specificerade;
2) Utförda d:o d:o d:o d:o;
3) Införselsmängd specifikt med beräknad tullinkomst;
4) Utförsels d:o d:o; med d:o d:o
5) Nederlagsrörelsen;
6) Varutrafiken med hvarje särskildt land;
7) Utdrag af konsulsberättelser;
(Kombinerad redogörelse för värdet af import och export med fartygens nationalitet — och landvägen.)
8) Specifik införsel till särskilda tullplatser;

9) Specifik utförsel från särskilda tullplatser;
10) Öfversigt af egentliga tulluppbörden;
11) D:o af nederlags- och transitoupplagsafgifter;
12) Besigtningsvärde af förbrutna varor;
13) Vexelsluten å Stockholms och Göteborgs börser;
14) Medelpris å vissa varor på Stockholms börs;
15) Antal och lästetal af ankomna och afgångna lastade fartyg;
16) Antal lästetal och nationalitet af fartyg från utrikes orter *ankomna* till särskilda tullplatser;
(D:o särskildt för ångfartyg;)
17) D:o d:o *afgångna* till d:o d:o;
(D:o särskildt för ångfartyg;)
(Kombination af främmande länder *från* och tullplatser *till*)
(D:o särskildt för ångfartyg;)
(Kombination af tullplatser *från* och främmande länder *till*)
(D:o särskildt för ångfartyg;)
(Kombination för ensamt Svenska fartyg af främmande länder *från* och tullplatser *till*)
(D:o särskildt för Svenska ångfartyg;)
(Kombination för ensamt Svenska fartyg af tullplatser *från* och främmande länder *till*)
(D:o särskildt för Svenska ångfartyg;)
18) Andel i fraktfarten efter fartygens antal och lästetal;
(D:o särskildt för ångfartyg;)
(Antal vid sjötullkamrar in- och utklarerade fartyg.)
19) Svenska sjöfarten på Norge och utrikes orter;
(D:o särskildt för ångfartyg;)
20) Ökning eller minskning af städers och köpingars handelsflotta;
21) Fartygsbefälhafvare och sjöfolk i utrikes sjöfart för hvarje sjömanshusdistrikt;
22) Uppbörden af lastpenningar för in- och utgående fartyg.

Källorna för de statistiska redogörelserna i dessa ämnen utgöras väsentligen af

för A)

Bergmästarnes embetsberättelser A) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11.
Rapporter från jernvägarne A) 7.
Anmälan från vederbörande fabrikant A) 12.

för B)

Uppgifter från magistrater och kronofogdar samt af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande upprättade sammandrag B) 1, 2, 3, 4, 5.

Generaltullstyrelsens meddelande rörande import och export B) 6.
Patentdiariet B) 7.

för C)

Uppgifter från magistrater, kronofogdar och sjömanshusdirektioner samt af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande upprättade sammandrag C) 1, 2, 3, 13, 14.
Generaltullstyrelsens meddelanden C) 4, 5.
Kanaldirektionernas meddelanden C) 6, 7, 8.
Hamndirektionernas meddelanden C) 9, 10.
Stapelstädernas kommunalstyrelsers uppgifter C) 11.
Sjömanshusdirektioners rapporter C) 12.

för D)

Generaltullstyrelsens meddelanden D) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 18, 22.
Konsulatsberättelser D) 7.
Uppgifter från mäklare D) 13, 14.
Uppgifter från norska regeringens departement för det inre samt från svenske och norske konsuler D) 19.
Uppgifter från magistrater, kronofogdar och sjömanshusdirektioner D) 20.
Sjömanshusdirektionerna D) 21.

De *myndigheter*, med hvilka ensamt för de statistiska redogörelserna embetsberöring förutsättes, äro altså:

Utrikesdepartementet.
Norska regeringens departement för det inre.
Generaltullstyrelsen,
Öfverståthållaren och samtlige Kongl. Maj:ts Befallningshafvande.
Magistraterne,
Bergsstatstjenstemännen,
Sjömanshusdirektionerna,
Kanaldirektionerna,
Hamndirektionerna,
Jernvågstjenstemännen,
Stapelstädernas drätselförvaltning,
Börstjenstemän,
Samtlige svenske och norske konsuler.

Naturligtvis blifva embetsberöringarne långt vidsträcktare om man tillägger större eller mindre förvaltningsbestyr inom de områden, som antydas af förestående förteckning på de nuvarande hufvudsakliga föremålen för de statistiska redogörelserna.

Om än tid efter annan anmärkningar blifvit gjorda mot Kommerskollegii statistiska berättelser, likasom mot många om ej alla de öfriga i vår serie inordnade bidrag till Sveriges officiela statistik, så lärer dock väl ingen kunna bestrida den betydligt ökade innehållsrikheten af dessa berättelsers senare årgångar, i den mån tillgängliga källor för uppgifter sådant medgifvit.

Af hufvudsaklig vigt är här att egna uppmärksamhet åt *källornas beskaffenhet*. Dessa kunna nemligen hänföras till tre hufvudgrupper:

a) sådana utdrag ur och meddelanden af räkenskaper och redogörelser från andra embetsmyndigheter, hvilka kunna förutsättas vara af dessa till rigtigheten granskade. (Hit höra Generaltullstyrelsens meddelanden öfver import och export, fartygstrafiken i svenska hamnar, tullinkomst, nederlagsrörelsen, transitorörelsen, förbrutna varor, lastpenningar; norska inre departementets meddelanden i dylika ämnen, samt en del uppgifter från magistrater, sjömanshusdirektioner, kanal- och hamndirektioner, jernvågarne och städernas drätselverk samt börstjenstemän.)

b) sådana uppgifter, som innehållas i konsulsberättelser eller ministeriela meddelanden och annan brefvexling samt blott delvis äro hänförliga till föregående grupp.

c) sådana statistiska uppgifter, öfver hvilkas tillförlitlighet och fullständighet hufvudsakliga kontrollen ligger uti den insigt och det nit, som at deras meddelande egnats af enskilde tjenstemän i landsorterna eller enskilde näringsidkare. (Hit äro att hänföra uppgifter från kronofogdar, magistrater, bergsstatstjenstemän, samt till en del äfven från sjömanshus-, kanal- och hamndirektioner m. fl.)

Bland uppgifterna inom denna sistnämnda grupp eller c) hafva de, som ingå från bergsstatstjenstemän, anspråk att vara samlade med nödig insigt, och detta bör väl ock kunna väntas af dem som ingå från de nämnda direktionerna. Men af kronofogdar och magistrater lärer väl ingalunda allmänt kunna väntas, att deras bidrag till näringsstatistiken kunna sträcka sig utöfver det obetydliga, som kan hemtas ur mantals- och taxeringslängder, eller att af dem skulle kunna utöfvas någon för statistiskt behof nödig kontroll öfver beskaffenheten af de uppgifter som af näringsidkarne sjelfve kunna erhållas.

Uti denna brist på lämpliga organer för primäruppgifters erhållande torde väl ligga den väsentliga anledningen dertill att de uppgifter, som ingå i vår näringsstatistik, bland annat rörande antalet särskilda fabriker, deras maskiner och redskap, beskaffenheten af drifkraften, tillverkningsmängden och -värdet, antal fabriksegare och innehafvare, fabriksarbetare, handtverkare och deras arbetare, m. m., till större eller mindre del äro af ett ganska underordnadt värde, och att man, så länge bättre utväg att erhålla uppgifter saknas, ej kan komma utöfver denna svaga tillstymmelse till industriel statistik.

Ingen fråga inom statistikens område torde ock vara mera svårlöst, än den

om tillvägabringandet af en fullständig statistik öfver näringsverksamheten i hela dess omfång. Det är numera en afgjord sak, att de uppgifter, som man vid allmänna folkräkningar, eller på det sätt som för Kommerskollegii berättelser tillgår, genom särskildt infordrade *årliga* uppgifter, förskaffar sig rörande blotta *antalet* af fabriker, fabrikanter och handtverkare, fabriks- och handtverksarbetare, sjömän, m. fl. ämnen, äfven om dessa uppgifter kunde erhållas fullständiga och tillförlitliga, ingalunda förtjena namn af industriel statistik. Till en sådan kräfves nödvändigt upplysning om arbetets ändamål, medel och frukter med allt hvad dertill hör.

I stort kan det här ifrågavarande slag af *arbete* hänföras under 3 hufvudgrupper, nemligen:

a) anskaffande af *råämne,* (urproduktion, extraktiv industri);

b) *förädlingsverksamhet;*

c) verksamhet för *transport* och *tillhandahållande* (sjöfart, landtransport, handel).

En fullständig statistik öfver näringsverksamheten skulle ock omfatta alla tre dessa grupper, hvilka till en del hafva så många ömsesidiga beröringspunkter att skarpa gränser stundom ej kunna uppdragas. Emellertid torde väl knappast något land med omfattande näringsverksamhet finnas, der icke påkallats *särskild* statistisk bearbetning af den ena eller andra hufvudgruppen, såväl som af vissa dess underafdelningar. Så är enligt det föregående äfven inom vårt land fallet, då inom gruppen a) statistiken öfver jordbruket och boskapsskötseln, öfver skogsväsendet och öfver fisket utgöra föremål för särskilda embetsmyndigheters redogörelser, och endast den för bergshandteringen tillhör Kommerskollegium.

Då man, såsom af denna fördelning synes, kan för gruppen a) välja råämnets *beskaffenhet* till hufvudsaklig indelningsgrund, kan denna ensamt för sig deremot ej blifva gällande för gruppen b), eller det förädlande arbetet, vid hvilket man måste för indelningen jemväl taga i betraktande produktens beskaffenhet och bestämmelse, arbetsoperationernas olikhet m. m. Sålunda kunna till särskildt betraktande förekomma:

den s. k. metallurgiska förädlingsindustrien,
den särskilda maskin- och verktygsindustrien,
industrien i stenarter, lera, glas,
d:o i träd och likartade ämnen,
d:o i läder » d:o d:o,
väfnadsindustrien,
pappersindustrien,
den egentliga kemiska industrien,
byggnadsindustrien,

konstindustrien,

den fabriksmessigt och den handtverksmessigt bedrifna industrien o. s. v.

Hvar och en af dessa industrigrenar med sina mångfaldiga underafdelningar kan i afseende på sin utveckling och ståndpunkt erbjuda tillfälle till statistiska redogörelser af stort intresse och gagn.

Den utveckling, som kan gifvas åt statistiken öfver grupperna a) och b), beror i främsta rummet derpå, huruvida staten vill bekosta utvägarne för erhållande af tillförlitliga primäruppgifter, hvartill tekniskt bildad personal numera allmänt erkännes vara behöflig.

Hvad åter beträffar gruppen c), så ligger ett hufvudsakligt statistiskt material för densamma uti de räkenskaper och redovisningar, hvilka såsom embetspligt och i sjelfva förvaltningens intresse måste vara tillgängliga hos vissa embetsmyndigheter och embetsmän, nemligen generaltullstyrelsen, jernvägstrafikstyrelsen, direktionerna öfver sjömanshus, kanaler och hamnar, städernas drätselstyrelser, börs- och jernvägstjenstemän, samt till en del äfven magistraterna och konsulerne.

Visserligen hafva i senare tider anspråken på upplysningar äfven rörande sjöfarts-, landtransport- och handelsindustrien stegrats derhän, att primäruppgifternas omfång efter hand måste vidgas, men med de redan vunna resultaten af denna statistik tål den industriela statistiken i inskränktare mening icke någon jemförelse. Jemte det man i alla länder är härom ense, kan det ock sägas vara en allmänt antagen åsigt, att denna statistik bör ordnas medelst tidtals utförda och med speciel sakkunskap ledda undersökningar (enquêtes spéciales), vare sig af samtliga eller vissa särskilda industrigrenar, och att dessa undersökningar, för att kunna uppfylla sitt ändamål, måste afse hela den ifrågavarande industrigrenens ståndpunkt, men undvika allt som för den enskilde industriidkaren kunde på något sätt vara förnärmande. Hvarje sådan, t. ex. hvart 5:te eller 10:de år verkställd utredning af en industrigrens ståndpunkt erbjuder en utgångspunkt för de enklare anordnade iakttagelser, som man sedan under mellantiderna kan finna behöfliga.

Jag tillåter mig icke att bedöma, huruvida de förslag till förflyttning af det statistiska arbetet, hvilka framstälts, utgått från intresse för näringsstatistikens utbildande, eller från önskan att genom ett utkast till arfskifte söka ådagalägga möjligheten af Kommerskollegii indragning. Mig åligger deremot otvifvelaktigt, att i främsta rummet, så vidt jag förstår, fästa afseende vid frågan om den vinst och förkofran för statistiken, som skulle kunna ernås genom de ifrågasatta förändringarne.

På grund af hvad jag haft äran ofvan anföra är det alltså min öfvertygelse, att näringsstatistiken bäst tillgodoses, om dess bearbetning blir fortfarande attribution till den eller de centrala embetsmyndigheter, inom hvilkas förvaltningsområde föremålen för densamma äro förlagda eller komma att förläggas. Derigenom tillgodo-

göres den speciela sakkunskapen hos det förvaltande verkets embets- och tjenstemän: det statistiska materialet, som antingen ligger i förvaltningsräkenskaper eller ej sällan torde vara inblandadt i handlingar, som afse andra ämnen, finnes alltid för embetsverkets behof tillgängligt, och det biträde, som kan behöfvas för mekaniskt arbete under den sakkunniges tillsyn, bör alltid kunna för relativt billigt pris erhållas. Deltagande i Statistiska Beredningens öfverläggningar bildar sambandet med öfriga grenar af den officiela statistiken.

I fråga om öfverflyttning till Statistiska Centralbyrån af näringsstatistiken, eller det dithörande statistiska arbete, som nu tillhör Kommerskollegii embetsverksamhet, synas 2:ne alternativ böra komma under pröfning:

antingen att primäruppgifterna, till omfång och föremål bestämda efter Statistiska Beredningens hörande, infordras och granskas af Statistiska Centralbyrån, för att af densamma bearbetas och utgifvas, eller

att Byrån blott ombesörjer korrekturläsning och publikation af till densamma aflemnade, af vederbörande centralmyndighet fullständigt utarbetade, redogörelser.

Det förra alternativet synes vara deras åsigt, som betrakta det statistiska arbetet såsom Kommerskollegii hufvudsakliga sysselsättning och i dess öfverflyttning på annat embetsverk se det förnämsta hindret undanröjdt för Kollegii indragning.

Det senare alternativet kan väl knappast utgå från annan önskan än den, att embets- och tjenstemän inom förvaltningen måtte blifva befriade från den tröttande korrekturläsningen och omtanken för den formela anordningen af de statistiska publikationerna m. m. dyl.

Hvad nu särskildt beträffar det första alternativet, synas följande frågor böra tagas i betraktande:

1) Kan Statistiska Centralbyrån ställas i omedelbar embetsberöring med alla de ofvan uppräknade myndigheter, från hvilka Kommerskollegium inhemtar sina ofvan antydda primäruppgifter till statistiken?

Hvad de inhemska myndigheterna beträffar, vore väl detta ingen omöjlighet, men hvad de öfver hela jorden spridda konsulerne angår, torde det nära gränsa till omöjlighet.

2) Kan åt Statistiska Centralbyrån gifvas den disciplinära magt i förhållande till nämnda myndigheter, hvarigenom trygghet skulle vinnas, att infordrade uppgifter icke uteblifva eller fördröjas så länge, att en redogörelses utarbetande och offentliggörande kunde komma att på obestämbar tid uppskjutas?

För närvarande saknar visserligen Byrån en sådan magt och är i och med detsamma oansvarig för det dröjsmål med berättelsers offentliggörande, som beror af väntan på primäruppgifter. Hvad befolkningsstatistiken beträffar, har dock presterskapets upplysta intresse betryggat arbetets ostörda fortgång,

så att under 15 års tid blott ett enda fall förekommit, der, efter anmälan hos Konsistorium och på dess begäran, Kongl. Maj:ts Befallningshafvande måst träda emellan med vites föreläggande. Annan utväg än den att genom behöriga myndigheters mellankomst, i de fall der sådana finnas att anlita, betrygga uppgifters insändande, torde väl ej heller för framtiden kunna åt Statistiska Centralbyrån öppnas. Men under dylikt förhållande växer ock risken att länge och måhända förgäfves få vänta, och en sådan växande risk blottar alltid en svaghet och ofullständighet i landets förvaltningsorganisation.

Om Statistiska Centralbyrån icke omedelbart skulle kunna infordra och betrygga sig de statistiska primäruppgifterna jemte de upplysningar, som af dessas granskning kunde påkallas, utan härtill i mer eller mindre vidsträckt mån skulle erfordras åtgärd af annat behörigt embetsverk, så torde väl dertill svårligen kunna ifrågakomma något annat än ett sådant, som med ämnet i fråga hade förvaltningsbestyr och deraf betingad insigt och myndighet att göra sig gällande. Derest sådant embetsverk icke skulle finnas, blefve väl vederbörande regeringsdepartement den enda mellanhand, som vid vissa tillfällen kunde anlitas om biträde, för så vidt ett dylikt förfaringssätt ens kunde anses med en regerings höga ställning förenligt.

Om åter de rena förvaltningsbestyr, som med näringsverksamheten hafva beröring, redan kräfva tillvaro af deråt särskildt egnad embetsmyndighet, så funnes visserligen i en sådan det behöfliga organet för de statistiska uppgifternas erhållande. Men i och med detsamma en sådan myndighet skulle i förhållandet till statistiken öfver dess egna förvaltningsområde tänkas blott såsom organ för uppgifternas anskaffande åt Statistiska Centralbyrån, hade man ock frånkänt dessa uppgifter sin egentliga betydelse för förvaltningsändamål, och i samma mån begått den orättvisa mot de grenar af näringsstatistiken, hvilka här äro i fråga, att dessa skulle vara af långt ringare vigt än flera andra, som för sin bearbetning få tillgodonjuta all den speciela sakkunskap, öfver hvilken vederbörande embetsverk kunna förfoga.

3) Kunna de hittills gällande qvalifikationerna för och nuvarande antal af Statistiska Centralbyråns embets- och tjenstemän tillfredsställa behofven för näringsstatistiken?

Hur mycket stöd för sjelfförtroende, som skulle kunna hemtas af de välvilliga förutsättningarne om Byråns förmåga att öfvertaga arbetet, får dock ej förbises att här gäller fråga om en säker grundläggning och tryggad förkofran och följaktligen en välbetänkt pröfning af ansvaret och vilkoren.

Från statistisk synpunkt kan det ifrågavarande arbetet delas i 2 hufvudgrupper: statistik öfver extraktiv- och förädlingsindustri och statistik öfver

sjöfart och handel. Önskar man nu att, åtminstone så snart som möjligt, kunna vinna och uppehålla en statistik, som meddelar värdefulla upplysningar för det allmänna så väl som för den enskilde, så eger man ock full rätt att fordra, att de frågor, som för dess utarbetande framstälts till besvarande, förestafvats af en praktisk inblick i yrkesverksamhetens ställning och behof, att de svar, som erhållits, granskats med nödig praktisk sakkännedom, och att hela bearbetningen ledes af ett rätt uppfattadt praktiskt ändamål. De härtill nödiga qvalifikationerna kunna väl icke sökas hos andra än dem, som antingen inhemtat kännedom om det praktiska yrkeslifvet, eller åtminstone med anlag och förkunskaper kunna sättas i tillfälle att förvärfva sådan kännedom för att på det statistiska arbetet tillämpas. Inom hvardera af de ofvannämnda två stora grupperna af näringsstatistiken ligger nu visserligen en stor mångfald af vidt åtskilda ämnen, som skulle kunna fordra hvar sin sakkunnige målsman, men hvad i detta hänseendet till statistikens gagn skulle kunna ifrågasättas måste förbehållas framtiden.

För det närvarande, och under förutsättning af den industriela statistikens fullständiga öfverflyttning till Statistiska Centralbyrån, synes mig det planmessiga grundläggandet och genomförandet af en upplysande statistik öfver extraktiv- och förädlingsindustrien (bergverk, hyttor, fabriker och handtverk) helt och hållet kunna upptaga en tjensteman, vare sig att han till befattningen kunde medföra nödig teknisk allmänbildning och praktisk öfversigt, eller än mer om han genom särskilda studier skulle söka förvärfva sig sådana. Sjöfarts- och handelsstatistikens fortsatta bearbetning i hela dess omfång (ut- och inrikes rörelsen) synes mig likaledes kunna gifva full sysselsättning åt en tjensteman. Hvardera af dem måste ock för att ej förlora tid kunna påräkna efter behof lämpadt biträde vid skriftvexling, kollationering, sammanräkning, korrekturläsning o. s. v.

4) Kan den lokal, som f. n. åt Statistiska Centralbyrån är upplåten, lemna utrymme för den ifrågasatta utvidgningen af dess verksamhet?

Denna lokal är af arbetsrum, bibliotek och arkiv för handlingar och trycksaker (bland hvilka dupletterna af vigsel-, födelse- och dödböckerna kräfva den sorgfälligaste förvaring) redan så upptagen, att knappt mer än ett rum återstår för att mottaga arbetet med den kommunala finansstatistiken under loppet af innevarande år 1875.

Bland vilkoren för det ifrågavarande statistiska arbetets öfverflyttande på Statistiska Centralbyrån anser jag mig alltså berättigad och förpligtad att framhålla:

1:o) sådana förfoganden, hvarigenom Byrån tillförsäkras möjligheten att skyndsamt erhålla de statistiska primäruppgifterna och alla de upplysningar som af dessas granskning påkallas;

2:o) anställandet i sekreterarens lönegrad af 2 nya embetsmän, af hvilka kunde fordras tillräckliga praktiska insigter, hos den ene inom sjöfarts- och handelsområdet, hos den andre inom den industriela produktionens område;

3:o) nödig lokal för arbetet och hvad dertill erfordras (inredning, möbler, arkiv);

4:o) medel att ersätta de arbetsbiträden, som erfarenheten kan komma att visa behöfliga;

5:o) medel att bekosta offentliggörande till det belopp, som berättelsernas omfång kan komma att kräfva.

Det andra alternativet rörande Statistiska Centralbyråns befattning med ifrågavarande statistik utgår i sjelfva verket från den förutsättning, att motsvarande förvaltningsbestyr skulle af särskild förvaltande myndighet handhafvas, och att primäruppgifternas insamlande, granskning och bearbetning i den form, som för deras offentliga meddelande kräfdes, skulle åtminstone hufvudsakligen af denna myndighet och under dess ansvarighet för innehållet verkställas. Under denna förutsättning skulle det statistiska arbetet, i hvad beträffar sjelfva fakta, onekligen enligt mitt förmenande stå i det rätta förhållandet till förvaltningen.

I vissa fall kan nu den enkla sammanställningen af fakta, sådana de till det förvaltande embetsverket ingått, utgöra allt hvad för berättelsen erfordras (t. ex. öfver import, export, fartygs antal, lästetal, tullinkomster o. s. v.). I andra fall måste en öfverarbetning och gruppering af fakta blifva nödig för att framhålla de för förvaltningens behof vunna resultaten.

Här uppstår nu frågan huruvida en sådan öfverarbetning, sammanställning och gruppering ändamålsenligast sker genom det förvaltande embetsverket sjelft eller af Statistiska Centralbyrån. Denna sistnämnda kan naturligtvis omöjligen träda i någon täflan beträffande dugligheten af arbetet med den förvaltande myndigheten, derest arbetet inom Byrån ej kunde anförtros åt någon tjensteman med tillräcklig special-insigt i yrkesförhållandena. Men äfven en så qvalificerad person, stående *utom* det förvaltande verket, kunde ej behandla ämnet från de synpunkter, hvilka för detta verk vore behöfliga. De moraliska garantierna för intresseradt arbete försvagas och betydligt, derest ansvaret delas på två eller flera embetsverk.

Jag hyser på grund häraf den öfvertygelse, att, om Statistiska Centralbyrån skulle få sig ålagdt bestyret med korrekturläsning och offentliggörande, den borde få emottaga berättelsen i manuskript fullständigt utarbetad, och att denna borde utgifvas i vederbörande embetsverks namn.

Men äfven under denna förutsättning måste uppmärksamhet egnas åt följande

förhållanden. Det är allmänt kändt, att vi här i Stockholm äro i stor saknad af utvägar att erhålla sättning och tryckning af tabeller skyndsamt och ordentligt verkställda. Den tidrymd af kalenderår, som de statistiska berättelserna omfatta, har nu till följd att tiden för deras tryckning i allmänhet sammantränges inom vinterhalfåret, och att, i den mån man härunder kan lyckas erhålla skyndsamhet i uppsättningen, äfven behofvet af korrekturläsare och ökad arbetstid för dessa måste växa. Lägges nu härtill nödvändigheten att kontrolladdera alla korrekturarkets tabeller, så följer häraf, att ju flere berättelser samma embetsverk har att liktidigt korrekturläsa, desto större antal personer måste det hafva till sin disposition för detta brådskande arbete, som kräfver åtminstone något omdöme i ämnet och stor ihärdighet och noggrannhet. Fördeladt på hvarje särskildt embetsverk, blir dylikt arbete ojemförligt mindre betungande och kostsamt, än om ett embetsverk skall för en del af året engagera en stab af endast korrekturläsare och ikläda sig ansvaret för desses arbete.

Antagligen tillgår för tidsbesparing numera i de flesta embetsverk, likasom i Statistiska Centralbyrån så, att de underdåniga statistiska berättelserna ingå till Kongl. Maj:t ej i renskrifvet exemplar utan i färdigtryckt, och att sättningen på tryckeriet efter hand verkställes i den mån författarens manuskript blifvit färdigt. Härigenom vinnas många månader i skyndsamhet och en ej ringa kostnadsbesparing, men ej sällan torde väl detta manuskript vara så beskaffadt, att författarens egen mellankomst ej skulle erfordras för att undvika misstag. Ett sådant manuskript kunde naturligtvis ej af Statistiska Centralbyrån mottagas såsom grund för en ansvarig korrekturläsning. Den måste ega rätt att fordra en renskrift, som blifvit tillförlitligt kollationerad inom det embetsverk, hvarifrån den lemnats. Prioritet i afseende på berättelsernas offentliggörande torde väl numera vara föremål för en lofvärd täflan mellan embetsverken. Rättvisa skulle visserligen i detta hänseende kunna, äfven med ifrågavarande förändring, göras, så tillvida att berättelserna expedierades till tryckeriet i den kronologiska ordning, i hvilken de inkommit till Byrån, men längre kunde denna ej hafva något värn mot missnöje öfver dröjsmål, ty tidsåtgången för korrekturläsning kan vara mycket olika efter ämnets och tryckets olika beskaffenhet m. m.

Derest det, oaktadt ofvan exempelvis antydda olägenheter, skulle anses ändamålsenligt att korrekturläsning af vissa statistiska berättelser skulle verkställas af Statistiska Centralbyrån, erfordras på grund af anförda skäl ett anslag af samma beskaffenhet som det nu till extraordinarie biträden i Byrån utgående, ställdt till Chefens förfogande mot redovisning. Beloppet deraf måste af erfarenhet bestämmas.

Ehuru angenämt det kunde vara för Statistiska Centralbyrån att af statsmagterna hedras med uppdrag, egnade att sprida ytterligare upplysning öfver fäder-

neslandets förhållanden, har jag dock med det här anförda trott mig pligtig att så vidt jag förmått påkalla Hrr komiterades benägna närmare pröfning af frågan, huruvida näringsstatistikens öfverflyttning till Statistiska Centralbyrån i sjelfva verket skulle innebära fördel för denna statistik, gagn för det eller de embetsverk, som skola hafva näringsverksamheten till föremål, och besparing af statens utgifter.

Fr. Th. Berg.

Bilaga Litt. B.

Reservation.

Af Herr *Berg:* I följd af de åsigter rörande den industriela statistiken, hvilka jag haft äran i ett särskildt yttrande underställa komitén, nödgas jag tillkännagifva min skiljaktiga uppfattning mot den af komiterade här ofvan uttalade i fråga om ärendenas fördelning mellan de tre rotlarne.

Jag erkänner visserligen det berättigande till en sådan fördelning, hvartill stöd kunde hemtas från billigheten att mellan de tre föredragandena fördela målen till ungefärligen lika antal eller lika tyngd af arbetet, men nödgas enligt min upptattning att inrymma ännu större vigt åt en fördelning, som förnämligast grundas på målens särskilda beskaffenhet och skiljaktigheten af de insigter, som till deras beredande erfordras.

De ärenden, som blifvit förlagda till den i första rummet nämnda roteln, anser jag ega den beskaffenhet och det inre sammanhang, att de lämpligen kunna ifrågasättas såsom gemensamt föremål för en rotel.

Deremot saknas en sådan beskaffenhet af inbördes sammanhang i den grupp af mål, som blifvit sammanförda under den i andra rummet omnämnda roteln, nemligen frågor rörande inrikes handeln och sjöfarten, fabriker, handtverk och slöjder, reseunderstöd, törlagslån, marknader, taxor samt utarbetandet af berättelserna rörande ej blott inrikes handeln och sjöfarten utan ock fabriker och manufakturer.

Till den i tredje rummet nämnda roteln skulle åter höra ärenden, som angå bergshandteringen, patenter, den tekniska undervisningen samt årsberättelsen om bergshandteringen.

Då jag nu förutsätter såsom oeftergifligt, att hvarje rotel måste representera sådana specialinsigter, som erfordras för ärendenas fullständiga och grundliga behandling, finner jag för min del detta kunna förverkligas endast derigenom, att vissa ämnen fråntagas den i andra rummet nämnda roteln och öfverflyttas till den tredje.

Denna sistnämnda rotel måste enligt min uppfattning nödvändigt hafva till sitt förfogande åtminstone allmänna tekniska insigter. Omfånget af dessa insigter ensamt i hvad beträffar bergshandteringen kan ej inskränkas till blotta grufvebrytningen, ty med denna sammanknyter sig alltmer oskiljaktigt åtminstone vissa af de för vårt land vigtigaste grupperna af metallurgisk förädlingsindustri, för hvilka ock Kommerskollegii hittills utgifna berättelser om bergshandteringen lemna redogörelse (t. ex. tackjerns-, gjutgods-, stångjerns-, jernmanufaktur- och ståltillverkningen, tillverkningen vid samtliga de s. k. ädlare verken, äfvensom vid de öfriga verk som förädla mineraliska råämnen.)

Än mer måste omfånget af allmänna tekniska insigter på denna rotel kräfvas vidgadt, när den har till föremål *patenter* och den *tekniska undervisningen*, och följaktligen måste hafva en öfverblick öfver ett vida större industrielt område än bergshandteringen.

Naturligtvis kan jag härmed ej afse något slags anspråk på *speciela* tekniska insigter uti hvarje särskild industrigren, hvilket numera vore orimligt att ifrågasätta, utan blott den tekniska allmänbildning, hvars grundval och rigtning innebära möjligheten att rätt kunna uppfatta och bedöma det industriela lifvets yttringar och vilkor inom hela det ifrågavarande området.

I följd af denna min uppfattning synes mig målsmanskapet för fabriker, handtverk och slöjder icke kunna från denna tredje rotel skiljas, utan ett menligt lösslitande af ämnenas naturliga sammanhang, så framt man ej skulle vilja utsträcka anspråken på målsmän med teknisk allmänbildning derhän, att äfven den andra roteln erhölle sådan till sitt förfogande.

Min åsigt i afseende på en ändamålsenlig ämnenas fördelning mellan rotlarne är alltså: att från andra till tredje roteln öfverflyttas frågor rörande fabriker, handtverk och slöjder, de reseunderstöd och förlagslån, som afse hithörande del af industrien, samt samfäld statistisk årsberättelse om grufve- och bergshandteringen, manufakturer, fabriker, handtverk och slöjder. Den olägenhet, som varit en följd af nämnda ämnens fördelning på två rotlar, att nemligen all upplysning om åtskilliga industriela anläggningar helt och hållet saknats, torde väl ock genom en dylik förening kunna undanrödjas.

Enligt denna min åsigt skulle alltså de nuvarande fyra årsberättelserna inskränkas till blott tre, den sistnämnda, eller tredje rotelns, omfattande hela extraktiv- och förädlingsindustrien, och af de två öfriga, den ena utrikes sjöfarten och handeln och den andra inrikes sjöfarten och varuomsättningen, så vidt denna kan för embetsverket blifva föremål.

Utom det hufvudsakliga stöd för detta mitt förslag, som jag hemtar af ärendenas beskaffenhet och de olika insigter, som för deras behandling kräfvas, synes mig

ett annat äfven ligga i en rättvisare fördelning af göromålen med hänsyn till deras mängd. Att nemligen pålägga en och samma rotel två berättelser af det omfång, som de nuvarande om fabriker och manufakturer och om inrikes sjöfart och handel redan intaga, och som, åtminstone hvad den förstnämnda beträffar, i en framtid väl torde komma att betydligt tillväxa, synes mig innebära för stora anspråk.

Farhågan, hvilken jag för min del dock ej hyser, att den andra roteln genom mitt förslag skulle på den tredjes bekostnad erhålla allt för stor lättnad, synes mig kunna undanrödjas genom den chefen åliggande skyldigheten att öfvervaka arbetets jemna gång, hvaraf följer möjlighet att åt andra roteln öfverlemna dertill egnade mål, som kunna förekomma utom dem, som här ofvan blott i allmänhet kunnat antydas.

Fruktan att den tredje roteln skulle blifva för tungt belastad synes kunna bemötas dermed, att komiterades förslag redan förutsätter två tekniskt bildade biträden vid denna rotel, och, derest antingen åt dessa framdeles skulle behöfva ifrågasättas ökadt arfvode, motsvarande ökade anspråk, eller ytterligare biträde påkallas, vågar jag för min del tro, att dessa uppoffringar skulle i rikt mått återgäldas af den nytta, som vårt lands industri deraf kunde hemta.

Afgifna utlåtanden

öfver

Komiterades underdåniga Betänkande och förslag

angående

åtskilliga läroverks förening med Teknologiska Institutet
och bildandet af en Teknisk Högskola.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS K. L. BECKMAN,
1874.

Teknologiska Institutet.

STORMÄKTIGSTE, ALLERNÅDIGSTE KONUNG!

Sedan hos Eders Kongl. Maj:t genom underdånig skrifvelse af den 8:de Maj 1872 Riksdagen anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes tillse, om, i hvad mån och under hvilka vilkor en ombildning och förening af Teknologiska Institutet, Krigshögskolan, Skogsinstitutet, Farmaceutiska Institutet och undervisningen för Landtmätare till en Teknisk Högskola måtte vara gagnelig och af behofvet påkalläd, och Eders Kongl. Maj:t sedermera till en komité öfverlemnat utredningen af denna fråga, har Eders Kongl. Maj:t, efter det denna komités underdåniga betänkande och förslag den 4:de sistl. November afgifvits, från Teknologiska Institutets Styrelse täckts öfver sagda betänkande infordra underdånigt utlåtande i de delar, som vederbör. Med anledning häraf får Styrelsen i underdånighet anföra följande.

Sedan flere år tillbaka hafva Teknologiska Institutets såväl Styrelse som Lärare, lifligt erfarande behofvet af en efter tidens fordringar lämpad utsträckning af undervisningen i flera fackämnen inom läroverket, tid efter annan tagit denna fråga i öfvervägande och genom utarbetande af förslag sökt förbereda dess lösning. Ett sådant förslag rörande undervisningen för Civil- och Maskiningeniörer blef genom underdånig skrifvelse af den 3 December 1869 underställdt Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning med den påföljd, att det täcktes Eders Kongl. Maj:t till 1870 års Riksdag framställa nådig proposition i ämnet. Riksdagen fann sig likväl förhindrad att då till alla delar bifalla den föreslagna utvidgningen. Sedan dess har den under gynnsamma förhållanden raskt fortgående utvecklingen af vårt lands alla industrigrenar gifvit frågan om den tekniska undervisningens utsträckning och ändamålsenliga ordnande en allt mera ökad betydelse, hvilken erhållit sitt uttryck i det betänkande och förslag, hvar-

öfver Eders Kongl. Maj:t nu i nåder infordrat Teknologiska Institutets Styrelses utlåtande.

Genom detta komiterades förslag skulle icke allenast den af Styrelsen önskade och af behofvet påkallade utsträckningen af undervisningen uti Teknologiska Institutets nuvarande fackämnen komma till stånd, utan äfven enligt Styrelsens åsigt denna undervisnings ordnande på ett öfverhufvud taget tillfredsställande sätt i väsendtlig mån befordras genom åtskilliga andra undervisningsgrenars upptagande vid Institutet. Styrelsen kan nämligen ej annat än till fullo uppskatta och gilla de skäl, komiterade anfört för nyttan och till en del nödvändigheten af ett dylikt sammanförande af närbeslägtade undervisningsgrenar, och ser derjemte uti bildandet af den Högskola, komiterade sålunda föreslagit, det enda medlet för bibringande af en tidsenlig och ändamålet med de särskilda läroanstalterna motsvarande teknisk bildning utan alltför stora uppoffringar från det allmännas sida.

På grund af det anförda, och i hufvudsak gillande det af komiterade framställda förslaget till förening med Teknologiska Institutet af flere andra läroverk, får Styrelsen alltså i underdånighet tillstyrka, att undervisningen för Landtmätare, Skogselever och Farmaceuter måtte förläggas till Teknologiska Institutet, samt att den vid detta läroverk nu meddelade undervisningen i Byggnadskonst måtte utvidgas, så att en särskild fackskola för praktiska arkitekter der bildas; hvarjemte Styrelsen, i likhet med komiterade i underdånighet afstyrker den ifrågasatta föreningen mellan Krigshögskolan och Teknologiska Institutet.

Vid granskningen af komiterades förslag till organisation af den sålunda ifrågasatta Tekniska Högskolan samt till undervisningens ordnande inom densamma, har Styrelsen likaledes ej kunnat annat än för sin del i hufvudsak gilla så väl de allmänna, af komiterade uttalade grunderna, som äfven i allmänhet bestämmelserna för de särskilda fackskolornas organisation och studiekursernas längd, lärarepersonal, styrelse, läroverkets befrielse från skyldigheten att besvara remisser från embetsverk m. m.; dock har Styrelsen ej ansett sig nu böra närmare ingå på bedömandet af lämpligheten af den föreslagna fördelningen och omfånget af de särskilda läroämnena, ej heller af den i de förslagsvis uppställda tabellerna gjorda fördelningen af undervisningen under de särskilda läsåren, alldenstund de närmare bestämmelserna härutinnan väl lämpligast torde böra öfverlemnas åt Högskolans styrelse.

Hvad åter öfriga detaljbestämmelser beträffar, har Styrelsen funnit sig böra vid vissa af dem göra några erinringar samt i underdånighet föreslå några smärre modifikationer, för hvilka Styrelsen nu går att redogöra i den ordning, de särskilda ämnena i komiterades betänkande förekomma.

Såsom vilkor å statens sida för Farmaceutiska Institutets förening med det Teknologiska, hafva komiterade föreslagit, »att den af Farmaceutiska Institutet nu disponerade byggnad fortfarande upplåtes för denna undervisnings behof». Af komiterades framställning i ämnet är det Styrelsen likväl icke ratt klart, huruvida ett dylikt vilkor från statens sida med fullt skäl kan uppställas.

Rörande inträdesfordringarne till den Tekniska Högskolan anser Styrelsen:

att den af komiterade (sid. 57) föreslagna föreskrift om fordran af afgångsexamen från Högre Elementarläroverk på reala linien såsom vilkor för den Farmaceutiska undervisningens begagnande, icke bör på annat sätt tillämpas, än såsom de föreslagna bestämmelserna (sidd. 70, 71) för inträde vid Högskolan i öfrigt angifva;

att föreskriften (sid. 71) om »nöjaktig kunskap i antingen engelska eller franska språken efter eget val» för de ynglingar, som önska att såsom ordinarie elever vinna inträde vid Högskolan, utan att hafva aflagt maturitetsexamen, bör utgå;

att af dylika inträdessökande till fackskolorna för Skogshushållning och Farmaci böra fordras godkända kunskaper i Botanik och Zoologi, samt af inträdessökande till afdelningen för Landtmäteri samma kunskapsmått i förstnämnda ämne, allt till det omfång, som på reallinien i Elementarläroverken meddelas; samt

att den för Skogs- och Landtmäterielever såsom vilkor för inträde föreslagna ytterligare fordran af praktik, kunde, hvad tiden för densamma beträffar, utan men för undervisningen vid läroverket, något inskränkas.

Derjemte hemställer Styrelsen i underdånighet, att de närmare bestämmelserna om sättet för inträdesexamens anställande måtte öfverlemnas till den Tekniska Högskolans styrelse.

I betraktande deraf, att de egentliga civilingeniörs- och byggnadsarbetena till följd af våra klimatförhållanden i allmänhet ej till någon större utsträckning taga sin början förr än längre fram på våren, torde det fjerde årets undervisning i fackskolorna för Väg- och Vattenbyggnadskonst samt Arkitektur utan nämnvärd olägenhet kunna utsträckas *en* månad längre på vårterminen, än komiterade föreslagit (sid. 79), d. v. s. till April månads slut. I sammanhang härmed vågar Styrelsen i underdånighet fästa Eders Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet vid den fördel, som skulle vinnas för Civilingeniörsbildningen, om, i likhet med hvad i vissa andra länder eger rum, statens Väg- och Vattenbyggnads-Ingeniörer ålades, att hvar och en vid de allmänna arbeten de förestå, emottaga ett visst antal elever från Högskolans fackskola för Väg- och Vattenbyggnadskonst, hvilka finge under dessas ledning, under tiden mellan läseterminerna inhemta praktisk öfning i förekommande arbeten.

Med afseende på lärarebefattningarne får Styrelsen i underdånighet föreslå:

att, till underlättande af ämnenas fördelning mellan fullt lämpliga personer, undervisningen i Elementar-Mekanik jemte beskrifvande Maskinlära och i konstruktioner af enkla maskindelar (sid. 110) måtte få bestridas af tvenne lektorer, mellan hvilka dessa ämnen efter sig företeende omständigheter, på förslag af Högskolans styrelse, fördelas;

att det andra lektoratet i Maskinlära (sid. 110) måtte förändras till profession, i betraktande af denna befattnings likställighet i alla afseenden med den förut befintliga professionen i Maskinlära;

att af samma skäl, som rörande lektoraten i Elementar-Mekanik jemte beskrifvande maskinlära och i konstruktioner af enkla maskindelar blifvit anförda, de ämnen, som sammanfattas under benämningen Mekanisk Teknologi, mellan de föreslagna (sid. 111) tvenne lektorerna ej på förhand måtte fördelas, utan att Eders Kongl. Maj:t täcktes bestämma fördelningen af dessa läroämnen efter sig företeende omständigheter, sedan Högskolans Styrelse derom afgifvit underdånigt förslag;

att, med afseende på befarade svårigheter att till en början med en enda lämplig person bestrida den, med det (sid. 112) föreslagna lektoratet i Byggnadsstatik samt Allmän Byggnadslära och Husbyggnadskonst förbundna, undervisningen, det måtte tillåtas Högskolans styrelse, att, för den händelse sådan svårighet skulle möta, fördela denna undervisning mellan en lektor och en extra lärare;

att lektorn i Metallurgi äfven måtte åläggas undervisningsskyldighet i konstruktioner af sådana ugnar, som vid metallurgiska operationer förekomma, hvilka konstruktionsöfningar nu ej finnas vid Bergsskolan; samt

att, hvad beträffar de af komiterade föreslagne assistenterna i de olika ämnena, icke några bestämmelser om dessas antal måtte göras, utan att till Högskolans styrelse måtte öfverlemnas att i mån af behof anställa en eller flera assistenter i de ämnen, der sådana finnas nödiga.

Beträffande komiterades förslag (sid. 121), att de vid Teknologiska Institutet hittils vanliga uppflyttnings- och afgångsexamina skola upphöra, är jemväl Styrelsen af den öfvertygelse, att detta i allmänhet kan ske, men att det icke bör förvägras de lärare, som sådant önska, att vid läseårets slut anställa offentlig examen med elever, hvilkas kunskaper de icke utan särskild examen anse sig kunna tillförlitligen bedöma. Rörande öfriga, i mer eller mindre samband dermed stående, å sid. 121 och 122 förekommande frågor torde något yttrande af Styrelsen icke för närvarande vara erforderligt.

Det af komiterade (sid. 122) framställda förslaget om meddelandet under vissa vilkor af s. k. afgångsdiplom till elever, som från Högskolan afgått, kan ej Styrelsen för sin del biträda, hufvudsakligen af det skäl att afgångsbetygen

genom de olika betygsgraderna redan ådagalägga det större eller mindre mått af kunskaper, de afgående eleverna besitta, samt emedan förvarfvandet af ett dylikt diplom icke vore något bevis på innehafvarens praktiska duglighet, eller på hans öfverlägsenhet i kunskaper öfver de elever, som af särskilda omständigheter, t. ex. genom redan börjad praktisk verksamhet, varit förhindrade att förskaffa sig ett sådant diplom.

Beträffande sammansättningen af Högskolans Styrelse (sid. 129), anser Styrelsen, det ej böra såsom ett oeftergifligt vilkor bestämmas, att alla facken vid läroverket blifva i Styrelsen representerade, utan blott antydas såsom ett önskningsmål, att de vigtigaste läroämnena, så vidt möjligt är, i Styrelsen erhålla sin målsman. I någon granskning af den blifvande Styrelsens samt lärarekollegii föreslagna (sid. 130) rättigheter och skyldigheter anser sig Styrelsen ej nu böra ingå; men vill likväl i underdånighet framhålla önskvärdheten deraf, att sagda Styrelse tillerkännes rättigheten att vid tillsättning af lärareplatser få med sig adjungera äfven andra sakkunnige män än »Högskolans fast anställde lärare», äfvensom att fastställa läroplan och tidtabell för undervisningen vid Högskolan, sedan lärarekollegium dertill upprättat förslag.

Hvad angår frågan om Teknologiska Institutets nu befintliga lokalers tillräcklighet för Högskolans behof, anser sig Styrelsen kunna i hufvudsak biträda komiterades åsigt (sid. 131), att Teknologiska Institutets byggnader för den närmaste framtiden kunna tillfredsställa behofvet af lokaler för den Tekniska Högskolan, dock under förutsättning att några för detta ändamål behöfliga förändringar i den nuvarande inredningen företagas.

Vid granskningen af komiterades förslag, rörande kostnaderna för den ifrågasatta Högskolan, har Styrelsen, hvad först beträffar lärarnes aflöning (sid. 133—135), i likhet med komiterade utgått från de nu existerande lönerna med de förändringar som blifva en följd af Institutets utvidgning, utan att nu inlåta sig på frågan om behöfliga löneförbättringar på grund af stegrade lefnadskostnader m. m., i hvilket afseende Styrelsen blott anhåller att få i underdånigdet hänvisa till sin i detta ämne till Kongl. Kommerse-Kollegium den 11 sistl. Oktober afgifna skrifvelse.

På grund af förut gjorda underdåniga förslag med afseende på vissa förändringar i lärarepersonalen, samt i betraktande deraf att en del löner synas Styrelsen alltför knappa i förhållande till omfånget af den föreslagna tjenstgöringsskyldigheten, får Styrelsen i underdånighet hemställa:

att lönen för den af Styrelsen föreslagna nya professionen i maskinlära måtte bestämmas lika som för den vid Institutet redan befintliga professionen i samma ämne, eller till 4,500 Rdr;

att ordinarie lönen för lektoratet i Byggnadskonst måtte utgå med 2,000 Rdr jemte ett arvode af 1,000 Rdr, hvilket för den händelse, såsom förut

blifvit anmärkt, svårighet till en början skulle möta vid besättandet af denna plats med *en* person, finge tilldelas en extra lärare i ämnet;

att lönen för lektoratet i Metallurgi måtte höjas till 3,000 Rdr, då denne lektor, såsom förut blifvit framställdt, äfven borde erhålla skyldighet att meddela undervisning i konstruktioner af metallurgiska ugnar;

att lönen för de båda lektoraten i Mekanisk Teknologi måtte få förblifva densamma som nu för motsvarande lärareplatser vid Institutet, eller tillsammans 4,500 Rdr, att fördelas efter omfånget af den dessa lektorer tillkommande tjenstgöringsskyldigheten;

att lönerna för lektoraten i Elementar-Mekanik jemte beskrifvande Maskinlära och i konstruktioner af enkla maskindelar måtte tillsammans anslås till 3,500 Rdr, att likaledes fördelas efter omfånget af den dem tillkommande undervisningen;

att de af komiterade föreslagna (sid. 134) lönerna till extra lärare måtte få utgå såsom arvoden, hvilka för den händelse undervisningen i något eller några af de respektive ämnena bestrides af Högskolans ordinarie lärare, finge tilldelas dessa, dock med vilkor att icke någon lärare vid Högskolan på detta sätt komme att åtnjuta större aflöning än högsta professorslön, så vida ej, vid förfall för någon lärare att sin tjenst fullgöra, Eders Kongl. Maj:t funne skäligt härifrån för hans vikarie bevilja undantag för den tid förfallet fortfar.

Hvad angår det af komiterade föreslagna (sid. 135) arvodet till Föreståndaren, stort 1,000 Rdr, anser sig Styrelsen nu, då frågan härom för den närmaste framtiden ej är af någon egentlig betydelse, ej behöfva närmare yttra sig deröfver, men vill Styrelsen dock i underdånighet hafva uttryckt den åsigten, att beloppet af nämnda arvode synes alltför lågt i förhållande till befattningens vigt, i synnerhet om jemförelse sker med arvodena till föreståndarne vid landets tekniska Elementarskolor, Chalmerska Slöjdskolan m. fl., samt att det vore önskvärdt och för Högskolan gagneligt, om bostad fortfarande kunde beredas föreståndaren i läroverkets hus.

I betraktande af de till Sekreterare- och Bibliotekarie-befattningarne hörande göromålens betydliga tillväxt, i den mån elevernas antal vid läroverket ökas, samt då lönerna för dessa platser icke, sedan de år 1847 fastställdes, förbättrats, anser sig Styrelsen böra i underdånighet föreslå, att de sagde befattningar tillkommande arvodena nu måtte höjas till 1,000 Rdr i stället för till 800 Rdr, såsom komiterade föreslagit (sid. 135).

Beträffande anslaget till samlingarne och fysikaliska laborationerna, anser Styrelsen, att detta bör utgå i ett för allt med 6,000 Rdr, att efter behof fördelas, utan att, såsom komiterade föreslagit (sid. 136), ett bestämdt belopp deraf på förhand reserveras för de fysikaliska samlingarne med tillhörande laborationer.

I afseende på anslagen till de kemiska laborationerna samt till uppvärmning, belysning och diverse allmänna utgifter, gillar Styrelsen för sin del komiterades förslag, och får härvid i underdånighet hänvisa till den till Eders Kongl. Maj:t den 31 sistl. Oktober beträffande dessa ämnen af Styrelsen afgifna underdåniga skrifvelsen. Likaledes får Styrelsen, hvad angår stipendiimedlen, i underdånighet hänvisa till den under den 13:de sistl. September i ämnet afgifna underdåniga skrifvelsen. Hela det behöfliga beloppet för stipendier, då det belopp af 1,000 Rdr, som hittintills utgått till skogseleverne, deri inberäknas, bör enligt Styrelsens åsigt upptagas till 4,000 Rdr.

Med iakttagande af de sålunda föreslagna förändringarne i den Tekniska Högskolans utgiftsstat får Styrelsen i underdånighet hemställa att denna måtte bestämmas på följande sätt:

Lön till professorn i Matematik	4,500	Rdr
» » d:o i teoretisk mekanik	4,500	»
» » 2:ne professorer i Maskinlära	9,000	»
» » professorn i allmän och tillämpad Fysik	4,500	»
» » d:o i allmän Kemi, Mineralogi och Geognosi	4,500	»
» » d:o i Kemisk Teknologi (utom bostad)	4,000	»
» » d:o i Arkitektur	4,500	»
» » d:o i Väg- och Vattenbyggnadskonst	4,500	»
» » d:o i Metallurgi (utom bostad)	4,000	»
» » d:o i Grufvetenskap	3,500	»
» » d:o i Skogshushållning	4,500	»
» » lektorn i Beskrifvande Geometri	2,500	»
» » d:o i Geodesi	1,500	»
» » 2:ne lektorer i konstruktioner af enkla Maskindelar samt i Elementar-Mekanik och beskrifvande Maskinlära	3,500	»
» » 2:ne d:o i Mekanisk Teknologi	4,500	»
» » lektorn i Byggnadsstatik samt allmän Byggnadslära och Husbyggnadskonst, (lön 2,000 Rdr samt arvode eventuelt 1,000 Rdr)	3,000	»
» » d:o i Metallurgi	3,000	»
» » d:o i Skogshushållning	2,000	»
» » d:o i Botanik och Zoologi	1,500	»
Arvode till extra läraren i Ångfartygskonstruktion	600	»
» » d:o d:o i Byggnadskonstens första grunder	600	»
» » d:o d:o i Jagtkunskap	600	»
» » d:o d:o i Agronomi	800	»
» » d:o d:o i Frihandteckning	1,000	»
Transport	77,100	Rdr

	Transport	77,100 Rdr
Arvode till extra läraren i Ornamentik	1,000	»
» » d:o d:o i Modellering	800	»
» » en eller flera extra lärare i National-ekonomi och Författningskunskap	2,000	»
Anslag till Assistenter	6,000	»
Arvode till föreståndaren (enligt kom:s förslag)	1,000	»
» » Bergsskolans föreståndare	500	»
» » Sekreteraren	1,000	»
» » Bibliotekarien	1,000	»
» » Kamereraren	500	»
Anslag till Biblioteket	4,000	»
» » Samlingarne och fysikaliska laborationerna	6,000	»
» » Kemiska laborationer	5,000	»
» » Skogselevernes praktiska öfningar	3,000	»
» » Landtmäterielevernes öfningar i justering af mätstänger m. m.	200	»
» » Verkstaden	2,500	»
» » Betjeningens aflöning	4,000	»
» » Diverse utgifter för bränsle, belysning m. m.	8,500	»
» » Stipendier	4,000	»
	Summa Rmt 128,100	Rdr.

Härtill kommer under nuvarande Föreståndarens tjenstetid 4,000 Rdr.

Slutligen anhåller Styrelsen underdånigst få fästa Eders Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet på ett ämne, som af komiterade visserligen icke blifvit vidrördt, men för framgången af läroverkets verksamhet otvifvelaktigt är af stor vigt.

Hvarken Teknologiska Institutets Föreståndare eller dess Lärare äro för närvarande tillförsäkrade någon pension, om de till följd af ålderdom eller sjuklighet skulle önska eller blifva nödsakade att från sina befattningar afgå; och att sådant icke kan vara förenligt med läroverkets fördel, torde vara uppenbart. Styrelsen vågar derföre i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, huruvida icke den Tekniska Högskolans ordinarie lärare, tjenstemän och betjente, skulle kunna erhålla delaktighet i Civil-statens pensionsinrättning samt vid uppnådde 65 års ålder kunna uppföras på indragningsstat efter samma grunder, som för motsvarande befattningar vid Rikets Universiteter äro eller kunna blifva fastställda.

I några af ofvanstående frågor hafva undertecknade Styffe och Eggertz

varit af olika tankar med Styrelsens öfriga ledamöter, hvarföre vi få i underdånighet åberopa våra härjemte bifogade reservationer.

Styrelsen framhärdar med djupaste vördnad, trohet och nit

Stormäktigste, Allernådigste Konung!
Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste
tjenare och undersåter

ER. EDLUND.

KNUT STYFFE. E. A. BOMAN. V. EGGERTZ.
STEN STENBERG. HJ. HOLMGREN.

Stockholm den 14 Februari 1874.

W. Hoffstedt.

Reservation.

Enär jag i några frågor icke kan dela de åsigter, som hos pluraliteten af Teknologiska Institutets Styrelse gjort sig gällande vid afgifvande af underdånigt utlåtande öfver särskilda komiterades betänkande och förslag angående åtskilliga läroverks förening med Institutet, och hvilka i vissa hänseenden äro stridande emot dem, som Institutets Styrelse vid föregående tillfällen uttalat, anser jag för min pligt att i nämnde frågor underdånigst framlägga min särskilda mening, jemte de skäl, hvarpå denna sig grundar; och torde jag i sammanhang dermed jemväl rörande några punkter, hvarom Styrelsen icke, eller blott i korthet, yttrat sig, få här närmare utveckla mina åsigter, äfven om dessa icke väsendtligen skulle skilja sig från pluralitetens.

I:o. Landtmäteri- och skogsundervisningen.

(Sid. 49—55 i komiterades betänkande).

När år 1869 fråga förevar om Skogs-Institutets förening med Teknologiska Institutet, blef denna af Teknologiska Institutets Styrelse enhälligt afstyrkt, dels af det skäl, att gemensamma lärokurser i de grundläggande ämnena icke

lämpligen syntes kunna anordnas, och den besparing af kostnad för undervisningen, som genom begge läroverkens förening åsyftades, alltså icke i någon afsevärd mån kunde vinnas, dels ock emedan nödigt utrymme icke, utan olägenhet för läroverket i dess helhet, kunde beredas för de samlingar af växter, djur, instrumenter m. m., som för skogselevernas undervisning erfordras. — Sedan år 1869 hafva förhållandena vid Institutet *icke i något hänseende* så förändrats, att en på en gång lämplig och till någon afsevärd besparing ledande förening af begge läroverken nu är lättare att åstadkomma. Tvärtom har sedan dess elevernas antal vid Teknologiska Institutet ökats så betydligt, att Institutet i vissa ämnen under detta läseår icke kunnat emottaga så många extra elever, som anmält sig.

Af de i Institutets större hus befintliga 4 Auditorier kan det kemiska icke utan olägenhet rymma mer än 95—100 elever, det för Matematik och Byggnadskonst högst 95, det Mekaniska 100 eller något deröfver, och det Fysiska omkring 135. Institutet har nu i 1:sta afdelningen tillsammans 96 ordinarie och extra elever i Oorganisk Kemi, Mineralogi och Geognosi, 92 i Matematik samt 90 i Beskrifvande Geometri och Ritkonst, samt kan, åtminstone i sistnämnda ämnen, för bristande utrymme, icke emottaga några flera elever. Äfven å andra afdelningens ritsal är elevantalet så stort, som utrymmet medgifver. I 3:dje afdelningens ritsalar finnes visserligen ännu godt utrymme, men detta förhållande blifver efter all sannolikhet väsendtligen förändradt redan nästa höst, då andra afdelningens nuvarande elever komma i den 3:dje.

Så framt icke tilloppet af elever, som vilja egna sig åt andra rigtningar, kommer att minskas, eller ett visst antal sådana årligen skola afvisas, är anordningen af *gemensamma* lärokurser i förenämnde ämnen, i hvilka lärosalarne redan knappast äro tillräcklige, numera rent af omöjlig, derest ej genom nybyggnad eller tillbyggnad större lärosalar anskaffas. — Att genom förändringar af Institutets hus derstädes bereda större lärosalar än de nuvarande, anser jag, praktiskt taladt, vara omöjligt.

Men äfven om större lärosalar anskaffas, och man ansåge lämpligt, att alldeles samma lärokurser i allmän Kemi, allmän Fysik och vissa delar af Matematik borde af samtlige elever genomgås, vore dock för undervisningen icke fördelaktigt att ytterligare öka det redan nu kanske alltför stora antal elever, som i nämnde ämnen på en gång och på ett rum undervisas, så framt nemligen undervisningen skall bestå icke blott i föredrag, utan äfven i repititioner, medelst till eleverna ställda frågor, samt i problemöfningar, och någon väsendtlig förändring af detta, hittills lämpligt befunna, undervisningssätt har icke ens blifvit ifrågasatt.

Beträffande åter frågan huruvida samma lärokurser i de grundläggande ämnena, som för Institutets öfriga elever böra föredragas, jemväl på sätt Herrar

Komiterade föreslagit, böra genomgås af landtmäteri- och skogseleverna, vill jag först anmärka, att de elementarkunskaper i Matematik, Fysik och Kemi, som alla elever böra ega, skulle enligt komiterades förslag, om ej helt och hållet, åtminstone till största delen fordras redan för inträde till läroverket, och då lärotiden vid Institutet är så kort, som 1 år för landtmäteri- och 2 år för skogselever, bör man för dem icke utsträcka lärokurserna i nämnde ämnen utöfver det nödvändiga, enär sådant icke kan ske, utan att andra och för dem vigtigare läroämnen alltför mycket åsidosättas. Om eleverna vid inträdet ega de förkunskaper i Kemi och Fysik, som nu fordras, och ungefärligen motsvara Berlins mindre lärobok i den förra och Floderi i den sednare, synas mig mindre kompletteringskurser, upptagande 3—4½ timmar i veckan under 1 termin för hvardera ämnet, kunna för ifrågavarande elever vara *tillräckliga*, ehuru jag är långt ifrån att underskatta den stora bildande förmåga, dessa vetenskaper i allmänhet ega. Ifall nämnde elever t. ex. om metallerna och deras föreningar, hvilka upptaga omkring ⅔ af den vid Institutet nu begagnade lärobok, samt om akustik, optik, elektricitet och magnetism känna hvad som innehålles i förstnämnde 2:ne läroböcker, kunna de helt visst med fördel begagna den undervisning i deras hufvudämnen, som vid läroverket meddelas, och om skogseleverna vid inträdet jemväl i Matematik ega de kunskaper, som nu fordras, synes mig deras matematiska kurs vid läroverket kunna inskränkas till sådana tillämpningar, som i skogshushållningsläran förekomma, såsom mätning af träds kubikinnehåll, beräkningar öfver träds och hela skogsbestånds årliga tillväxt m. m., hvari undervisningen icke synes mig böra vara gemensam, hvarken med landtmäteri- eller andra elever.

Enligt den nya undervisningsplan för Forst-Akademien i Tharand, som började tillämpas i Oktober 1872 och fastställer lärokursens längd derstädes till 2½ år, läses der allmän Kemi och Fysik blott en termin, det förra ämnet 4 och det sednare 3 timmar i veckan, oaktadt inträdesfordringarne icke synas vara större, utan snarare mindre än hvad här blifvit föreslaget; och enligt den år 1866 tryckta undervisningsplanen för Polytekniska skolan i Braunschweig, hvarest lärokursen för skogseleverna är 2-årig, såsom äfven här af Komiterade föreslagits, läsa skogseleverna Fysik och Oorganisk Kemi blott 1 termin, hvardera ämnet 5 timmar i veckan, oaktadt *inga förkunskaper* i dessa ämnen fordras för inträde, och derför icke ens så mycket som för inträde här fordras, synes kunna genomgås. Vid Polytekniska skolans i Carlsruhe skogsvetenskapliga afdelning läses visserligen Fysik 5 timmar i veckan under 2:ne terminer; men lärokursen är der icke mindre än 4-årig, och Oorganisk Kemi läses blott 1 termin 4 timmar i veckan. Vid Polytekniska skolan i Zürich läste skogseleverna, så länge lärokursen der blott var 2-årig, icke någon Fysik, utan fingo åtnöja sig med de kunskaper deri, som de vid inträdet i skolan hade (Se bila-

gan till Komiterades betänkande sidan 11). Den förändring af lärokursen i allmän Fysik, som af Komiterade sidan 90 blifvit föreslagen, vore visserligen till fördel för landtmäteri- och skogselever, hvilket också angifves såsom skäl för densamma, men, åtminstone enligt min åsigt, icke för öfriga elever, för hvilka det alltid är fördelaktigast att, så vidt ske kan, få afsluta de rent teoretiska ämnena under 1:sta och 2:dra året.

Beskrifvande Geometri synes mig utan synnerlig olägenket kunna undvaras både af landtmätare och skogsmän, och läses ej heller hvarken i Tharand, eller vid någon af fackskolorna för skogshushållning i Zürich, Carlsruhe och Braunschweig. — Den sidan 50 påpekade nyttan för Bergseleverna af en mindre kurs i skogshushållning, som af dem skulle genomgås gemensamt med landtmäteri-eleverna, vill jag icke bestrida, ehuru jag icke kan tillägga den någon *större* vigt, ifall den, såsom föreslaget blifvit, endast skulle upptaga 1½ timme i veckan under 1 hösttermin; men en dylik mindre kurs kan i *alla* händelser lätt anordnas för Bergseleverna för en kostnad af några hundra Kronor.

Då Komiterade såsom ett skäl för Skogs-Institutets förening med Teknologiska Institutet jemväl, sidan 52, anfört, att en del af den mekaniska Teknologien, eller läran om träets egenskaper och bearbetning, borde vara för skogseleverna af nytta, och kunna gemensamt med andra elever genomgås, på sätt äfven å undervisningsplanen, sidan 103, angifves, torde jag få anmärka, att det blott är en *liten* del af »läran om träarbeten», som för skogseleverna är af vigt att känna, nemligen den om träets egenskaper och användbarhet, och denna synes mig lämpligast böra föredragas af någon lärare i de skogsvetenskapliga ämnena, på sätt vid andra skogsläroverk sker. Icke vid någon af Polytekniska skolorna i Zürich och Carlsruhe undervisas skogseleverna tillsammans med öfriga elever i Mekanisk Teknologi. I Braunschweig föredrages alldelés icke sistnämnda ämne.

Bland de å sidan 52 i Herrar Komiterades betänkande uppräknade läroämnen, anser jag att gemensam lärokurs för alla elever med minsta olägenhet kunde anordnas uti Mineralogi och Geognosi, under förutsättning att utrymmet i Auditorium sådant medgåfve. Likväl behöfva både skogs- och landtmäterielever en fullständigare kännedom om *våra lösa jordlagers* bildning, förekomstsätt och beskaffenhet, än i den allmänna kursen i Geognosi kan hinna meddelas.

Genom sträfvandet att söka anordna gemensamma lärokurser för skogseleverna med öfrige elever hafva Komiterade blifvit nödsakade att utesluta eller alltför mycket inskränka vissa andra, för skogseleverna vigtiga, ämnen, såsom växtkemi, växtanatomi och växtfysiologi, m. fl. — Af dessa skulle visserligen växtanatomi och växt-fysiologi innefattas under botanik, men det är lätt att fatta, huru föga deraf på de till botanik anvisade timmar skulle kunna med-

hinnas, då man besinnar, att enligt Komiterades förslag *alldeles inga förkunskaper i botanik* skulle fordras för inträde, och undervisningen i detta ämne, liksom i Zoologi, alltså måste börja med de första elementerna. Både skogs- och landtmäteri-eleverna anser jag vidare behöfva genomgå en mindre *laborationskurs*, för att vinna någon öfning i undersökning af jord- och stenarter, hufvudsakligen medelst blåsröret, äfvensom en liten kurs i *Landtbrukskemi*. De delar af *Byggnadskonst* och *Agronomi*, hvari landtmätarne behöfva undervisas, synas mig för öfrigt vara mycket olika dem, som för skogsmän äro erforderliga. De sednare behöfva t. ex. kunna bygga vägar och flottleder, hvilket för de förra icke är erforderligt, och af hela den *egentliga* agronomien behöfva skogseleverna föga mer än *jordmånsläran*.

Hvad undervisningen för landtmätarne särskildt angår, så torde vidare tillåtas mig fästa uppmärksamheten derå, att bland landtmätarnes i vårt land åligganden är egors mätning och kartläggning utom all fråga det lättaste, hvaremot de vid skiften förekommande arbeten med jordens gradering, med skiftesläggning, bestämmande af ersättningar för utflyttning, odling af förut ej uppodlad jord, eller för vanhäfdad jords försättande i behörigt skick m. m., af landtmätaren taga i anspråk ganska mycken insigt och omdöme i flere delar af landthushållningen; och då man tager i betraktande, huru djupt landtmätarens åtgöranden i dessa frågor ingripa i de bestående eganderättsförhållandena, kan man svårligen undgå att erkänna vigten deraf, att landtmätarne erhålla en grundlig undervisning i landtbruk. Jag betviflar emellertid att en fullt tillfredsställande undervisning deri kan vid Institutet meddelas, så framt ej der kommer att upprättas jemväl en *fackskola för landtbruk*, och Institutet derigenom erhåller tillräckliga lärarekrafter och nödig undervisningsmateriel å detta område. Skulle antalet af landtmäteri-elever allt framgent blifva så ringa, som det de sista åren varit, bör den ifrågasatta förflyttningen af undervisningen för landtmätare till Teknologiska Institutet visserligen icke der förorsaka några afsevärda olägenheter; men om man anser sig berättigad antaga, att antalet dylika elever icke skall ökas, torde man äfven böra öfverväga, huruvida i *sådan* händelse staten nu bör för densamma upprätta en särskild lärokurs, helst de kunskaper, som af landtmätare hos oss fordras, utan synnerlig svårighet böra kunna inhemtas vid något af Rikets Landtbruks-Institutet.

Då fråga är om upprättandet af en ny läroanstalt för en så talrik tjenstemannaklass som landtmätarnes, synes man dock icke böra beräkna det blifvande elevantalet *mindre*, än det under *normala* förhållanden kan antagas blifva; *men landtmäteri-elevernas ringa antal de sednaste åren kan ej gerna anses vara normalt.* Under qvinquenniet 1861—65 var antalet af dem, som efter undergången landtmäteri-examen antogos till Landtmäteri-auskultanter, i medeltal 27 om året, och antalet af årligen antagna landtmäteri-elever i medeltal 46. I ett

så vidsträckt land, som vårt är, och der de verkställda egoskiftena lemna så mycket öfrigt att önska, kunna förhållandena snart nog så förändras, att behofvet af landtmätare blifver vida större än för närvarande, och då kan man äfven vara viss, att antalet af unge män, som vilja egna sig åt landtmäteriet, kommer att ansenligen ökas. Antalet af årligen antagna Landtmäteri-elever, som år 1871 var blott 3, har sedermera något ökats och uppgick nästlidet år till 13.

Antalet skogselever åter är nu blott 10, men i den mån insigten om behofvet af en bättre skogshushållning blir mera spridd, är det väl antagligt, att äfven detta antal kommer att ökas. Såsom bevis att, i länder med en ordnad skogshushållning, unge män finna med sin fördel förenligt, att egna sig åt skogshushållningen, vill jag nämna, att vid Ungerns »Forst-Akademie» i Schemnitz, der lärokursen är 3-årig, var antalet ordinarie elever läseåret 1871—72 icke mindre än 78, och med extra elever och så kallade »gäster», var totala antalet af skogseleverne 90, hvilka *alla* voro från Ungern. Ungerns areal är dock endast omkring hälften af Sveriges.

Tilloppet af elever till Teknologiska Institutet har under sednare åren varit i stark tillväxt, och man har icke någon anledning antaga, att det, åtminstone under den närmaste framtiden, skall minskas, utan snarare ökas. Antalet sökande till ordinarie elevplatser vid Institutet var nemligen:

Höstterminen	1870	36,	hvaraf antogos	27.
D:o	1871	44,	d:o	33.
D:o	1872	67,	d:o	52 och
D:o	1873	112,	d:o	60.

Under sådana förhållanden och då, såsom ofvan är nämndt, Institutet i åtskilliga läroämnen redan har så många elever, som lärosalarne rymma, kan jag väl anse lämpligt att *utvidga* den undervisning, som vid läroverket *nu* finnes, på sätt också, hvad angår den för Maskin- och Civil-ingeniörerne, Institutets Styrelse redan år 1869 föreslagit, men deremot icke finna välbetänkt, att *för närvarande* vid läroverket *införa sådana främmande undervisningsgrenar, som de för skogsmän och landtmätare*, helst jag anser mig icke sakna skäl till farhågan, att Institutet derigenom snarare och i vidsträktare mån än eljest skall blifva försatt i den sorgliga nödvändigheten att afvisa icke blott inträdessökande extra elever, utan äfven sådana sökande till platser såsom *ordinarie* och så kallade *specialelever*, som styrka sig ega tillräckliga förkunskaper, för att med fullt gagn deltaga i undervisningen.

Ehuru jag på nu anförda skäl icke under nuvarande förhållanden kan tillstyrka, att undervisningen för landtmätare och skogsmän förläggas till Institutet, skulle jag dock icke anse en sådan åtgärd olämplig, ifall vid Institutet jemväl inrättades en *fackskola för landtbruk*. Fackskolor för skogshushållning

finnas mig veterligen endast vid 3:ne af utlandets många Polytekniska skolor nemligen de ofvan anförde i Zürich, Carlsruhe och Braunschweig; men åtminstone vid de 2:ne förstnämnde hafva *särskilda lokaler för skogsskolorna redan från början blifvit beredde*, vid uppförande af dessa skolors storartade byggnader, *och vid alla 3 förenämnde finnas jemväl fackskolor för landtbruk*. Jag kan icke heller finna att i sakens natur ligger större svårigheter att vid ett högre tekniskt läroverk anordna undervisning i landtbruk, än i skogshushållning, och dessa yrken hafva så mycket gemensamt, att man stundom särskildt för dem upprättat en gemensam läroanstalt, t. ex. de begge Akademierna i Hohenheim och Tharand. Från sistnämnde ställe har dock landtbruksundervisningen ej längesedan blifvit utbruten och förflyttad till Universitetet i Leipzig. Att högre landtbruksläroverk icke i andra länder anses böra ovilkorligen förläggas på landet, derom vittna ej blott fackskolorna för landtbruk vid flera Polytekniska skolor, utan ock de i mer eller mindre samband med Universiteten stående högre landtbruksläroverken i Berlin, Halle, Leipzig, Göttingen m. fl.

Ifall undervisningen för landtmätare och skogsmän förflyttas till Teknologiska Institutet och derföre lärare här behöfva anställas i Skogshushållningslära, Botanik, Zoologi, Agronomi, Nationalekonomi och författningskunskap, anser jag stort skäl vara förhanden, *att jemväl här anordna en fackskola för landtbruk*, samt att uppföra en ny byggnad så väl för denna, som för fackskolorna för skogshushållning och landtmäteri. Dock anser jag, att den del af Institutets tomt, som ännu är obebygd och lämpligen kan bebyggas, i en icke aflägsen framtid behöfves för utvidgning af redan bestående fackskolor samt fackskolorna för Arkitektur och Farmaci, derest sådana komma att inrättas, samt att alltså, för de ifrågasatta fackskolorna för landtbruk, skogshushållning och landtmäteri, *behöfde inköpas en ny tomt*, t. ex. den vester om Institutet belägna, ännu obebygda tomten, hvilken har en areal af omkring 98,000 qvadratfot och förledet år af egaren utbjöds till Kongl. Vetenskaps-Akademien för 35,000 Riksdaler.

Jag kan för öfrigt ej underlåta anmärka, att den tid icke torde vara aflägsen, då dels vår handelsklass kommer att lifligare känna behofvet af en offentlig läroanstalt för deras yrke, och man finner sig böra vid Institutet, likasom vid flera utländska Polytekniska skolor, inrätta jemväl *en fackskola för handels- och statsvetenskaperna*, dels ock att staten finner sig böra fordra en kurs vid Teknologiska Institutet af vissa tjenstemän vid Tull- och Telegrafverken, äfvensom vid jernvägstrafiken, samt att äfven derför Teknologiska Institutet blifver mera besökt, hvarigenom allt behofvet af utrymme blir större.

Ifall man är öfvertygad, att sådana utvidgningar af Institutet, som här blifvit antydda, nu eller framdeles kunna ifrågakomma, anser jag alltså, *att antingen ofvannämnde tomt, eller ock annan bredvid Institutet belägen*, som för måttligt pris nu kunde erhållas, *så snart som möjligt bör för Institutets räkning inköpas.*

2:o. Den Farmaceutiska undervisningen.

(Sid. 55—57 i Komiterades betänkande).

Lika med Komiterade anser jag att farmaceuter och Teknologiska Institutets elever böra i Allmän Kemi, Mineralogi och Geognosi genomgå till *omfattningen* temligen lika lärokurser, och att i *beskaffenheten* af de för hvardera erforderliga lärokurserna i dessa ämnen icke heller ligger något svårare hinder emot gemensamma sådana. På sätt förut blifvit anfördt, är det för undervisningen dock icke fördelaktigt, att antalet af elever, som tillsammans undervisas, är ens så stort, som det vid Institutet för närvarande är, just i berörde ämnen, och ehuru kostnaden för *särskilda* lärokurser för farmaceuterna blefve större, skulle jag dock anse sådana vara lämpligare, äfven om tillgång funnes å lärosalar, som för gemensamma lärokurser vore tillräckligt stora. Herrar Komiterade hafva antydt att, om skogsundervisningen förlägges till Teknologiska Institutet, skulle vissa delar af undervisningen i Botanik och Zoologi kunna vara gemensamma för skogseleverna och farmacie studerande; men om, i motsats till Komiterades förslag, nämnde elever vid inträdet skola ega de kunskaper i Botanik och Zoologi, som vid Elementarläroverken meddelas, synas gemensamma lärokurser i berörde ämnen för skogselever och farmaceuter icke heller vara fullt lämpliga. Om alltså en förening af Farmaceutiska och Teknologiska Instituten skulle komma till stånd, behöfva icke blott nya laboratorier, utan ock nya lärosalar, jemte rum för sådana samlingar, som för farmaceuternas undervisning erfordras, genom nybyggnad anskaffas, så framt ej all undervisning för farmacenter, hvilken icke med andra elever *kan* vara gemensam, skall ega rum i Farmaceutiska Institutets nuvarande lokal.

I Komiterades sidan 55 uttalade åsigt, att om en tillbyggnad af Institutets laboratorium af andra skäl blifver nödvändig, «*utrymme utan synnerlig kostnad*» torde kunna beredas äfven för farmaceuterna, kan jag så mycket mindre instämma, som antalet laboranter å Institutets laboratorium hvarken är eller någonsin varit ens hälften af det elevantal (74), som Farmaceutiska Institutet, enligt Komiterades uppgift, för närvarande har, och farmaceuterna väl åtminstone under 1 läseår borde sysselsättas med laborationer i allmän Kemi å Institutets laboratorium. Som laborantantalet å Institutets laboratorium för närvarande är det högsta det någonsin varit, nemligen 31, och arbetsplatser, då så erfordras, enligt min åsigt, utan några svårare olägenhetnr der böra kunna beredas för minst 40 elever, kan jag icke heller finna, att man för närvarande har skäl till det antagande, att Institutets laboratorium är i *större* behof af

ökadt utrymme än andra afdelningar af Institutet, och att det i *alla* händelser *snart* behöfver tillbyggas.

Huruvida åter det kan vara nödvändigt att *staten* för farmaceuternes undervisning åtager sig sådana kostnader, som för denna skulle vid Institutet erfordras, eller om icke farmaceuterna i vårt land, likasom i vissa andra länder, t. ex. Norge, Danmark, Preussen m. fl., lämpligen kunna förskaffa sig sin bildning vid Universiteten, är en fråga, som synes mig väl förtjena att tagas i öfvervägande; men hvari jag icke anser mig nu böra närmare ingå, helst densamma icke af Komiterade blifvit vidrörd.

3:o. Fackskolornas organisation och studiekursernas längd.

(Sid. 76—79 i Komiterades betänkande).

Komiterades sidan 77 uttalade *önskan*, att, ehuru lärokurserna för 4 fackskolor böra utsträckas till 4 år, undervisningen i dem, *så vidt möjligt är*, likväl bör så ordnas, «*att de 3 första årens kurs jemväl bildar ett afslutadt helt för sig*», kan jag visserligen ej annat än dela; men jag kan dock ej underlåta anmärka, att *om* detta sker, undervisningens anordning i allmänhet icke kan blifva fullt lämplig äfven för dem, som skola genomgå en 4-årig kurs. Komiterade synas också hafva blifvit nödsakade frångå ofvannämnde grundsats vid upprättandet af sin undervisningsplan för Bergsingeniörer (sid. 102), ty enligt denna plan skulle Bergseleverna efter de 3 första årens kurs ännu ej hafva läst hvarken Metallurgi, Grufvetenskap eller Bergsmekanik, utan skulle nämnde elever vara nödsakade, att redan efter 1 termins vistelse vid läroverket bestämma, om de ville genomgå en 4-årig kurs, eller upphöra att vara ordinarie elever och följa den å sidan 105 för specialelever angifna. En *allmän* föreskrift om tillämpningen af ofvannämnde grundsats torde derföre icke vara lämplig, utan synes läroverkets Styrelse böra ega rättighet, att, derest flertalet elever i en fackskola bestämmer sig för genomgåendet af en 4-årig kurs, så ordna undervisningen derstädes, att flertalets fördelar *företrädesvis* blifva afsedda.

Af Komiterades yttrande sidan 78, jemfördt med hvad å sidan 102, 105 och 106 förekommer, synas Komiterade väl anse en 3-årig lärokurs vara tillräcklig för sådana Bergsskoleelever, som företrädesvis egna sig åt Metallurgi eller Grufvetenskap, men att dessa elever icke såsom *ordinarie*, utan endast såsom extra elever, eller så kallade specialelever, skulle kunna genomgå läroverket. Jag kan dock icke finna annat, än att det för dylika Bergselever vore en fördel, att såsom *ordinarie* elever få genomgå läroverket, och jag kan icke heller inse, att detta skulle medföra några synnerliga svårigheter, så framt läro-

verket erhåller den förstärkning af lärokrafterna på det mekaniska området, som Komiterade föreslagit. Huruvida ifrågavarande elever, såsom ordinarie eller icke, få deltaga i undervisningen, är för dem ingalunda likgiltigt; ty om tilloppet af ordinarie elever blir stort, måste läroverket vägra emottaga extra elever, eller åtminstone inskränka deras antal, och ordinarie elever hafva dessutom all undervisning kostnadsfri samt utsigt att kunna erhålla stipendii-understöd.

Beträffande förslaget att undervisningen för Civil-ingeniörs- och Arkitekteleverna under 4:de året skulle afslutas med Mars månad, så nekar jag icke, att sådant under vissa förhållanden kunde vara en fördel för eleverna; likväl tror jag, att det för *undervisningen* vore fördelaktigare, att låta denna fortgå till vårterminens slut, äfven under 4:de året, men deremot under föregående höst för ofvannämnde elever uppskjuta densamma till den 1 November, på sätt Institutets Styrelse i underdånig skrifvelse den 3 December 1869 föreslagit. Eleverna borde då efter slutet af 3:dje årets kurs, från den 9 Juni till den 1 November, praktiskt sysselsättas vid allmänna arbeten, ungefär såsom i Frankrike vid »Ecole des ponts et chaussées» eger rum, och i berörde skrifvelse jemväl närmare antyddes, *för att derigenom kunna med mera gagn begagna undervisningen under 4:de året.*

4:o. Undervisningsplaner.

(Sid. 98—105 i Komiterades betänkande).

Att nu ingå i en *detaljerad* granskning af Komiterades förslag till undervisningsplaner för läroverket anser jag så mycket mindre nödigt, som Komiterade säga sig hafva framställt dem blott för att visa, huru de upptagna läroämnena kunna medhinnas under loppet af den derför anslagna tid, och jag tager dessutom för afgjordt, att läroverkets Styrelse får rättighet att deri, åtminstone inom vissa gränser, göra de förändringar, som densamma kan finna lämpliga. Enär likväl undervisningsplanerna i viss mån inverka på behofvet af lärarekrafter samt lärarnes aflöning, torde jag få anmärka, att Komiterade synas mig hafva föreslagit alltför få lektionstimmar för Maskin- och Civil-ingeniörs- samt Arkitekteleverna under 4:de året. Enligt det förslag, som åtföljde Styrelsens för Teknologiska Institutet ofvannämnda underdåniga framställning af den 3 December 1869, skulle Civil-ingeniörs-eleverna under 4:de året erhålla 27—28 undervisningstimmar i veckan, och vid de flesta utländska Polytekniska läroverk variera undervisningstimmarnes antal i veckan för sista årets kurs i allmänhet emellan 20 och 30, men uppgå någon gång ända till 40 eller till och med något deröfver, såsom man också för läroverken i Zürich,

München, Stuttgart och Aachen kan se af bilagan till Komiterades betänkande. Äfven om man hyser den åsigt, att en fullständig frihet i studier och i val af läroämnen vore för eleverna nyttig, bör man dock tillse, att dessa erhålla *riklig tillfälle till undervisning* under den tid, de vistas vid läroverket. Detta är i Komiterades plan jemväl iakttaget för Bergsingeniörseleverna, hvilka under 4:de året erhållit 36—37½ obligatoriska undervisningstimmar i veckan, hvaremot Arkitekteleverna erhållit blott 3—4½ och Civil-ingeniörseleverna 9—10½ samt Maskiningeniörseleverna den ena terminen 10½ och den andra 4½ obligatoriska timmar i veckan. Enligt min åsigt bör antalet af undervisningstimmar i veckan under 4:de året icke för någon fackskola vara mindre än 20, men i händelse tillgången af lärarekrafter sådant medgifver, *kunna* ökas till 30, eller i vissa fall något deröfver.

5:o Lärare.

(Sid. 108—116 i Komiterades betänkande).

Komiterade hafva sidan 111 föreslagit, att den nuvarande lärarebefattningen i Väg- och Vattenbyggnadskonst skulle förändras till profession, samt att den nye professorn, med biträde af en assistent, skulle undervisa i nämnda vidsträckta ämne, som omfattar icke blott allmän väg- och jernvägsbyggnad, utan ock alla slags bro- och vattenbyggnader. Ehuru jag visst icke betviflar möjligheten, att en man kan hinna bestrida undervisningen i berörda ämne enligt den undervisningsplan, som Komiterade föreslagit, vågar jag dock icke hoppas, att för en professorslön man i allmänhet skall lyckas vid läroverket fästa en väg- och vattenbyggnadsingeniör med de insigter och den erfarenhet, som för ifrågavarande plats erfordras, så framt han icke får tid öfrig att på annat håll förskaffa sig bi-inkomster. Har man blott *en* lärare i ämnet, är det dessutom ganska svårt att sysselsätta eleverna, isynnerhet det 4:de årets, om den ende läraren någon gång, till följd af sjukdom eller af annan orsak, får förfall. Har man åter 2:ne lärare, kunna desse få tid jemväl till praktisk verksamhet, och eleverna kunna det oaktadt erhålla ett större antal undervisningstimmar än nu blifvit föreslaget, hvilket, med hänseende till läroämnets stora omfattning och vigt, äfven synes behöfligt. Då antalet af föreläsnings- och repetitionstimmar i nämnde ämne under hela lärokursen vid den tekniska högskolan härstädes, enligt Komiterades förslag, skulle för civil-ingeniörselever blifva omkring 240, är detsamma vid Polyteckniska skolorna i Zürich omkring 340, i Stuttgart 330, i Carlsruhe 540, i Aachen 380, i Hannover 360 o. s. v. Vid de flesta utländska läroverk har man derföre äfven funnit sig nödsakad

att dela ifrågavarande ämne mellan 2 eller flera lärare. Sålunda finnas för detta ämne i Zürich 2, i München 3, i Stuttgart 2, i Carlsruhe 2, i Aachen 3, i Hannover 2, i Wien 3 och vid »Ecole des ponts et chaussées» i Paris ej mindre än 5 lärare.

Jag hyser alltså den åsigt, *att det för läroverket vore bättre att erhålla 2:ne lärare*, om ock hvardera med mindre aflöning, t. ex. 1 för alla slags väg- och vattenbyggnader med 3,000 kronor, och en för brobyggnader med 2,000 kronor i lön, än en professor med 4,500 kronor.

Beträffande tillsättningen af lektorerna synes mig lämpligast, att dessa tillsättas af läroverkets styrelse, såsom förhållandet är med lektorerna vid Rikets allmänna elementarläroverk, Chalmerska slöjdskolan o. s. v.

6:o. Styrelse.

(Sid. 124—130 i Komiterades betänkande).

Enligt komiterades förslag skulle läroverkets Styrelse bestå af föreståndaren, som tillika skulle vara lärare, och 6 ledamöter, af hvilka de ordinarie lärarne skulle bland sig utse 5, och den sjette utses af Fullmäktige i Jernkontoret. Föreståndaren skulle utses af Kongl. Maj:t för en tid af 6 år, och Styrelsens öfrige ledamöter väljas för 3 år. Styrelsen skulle alltså endast blifva ett Utskott af Lärare-Kollegium; men, om man också har skäl, att i allmänhet hysa fullt förtroende till lärarnes nit och oegennytta, bör man dock icke i frågor, der deras personliga intressen *kunna* komma i strid med läroverkets, och sådana förekomma i Styrelsen ej sällan, lägga den afgörande makten i deras händer. Vid våra Universiteter, äfvensom vid Karolinska Institutet, hvilka man måhända skall vilja anföra såsom bevis, att ett högre läroverks ledning med fördel kan anförtros *uteslutande* åt dess lärare, äro förhållandena i flera hänseenden olika; ty, utom andra skiljaktigheter, subordinera nämnde läroverk direkt under Kanslers-Embetet, som utgör deras »*Öfverstyrelse*», och dessutom äro i deras stadgar hvarje lärares åligganden vida närmare bestämda, än vid ett tekniskt läroverk, hvarest allt är mera föränderligt, lämpligen kan ske. Sålunda är det t. ex. i Universitetens stadgar föreskrifvet, att hvarje professor skall offentligen föreläsa 4 timmar i veckan, och han är icke skyldig att föreläsa flera. Vid ett högre tekniskt läroverk åter bör det väl, åtminstone inom vissa gränser, öfverlåtas åt dess Styrelse att bestämma, huru många timmar hvarje lärare skall undervisa. De af Komiterade åberopade exemplen från vissa utländska Polytekniska skolor torde icke heller vara fullt jemförliga med våra förhållanden, enär bland annat dessa skolor lyda under ministerier, som, åtminstone på vissa

ställen, äro helt annorlunda organiserade än hos oss, och derföre genom vissa sina tjenstemän kunna utöfva en närmare kontroll öfver läroverken. Sålunda bestämmes t. ex. i stadgarne för Polytekniska skolan i Stuttgart, att »Referenter» från det Ministerium, hvarunder skolan lyder, kunna beordras att öfvervara såväl Lärare-konventets som Lärare-utskottets sammanträden, samt att dessutom läroverkets tillstånd tid efter annan skall undersökas af en särskild kommission.

Jag kan alltså ej finna annat, *än att ledamöterna i läroverkets Styrelse böra utses af Kongl. Maj:t*, på sätt hittills skett, då Kongl. Maj:t i hvarje särskildt fall kan pröfva, huruvida en ledig plats bör fyllas med någon bland lärarne eller annan sakkunnig person. Att man i vår hufvudstad icke utom kretsen af lärarne skulle kunna finna män med tillräcklig sakkunskap, för att bedöma läroverkets behof, kan jag icke föreställa mig.

Då frågan, huruvida föreståndaren bör vara lärare eller icke, länge varit omtvistad, och sednast år 1867 utgjort föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, torde jag nu hufvudsakligen blott få hänvisa till de underdåniga yttranden derom, som Teknologiska Institutets Styrelse den 31 Januari 1856. den 1 Februari 1861 och den 10 April 1865 afgifvit. Med anledning af Komiterades uppgift, att det numera »nära nog är utan exempel vid likartade anstalter i utlandet,» att föreståndaren icke är lärare, anhåller jag endast få erinra om de berömda Franska läroverken Ecole centrale des arts et manufactures, Ecole des ponts et chaussées, Ecole des mines, Ecole d'application du genie maritime och Ecole Polytechnique, äfvensom om Byggnads-Akademien i Berlin, och de, med hänsyn till både lärarekrafter och undervisningsmateriel rikt utrustade, högre tekniska läroverken i Petersburg, nemligen dervarande Teknologiska Institutet, Väg- och Vattenbyggnads-Institutet och Bergs-Institutet, med flera, *vid hvilka alla direktörerna icke äro lärare.* Att föreståndaren har insigt och omdöme i frågor, som röra undervisningen vid läroverket, är naturligtvis af högsta vigt, och derföre bör, så vidt möjligt, till föreståndare utses någon, som *varit* lärare; men det är svårt att fatta, hvarför föreståndaren skulle kunna sköta föreståndarebefattningen bättre, om han vore nödsakad att tillika undervisa i något ämne, och sålunda splittra sin tid. Så länge emellertid Institutet har åliggandet att åt embetsverk meddela yttranden i tekniska frågor samt tillhandagå enskilda med råd och upplysningar i tekniska ämnen, anser jag att föreståndaren icke *kan* tillika vara lärare, helst jag icke kan dela den åsigt, Komiterade synas hysa, att besvarandet af remisser från embetsverk alltid skulle på ett tillfredsställande sätt kunna fullgöras, utan föreståndarens medverkan, antingen af vederbörande facklärare eller ock kollegialt.

Ehvad emellertid föreståndaren erhåller undervisningsskyldighet eller icke, anser jag, lika med Herrar Komiterade, det vara af vigt att hans ställning är

betryggad, »så att han med sjelfständighet och kraft kan verka för läroverkets intressen,» men jag tror, att detta ändamål vinnes *säkrare*, om hans uppdrag icke inskränkes till 6 år, utan han tillsättes genom förordnande eller fullmakt, på sätt hittills skett. För faran att genom ålder blifva urståndsatt att behörigen sköta sina åligganden äro lärarne utsatta lika mycket som föreståndaren; men olägenheterna deraf kunna för begge förebyggas genom ett stadgande, att de, efter att hafva uppnått en viss lefnadsålder, äro ej blott berättigade, utan, om så fordras, äfven skyldige att afgå, emot åtnjutande såsom pension af hela lönen, eller vissa procent deraf, alltefter den vid afgången uppnådda lefnadsåldern.

Beträffande åter sammansättningen af Lärare-Kollegium anser jag, att alla lärare, som på eget ansvar meddela undervisning, der böra ega säte och stämma, likasom förhållandet *nu* är. Jag kan nemligen icke finna det klokt, att ifrån Lärare-Kollegium utesluta de så kallade extra lärarne, helst i Lärare-Kollegium förekomma många frågor, i hvilka upplysningar och yttranden af de extra lärarne erfordras, såsom vid upprättandet af förslag till läroplan och timtabell för undervisningen, bestämmandet af betyg åt elever för flit och uppförande, utdelning af stipendier m. m.

7:o. Lokaler.

(Sid. 131 i Komiterades betänkande).

För bedömandet af frågan i hvad mån Teknologiska Institutets nuvarande lokaler kunna blifva tillräckliga, ifall läroverket erhåller den utvidgning, som Komiterade föreslagit, torde jag få erinra, att antalet elevgrupper, för hvilka undervisningen är olika, vid Teknologiska Institutet för närvarande icke är mer än 9, äfven om man såsom särskild grupp upptager Grufve-ingeniörerna, ehuru deras undervisning mycket litet skiljer sig från Metallurgernas. Till följd af lärokursernas förlängning till 4 år samt upprättandet af 2:ne nya fackskolor, skulle antalet elevgrupper med olika undervisning, enligt Komiterades förslag, blifva 18, och antalet föreläsningar i veckan, om 1½ timme hvardera, som innevarande läseår vid Institutet varit 47—52, skulle efter Komiterades undervisningsplan uuder höstterminerna blifva 91, eller i medeltal 15 om dagen, ehuru denna plan, åtminstone enligt min åsigt, förutsätter gemensamma kurser i flera ämnen, än för undervisningen vore ändamålsenligt, samt upptager alltför få föreläsningar under 4:de året. Då nu Institutet har 5 Auditorier, det i Bergsskolebyggnaden inberäknadt, och då till föreläsningar i vissa ämnen för *mindre* elevgrupper kunna begagnas icke blott ritsalar, när dessa ej behöfvas

för ritöfningar, utan äfven ett och annat rum, hvari samlingar förvaras, synes det vid första påseendet, som skulle undervisningens anordning, efter Komiterades läroplan, vara en temligen lätt uppgift; men dels derigenom att de flesta föreläsningar böra ega rum endast å vissa, för dem företrädesvis afsedda, eller bredvid tillhörande samlingar belägna, lärosalar, samt alltid ritöfningarne för hvarje grupp helst böra ega rum på en och samma ritsal; dels derigenom att alla öfningar, såsom kemiska laborationer, ritöfningar m. m. alltid böra fortfara minst $2\frac{1}{2}$—3 timmar å rad hvarje gång; dels derigenom att elevgrupper, tillhörande olika årsafdelningar, enligt Komiterades förslag, skulle hafva gemensamma lektioner i vissa ämnen; och dels slutligen derigenom, att åtskilliga lärare icke på alla tider *kunna* hafva lektioner, såsom förhållandet är ej blott med Sekreteraren och Bibliotekarien, hvilka måste vara närvarande å Kansliet och Biblioteket de tider dessa äro öppna, utan äfven med andra lärare, som icke vid Institutet hafva sin enda eller ens hufvudsakliga sysselsättning, så är det icke möjligt ordna undervisningen på sådant sätt, att lärosalarne under *hela* den tid af dagen, då undervisningen pågår, blifva begagnade, utan behöfver man derföre vida flera lärosalar, än som skulle erfordras, ifall t. ex. alla lektioner skulle fortfara lika länge, samt kunde ega rum på hvilket *rum* och hvilken *tid* som helst. Redan nu är man vid Institutet nödsakad att stundom hålla föreläsningar å en af ritsalarne, hvilket, då åhörarnes antal är ringa, icke heller medför någon synnerlig olägenhet, och i de under sednaste åren uppförde läroverksbyggnader åt utländska Polytekniska skolor, har man äfven inrättat vida flera lärosalar än här finnas. Sålunda har t. ex. Polytekniska skolan i Aachen 8, den i Zürich 11, och den i München 12 föreläsningssalar. Arten af de svårigheter, som måste förete sig vid försök att i Institutets nuvarande lokaler på lämpligt sätt i detalj ordna undervisningen för så många och på sådant sätt kombinerade elevgrupper, som Komiterade föreslagit, är dessutom beroende icke blott af den allmänna undervisningsplanen för läroverket och ofvan angifna förhållanden, utan jemväl och *i väsendtlig mån af elevernas antal i hvarje grupp.*

Ifall emellertid åtskilliga lektioner, då så erfordras, få förläggas till eftermiddagarne, och elevantalet i de särskilda grupperna får begränsas, eftersom förhållandena fordra, bör det dock icke blifva omöjligt, att i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Komiterades, å sid. 98—104 förekommande plan i Institutets nuvarande lokal anordna undervisningen; men *utan uppoffringar, med hänsyn till ändamålsenligheten*, anser jag det icke kunna ske.

Om åter undervisningen för skogs- och landtmäterielveer *icke* kommer att förflyttas till Teknologiska Institutet, blifver icke blott antalet af elevgrupper minskadt från 18 till 15, och antalet föreläsningar i veckan, efter Komiterades

läroplan, minskadt med 18—19, utan man erhåller äfven bättre utrymme å Auditorier och ritsalar, hvarigenom allt undervisningens anordning kan blifva vida lämpligare.

Till följd af den föreslagna utvidgningen behöfver läroverket dock icke blott flera rum för föreläsningar och ritöfningar, utan äfven ett särskildt rum för det nya läroämnet, modellering, hvartill ett, nu för ritöfningar begagnadt, mindre rum å nedre botten torde kunna användas, samt utrymme för samlingar i de läroämnen, som skulle tillkomma, eller hvari undervisningen skulle väsendtligen utvidgas. Bland Institutets nuvarande samlingar, synas de i allmän Byggnadslära och Husbyggnadskonst samt Väg- och Vattenbyggnadskonst, hvilka ämnen först 1858—59 infördes vid läroverket, företrädesvis vara i behof af komplettering, och nödigt utrymme härtill, åtminstone för den närmaste framtiden, anser jag äfven finnas i de 3:ne rum 2 trappor upp, som äro för sådana samlingar afsedda. Dock behöfver det största af dessa rum derjemte användas såsom föreläsnings- och ritrum. Skulle åter Skogs-Institutet komma att med Teknologiska Institutet förenas, så behöfvas för skogselevernas undervisning samlingar af växter, djur, instrumenter m. m., och huru obetydliga de samlingar af dylika föremål äro, som Skogs-Institutet nu har, kan plats för desamma vid Teknologiska Institutet, utan att alltför mycket sammanträngа dettas egna samlingar, dock icke beredas, med mindre de, åtminstone till större delen, å inrymmas i korridorer.

8:o. Beräkning af kostnaderna.

(Sid. 132—138).

Under förutsättning att lärokursen för nu bestående fackskolor, med undantag af den kemiska, kommer att utsträckas till 4 år, och en ny fackskola för Arkitektur upprättas, samt att Institutets nuvarande lärare och tjenstemän icke, till följd af nuvarande höga lefnadskostnader, erhålla någon *fast* löneförhöjning, utan likasom Rikets fleste öfrige tjenstemän blott ett tillfälligt dyrtidstillägg af vissa procent utaf deras i staten upptagne aflöning, har jag uppsatt närlagde förslag till aflönings- och utgiftsstat för Teknologiska Institutet under den närmaste framtiden.

Detta förslag skiljer sig från det af Styrelsens pluralitet upprättade hufvudsakligen derigenom, att jag dels icke upptagit några kostnader för skogs- och landtmäteri-elevernas undervisning, hvilken jag under nuvarande förhållanden anser icke böra till Institutet förflyttas; dels upptagit 2 lektorer i Bro-, Väg- och Vattenbyggnadskonst, i stället för 1 Professor i samma ämnen; dels icke

antagit, att Mineralogi och Geognosi *ovillkorligen* skulle föredragas af Professorn i allmän kemi, men väl att denne Professor skulle kunna tillåtas öfvertaga undervisningen i Mineralogi och Geognosi samt uppbära det för densamma bestämda arvodet, derest sådant funnes lämpligt; dels också upptagit särskilda arvoden för undervisningen i Elementarmekanik, beskrifvande Maskinlära och Byggnadsstatik, så att undervisningen i dessa ämnen under de vilkor för aflöningens åtnjutande i likartade fall, som Styrelsen föreslagit, skulle kunna, alltefter som lämpligast funnes, antingen förenas med lärarebefattningen i något annat ämne, eller uppdragas åt särskilda, så kallade extra lärare. Vidare har jag upptagit ett arvode af 500 kronor för Bergselevernas undervisning i skogshushållning, samt minskat anslagen till Assistenter, betjening, bibliotek och samlingar, till följd deraf, att jag icke förutsatt någon undervisning vid läroverket för skogs- och landtmäterielever. Jag har i staten jemväl upptagit anslaget till stipendier, i öfverensstämmelse med den underdåniga framställning derom, som Styrelsen förliden höst gjorde.

För öfrigt vill jag tillägga att, i händelse undervisningen för Maskiningeniörer under 3:dje och 4:de åren skulle komma att ordnas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Komiterades läroplan, aflöningen till den nye, af Institutets Styrelse nu föreslagne, Professorn i tillämpad mekanik bör kunna minskas från 4,500 till 4,000 kronor, enär denne Professor då icke synes behöfva vara vid läroverket upptagen mera än 7 till högst 8 månader om året. Slutsumman i mitt förslag till stat skulle *i sådan händelse* komma att minskas till 113,600 kronor.

Stockholm den 14 Februari 1874.

KNUT STYFFE.

Förslag till *aflönings- och utgiftsstat* för Kongl. Teknologiska Institutet ifall lärokursen för Maskiningeniörs-, Civilingeniörs- och Bergselever kommer att utsträckas till 4 år, samt en ny fackskola för Arkitektur upprättas.

	Kronor.
Lön åt Föreståndaren, utom bostad	5,000
d:o Professorn i Matematik	4,500
d:o d:o i teoretisk Mekanik	4,500
Transport	14,000

	Transport	14,000
Lön åt	Professor i tillämpad Mekanik	4,500
d:o	en ny Professor i d:o	4,500
d:o	Professor i allmän och tillämpad Fysik	4,500
d:o	d:o i allmän Kemi	3,000
d:o	d:o i Kemisk Teknologi, utom bostad	4,000
d:o	d:o i Metallurgi och Hyttkonst, utom bostad	4,000
d:o	d:o i Grufvetenskap	3,500
d:o	d:o i Arkitektur	4,500
d:o	Lektorn i Beskrifvande Geometri och Linearritning	2,500
d:o	d:o i Geodesi och Topografi	1,500
d:o	d:o i läran om enkla maskindelar	2,000
d:o	2:ne Lektorer i Mekanisk Teknologi	4,500
d:o	Lektorn i Metallurgi och Hyttkonst	3,000
d:o	d:o i allmän Byggnadslära och Husbyggnadskonst	2,000
d:o	d:o i Väg- och Vattenbyggnadskonst	3,000
d:o	d:o i Brobyggnadskonst	2,000
Arvode för	undervisningen i Mineralogi och Geognosi	1,500
d:o	d:o i Elementarmekanik	900
d:o	d:o i Beskrifvande Maskinlära	600
d:o	d:o i Ångfartygskonstruktion	600
d:o	d:o i Byggnadsstatik	1 000
d:o	d:o i Skogshushållning för Bergseleverna	500
d:o	d:o i Frihandsteckning	1 000
d:o	d:o i Ornamentik	1,000
d:o	d:o i Modellering	800
d:o	till Assistenter	5,000
d:o	d:o Föreståndaren för Bergsskolan	500
d:o	d:o Sekreteraren	1,000
d:o	d:o Bibliotekarien	1,000
d:o	d:o Kamereraren	500
d:o	d:o Betjeningen	3,200
	Biblioteket	3,500
	Samlingar samt fysikaliska laborationer	5,500
	Kemiska laborationer	5,000
	Mekaniska verkstaden	2,500
	Diverse utgifter för bränsle, gas m. m.	8,500
	Stipendier	3,000
	Summa Kronor	114,100.

Reservation.

Till Styrelsens för Kongl. Teknologiska Institutet utlåtande, rörande det af komiterade afgifna underdåniga Betänkandet af den 4 Nov. 1873 om den högre tekniska undervisningens ordnande, får undertecknad härmed meddela sina, i vissa delar, skiljaktiga meningar.

E) *Läroämnen.*

Mekanik och Maskinlära.

Vid flere föregående tillfällen har jag gjort anmälan derom, att den både för Metallurger och Grufveingeniörer så vigtiga undervisningen i Bergsmekanik borde utvidgas och att läraren i detta ämne, Professor C. A. Ångström, varit för mycket upptagen af undervisning vid Institutet, samt att, i följd deraf, det af honom redan 1869 till Styrelsen gjorda tillbud att — mot åtnjutande af det belopp af 3,800 Rdr, hvilket ingår i anslaget till Bergsskolan såsom »lön åt en lärare i Maskinbyggnadskonst och en konstruktör eller assistent för samma ämne» — lemna sin befattning såsom Professor i tillämpad Mekanik vid Institutet och endast egna sig åt undervisning i Bergsmekanik, borde antagas.

Professor Ångström, som finner den uti komiterades program föreslagna tiden för konstruktionsöfningarne i Bergsmekanik vara nog knapp, anser sig nu, med afseende å det på sista tiden inträffade fall i penningens värde, böra, i afseende å det ofvannämnda erbjudandet, göra den förändring att hans aflöning bestämmes 500 Rdr lägre än för öfrige professorer vid läroverket.

Jag anser högst önskligt att detta Professor Ångströms förslag kunde bifallas, och får dervid erinra, att Lärarne vid Bergsskolan hafva till åliggande att, under sommarferierne, deltaga i Bergsskole-elevernes resor till bruk och bergverk samt att sedan under September och Oktober månader (jemte undervisningen för de nya eleverne) granska dessa elevers reseberättelser och tillhandagå dem, före deras examina, med de råd och upplysningar, som de behöfva.

I sammanhang härmed anser jag mig äfven böra framhålla angelägenheten deraf, att den af komiterade föreslagne undervisningen i »Elementar-Mekanik» kommer att föregås af en liten kurs i Differential- och Integral-räkning (hvarå såsom exempel må anföras Weisbocks lärobok i detta ämne, hvilken blott bestiger sig till 43 sidor) på det att de special-elever i Metallurgi och Grufvetenskap, som det önska, äfven må kunna deltaga uti undervisningen i Bergsmekanik. Nämnde räkningssätt begagnas dessutom vid undervisningen i tillämpad fysik, grufvetenskap m. m.

Kemi, Mineralogi, Geognosi och Geologi.

En väsendtlig förbättring uti undervisningen i Mineralogi, Geognosi och Geologi synes mig genom den föreslagna anordningen vinnas, men tror att en ytterligare utvidgning af undervisningen i geologi, med dertill hörande exkursioner, snart blifver behöflig för blifvande grufmän och geologer.

Bokhålleri och Rättskunskap,

med särskildt afseende å industriella förhållanden, synas mig böra blifva obligatoriska läroämnen, — åtminstone för alla elever, som tänka ingå i statens tjenst.

F) *Lärare.*

Om behofvet af en Assistent å Bergsskolans laboratorium (derom intet nämnes i Komiterades betänkande) har jag längesedan och vid flera tillfällen gjort framställning, men tillika uttalat den mening, att denne Assistent, som äfven borde biträda med afprofning af reagentier, utredning af kemiskt-metallurgiska frågor samt, mot särskildt godtgörelse, på ledig tid betjena bruksegare eller andra med analyser och prof, lämpligast torde erhålla sitt arvode från Jernkontorets anslag till Bergsskolan. Ett antal af mera än 20 laboranter, såsom förhållandet nu är, är dessutom för stort att kunna vederbörligen skötas af *en* lärare, hvarjemte bör erinras att, utom under de ordinarie laborationstimmarne, laborationer ofta pläga vid Bergsskolan pågå större delen af dagarne, särdeles af special- och extra elever, hvilka dervid behöfva hjelp af lärare.

H) *Styrelsen.*

Komiterades förslag till Styrelse för den tekniska Högskolan hvilar på samma principer, som äro i allmänhet gällande vid Polytekniska läroverk i utlandet, och der blifvit af erfarenheten beprófvade och godkände.

Styrelsens organisation vid Polytechnicum i Stuttgart synes mig i många afseenden efterföljansvärd. Dit hörer bland annat, att en »af Regeringen utnämnd sekreterare sköter de ekonomiska angelägenheterna». Föreståndaren för läroverket, hvars hufvudsakliga åliggande måste vara att utöfva *ledningen* af det hela, så väl i vetenskapligt som disciplinärt och ekonomiskt afseende, samt att tillse det läroverket uppfyller tidens fordringar, vinner derigenom befrielse från handhafvandet af ekonomiska detaljer.

Så länge sistnämnde åliggande qvarstår för föreståndaren, måste man vid valet af föreståndare ovilkorligen fästa afseende vid hans lämplighet såsom ekonomisk förvaltare och kanske göra detta till hufvudsak, hvilket icke vore lyckligt. Denna olägenhet afhjelpes genom att tillsätta en person, som har att

vårda detaljerne af ekonomien, och hvilka blifva allt större i mån som läroverket utvidgas, elevernes och byggnadernas antal tillväxer och flera fackskolor tillkomma. Räkenskapsföringen, som enligt min åsigt för närvarande är alltför summarisk och icke lemnar behöflig ledning för behörig skötsel af ekonomien, bör äfven öfvertagas af denne förvaltare eller »sysslomannen», såsom en sådan person ofta benämnes. För närvarande betalas räkningar, med vissa undantag, blott en gång i månaden, men detta bör kunna ske, om icke hvarje dag, åtminstone flera dagar i hvarje vecka. Honom tillkommer, jemte kassaförvaltningen, tillsynen om byggnaderne, biträde med anskaffande af mångahanda inventarier, uppköp af bränsle o. s. v. För en sådan förvaltare synes mig bostad vid läroverket vara behöflig, men icke för föreståndaren.

Räkningar böra emellertid, såsom hittills, godkännas af föreståndaren, sedan de förut blifvit granskade af förvaltaren.

Denne sistnämnde borde äfven kunna bestrida undervisning i Bokhålleri vid läroverket och möjligen äfven Bibliotekarie- eller Sekreterarebefattningen, hvilket vore särdeles lämpligt, särdeles med afseende å sommarferierne, då svårigheter ofta mött att få dessa befattningar uppehållna.

Bortfaller på detta sätt den ekonomiska detaljen från föreståndarebefattningen, blir denna befattning väsendtligt underlättad, och möjligheten att erhålla i andra afseenden lämplige föreståndare blifver större. På grund deraf anser jag också tiden för föreståndarens antagande böra bestämmas till *högst* 3 år. I Stuttgart väljes föreståndare för hvarje år, men omväljes, utan tvifvel, om han befinnes lämplig. Att bestämma en lång tid för föreståndarebefattningar kan äfven vara menligt i det afseendet, att föreståndarens läroämne *möjligen* kan blifva mindre väl skött, då hans tid kommer att derjemte upptagas af föreståndaregöromål, och hvarutinnan man har ett nytt skäl att söka befria honom från ekonomiska småbestyr.

Hvad Styrelse-personalen beträffar, så har samma åsigt gjort sig gällande som i utlandet, nemligen att denna bör bestå af lärare, representerande särskilda fack eller vetenskaper. På de fleste ställen i utlandet finnes dock en särskild föreståndare för läroverkets *allmänna* afdelning. En sådan föreståndare synes mig äfven här högst behöflig, emedan det åliggande, som de särskilda fackföreståndarne skulle ega att »följa elevernes flit och framsteg», svårligen kan uppfyllas så länge fackföreståndarne icke hafva med eleverne att göra. Så t. ex. har föreståndaren för Bergsskolan icke det minsta att skaffa med eleverne så länge de studera vid Institutet, och att pålägga honom att följa deras flit och framsteg under denna tid, vore föga rimligt. Jag hyser dessutom den åsigt, att ynglingar, som t. ex. vilja egna sig åt lärarebefattningar vid tekniska elementarskolor, blifva telegraf- eller tulltjenstemän o. s. v. böra kunna vid Institutets *allmänna* afdelning erhålla sin undervisning, och från

läroverket erhålla afgångsbetyg i de ämnen, som dertill erfordras. En föreståndare för den allmänna afdelningen vid Högskolan bör således, enligt min åsigt, nödvändigt finnas, och hvilken bör väljas bland de lärare som hafva med eleverne i första eller andra årskursen att göra, och således känna dem. Likasom »Rektorn för den Matematiska afdelningen» i Stuttgart, synes denne föreståndare äfven lämpligen kunna vara vice föreståndare för läroverket, och, till följd af det med denna föreståndarebefattning åtföljande icke ringa besvär och omtanke, tillerkännas ett årligt arfvode af t. ex. 500 Rdr.

Genom en sådan anordning, neml. anställandet af en ekonomisk förvaltare samt en föreståndare för läroverkets allmänna afdelning med särskildt arfvode, anser jag föreståndarens aflöning kunna blifva vida lägre än den annars behöfde vara. Det föreslagna behoppet 1,000 Rdr anser jag ändå vara för lågt.

Beträffande Styrelsens sammansättning skulle jag i afseende å Komiterades förslag vilja göra den ändring att densamma, utom föreståndaren såsom ordförande samt den ofvannämnde föreståndaren för den allmänna afdelningen såsom vice ordförande, skulle komma att utgöras af föreståndarne för hvarje fackskola samt derjemte en professor från den allmänna afdelningen. Men då detta antal Styrelseledamöter, särdeles om flere fackskolor komma att med Högskolan förenas, skulle blifva alltför stort, anser jag då bättre, att Styrelseledamöternas antal inskränkes till *sju* neml. nyssnämnde ordförande och vice ordförande samt Bergsskolans föreståndare jemte 4 professorer, som af lärarekollegium utan afseende på fack utses, och hvilka tillvunnit sig dess förtroende för ådagalagdt nit och intresse för läroverkets bästa, rättskänsla och ett godt omdöme. Dessa hafva att afgöra alla allmänna ärenden. Då frågor förekomma, hvilka röra något särskildt fack, inkallas fackföreståndaren *), som vid dessa frågors behandling har säte och stämma i Styrelsen. Detta allt dock under förutsättning att Bruks-Societeten, med afseende å dess anslag till Bergsskolan, afstår från dess nu egande rättighet att insätta 2:ne ledamöter i Styrelsen.

1) *Lokaler.*

Det är en, åtminstone hos alla kemister, rådande åsigt att föreståndare för kemniska laboratorier, böra, så vidt möjligt är, erhålla bostad i samma hus, der laboratoriet är beläget. Då sådana redan finnas, vore det mycket illa om desamma icke skulle fortfarande få för sina ändamål bibehållas. Åtminstone måste jag å Bergshandteringens och Bruks-Societetens vägnar yrka, att Professorn i Metallurgi, som tillika är föreståndare för Bergsskolans laboratorium, allt framgent kommer att behålla den för honom inrättade bostad.

1866 års Komité för afgifvande af förslag till Bergsskolans organisation m. m. förutsåg att den tid sannolikt skulle komma, då Bergsskolans laborato-

*) (så framt han ej är Styrelse-ledamot).

rium och ritsal behöfde utvidgning, samt föreslog att denna borde verkställas på det sätt, att en flygelbyggnad skulle tillsättas vid husets baksida och uppdragas till 2:ne våningars höjd, af hvilka den undre våningen skulle blifva en utvidgning för laboratorium och den öfre för ritsalen. Och, som alla platser å laboratorium nu äro upptagne och utrymmet på ritsalen redan är för trångt, synes tiden vara inne att börja tänka på denna utvidgning. För Institutets laboratorium torde utvidgning äfven snart blifva behöflig.

Utom fördelen för läroverket att laboratorie föreståndaren bor i samma hus, der såväl elevernes som hans eget laboratorium finnes, bör äfven ihågkommas, att man till min efterträdare och framgent utan tvifvel kommer att söka erhålla en person, som ombesörjer den vigtiga undervisningen i Jernets Metallurgi, samt att, med de utsigter till i ekonomiskt afseende vida fördelaktigare anställningar, som en i detta ämne kunnig och erfaren person bör kunna ega, olägenheten att icke få sin bostad i samma hus med laboratorierne måste i sin mån verka afhållande för honom att söka platsen.

Beträffande lokal för den så vigtiga praktiska undervisningen i jernets metallurgi, bör, med anledning af Komiterades yttrande derom, erinras att, ehuru en fördelaktig plats genom uppgörelse med ett jernverksbolag för de 3:ne sista åren erhållits, stora svårigheter i detta hänseende vanligen mött under den föregående tiden, äfvensom att många fruktlösa försök nu blifvit gjorda att erhålla någon lokal för innevarande år; och hvartill bristande utrymme för mera än 20 personers logering torde vara en hufvudsaklig orsak. Äfven af elever som bereda sig till inträde i Bergsskolan, och derförinnan måste vistas minst 2:ne månader vid jernbruk och grufvor, förspörjes ofta klagan öfver svårigheterne att erhålla tillträden till jernverk. Man bör emellertid icke misströsta att framdeles få dessa förhållanden ordnade på en bättre fot.

K) *Kostnader.*

Under antagande att Bruks-Societeten, vid nu instundande allmänna sammankomst i Jernkontoret, beslutar någon förändring eller ny tolkning af uttrycket »Bergsskole-elevernes praktiska undervisning», hvilket, taget i dess inskränktaste mening, icke medgifvit att mera än 5 à 6 och för sistl. år 7,000 Rdr kunnat erhållas af de 15,000 Rdr, som Bruks-Societeten, »med vilkor af Bergsskolans i Falun sammanställning med Teknologiska Institutet och ändamålsenliga anordning i enlighet med tidens fordringar», anslagit, måste jag yrka att de 1,000 Rdr, som Komiterade föreslagit att utgå från Jernkontorets anslag till lön åt en professor i grufvetenskap, måtte, likasom den öfriga delen af lönen 3,500 Rdr, uppföras såsom statsanslag.

Att 800 Rdr hittills lemnats denne professor från Jernkontorsanslaget, härrörer väsendtligen deraf, att det af Styrelsen för Teknologiska Institutet

1863 föreslagne och af Rikets Ständer 1866 Bergsskolan »tillförsäkrade» anslaget af 19,500 Rdr icke medgaf större aflöning än 3,200 Rdr, åt en professor i grufvetenskap.

Upplysningsvis torde böra nämnas att Bergsskolans lärare, under sommarresorne med eleverne, åtnjuta 6 Rdr såsom dagtraktamente jemte resekostnadsersättning från Jernkontorets anslag. Med afseende å de 800 Rdr, som Professoren i grufvetenskap erhåller från berörde anslag, har han under den tid af 3 à 4 veckor som kursen i markschejderi m. m. plägat upptaga, icke åtnjutit dagtraktamente.

Som Staten icke har andra bergstjenstemän än Bergmästare och Grufingeniörer och ingen undervisning i grufvetenskap ingår uti den akademiska bergsexamen, hvilken erfordras för dessa tjenster, synes äfven deri ligga ett skäl att Staten vid landets enda högre Bergsläroverk bekostar aflöningen till en professor i grufvetenskap.

Beträffande anslaget till »*samlingar*» äfvensom öfriga anslagstitlar vid Bergsskolan, måste jag yrka att dessa, enligt Kongl. Brefven den 22 Mars 1867 och den 25 Maj 1871, i räkenskaperne hållas skiljde från Institutets öfrige anslag.

Stockholm den 14 Febr. 1874.

V. EGGERTZ.

Sundhets-Collegium.

STORMÄKTIGSTE, ALLERNÅDIGSTE KONUNG!

Medelst nådig remiss den 31 sistlidne December har Eders Kongl. Maj:t befallt Dess Sundhetscollegium att, efter vederbörandes hörande, inkomma med underdånigt utlåtande i de delar som vederbör öfver dertill utsedde Komiterades Betänkande och förslag angående åtskilliga läroverks förening med Teknologiska Institutet och bildandet af en teknisk Högskola. På grund häraf och då ingen annan del af ifrågavarande Betänkande syntes kunna blifva föremål för det infordrade utlåtandet än den, som angår den farmaceutiska undervisningen, har Collegium den 19 Januari infordrat yttranden från såväl det Farmaceutiska Institutets Styrelse som från Apotekare-Societetens Direktion, och får nu, sedan dessa yttranden den 16 dennes kommit Collegium tillhanda, fullgöra Eders Kongl. Maj:ts befallning.

Komiterade, som beträffande andra specialskolors förening med Teknologiska Institutet till en Teknisk Högskola framlagt deltaljerade förslag till läroämnen, lärotimmar, erforderligt antal lärare samt af sammanslagningen härflytande kostnader, har i afseende på det Farmaceutiska Institutets förening med det Teknologiska inskränkt sig till att såsom grundsats förorda densamma och föreslå dess inträdande efter en viss tids förlopp, men endast i förbigående antydt den tillökning i lokaler och lärarepersonal, som för detta ändamål skulle erfordras. De yttranden, som om den ifrågasatta sammanslagningen afgifvas, torde fördenskull böra hafva till hufvudsakligt ändamål att utreda huruvida densamma i allmänhet kan anses vara fördelaktig för den farmaceutiska bildningen och på samma gång möjlig att genomföra.

Såsom Eders Kongl. Maj:t af bifogade underdåniga yttranden täcktes inhemta har Apotekare-Societetens Direktion ur dessa båda synpunkter afstyrkt Komiterades förslag; hvaremot Styrelsen för det Farmaceutiska Institutet, hvilken icke inlåtit sig på undersökning om åtgärdens möjlighet under nu existerande förhållanden, yttrat sig tillstyrkande hufvudsakligen på den grund, att, enligt de upplysningar en bland Styrelsens ledamöter, hvilken tillika varit ledamot i Komitén, meddelat angående sättet för den farmaceutiska undervisningens ordnande vid den Tekniska Högskolan, Styrelsen ansett den farmaceutiska bildningen sålunda blifva fullständigare än den, som under närvarande antal lärare och tillgång på undervisningsmateriel kan vid det Farmaceutiska Institutet bibringas. De sålunda af en enskild komité-ledamot lemnade upplysningarne finnas emellertid icke i Styrelsens yttrande intagne. Dessutom har Styrelsen såsom grund för tillstyrkandet anfört det förhållande, att Staten på detta sätt ensam komme att öfvertaga en undervisning, som i annat fall snart skall komma att rubbas, då apotekarne utan tvifvel under nu förändrade stadganden angående deras privilegier snart skola undandraga sig den hittills från dem utgående andel i bekostandet af undervisningen vid Farmaceutiska Institutet. Bland Styrelsens fem ledamöter hafva likväl tvänne reserverat sig mot detta yttrandes innehåll; och en bland de öfriga har redan såsom ledamot i Komitén deltagit i förslagets framläggande.

De skäl komiterade anfört till stöd för sitt förslag om den farmaceutiska undervisningens förläggande till en blifvande teknisk högskola synas kunna hänföras under följande trenne punkter, nemligen:

att härigenom en besparing i kostnaden för undervisningen beredes, emedan föreläsningarne i vissa läroämnen kunna vara gemensamma för flere afdelningar och således bestridas af samma lärare, i hvilket afseende uppgifves att lärokurserne i allmän kemi, mineralogi och geognosi äro nära öfverensstämmande vid det Teknologiska Institutet och vid det Farmaceutiska samt att vissa delar af undervisningen i botanik och zoologi kunna vara gemensamma för skogselever och farmacie studerande;

att, då vid två läroverks förening det är en vigtig förutsättning att eleverna äro i besittning af lika förkunskaper och dessa såsom vilkor för inträde vid den tekniska högskolan böra motsvara maturitetsexamen på reala linien af högre elementarläroverket, en dylik fordran äfven på farmaceuternas förkunskaper skulle verka höjande på farmaceuternas så väl allmänna bildning som förmåga att inhemta nödig fackbildning;

att en dylik förening af särskilda fackskolor, och deribland äfven den farmaceutiska, uti en enda teknisk läroanstalt redan eger rum flerstädes i utlandet, såsom i Zürich, München, Stuttgart, Carlsruhe, Aachen:

Det lärer icke kunna förnekas att föreläsningar och öfrig undervisning i

vissa läroämnen kunna utan skada, men med besparing af lärarekrafter, vara gemensamma för lärjungar i vissa fack, men endast under den förutsättning att dessa lärjungar icke allenast ega samma förbildning, utan äfven ett ungefär lika stort behof af insigt i läroämnet såväl i qvantitatift som qvalitatift afseende. Komiterade synas hafva förbisett, att den vid en blifvande teknisk högskola studerande farmaceuten icke allenast enligt deras förslag skall ega de förkunskaper, som motsvara maturitetsexamen på reala linien, utan äfven enligt särskild lagstiftning måste hafva tre till fyra år varit elev på apotek, derefter aflagt den förberedande examen, hvarigenom han berättigas till vidsträcktare farmaceutisk verksamhet, och hvaruti t. ex. kemi ingår såsom väsendtligt examensämne, samt att han derefter bör hafva några år konditionerat på apotek såsom medhjelpare. Till följd häraf kommer den i högskolan intagna farmaceuten att ega vida större insigter i allmän kemi än de flesta bland högskolans andra lärjungar och hans behof af ytterligare undervisning i detta ämne kan icke fyllas genom den elementära undervisning, som är behöflig t. ex. för landtmäteri- eller skogselever, lika litet som dessa med fördel och utan onödig tidsspillan kunna vara betjenta med en efter farmaceutens behof lämpad vidsträcktare undervisning i samma ämne. Erfarne lärare torde dessutom kunna vitsorda att under en vidsträcktare föreläsningskurs i allmän kemi, läraren svårligen kan undgå att vid valet af föredragna ämnen i viss mån fästa afseende på åhörarnes, af deras specialstudier bestämda behof, och att således föreläsningar i allmän kemi, som gå utöfver det mest elementära, komma att blifva något olika för en farmaceut och för en blifvande teknisk kemist. Hvad som sålunda blifvit anfördt om allmän kemi kan utsträckas äfven till flere andra läroämnen och torde kunna åberopas såsom en icke obetydlig betänklighet mot det föreslagna sammanslående af flere andra specialskolor med teknologiska institutet. En besparing i lärarekrafter kan väl i viss mån derigenom beredas, men på bekostnad af lärjungarnes tid.

Collegium instämmer till alla delar uti den af Komiterade uttalade åsigten att fordringarna på de förkunskaper, som äro uppställda såsom vilkor för inträde vid farmaceutiska institutet, äro alldeles för lågt ställda och böra, till höjande af farmaceuternas både allmänna och fackbildning, icke obetydligt stegras. Men då Komiterade föreslagit maturitetsexamen från reala linien eller deremot svarande kunskaper såsom vilkor för farmaceuternas tillträde till den tekniska högskolan, och samma fordran, såsom Collegium här nedan skall söka ådagalägga, måste ställas såsom vilkor för antagande såsom apotekselev, hafva Komiterade begärt, både för litet och för mycket; för litet, emedan farmaceuten ovilkorligen behöfver äfven andra förkunskaper, deribland i latin för att kunna med säkerhet tyda icke allenast sitt eget, utan äfven andra länders på latin affattade farmakopéer; för mycket, emedan genom så högt ställda fordringar

för inträdet på den farmaceutiska banan ovilkorligen skulle blifva en följd, att så få ynglingar egna sig deråt, att inom kort tid apotekarne skulle se sig urståndsatta att tillbörligen betjena allmänheten. Det är att önska och hoppas att detta förhållande i en framtid må blifva annorledes; men för det närvarande måste man inskränka sig till att endast stegra dessa fordringar till det aldra nödvändigaste, men sedan öka dem småningom. Det mål, dit man helst bör i detta afseende syfta, synes Collegium vara maturitetsexamen hellre på den klassiska än på den reala linien; hvad som i den förra kan fattas uti inhemtade kemiska förkunskaper synes vida lättare kunna afhjelpas under elevtiden på ett apotek, än den latinska språk-kunskap, som eleven från reallinien icke eger och dock ovilkorligen behöfver för att förstå farmaceutens rättesnöre, farmakopéen.

Orsaken, hvarföre fordringarne för inträde vid farmaceutiska institutet icke ställts högre än som skett, är de låga fordringar, hvilka i gällande apotekarereglemente äro stadgade såsom vilkor för inträdet såsom elev på apotek. Dessa senare fordringar inskränka sig nemligen till »en grundlig undervisning i kristendom, att kunna skrifva läslig stil och räkna samt att uti latinska språket vara så mycket kunnig, att man väl känner gramatikan och kan någorlunda öfversätta latin på svenska.»

Otillräckligheten hos dessa fordringar har redan längesedan varit insedd och behjertad såväl af Sundhetscollegium som af apotekarne sjelfva. Sålunda hafva i de olika förslag till nytt apotekarereglemente, hvilka blifvit till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnade, det första 1835 det sista 1861, en betydlig stegring i fordringarne på apotekselevers skolkunskaper blifvit till stadfästelse anmäld; och apotekarne hafva bemödat sig att såsom elever erhålla ynglingar med så hög skolbildning som möjligt. Detta bemödande har emellertid icke krönts med större framgång, än att det endast undantagsvis lyckats att till elever erhålla studenter, sällan nog ynglingar med sjette klassens kunskaper, men oftast sådana, som genomgått den femte klassen; på senaste tiden har äfven detta mött svårigheter. Orsaken härtill torde i någon mån ligga i föräldrars och målsmäns nedsättande åsigt om beskaffenheten af de göromål, eleven måste förrätta för att genomgå sin kurs, men hufvudsakligen i farmaciens hittills varande obestämda och osäkra ställning i vårt land. Då nu denna ställning genom nyss träffade lagstiftningsåtgärder blifvit bättre befästad, är det att hoppas att flere ynglingar med tillräcklig skolbildning skola egna sig åt farmacien; detta förhållande kan dock endast efter hand komma att inträda. Sundhetscollegium är emellertid betänkt på att med det snaraste inkomma till Eders Kongl. Maj:t med underdånigt förslag om stegrade fordringar på förkunskaper hos apoteks-eleverna, men torde dervid icke våga ställa dessa fordringar högre, än på de kunskaper som inhemtas i sjette klassen, utan att derigenom riskera

en redan befintlig brist på biträden å apoteken. De sålunda ifrågasatta fordringarne motsvara i det närmaste de i det Tyska Riket gällande, hvilka äro bestämda till de skolkunskaper, som inhemtas i Secunda vid ett Gymnasium eller en Realskola af första ordningen eller i Bayern i den första Gymnasialklassen eller i första kursen af ett Realgymnasium. Vid dessa reallärоverk läses äfven latin.

Enligt Collegii åsigt böra de fordringar på allmän bildning och förkunskaper, som uppställas såsom vilkor för inträdet i en farmaceutisk fackskola, icke vara högre än de för antagandet till elev stadgade förkunskaper. Att detta icke sker vid farmaceutiska institutet är en nödtvungen följd af apotekselevernas varierande förkunskaper. Erfarenheten såväl i Sverige som i Danmark och Norge har visat att den tillökning i skolkunskaper, som apotekselever med tillhjelp af en för examen antagen manuduktör söka förskaffa sig, är af föga värde och varaktighet. Kunna fordringarne en gång stegras så, att apotekselever böra hafva aflagt maturitetsexamen, vore detta utan tvifvel ganska nyttigt; men detta kan lika väl eller måhända bättre ske, om det farmaceutiska institutet fortfarande är fristående som om detsamma förenades med det teknologiska.

De af Komiterade såsom stöd för deras förslag åberopade exemplen på farmaceutisk undervisnings meddelande vid tekniska läroanstalter i det Tyska Riket torde icke ega all den vigt, komiterade synas vid dem fästa; ty dels äro farmaceuterna för studiernas idkande hänvisade äfven till universiteten, dels äro i sådant afseende alla universitet godkända, men enligt Rikskanslersembetets kungörelse den 18 Juli 1873 endast de polytekniska skolorna i Braunschweig, Stuttgart och Carlsruhe. Den väsendtliga skilnaden förekommer dessutom mellan Komiterades förslag och de i hela Tyska Riket gällande stadganden, dels att i detta rike farmaceuterna hafva tillträde till undervisningen så väl vid universiteten som vid nämnda tekniska skolor utan att af dem fordras samma förkunskaper, som af andra studerande vid dessa läroanstalter; dels att examen icke aflägges inför akademisk myndighet eller vid den polytekniska skolan, utan inför särskildt tillsatta examinationskommissioner, der bland andra alltid tvänne apotekare äro ledamöter. I det Tyska Riket finnas inemot 5,000 apotek och antalet af dem, som egna sig åt farmacien, är derföre ganska betydligt; det skulle för det allmänna blifva alltför kostsamt att för dem alla inrätta särskilda fackskolor. Men att den undervisning, hvartill farmaceuterna der äro hänvisade, för de aldra flesta bland dem icke är tillräcklig, det utvisar den mängd af enskildt inrättade farmaceutiska institut, der farmaceuten för dryg betalning får komplettera sina kunskaper för att kunna genomgå examen. I Sverige finnas icke flere än något öfver 200 apotek, och under de sex läsåren 1867—73 hafva vid det farmaceutiska institutet blifvit in-

skrifne 128 och utexaminerade 93 farmaceuter; detta antal är icke större, än att detsamma kan vid en enda läroanstalt undervisas. Då vi nu ega en fristående sådan af den beskaffenhet, att grannländerna gerna skulle önska sig dylika, och denna dessutom kommer att behöfvas för pröfningen i pharmaciæ studiosi-examen, synes det icke rådligt att nu beröfva sig en sådan fördel. Den farmaceutiska undervisningen och pröfningen har förut varit förlagd till en läroanstalt, hvars hufvudändamål hade med farmacien ett vida närmare sammanhang än den tekniska undervisningen kan ega; och dock var det de otillfredsställande resultaten af denna förening, som föranledde inrättandet af en särskild farmaceutisk läroanstalt. Med minne häraf är det ursäktligt om man lika med Apotekare-Societetens Direktion befarar samma ofördelaktiga resultat af en förening med den tekniska högskolan, vid hvilken den farmaceutiska undervisningen, såsom förut en gång skett, lätt kunde blifva en bisak.

Den tillökning i lärarekrafter vid den tekniska högskolan, som skulle blifva en följd af det farmaceutiska institutets förening dermed, antages af Komiterade vara *åtminstone* en professor och en assistent för farmaceutisk kemi, en lektor för farmakognosi, praktisk farmaci och farmaceutisk författningskunskap samt en laborator. Den häraf föranledda kostnaden uppgifves icke, men kan med ledning af de för andra lärare föreslagna aflöningsbelopp beräknas till 9,500 Rdr. Häremot har det farmaceutiska institutets styrelse, med hvilken Sundhets-Collegium i detta afseende till alla delar instämmer, anmärkt olämpligheten af att hos samma lärare förena så olikartade läroämnen som farmakognosi och praktisk farmaci, af hvilka det förra ensamt dessutom är af så stor vigt, att för dess skull borde anställas en professor lika väl som för farmaceutisk kemi. Genom en sådan åtgärd, som svårligen lärer kunna undgås, kommer lärarnes aflöning att ökas till 14,000 riksdaler eller till 1,950 riksdaler mera, än hvad som nu utgår i totalbelopp för farmaceutiska institutet, hyra och alla andra utgifter inberäknade.

Beträffande den tillökning eller utvidgning af lokaler, som af den ifrågasatta sammanslagningen skulle påfordras, hafva Komiterade »såsom vilkor å Statens sida för denna förening uppstält, att den af farmaceutiska institutet nu disponerade byggnad fortfarande upplåtes för denna undervisnings behof». Collegium kan icke af detta yttrande draga annan slutsats, än att Komiterade antagit, att Staten skulle hafva någon eganderätt eller dispositionsrätt till samma byggnad, och anser sig fördenskull böra upplysa att den tomt, hvarå denna byggnad är belägen, jemte andra derå befintliga byggnader är af Apotekare-Societeten för dess egna medel inköpt; samt att lärohuset väl är uppfördt med tillhjelp af ett af Staten lemnadt amorteringslån stort 50,000 riksdaler, men att såväl ränta som amorteringsbelopp derå hittills ordentligen blifvit erlagda af Apotekare-Societeten, som dessutom påkostat det icke obetydliga belopp, som

derutöfver erfordrats så väl till byggnadens fullbordande som för dess inredning till laboratorier och lärosal. Denna byggnad är således otvifvelaktigt Apotekare-Societetens egendom, för hvilken, om den skall af Högskolan begagnas, hyra torde fortfarande böra erläggas, liksom den hittills blifvit af de för farmaceutiska institutet anslagna medel erlagd. Den förut beräknade kostnadssumman kommer härigenom att ökas med minst 2,600 riksdaler.

Komiterade hafva vidare funnit att, i händelse af ifrågavarande förening, en utvidgning erfordras af det teknologiska institutets laboratorium, men ansett, att, då en sådan utvidgning i allt fall torde snart nog blifva nödvändig, utrymme bör utan synnerlig särskild kostnad beredas äfven för farmaceuterna. För Collegium vill det emellertid synas, som om den utvidgning af ett laboratorium, hvilken skulle svara mot en tillökning af omkring 20 laboranter, måste föranleda en ganska betydlig kostnad icke allenast för en gång, utan äfven årligen för förbrukningsartiklar, uppassning och biträde af åtminstone en amanuens. Äfven hafva komiterade icke tagit i betraktande de utgifter, som uppkomma af nödiga böckers och samlingars anskaffande och af behofvet af särskilda lokaler för deras uppställande. Uti det värderika bibliotek och de ingalunda föraktliga samlingar, öfver hvilka det farmaceutiska institutet nu disponerar, kan staten svårligen anses ega någon större andel, än på sin höjd den, som svarar mot dess bidrag under årens lopp i jemförelse med apotekarnes; dessa undervisningsmedel torde fördenskull icke utan öfverenskommelse eller utan bifall från Apotekare-Societetens sida kunna införlifvas med den tekniska högskolans. Tages allt detta i öfvervägande, lärer den redan beräknade kostnaden af 16,600 riksdaler komma att undergå en ganska betydlig tillökning, men hvars ungefärliga belopp icke nu kan beräknas.

Farmaceutiska Institutets Styrelse har i sitt underdåniga yttrande framhållit bristerna och svårigheterna vid undervisningen derstädes, i det att aflöningen för lärarne är för ringa, lärotimmarnes antal för lågt, utrymmet på laboratoriet för knappt och vissa samlingar otillräckliga. Collegium medgifver gerna att aflöningen är nog låg, men måste anmärka att en tillökning deri skall kosta Staten lika mycket antingen den utgår till den tekniska högskolan eller till det farmaceutiska institutet. Med en förökad aflöning kunna äfven lärotimmarnes antal ökas, så att de bättre motsvara behofvet. Beträffande det bristande utrymmet på laboratoriet, der enligt Styrelsens uppgift 50 till 60 laboranter borde hafva plats, om hvar och en skulle få laborera två år, så beror detta på omständigheter, hvilka snart böra och kunna förändras. Enligt hvad förut blifvit anfördt är antalet af årligen tillkomna lärjungar omkring 20 och med en tvåårig lärokurs borde deras totalantal icke betydligen öfverstiga 40. Att det oaktadt 50, 60, ja ända till 70 lärjungar på en gång funnits vid läroverket förklaras af deras ringa underbyggnad och den ringa garanti,

som deras förberedande examen lemnar, till följd hvaraf, äfvensom mången gång af bristande flit, de komma att qvarstanna vid läroverket under flere än två år. Detta förhållande har redan blifvit af Collegium åberopadt såsom ett hinder för undervisningens fördelaktiga begagnande i allmänhet och måste med det första undanrödjas; att detta lika väl eller bättre kan ske oberoende af en förening med ett annat läroverk har Collegium äfven förut sökt i underdånighet ådagalägga; och Collegium är för sin del förvissadt att undervisningen vid Farmaceutiska Institutet skall kunna på ett fullt tillfredsställande sätt ordnas, äfven om Apotekare-Societetens bidrag skulle upphöra att utgå, med ett betydligt mindre statsanslag än det, som skulle erfordras till följd af den farmaceutiska undervisningens förläggande till teknologiska institutet.

Fullkomligt öfverensstämmande med billighetens fordringar hafva komiterade ansett, att de farmacie-elever, hvilka under senare åren blifvit antagna å apotek, böra komma i åtnjutande af den farmaceutiska undervisningen på samma vilkor, som vid deras antagande till apotekselever voro gällande, samt att fördenskull förhöjningen af inträdesfordringarne vid läroanstalten och dess föreslagna förening med teknologiska institutet icke skulle ega rum förrän efter ett visst antal år. Men då komiterade beräknat detta antal till fem, måste Collegium anmärka, att detta antal är för lågt; ty om de ynglingar, som under senaste eller innevarande år antagits till elever, redan efter fem år inträda vid institutet, så behöfva de två år dertill för att genomgå detsamma, och föreningen af läroverken skulle fördenskull icke kunna försiggå förr än om sju år. Emellertid finnas många farmacie studerande, som af medellöshet icke kunna bereda sig tillfälle att redan efter fem år efter deras antagande till elever söka inträde vid institutet; om dessa icke skola uteslutas från den förmån, deras lyckligare lottade kamrater få åtnjuta, torde tidsperioden för föreningen böra beräknas ända till tio år.

Då, enligt hvad Collegium i det nu anförda sökt i underdånighet ådagalägga,

den förhöjning i anspråken på förkunskaper och allmän bildning hos apotekselever, hvilken är ett vilkor för det farmaceutiska studiets höjande, på ett ändamålsenligare och med apotekareyrkets särskilda fordringar mera öfverensstämmande sätt kan åstadkommas, än genom föreningen af den farmaceutiska läroanstalten med en annan, hvars inträdesfordringar afse andra behof;

den farmaceutiska undervisningen vid nuvarande läroanstalt kan ordnas minst sagdt på ett lika tillfredsställande sätt, som genom den ifrågavarande föreningen, men med mindre kostnad för det allmänna;

och slutligen den föreslagna föreningen icke kan sättas i verket förr än efter förloppet af sju, måhända tio år från det år, då förhöjningen i förkunskaper blifvit beslutad;

tillåter sig Sundhets-Collegium i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t icke måtte, åtminstone för det närvarande, ingå i någon afgörande pröfning af komiterades förslag om den farmaceutiska undervisningens förläggande till en af det teknologiska institutet bildad teknisk högskola; helst vid en dylik pröfning torde böra tagas i öfvervägande de förändrade förhållanden rörande apotekareyrket, hvilka komma att under de närmaste åren blifva en följd af redan vidtagna och förestående förändrade lagstiftningsåtgärder rörande apotekareyrket men icke nu kunna till alla delar förutses. Vid den tiden torde ock erfarenheten hafva ådagalagt, huruvida den tekniska högskolan förmått rättfärdiga de förhoppningar, man vid densamma velat fästa.

Apotekare-Societetens så väl som Styrelsens för farmaceutiska institutet underdåniga yttranden bifogas och Collegium framhärdar med djupaste vördnad, trohet och nit

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Eders Kungl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste
tjenare och undersåter

N. J. BERLIN.

O. F. HALLIN. EDW. EDHOLM. A. KULLBERG.

A. J. Bruzelius.

Stockholm den 23 Mars 1874.

Styrelsen för Farmaceutiska Institutet.

STORMÄKTIGSTE, ALLERNÅDIGSTE KONUNG!

Genom skrifvelse den 19 Januari d. å. har Kongl. Sundhetskollegium anmodat Farmaceutiska Institutets Styrelse att inkomma till Kongl. Sundhetskollegium med till Eders Kongl. Maj:t ställdt underdånigt utlåtande rörande det af utsedde komiterade den 4 November 1873 afgifna underdåniga betänkande och förslag angående åtskilliga läroverks förening med Teknologiska Institutet och bildandet af en Teknisk Högskola, — för så vidt detta betänkande och förslag berör den farmaceutiska undervisningen.

Då Farmaceutiska Institutets Styrelse härmed går att i underdånighet afgifva det begärda utlåtandet, nödgas Styrelsen framhålla, att densamma i komiterades betänkande icke kunnat finna något fullt bestämdt förslag till den farmaceutiska undervisningens framtida ordnande i förening med den föreslagna tekniska Högskolan. Bland de i komiterades betänkande (sid. 98 och följande) upptagna undervisningstabellerna för de särskilda fackskolorna saknas nämligen en dylik tabell för den påtänkta farmaceutiska fackskolan. Den enda antydan om den farmaceutiska undervisningens tilltänkta ordnande i samband med den tekniska Högskolan, som betänkandet innehåller, finnes å sid. 116, der det heter: »Om Farmaceutiska Institutet framdeles förenas med den Tekniska Högskolan, »erfordras ytterligare åtminstone följande lärare:

»En *Professor*, biträdd af en assistent, undervisar i farmaceutisk kemi;

»En *lektor* undervisar i Farmakognosi, praktisk Farmaci och farmaceutisk »Författningskunskap;

»En *laborator* leder laborationsöfningarne.»

Vid detta, såsom det synes, provisionella förslag får Farmaceutiska Institutets Styrelse i undernånighet anmärka, att de i förslaget upptagne special-

lärarne äro för en god farmaceutisk undervisning säkerligen icke tillräckliga, hvilket äfven Komiterade liksom synas villige att medgifva, i det de begagna det ofvan anförda uttrycket, att det för den påtänkta farmaceutiska fackskolans behof «erfordras ytterligare *åtminstone* följande lärare» etc.

Styrelsen får i sammanhang härmed underdånigst framhålla att det svårligen kan blifva möjligt samt ingalunda lämpligt, att hos en person förena de olikartade undervisningsämnena, till hvilkas handhafvande en *lektor* blifvit föreslagen. Farmakognosien fordrar, framgent liksom nu, en lärare ensamt för sig, och detta läroämne torde böra i en blifvande farmaceutisk fackskola ställas i jemnlikhet med den farmaceutiska kemien. Hvartdera ämnet synes fullkomligen kräfva det mått af arbete, som man varit van att fordra af en *professor*.

För undervisningen i praktisk Farmaci och farmaceutisk författningsskunskap, hvilka ämnen möjligen kunna skötas af en och samma person, erfordras sålunda en särskild lärare.

Ehuru Komiterades betänkande icke innehåller något bestämdt förslag rörande den farmaceutiska undervisningens ordnande i förening med den föreslagna Tekniska Högskolan, så hyser Farmaceutiska Institutets Styrelse likväl den öfvertygelsen, att, om en sådan förening blifver en verklighet, vederbörligt afseende då kommer att fästas äfven på den farmaceutiska undervisningens behof, så att dels ett tillräckligt antal lärare anställas vid den Farmaceutiska fackskolan och dels de blifvande eleverna vid densamma få tillräcklig tid anslagen åt de ämnen, som för dem äro vigtigast, nemligen Naturalhistoria och Kemi; och anser Styrelsen, i sådant fall, att de väsendtliga och här nedan antydda olägenheter, hvilka nu vidlåda undervisningen vid Farmaceutiska Institutet, skulle genom föreningen med den Tekniska Högskolan undanrödjas.

Undervisningskursen vid Farmaceutiska Institutet är två-årig, men nya lärjungar mottagas likväl hvarje år, hvaraf följden är, att hvartannat år de nya lärjungarne inträda midt uti en föreläsningskurs, af hvilken de, med det kunskapsmått, de vid inträdet ega, icke kunna draga vederbörlig nytta, då framställningen af lärokursen ej gerna kan lämpas efter det olika behofvet hos de båda på olika kunskapsgrad stående årsklasserne af åhörare. Någon särskild kurs i Farmaceutisk kemi kan ej meddelas, utan måste denna afhandlas i sammanhang med den allmänna kemien. De praktiska öfningarne på laboratorium äro äfven för närvarande otillräckliga. Eleverna deltaga i densamma endast första året, hvarunder föga mera medhinnes än en kurs i qvalitativ analys; för öfningar i farmaceutisk kemi återstår nästan ingen tid. En förändring häruti och laborationskursens utsträckning till två år är omöjlig genom bristande utrymme på laboratorium, ej heller skulle en enda laborator kunna handleda ett så stort antal lärjungar, hvilka under sådane förhållanden skulle säker-

ligen komma att uppgå till 50 eller 60. Dessa olägenheter skulle försvinna genom förening med den tekniska Högskolan.

Man skall möjligen kunna anse, att man kunde erhålla samma resultat genom ökadt anslag till Farmaceutiska Institutet, utan dess förening med den tekniska Högskolan, men det anslag som då skulle erfordras, blifver så betydligt, att dess erhållande synes Styrelsen mer än tvifvelaktigt, emedan då åtminstone ytterligare en lärarebefattning i kemi måste inrättas och Institutets laboratorium utvidgas så, att det kunde rymma dubbelt så stort antal lärjungar som för närvarande.

I här ofvan uttalade åsigt och förhoppningar om ett gynnsamt resultat för den Farmaceutiska undervisningen af Farmaceutiska Institutets förening med den föreslagna Tekniska Högskolan har Styrelsen blifvit ytterligare styrkt genom de meddelanden, som under öfverläggningen om detta ämne gjordes af en Styrelsens ledamot, som tillika varit medlem af den Komité, som haft nådigt uppdrag att utarbeta ofta omförmälda betänkande och förslag rörande bildandet af en Teknisk Högskola, med hvilken skulle förenas åtskilliga nuvarande fristående läroverk. Dessa meddelanden lemnade närmare upplysning om, huru Komitén tänkt sig en blifvande Farmaceutisk Fackskola ordnad, och dessa upplysningar hafva gifvit Styrelsen ökad anledning att förutsätta, att i fall Farmaceutiska Institutet förenas med den tekniska Högskolan — ett tillräckigt antal lärare i den tillämnade Farmaceutiska fackskolan skall komma att tillsättas; att läroämnena skola ordnas och fördelas i öfverensstämmelse med den Farmaceutiska undervisningens verkliga behof och att ett tillräckligt anslag skall beviljas, dels till lärarnes aflöning och dels till undervisningsmaterielens underhåll och förökande.

Det nuvarande Farmaceutiska Institutet åtnjuter af Staten ett årligt anslag af 4,875 R:dr R:mt *med vilkor* att Apotekare-Societeten årligen lemnar ett lika stort bidrag, hvarjemte ett årligt anslag af Staten utgår med 2,000 R:dr för anställande af tentamina och examina.

Dessa tillgångar för det Farmaceutiska Institutet hafva befunnits otillräckliga, så att det hittills icke varit möjligt att anskaffa i fullständig mängd hvad som varit nödigt af undervisningsmateriel, utan sådan har måst lånas från flera håll och laborationsöfningarne hafva — förutom af ofvan anförda skäl, äfven — af brist på medel icke kunnat utsträckas så långt som önskligt vore, hvarjemte torde böra nämnas att lärarnes aflöningar i allmänhet äro blott ungefär hälften af hvad som vid andra läroverk lemnas såsom godtgörelse för alldeles samma slags arbete. Genom en förening af Farmaceutiska Institutet med den Tekniska Högskolan skulle säkerligen rikligare tillgång till undervisningsmateriel erhållas, de befintliga samlingarne lättare underhållas och förökas, laborationerna till lärjungarnes gagn kunna utsträckas, — och genom bättre aflöningar kunde man

hoppas att vid fackskolan stadigt fästa lärare, hvilka kunde uteslutande egna sin tid åt undervisningen, hvarigenom denna antagligen skulle vinna.

Slutligen får Styrelsen underdånigst fästa uppmärksamheten på följande enligt dess tanka mycket beaktansvärda förhållande, som i sin mån inverkat på Styrelsens åsigt rörande den i ifrågasatta föreningen mellan Farmaceutiska Institutet och den tekniska Högskolan. Det är nemligen att befara, ja, man kan med säkerhet antaga, att Apotekare-Societeten inom en icke aflägsen framtid, — eller så snart Apoteksprivilegiernas amortering blifvit fullt ordnad — upphör att lemna sitt bidrag, hvilket utgör vilkoret för Statens anslag till Farmaceutiska Institutet. Man kan sålunda emotse, att den för samhällsmedlemmarnes välbefinnande så ytterst vigtiga Farmaceutiska undervisningen skall kunna blifva omöjliggjord, åtminstone för någon tid, till dess att Staten, som i så fall icke torde kunna undgå att fullständigt ombesörja denna undervisning, hunne att ordna densamma. En sådan hotande rubbning af den farmaceutiska undervisningens jemna gång anser Institutets Styrelse böra om möjligt förebyggas, och i en förening af det Farmaceutiska Institutet med den föreslagna Tekniska Högskolan ser Styrelsen en utväg att vinna detta mål.

Med stöd af samtliga här ofvan anförda skäl och under uttalade förutsättningar får alltså Farmaceutiska Institutets Styrelse underdånigst tillstyrka den ifrågasatta föreningen af Farmaceutiska Institutet med den tillämnade Tekniska Högskolan.

I Farmaceutiska Institutets Styrelses ofvanstående tillstyrkande kunna undertecknad J. Braconier och E. G. Åman icke instämma, utan hafva vi underdånigst i särskildt bifogade reservationer uttalat vår afvikande mening.

Med underdånig vördnad, trohet och nit

Eders Kongl. Maj:ts

tropligtigste tjenare och undersåter

OSKAR TH. SANDAHL.

J. BRACONIER. AXEL RYDING.

AXEL WIMMERSTEDT. ER. GUST. ÅMAN.

Ludvig Stahre.

Stockholm den 15 Mars 1874.

Reservation.

(Bilaga till Farmaceutiska Institutets Styrelses underdåniga utlåtande ifråga om Farmaceutiska Institutets förening med Teknologiska Institutet m. fl. läroverk för bildandet af en »Teknisk Högskola».)

Då undertecknad är af något skiljaktig mening med dem, som förorda Farmaceutiska Institutets förening med den föreslagna Tekniska Högskolan med specielt fästadt afseende på de praktiska förhållandena inom apotekareyrket, anser jag mig böra till protokollet anföra de skäl, som härvid bestämt mitt omdöme i denna fråga.

Jag erkänner likväl villigt, att jag deruti är af lika åsigt med dem, som önska sammanslagningen, att, otvifvelaktigt genom denna förändring, tillfölje de uppställda fordringarne för inträdes vinnande vid det nya läroverket, en välbehöflig och önskvärd högre allmän bildning inom apotekarekorpsen skulle blifva en gifven följd.

Af Komiterades betänkande framgår nemligen, att aflagd maturitetsexamen från den *reala* linien eller deremot svarande kunskaper skulle utgöra kunskapsfordringarne för inträde vid det nya läroverket. Huru dessa fordringar passa in på dem som egna sig åt apotekareyrket, förstår hvar och en väl, som med detta yrkes specialstudium är något mera bekant. Så länge vår och de flesta andra länders Farmacopéer äro affattade på det latinska språket och detta språk dertill öfver hela verlden nästan uteslutande begagnas af Läkarne vid receptskrifning, lärer väl nödig kännedom deruti ännu böra få anses som ett oeftergifligt vilkor för inlärandet och utöfvandet af den Farmaceutiska vetenskapen i vårt land. Med förnyadt erkännande af den goda afsigten hos Komiterade, att, genom det föreslagna kunskapsmåttet vid inträdet på den Farmaceutiska banan sålunda höja apotekarnes ståndpunkt, anser likväl jag, att detta ändamål bör vinnas på något annat, lättare utförbart sätt.

Emot den sålunda uppställda fordran af aflagd studentexamen för anställnings vinnande som apotekselev, hyser jag för min del stora betänkligheter. Den erfarenhet härutinnan, som apotekareyrkets idkare hittills kunnat iakttaga, gifver vid handen, att ett experiment härmed kan vara ganska äfventyrligt. Den inskränkning till 2 års lärotid, som med Kongl. Maj:ts tillstånd medgifvits dem, som aflagt studentexamen, synes mig hvarken hafva medfört någon nytta för det fåtal som sig deraf begagnat — snarare tvertom! — ej heller visar det sig, att denna eftergift föranledt mera än några få att söka sig in på denna mödosamma och ansvarsfulla bana. Skulle man våga förutsätta, att de snart inträdande nya förhållandena inom apotekareyrket komme att medföra ökadt tillopp af studenter på elevplatserna, — beder jag få fästa uppmärksamheten

derpå, att enligt egen och många kamraters åsigt, studenter i allmänhet, mindre väl lämpa sig till apotekselever. Den med apotekarekonstens inlärande mera förtrogne vet ganska väl, att en mängd göromål under elevtiden der ifrågakomma hvarmed *Herrar* studenter säkerligen sig icke vilja befatta; och icke förthy äro dessa göromål, enligt min tanke, nödvändiga för yrkets *praktiska* inlärande från dess första början och hvarförutom ingen lärer komma att anses som en kunnig och skicklig apotekare. Det antal elever, som på rikets samtliga apotek utexaminerats till Farmacie studiosi, utgör i medeltal för de sistförflutne 5 åren 35 årligen. Härvid bör dock erinras, att många fler årligen antagas till elever, men att ganska många, af skilda anledningar, vända sig åt andra yrken, innan de hinna elevtidens slut. Betrakta vi förhållandet vid härvarande Veterinär-Institut, så synes, att elevernas antal derstädes, sedan studentexamen påbjöds för inträdes vinnande, nedgått till mindre än hälften, mot fordom.

I sammanhang med ofvanstående tillåter jag mig uttala den förhoppning, att, i händelse den ifrågasatta föreningen af omnämnde läroverk ej skulle komma till stånd, en bestämmelse snart måtte följa, som föreskrifver stegrade kunskapsfordringar för inträdet i Farmacien i öfverensstämmelse med den af rikets apotekare förr uttalade åsigt, nemligen sjette klassens nedre afdelning på latinlinien.

Det enda, som enligt min uppfattning talar för ett sammanslående af ofvannämnda läroverk är, att med detsamma det kuriösa förhållandet väl skulle upphöra, att en för allmänheten så vigtig institution som den Farmaceutiska, som nu uppehålles genom anslag till lika delar af staten och rikets apoteksinnehafvare, då blefve, hvad den borde vara, ensamt statens affär, med fullständigt anslag för de lärarekrafter, som der skulle komma att sysselsättas, och icke som nu äger rum, med så otillräckliga sådana, att dess innehafvare måste anse dem som biförtjenster, hvilket förhållande lätteligen inses icke kan vara till läroverkets nytta. Att detta förhållande så länge kunnat ega rum är endast att tillskrifva apotekarnes fortsatta intresse för och beredvillighet till uppoffringar för en läroanstalt, den de med mycken möda och icke utan ansträngning från dess första början sjelfva åstadkommit. Ingen lärer väl emedlertid betvifla, att icke i en ganska snar framtid äfven härutinnan ett tidsenligt ordnande, genom Statens mellankomst, bör komma att inträffa.

På härofvan uttalade skäl, afstyrker jag för min del det Farmaceutiska Institutets förening med den föreslagna Tekniska Högskolan.

Stockholm den 15 Mars 1874.

ER. GUSTAF ÅMAN.

Reservation.

Då jag icke varit med pluraliteten ense att tillstyrka bifall till Komiterades underdåniga förslag om förening af Farmaceutiska Institutet m. fl. läroverk med Teknologiska Institutet till en teknisk Högskola, har jag ansett mig böra tillkännagifva att jag afstyrkt bifall till förslaget hufvudsakligen af följande skäl, nemligen:

Att undervisningen för Teknologiska Institutets elever är så olika med den, som bör bibringas farmacie eleverna, att gagneligheten af gemensam undervisning med skäl kan ifrågasättas; åtminstone kommer farmacie elevers lärokurs att öfverhöfvan förlängas;

att den nuvarande anordningen att Farmaceutiska Institutet närmast lyder under Kongl. Sundhets-Collegium är särdeles ändamålsenlig.

Lärarne kunna nu inför sakkunnig myndighet få framställa sina förslag till undervisningens ordnande och få dem med skynsamhet och sakkunskap behandlade, hvilket jag icke anser vara fallet, om Institutet inkorporeras med Teknologiska Institutet, inom hvars Styrelse fackmän i apotekareyrket icke lära komma att ega plats;

Att inom andra Stater sådan anordning af den Farmaceutiska undervisningen som nu blifvit ifrågasatt, icke visat sig vara nyttig, utan farmacie eleverna nödgats, vid enskilda Farmaceutiska läroanstalter inhemta nödiga kunskaper i yrket;

Slutligen kan jag ej underlåta fästa uppmärksamheten derå, att Farmaceutiska Institutets nuvarande lokal icke lärer kunna disponeras för Teknologiska Institutet, derest föreningen beslutas, åtminstone torde ett sådant begagnande bero på blifvande beslut af Sveriges apotekare, hvilka, med understöd af ett 4 procent *lån* af Staten, i öfrigt för *egna medel* inköpt tomt för institutet och derå med stora kostnader låtit uppföra nödiga byggnader.

Stockholm den 15 Mars 1874.

J. BRACONIER.

Apotekare-Societeten.

STORMÄKTIGSTE, ALLERNÅDIGSTE KONUNG!

I skrifvelse af den 19:de Januari innevarande år har Eders Kongl. Majestäts Sundhets-Collegium anmodat Apotekaresocietens Direktion, att inkomma till Eders Kongl. Majestät med underdånigt utlåtande, om lämpligheten af det Farmaceutiska Institutets förening med det Teknologiska Institutet och flera Läroverk till bildande af en Teknisk Högskola, för så vidt denna fråga angår den farmaceutiska undervisningen. Efter det att Direktionen tagit kännedom om det betänkande och förslag, som utsedde Komiterade den 4:de November 1873 afgifvit i denna fråga, och sedan Direktionen noga öfvervägt densamma, dristar Direktionen i underdånighet afstyrka Eders Kongl. Majestät från att förena det Farmaceutiska Institutet med ifrågavarande andra läroverk. Vid afgörande af detta ärende, har Direktionen varit intagen af den åsigten, att Direktionen uteslutande borde utreda huruvida *föreningen vore lämplig* för den farmaceutiska undervisningen »*såsom en förberedelse till Apotekareyrkets bedrifvande, och i öfrigt öfverensstämmande med detta yrkes och det allmännas bästa*».

Till belysning af denna åsigt och såsom skäl för sitt underdåniga afstyrkande utbeder Direktionen sig att inför Eders Kongl. Majestät få behandla:

1:mo) en kort historik af det Farmaceutiska Institutets uppkomst och fördelen af dess nuvarande ståndpunkt;

2:do) vissa ställen af Komiterades undervisningsplan i den tillernade högskolan och dermed sammanhängande svårigheter för farmaceuterna:

3:tio) de vilkor, som Komiterade uppställa för föreningen, och de praktiska olägenheter, som dervid förete sig.

Då nu Direktionen har nåden att närmare utveckla sina åsigter och skäl mot föreningen af läroverken, torde det tillåtas Direktionen, att först få erinra, hurusom den farmaceutiska undervisningen i en icke så aflägsen tid var förlagd till det Carolinska Institutet. Ehuru utan tvifvel den farmaceutiska undervisningen har flera och vigtigare beröringspunkter med den medicinska än med den tekniska, var dock farmaceuternas bildande vid det Carolinska Institutet förenadt med sådana olägenheter, att vid slutet af 1830:talet rikets apotekare sjelfva företogo sig att besörja och bekosta den farmaceutiska undervisningen, under det att farmaceuterna fortfarande utexaminerades af Professorerna vid det Carolinska Institutet. Det är vidare välbekant, att Eders Kongl. Majestäts store föregångare, Hans Majestät Konung Carl XIV Johan och Hans Majestät Konung Oscar I i förening med Rikets Ständer understödde detta Apotekarecorpsens sträfvande att frigöra sig från det Carolinska Institutet genom beviljande af årliga anslag till den farmaceutiska undervisningsanstaltens löpande utgifter, och hurusom under Hans Majestät Konung Carl XV:s regering examensskyldigheten öfverflyttades från det Carolinska till det Farmaceutiska Institutet, så att detta sålunda blef ett sjelfständigt läroverk. Med djupaste tacksamhet har Apotekaresocieteten ytterligare funnit, att Eders Kongl. Majestät varit Farmaceutiska Institutet bevågen, genom beviljande af ett årligt anslag till lika belopp med det Apotekaresocieteten årligen uppoffrar, för undervisningens oafbrutna gång. Att nu, just då Institutet efter mångåriga sträfvanden blifvit frigjordt från en hinderlig förening med ett läroverk, eller det Carolinska Institutet, åter sammanslå det med ett annat, mera olikartadt, synes Direktionen betänkligt. *Ännu betänkligare förefaller detta, när man vet, att Institutet, ehuru ännu i sin linda, lemnar en tidsenlig, praktisk undervisning, lämpad efter våra förhållanden.* Detta är icke allenast erkändt af sakkunniga inom landet, utan äfven af fackmän utom våra landamären. Så är det till exempel bekant, att Finska farmaceuter gerna vilja studera vid vårt Institut, ehuru de hindras härifrån, genom att examen blir dem härstädes förvägrad; det oaktadt sätta de mera vetgiriga vår undervisning så högt, att stundom en och annan idkar studier här, för att sedan i sitt hemland aflägga examen. I Danmark hör man likaså vår farmaceutiska undervisning och dess fria ställning berömmas, och nyligen har derstädes en förening blifvit bildad, som bland andra syftemål uppställt det, att söka åstadkomma en fristående undervisningsanstalt, eller hvad Sverige nu eger. Äfven på andra ställen i utlandet gäller Farmaceutiska Institutet som en mönsteranstalt derför och endast derför, att det är isoleradt. Härmed vill nu Direktionen ej hafva sagt, att Institutet ej kan blifva bättre än hvad det är, men det vågar Direktionen påstå, att dess tendens är riktig, och är tendensen riktig, då bör man ju tåligt förbida ett och annat fels afhjelpande, till dess man kan sätta något afgjordt bättre i stället.

För att bibehålla en god tendens, anser Direktionen det vara af största vigt, att Institutet, såsom nu är fallet, har en egen styrelse, som odeladt intresserar sig för den farmaceutiska undervisningen. Vidare betraktar Direktionen det som en beaktansvärd fördel, att denna styrelse står direkt under Eders Kongl. Majestäts Sundhets-Collegii öfverinseende, så att förändringar, vid uppstående behof, hastigt och ändamålsenligt kunna genomföras. I de länder der farmaceuterna äro hänvisade till andra läroverk, utgör det farmaceutiska facket vanligen en försvinnande liten del af det hela, och farmaceuternas fåtaliga lärare förmå sällan göra sina åsigter gällande i lärarekollegierna, der flertalet plägar vara alldeles främmande för apoteksväsendet, hvarföre undervisningen merendels blir så bristfällig, att farmaceuterna till icke oväsendtlig del, måste hämta sin bildning från enskilda farmaceutiska läroanstalter. Detta blef den erfarenhet, som Apotekare-Direktionen förvärfvade sig för flera år tillbaka, då en af dess medlemmar genomreste de förnämsta Europeiska staterna med specielt uppdrag, att taga kännedom om den farmaceutiska undervisningen. Komiterades exempel på att denna undervisning flerstädes i utlandet är förenad med tekniska högskolor ådagalägga väl, att sådana föreningar förefinnas, men dermed är icke sagdt att de äro bättre, än fristående läroverk. Orsaken till deras uppkomst torde oftast få sökas deri, att den farmaceutiska undervisningen på de ställen, der sådana föreningar äga rum, varit oordnad och nödställd, så att just i dessa omständigheter verkligen skäl funnits till sammanslagning.

Sedan Direktionen underdånigast framlagt sina tankar i denna punkt, öfvergår Direktionen, att, i det farmaceutiska intresset, vidröra Komiterades undervisningsplan, för att tillse huru den lämpar sig för farmaceuterna. Direktionen hade tänkt sig, att denna del af Komiterades arbete förnämligast skulle vara bestämmande i den föreliggande frågan; så har dock icke varit Komiterades mening, enär den farmaceutiska undervisningen icke, i likhet med alla de andra undervisningsgrenarne, är upptagen i det förslagsvis gjorda schemat. Efter sin korta undersökning af föreningens lämplighet, slutar nemligen Komiterade dermed, att det icke synes hvarken behöfligt eller lämpligt att i enskildheter angifva huru den farmaceutiska undervisningen skulle efter föreningen ordnas. Med anledning deraf, att den farmaceutiska undervisningen sålunda kunnat uteslutas utan den ringaste olägenhet för det hela, har Direktionen kommit på den tanken, *att den farmaceutiska undervisningen icke eger något organiskt sammanhang med de öfriga klasserna inom läroverket.* Genom Komiterades tystnad, blef Direktionen emellertid särdeles förlägen, emedan det just åligger Direktionen, att här yttra sig öfver föreningens lämplighet med hänsyn på den farmaceutiska undervisningen. Det finnes dock ett par ställen i Komiterades betänkande, som kunna gifva en föreställning om farmaceutens plats vid högskolan, hvilka ställen Direktionen tillåter sig begagna såsom en ledtråd. På

det ena stället föreslås nemligen de lärare, som farmaceuterna behöfva, hvarmed antydes, att undervisningen vid den farmaceutiska fackskolan skulle försiggå med ungefärligen samma antal lärare och samma ämnen som vid det nuvarande Farmaceutiska Institutet. Då likväl detta förslag är mera summariskt och vilkorligt framställdt, torde rättast vara, att det här endast på detta sätt omnämnes. På det andra stället förorda Komiterade frihet för eleverna, att sjelfva ordna sina studier, så vidt det öfverensstämmer med god ordning, hvilket skulle vara en fördel för farmaceuterna, som hafva litet eller intet, som berör deras fack, att inhemta till och med vid den allmänna undervisningen. Det är dock tvenne andra bestämmelser, som så för farmaceuterna begränsa denna antydda frihet, att den alldeles förlorar sitt värde. Enligt den ena skall nemligen »alla» eleverna, således äfven farmaceuterna, vara med om en förberedande undervisning, som är af grundläggande betydelse för fackstudierna. Enligt den andra vill Komiterade gifva farmaceuterna så mycken teknisk kunskap, att de, som blifva innehafvare af små apotek, kunna uppehålla sig med någon teknisk binäring. Hvad den första bestämmelsen, eller den förberedande undervisningen vidkommer, så upptager densamma i främsta rummet flera matematiska vetenskaper, sedan fysik och praktiska öfningar samt vidare kemi och mineralogi. Om också alla de ämnen, som föreläggas att ingå i den undervisning, som blir gemensam för alla eleverna, icke vore obligatoriska, så är ändå icke denna undervisning passande för farmaceuten, alldenstund de af dessa ämnen, som sammanfalla med den farmaceutiska undervisningen, hafva en olämplig omfattning, så att de endera, såsom fysik, få många gånger för stor utsträckning, eller såsom kemi, en något inskränkt begränsning. Af de matematiska ämnena kan icke heller någon nytta dragas, ty jemlikt Komiterades eget förslag skulle ju maturitetsexamen redan vara aflagd vid inträde på apotek, och då blott sjette klassens kunskaper äro nödiga för apotekareyrket, har ju farmaceuten följaktligen tillräckligt vetande i dessa vetenskaper för sitt fack, innan han kom till högskolan. Direktionen stannar här och beder Eders Kongl. Majestät fästa nådigt afseende dervid, *att de farmaceutiska fackstudierna icke fordra dylika förstudier, som här är fråga om, och att dessa förstudier torde vara ensidiga och sålunda ej heller gifva farmaceuten någon allmän bildning, så att derföre den tid som härtill åtgår måste anses förspilld,* och denna tid kan icke gerna blifva mindre än ett år. Hvad nu den andra bestämmelsen, eller farmaceutens bildande till tekniker beträffar, så måste Direktionen på det alvarligaste bestrida riktigheten af denna åsigt. Onekligen ligger dock häruti en stor välmening mot farmaceuten, hvarföre Direktionen ville hembära Komiterade sin uppriktiga tacksamhet. Likväl kan Direktionen icke annat än betrakta detta Komiterades förslag som något menligt i andra hänseenden. Skall nemligen farmaceuten bildas till något annat och utöfva ett annat yrke, så kan han ju

icke som han bör egna sig åt sitt ansvarsfulla kall, utan han kan då blifva något helt annat än hvad han skall vara, *och apotekareyrket, som skulle vara en hufvudsak, kan lätt blifva en bisak, hvarmed det allmänna icke vore betjent.* Det torde också vara för mycket fordradt att alla farmaceuter skola studera tvenne eller flera fack för att ernå de framtidsutsigter, som Komiterade uppställa, eller apotek som icke bära sig, och teknisk binäring som måhända i flesta fall blefve lika jämmerlig. Utom det olämpliga uti, att gifva farmaceuten en bildning som den ifrågavarande, hvilken icke utan skäl kunde kallas öfverbildning, *blefve kostnaderna härför så stora att farmaceutens i sig sjelf försakelsefulla lif, skulle genom åsamkade examensskulder blifva till den grad motbjudande att man knappt skulle finna personer, som ville egna sig häråt.* Bättre hade då, enligt Direktionens underdåniga förmenande, varit, om Komiterade hade föreslagit Eders Kongl. Majestät, att, i likhet med officerarne, farmaceuterna skulle få begagna sig af den Tekniska Högskolans undervisning, när de hade någon gifven anledning dertill. Då det emedlertid icke tillkommer Direktionen, att framställa några förslag, lemnar nu Direktionen denna punkt, med vördsam erinran, att ehuru, som förr är nämndt, Komiterade icke hafva gifvit något särskildt rättesnöre för Direktionen att följa, Direktionen icke desto mindre vågar tro, att de premisser, som blifvit af Direktionen utvalda för bedömande af denna sak, äro så pass säkra, att Direktionen kan anses berättigad till de anförda conclusionerna. Tillika beder Direktionen få fästa Eders Kongl. Majestäts uppmärksamhet dervid, att det är möjligt, att om Komiterade uppställt en plan för undervisningen, denna måhända hade blifvit bättre än hvad Direktionen kan tänka sig en sådan, men i alla fall anser Direktionen den icke blifva tillfredsställande, då hela frågan genom praktiska svårigheter, enligt Direktionens underdåniga uppfattning, icke principielt är riktig.

Till ytterligare utveckling af de skäl, som Direktionen har att förebära vid sitt underdåniga afstyrkande från tillsammanslagningen af de ifrågavarande läroverken med Farmaceutiska Institutet, kommer nu tvenne vilkor, som Komiterade å statens sida uppställa för föreningen. Det ena är, att Farmaceutiska Institutets nu disponerade byggnad upplåtes för den Tekniska Högskolans behof till farmaceutiska undervisningen. Det andra vilkoret är, att afgångsexamen från högre läroverk på reala linien måtte bestämmas för farmaceutiska undervisningens begagnande. Såsom grund för det första af dessa vilkor förklara Komiterade, att Staten icke obetydligt bidragit till denna byggnad. Direktionen kunde icke annat än öfverraskas af detta påstående, då Direktionen icke hade sig bekant att Staten lemnat något bidrag till detta ändamål. *Uppkomsten af denna byggnad står nemligen ännu lifligt i Direktionens minne, genom de icke obetydliga ansträngningar, som rikets apotekare måste derföre göra; och medlen härtill anskaffades, dels genom penningebidrag från Apotekarecorpsen*

dels genom ett räntebärande amorteringslån, som staten lemnade, mot borgen af rikets samtlige apoteksegare. Hvad detta vilkor, eller Farmaceutiska Institutets nu disponerade byggnaders öppnande för Tekniska Högskolan, för öfrigt beträffar, kan Direktionen icke vidare yttra sig deröfver, ty ett yttrande härutinnan är beroende af huru rikets apotekare uppfattade saken, i den händelse det Farmaceutiska Institutet verkligen skulle förenas med Tekniska Högskolan. Det andra af Komiterades vilkor, har på det högsta intresserat Direktionen, emedan det obestridligen vore nyttigt och önskvärdt, att ingen inkom i apotekareyrket, som ej hade aflagt maturitetsexamen, men för det närvarande uppställer sig deremot nedslående hinder, som i detta nu alldeles omintetgöra förverkligandet af en sådan önskan. *Apotekarecorpsen har nemligen på sednare tider bemödat sig att få elever med sjette klassens kunskaper och sökt bereda dem större fördelar, än förr varit fallet, men i allmänhet har detta icke lyckats, hvarföre apotekarena icke sällan sett sig nödsakade att taga elever till och med från fjerde klassen.* Det kan synas underligt, att mera bildade ynglingar icke vilja egna sig åt apotekareyrket men deremot inströmma på de flesta andra vägar, der samhällsställningen är ungefär lika med apotekarens. Hvad orsakerna till denna obenägenhet för apotekareyrket vidkommer, är det icke lätt att bestämdt uppgifva dem, emedan detta yrke i allmänhet är mindre kändt, hvarföre sällan några tankar derom uttalas. Emedlertid hafva Apotekarena hitintills, vid uppsökande af elever, ofta fått höra föräldrar och målsmän göra invändningar mot svårigheten att i apotekareyrket få en betryggad ställning och den osäkerhet, det obehag och det ansvar, som är sambunden med detta yrkes utöfvande, hvilka invändningar en apotekare ofta icke kan vederlägga. Mången yngling ryggar äfven tillbaka för elevåren, som synas många och mödosamma, hvilket icke heller kan bestridas, emedan de äro alldeles nödvändiga för att gifva behörig säkerhet att hastigt och pålitligt kunna handtera de mångtaliga läkemedlen. Detta får nu Direktionen i korthet förebära, såsom de orsaker hvilka gör apotekareyrket motbjudande. *Dessa praktiska svårigheter komma utan tvifvel att qvarstå tills apotekareyrket blifvit omgestaltadt, så att det finnes något lockande deruti, och denna lockelse måste blifva så stor att den eger en dragningskraft, som uppväger alla de obehag, hvilka äro för detta yrke egendomliga.* En sådan omgestaltning står nu måhända helt nära. Direktionen bygger denna förhoppning på den af Eders Kongl. Majestät i nåder stadfästade amorteringsfonden, och dermed sammanhängande bestämmelser, för de säljbara apotekseprevilegierna, hvars bildande nu pågår. När denna fond kommer till stånd, och om ett eller annat årtionde utvecklar sig, att farmaceutens ställning blifvit tryggare, och när detta blifvit kändt, då hoppas Direktionen, att maturitetsexamen skall kunna föreläggas som vilkor för inträde å apotek och att elever på detta vilkor skola kunna erhållas, men intill dess

torde det vara klokast, att hålla sig qvar vid det närvarande, och vara belåten, om under öfvergången, till de förespeglade bättre tiderna, sjette klassens ynglingar kunna införas i apotekareyrket. Efter denna blick på de praktiska olägenheter, som möta vid apotekareyrkets utöfvande, *och hvilka antagligtvis skulle blifva många gånger större i händelse farmaceuterna öfverfördes till den Tekniska Högskolan*, har Direktionen derjemte tagit i betraktande, att det enligt Komiterades förslag icke är nog med att afgångsexamen aflägges på reala linien, ty farmaceuten måste vara så hemma i latin, att han förstår icke allenast sitt eget lands, utan äfven andra länders farmakopéer, hvilka äro affattade på det latinska språket. Han måste derföre aflägga maturitetsexamen på klassiska linien, men detta är icke tillräckligt för inträde i Tekniska Högskolan, emedan han i detta fall måste, enligt Komiterades bestämmelse, styrka det han har lika stora kunskaper i matematik, fysik och kemi, som på reala linien meddelas. Härigenom skulle den, som ville egna sig åt apotekareyrket, möta särskilda hinder, hvarifrån alla andra, hvilka ville genomgå den Tekniska Högskolan, vore befriade. *Med hänsyn på dessa förhållanden fruktar Direktionen att allmänheten icke ordentligt skulle kunna betjenas, om maturitetsexamen i närmaste framtid gjordes till vilkor för inträde på apotek, alldenstund inga studenter lära välja en lefnadsbana, der icke framtidsutsigterna äro någorlunda klara.* Direktionen nödgas derföre i underdånighet föreslå Eders Kongl. Majestät, att föreningen på grund af hvad äfven i denna punkt blifvit omnämndt, icke måtte åvägabringas.

STORMÄKTIGSTE, ALLERNÅDIGSTE KONUNG!

Direktionen har nu inför Eders Kongl. Majestät, efter bästa öfvertygelse och under åsidosättande af apoteksegarenas personliga intressen, i underdånighet sökt behandla och utreda denna för vårt land icke oväsendtliga fråga, hvaraf framgår, att den nuvarande farmaceutiska undervisningen tillfredsställer alla rättmätiga anspråk, att deremot farmaceuternas föreslagna undervisning vid den Tekniska Högskolan skulle för dem blifva olämplig, kostsam och tidsödande, och att tillika dermed bestämmelsen om maturitetsexamen, såsom vilkor att antagas till apotekselever, skulle under närvarande omständigheter blifva till den grad afskräckande för inträde i apotekareyrket, att neppeligen någon skulle vilja egna sig deråt. Vid en ytterligare granskning af denna Direktionens utredning samt vid en öfverskådning af Komiterades utlåtande och förslag, *synes derjemte att den farmaceutiska undervisningen i blott obetydliga delar sammanfaller med den tekniska, och att då sålunda inga väsendtliga och mer omfattande föreningspunkter förefinnas i undervisningen, synes hela sammanslagningen förlora sin betydelse;* och *ännu mindre betydelsefull torde den*

blifva, om man tillika tager i betraktande, att inga ekonomiska fördelar vinnes genom en sådan förening, utan snarare tvärtom.

Till sist beder Direktionen få hembära Eders Kongl. Majestät sin djupa underdåniga tacksamhet derför att Eders Kongl. Majestät nådigt täckts velat höra Apotekaresocietetens Direktion i denna fråga, och derjemte beder Direktionen inför Eders Kongl. Majestät få uttrycka sin oförställda glädje och vördsamma erkänsla deröfver, att Komiterade så alvarligt behjertat apotekareyrkets behof och så ädelt uppfattat detsamma. Att Direktionen denna gång icke ansett sig böra draga nytta af de fördelar, som blifvit apotekareyrket föreslagna, ligger i sakens egen natur, som ingen torde kunna fullt fatta, hvilken icke dagligen rörer sig inom dess områden.

Med djupaste vördnad, trohet och nit,

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

Underdånigste, Tropligtigste Undersåter

J. BRACONIER.

WILHELM SEBARDT. ER. GUST. ÅMAN. AUG. BOBERG.

NUMA PETERSON. RUD. NORSELIUS.

E. A. Holmström.

Stockholm den 16 Mars 1874.

Landtmäteri-Styrelsen.

Underdånigt utlåtande.

Sedan vissa Kommitterade den 4 November 1873 afgifvit underdånigt betänkande och förslag, angående åtskilliga läroverks förening med Teknologiska Institutet och bildandet af en Teknisk Högskola, så har Eders Kongl. Maj:t den 31 nästpåföljde December befallt Landtmäteri-Styrelsen att öfver samma betänkande, i de delar som vederbör, inkomma med underdånigt utlåtande, hvilken nådiga befallning Styrelsen härmed får fullgöra.

Å sidan 2 omnämna Kommitterade, att de från vederbörande läroverk erhållit erforderliga upplysningar. Sådana hafva de äfven erhållit från Styrelsen i skrifvelse af den 11 Oktober 1872, hvarvid var bilagdt ett den 20 November 1871 afgifvet underdånigt utlåtande, hvilket innehåller utförliga upplysningar om landtmäteri-examens-väsendet i äldre och senare tider med hvad dertill hörer. Kommitterade uppgifva visserligen icke, att nu omförmälda eller andra till dem inkomna handlingar blifvit till Eders Kongl. Maj:t i underdånighet öfverlemnade; men Styrelsen antager likväl, att sådant skett samt åberopar i underdånighet ofvan nämnda skrifvelse och utlåtande, hvilka i det föreliggande betänkandet dels å sidorna 26—29 återgifvas i ett sammanhang, som icke är fritt för misstag och dels å sidorna 49, 50 antydas.

Styrelsen instämmer i Kommitterades underdåniga yttranden dels å sidan 50 om landtmäteriundervisningens förläggande till den föreslagna Tekniska Högskolan; dels å sidorna 70—72 om vilkoren för inträde vid samma skola; dels å sidan 79 om begränsning af kursen för Landtmäteri-Eleverne till högst ett års tid samt dels om allt annat, som särskildt angår nämnde Elevers undervisning, utom i följande afseenden.

Å sidan 80 föreslås ibland andra läroämnen, hvilka skulle ingå i »den ordinarie undervisningen» vid Högskolan: «5. Beskrifvande Geometri, första kursen, jemte öfningar i linear-ritning och modellers afbildning; 9 à 10 timmar i veckan, förnämligast ritning, under ett läsår, för alla elever, dock att Landtmäteri- och Skogs-eleverne endast ett mindre antal timmar deltaga i denna undervisning.» Styrelsen delar fullkomligt Kommitterades sist anförda mening. De hafva tillämpat

densamma i afseende på Skogseleverne sålunda, att dessa, enligt sidan 103, skulle sysselsättas med beskrifvande Geometri 10 timmar i veckan under allenast höstterminen det första undervisningsåret, men i afseende på Landtmäteri-Eleverne sålunda, att de, enligt tabellen å sidan 104, skulle sysselsättas med förenämnda läroämne 10 timmar i veckan under höstterminen och 5 timmar i veckan under vårterminen. Med afseende *dels* å Kommitterades förslag till så väl vilkor för inträde vid Högskolan som ock, efter vunnet inträde, (sidan 104.) Landtmäteri-Elevernes sysselsättning med en repetitionskurs i Elementar-matematik och med matematiska problemöfningar; — *dels* derå, att Rikets Ekonomiska Karteverk numera är definitift förlagdt under Chefen för Topografiska Kåren, hvars officerare skola verkställa den projektion och konstruktion af kartor, som vid nämnda karteverk erfordras, — samt *dels* den sanningen, att Landtmäteri-elev, hvilken — såsom orden lyda i 18 § 1 mom. nådiga Landtmäteri-Instruktionen den 6 Augusti 1864 — »förvärfvat säker och tillförlitlig kännedom af allt, hvad till Landtmäteriets praktiska utöfning hörer,» och hvarförutan han, enligt Kommitterades å sidan 72 rätteligen yttrade åsigt, icke skulle kunna vinna inträde vid Högskolan — ostridigt *kan*, utan annan kunskap i de matematiska läroämnena, än Aritmetik till och med Regula de tri, — färdigt och säkert verkställa ägors mätning å marken och deras indelning å karta, — är Styrelsen fullkomligt öfvertygad om, att den af Kommitterade föreslagna ifrågavarande tiden är mycket längre, än behofvet verkligen fordrar.

Styrelsen anser äfven, att den i tabellen å sidan 104 föreslagna undervisningstiden i frihandsteckning 5 timmar under höstterminen och 2½ timmar under vårterminen, desto hellre är allt för lång, som dylik teckning föga förekommer i landtmäteri-praktiken.

Styrelsen skulle emellertid, enär hon ingenting högre önskar, än att Landtmäteri-Eleverne måtte få lära så mycket som möjligt af allt det, som kan tjena till deras bildning och närmare eller fjärmare ingår uti samt kan vara nyttigt vid utöfningen af deras yrke, icke gjort nyss förestående anmärkningar, om hon icke jemväl vore fullkomligt öfvertygad om, att Landtmäteri-Eleverne, för att kunna blifva skickliga Landtmätare, behöfva använda längre tid på åtskilliga läroämnen, än Kommitterade föreslagit.

Sålunda tror Styrelsen *dels* att, hvilket dock icke i Kommitterades förslag skett, *någon tid*, om ock ej så mycken, som för Skogseleverne (sidorna 84 och 103), bort afses för Landtmäteri-Elevernes undervisning i Botanik (§ 18 mom. 3 punkten c i nådiga Landtmäteri-Instruktionen): — *dels* att i hög grad önskligt vore, att mera tid disponerades till undervisning uti icke allenast Agronomi, hvartill Kommitterade afsett blott 3 timmar i veckan, utan äfven författningskunskap, hvartill Komitterade afsett endast 1½ timma i veckan. I dessa läroämnen skola eljest Landtmäteri-Eleverne icke erhålla nöjaktig undervisning

och till följd deraf icke heller kunna, hvilket dock fordras i § 18 mom. 3 punkterna c och e af nådiga Landtmäteri-Instruktionen, dels bedöma särskilda jordarters beståndsdelar och alstringskraft samt huru de, i anseende till deras olika godhet kunna med hvarandra jemföras och utbytas, så att förekommande ägodelningar blifva rättvist och till största nytta för jordägare verkställda, och dels göra fullkomlig reda för Landtmäteri-författningarnes icke blott innehåll utan äfven rätta förstånd och mening samt dessa i förekommande skiftesfrågor riktigt tillämpa.

Kommitterade hafva, enligt Styrelsens mening, med rätta ansett dels å sidan 81, att till undervisningen i Geodesi skulle höra kart- och planritning samt praktiska öfningar på fältet, till hvilka äfven sysselsättning med afvägning och hvad dertill hörer torde få räknas, samt dels å sidorna 83, 91 och 104, att till undervisningen i Allmän Fysik borde höra praktiska »öfningar i justering af mätstänger, vigter m. m.» och Styrelsen föreställer sig, under åberopande af § 18 mom. 3 punkten a i nådiga Landtmäteri-Instruktionen, att med detta «m. m.» afses öfningar äfven i justering af alla slags, här i landet brukliga mått samt vägnings- och bränvinsprofnings-instrument.

Kommitterade hafva icke afsett någon tid för undervisning uti, hvad i § 18, mom. 3, punkten f af nådiga Landtmäteri-Instruktionen kallas »läran om fornlemningars kännetecken.» Den kunde dock inhemtas på jemförelsevis mycket kort tid och möjligen tillgodogöras af icke blott Landtmätare, utan äfven Civil- och Bergs-Ingeniörer samt Skogstjenstemän.

Slutligen anser sig Styrelsen böra anmärka, att, derest Landtmäteri-Elevernes undervisning och examinerande skulle blifva förlagda till den ifrågaställda Tekniska Högskolan, följden deraf måtte blifva förändring af § 2 punkten 3 samt § 18 i nu gällande nådiga Landtmäteri-Instruktion, till hvilken förändring Styrelsen framdeles torde få nåden afgifva underdånigt förslag.

LUDVIG B. FALKMAN.

H. Wetterström.

Stockholm i Rikets General-Landtmäteri-Kontor den 23 Februari 1874.

Kongl. Skogs-Styrelsen.

Underdånigste Memorial.

Genom nådig remiss den 31 December sistlidet år har Eders Kongl. Maj:t anbefallt Skogs-Styrelsen att efter vederbörandes hörande afgifva underdånigt utlåtande med anledning af Komiténs för tekniska undervisningens ordnande underdåniga betänkande och förslag, i hvad detsamma rörer den högre skogsundervisningens förläggande till en Teknisk Högskola. Till åtlydnad häraf har yttrande infordrats från Skogsinstitutets lärarekollegium, uti hvilket här bifogade yttrande Skogs-Styrelsen äfven för sin del instämmer, i följd hvaraf — om ock skogsundervisningen vid Högskolan, med vilkor likväl att åt de egentliga skogsämnena egnas mera tid, än som i Komiténs lektionstabell upptages, skulle kunna blifva jemngod med den, som under nuvarande förhållanden meddelas vid Skogsinstitutet, — Styrelsen dock anser sig böra uttrycka den åsigt, att ifrågavarande undervisningsgren vid en polyteknisk läroanstalt svårligen kan nå den utveckling, som vid ett sjelfständigt skogsläroverk.

Huru lärarekollegiet tänkt sig undervisningen ordnad med nu tillgängliga lärarekrafter har blifvit framstäldt uti kollegiets läroplan, som vid behof än ytterligare kan utbildas genom tillökning i anslag samt lärarepersonal. Och har Styrelsen vid denna plan ej annat att erinra, än dels att förslaget om antagande af elever endast hvart annat år icke synes lämpligt, då allt för betydlig tidspillan för inträdessökande derigenom skulle uppstå, och dels att den för lektor i naturhistoriska ämnena föreslagna bostadslägenhet med större fördel borde kunna användas för institutets samlingar, och denne lärare i stället tilldelas 500 R:dr högre aflöning.

Stockholm den 19 Februari 1874.

A. E. ROS.

C. A. Björkman.

Kongl. Skogs-Institutet.

STORMÄKTIGSTE ALLERNÅDIGSTE KONUNG!

I djupaste underdånighet får Skogs-Institutets Lärare-Kollegium härmed afgifva utlåtande i de delar af »Betänkande och förslag angående åtskilliga läroverks förening med Teknologiska Institutet och bildandet af en Teknisk Högskola,» som röra Skogs-Institutet och den högre skogsundervisningens förläggande till en sådan skola, jämte förslag till den högre skogsundervisningens ordnande vid Skogs-Institutet.

Som skogshushållningen onekligen är en af våra vigtigaste näringsgrenar, näst landtbruket den vigtigaste, och i den närmaste framtiden kommer att erhålla ännu större betydelse, i det att landets geognostiska bildning sätter en gräns för en betydligare utvidgning af den redan varande åker- och ängsmarken, men deremot lemnar en högst betydlig areal skogsmark, hvilken ytterligare kan ökas genom utdikning af ofruktbara mossar och myrar; och då det ligger såväl i den enskildes som i det allmännas intresse, att all absolut skogsmark göres skogbärande, så kan man ock antaga, att skogshushållningen inom den närmaste framtiden skall hos oss erhålla en knapt anad utveckling och med samma lemna en afkastning, som betydligt öfverstiger den, som nu erhålles från våra skogar. Skogshushållningens betydelse för vårt land ökas äfven derigenom, att vår vidlyftiga bergshandtering och flera andra näringar äro så godt som beroende af densammas utveckling. Under sådana förhållanden är det antagligt, att flere än hittills skola egna sig åt skogshushållningen, och är det då nödvändigt att den högre skogsundervisningen ordnas på ändamålsenligt sätt, så att landet må ega tillgång till duglige, teoretiskt och praktiskt

bildade skogsförvaltare såväl för skötseln af statens betydliga skogsdomäner som den enskildes skogar.

Den i fråga satta föreningen af läroverken till en Teknisk Högskola synes ej på tillfredsställande sätt lösa uppgiften att ordna den högre skogsundervisningen.

I de tyska stater, der skogshushållningen står högst, äfven så i Frankrike finnas sjelfständiga högre skogsläroverk, och har man derstädes ej ansett det lämpligt att sammanslå skogsläroverken med andra läroverk, oaktadt skogshushållningen för dessa land är af mindre vigt än hvad den är för oss. I några af de smärre tyska staterna äfven så i Schweitz har den högre skogsundervisningen af ekonomiska skäl förlagts till de Polytekniska Instituten, men till föga fromma för skogsundervisningen, hvilket bland annat tydligt framgår af det försvinnande ringa antal elever, som vid dessa läroverk studera skogshushållning, i jemförelse med antalet af dem, som besöka de sjelfständiga skogsläroverken. Så t. ex. besöktes sistlidne vårtermin skogsakademien i Münden af 80, i Tharand af omkring 30 och i Eisenach af 34 elever, hvaremot, om vi ej missminna oss, Polytekniska Institutet i Braunschweig hade 2 elever i den forstliga fackskolan att uppvisa. Dylika fakta hämtade från land, hvarest öppen konkurrens mellan skogsläroverken existerar, torde ej böra lemnas utan afseende. Också synes allmänna åsigten bland praktiska forstmän i Tyskland vara den, att ett skogsläroverk måste vara sjelfständigt, för att rätt uppfylla sitt ändamål. Till och med skogsundervisningens förening med undervisningen i landtbruk, hvilka tvänne näringar sinsemellan hafva de naturligaste samband, har befunnits olämplig, hvarför ock helt nyligen från då varande Forst- och Landtbruks-Akademien i Tharand undervisningen i landtbruk förflyttades till universitetet, och Tharand blef ett sjelfständigt skogsläroverk. Den sjelfständiga Forstakademien i Münden grundades endast för omkring 5 år tillbaka, sedan frågan om skogsundervisningens förenande med universiteten eller Polytekniska högskolorna länge varit ventilerad.

Och så äro åsigterna i ett land, der en större del af undervisningen i hjelpvetenskaperna, isynnerhet naturlära, omfattar hvad som i vårt land, men ej i Tyskland, ingår i elementära skolundervisningen, hvarföre, då nyttan af en Polyteknisk Högskola måste ökas i den mon undervisningen kan blifva gemensam för en större del af de olika facken, men allt mer och mer minskas, så snart undervisningen genast får en speciel riktning för hvarje fack, den tekniska högskolan bättre måtte uppfylla sitt ändamål i Tyskland än i Sverige.

Hvad nu den föreslagna föreningen af Skogs- och Teknologiska Instituten angår, hafva de Komitterade hufvudsakligen anfört följande grunder för den ifrågasatta sammanslagningen:

»att den undervisning, som vid Teknologiska Institutet meddelas i Fysik, Kemi, Mineralogi och Geognosi, äfvensom i praktisk Geometri och Ritkonst, bör åtminstone till en stor del vara ganska gagnelig för skogseleverne;

hvad sjelfva undervisningen beträffar, skulle skogseleverne, gemensamt med andra lärjungar, kunna vid den tekniska högskolan erhålla undervisning i vissa delar af Matematiken, vidare i Fysik, Kemi, Mineralogi och Geognosi, i en del af Mekaniska teknologin och i ritning, äfvensom i Agronomi;

den vida större delen af Sveriges skogar är enskildes egendom, vidsträckta skogsområden tillhöra jernbruk, sågverk eller andra enskilda industriela anläggningar och förvaltas af dessas disponenter. Det måste då vara af stor betydenhet för landet, att skogsundervisningen göres lätt tillgänglig för blifvande industri-idkare.»

Skogshushållningsläran hvilar visserligen ytterst på Matematik och Naturvetenskap; men har under tidernas längd utvecklat sig till en sjelfständig vetenskap, i det den till godo gjort sig rönen inom dessa vetenskaper, hvilka numera endast kunna betraktas såsom förberedande ämnen till den egentliga skogshushållningsläran; ehuru Botanik och Växtfysiologi samt Entomologi och till en del läran om vissa för skogarne skadliga och nyttiga däggdjur och foglar kunna till en viss grad betraktas som hufvudämnen.

Enligt det upprättade förslaget till plan för undervisningen vid den tekniska högskolan skulle skogseleverne under första året i medeltal sysselsättas 7½ timmar i veckan med skogshushållning, 6 timmar med skogsindelningsarbete, 3 timmar med Botanik och 19¼ timmar med öfriga biämnen. Under andra läsåret skulle i medeltal i hvarje vecka 3¾ timmar användas till skogshushållning, 9 timmar till skogsindelningsarbete, 3 timmar till Zoologi och 14¾ timmar till öfriga biämnen.

Således har i följd af sträfvandet att till så stor utsträckning som möjligt göra undervisningen gemensam med de andra fackskolornas, största delen af lärotiden anslagits till inhämtandet af de mindre vigtiga biämnena eller de ämnen, som enligt Komiterades åsigt »åtminstone böra till en stor del vara ganska gagneliga för skogseleverne.»

Det kan ej förnekas, att inhämtandet af större kunskaper i dessa ämnen likasom i alla öfriga grenar af vetande kan vara ganska gagneligt för eleverne; men om dessa ämnen, såsom enligt förslaget blir fallet, inhämtas på bekostnad af hufvudämnena eller de ämnen, om hvilka skogseleven för sin blifvande verksamhet bör hafva grundlig kunskap, så kan gagneligheten deraf med skäl sättas i fråga. De ämnen, som vid den Tekniska Högskolan kunde vara gemensamma för skogseleverne och de öfrige eleverne äro egentligen endast Kemi, Fysik, Mineralogi, Geognosi, Agronomi och Nationalekonomi. Men skogseleverne kunna

ej, såvida ej lärotiden skall förlängas, och behöfva ej heller för sin blifvande verksamhet läsa så stora kurser i dessa ämnen, som äro behöfliga för de öfrige eleverne. Således försvinner ett af hufvudskälen för sammanslagningen. Den matematiska kursen kan ej blifva gemensam, ty det kunskapsmått i detta ämne, som eleven eger redan vid inträdet är i det närmaste tillräckligt och behöfver under lärotiden endast tillämpas på skogshushållningen. Komiténs antagande, att »det vilkor, som Teknologiska Institutets Styrelse ansett betinga fördelen af de båda läroverkens förening, nämligen gemensamheten i undervisning, således verkligen kan blifva i väsendtlig mon uppfyldt,» synes derföre med fog kunna bestridas.

För bergs- och landtmäterieleverne vore det onekligen nyttigt om skogsundervisningen vore förlagd till den Tekniska Högskolan, men som dessa elever endast kunna egna en obetydlig tid åt inhämtandet af skogshushållningsläran, synes det ej vara skäl uti, att den högre skogsundervisningen för deras skull förfelas, hvilket sannolikt blefve följden om den föreslagna föreningen af läroverken komme till stånd. Undervisningen i skogshushållning för dessa elever kunde med tillräcklig noggrannhet ombesörjas af en extra lärare, hvilken torde kunna erhållas bland någon af de yngre tjenstemännen i Skogs-Styrelsen.

Äfven om den föreslagna föreningen verkställdes kunde bergseleverne ej inhämta tillräcklig kännedom i skogshushållningen för att förvalta större skogar, hvilket Komiterade förutsätta. Med den arbetsfördelning, som en stor industri kräfver, vore det ej heller lämpligt, att disponenten öfver en större bruksegendom i detalj skötte skogshushållningen, äfven om han vore fullt kompetent dertill.

Fördelarne af den i fråga satta föreningen af Skogs-Institutet med en Teknisk Högskola, synas således vara högst obetydliga, då deremot många och stora olägenheter skulle blifva en följd deraf, af hvilka endast följande må anföras:

vid den Tekniska Högskolan, hvars öfriga fackskolor hafva föga verkligen gemensamt med skogsskolan, skulle skogshushållningsläran i följd af högskolans organisation blifva en underordnad lärogren, liksom förhållandet är vid de utländska Polytekniska Instituten; och en sådan gren undertryckes alltid mer eller mindre och för ett tynande lif, ett förhållande, hvarom de utländska Polytekniska högskolornas skogsafdelningar nogsamt bära vittne;

vid den blifvande högskolan saknas plats för trädskolor och frösängar, och det är ej på långt när detsamma att hafva dessa aflägsna från läroverket som att hafva dem ständigt att tillgå; dessutom är det af stor vigt, att läraren i skogshushållning bor vid elevernes experimentalfält, så att han dagligen kan öfvervaka trädskolornas och planteringarnes skötsel samt anställa en mängd komparativa kulturförsök och undersökningar, ty skogshushållningen har hos oss redan nått en sådan utveckling, att hon ej längre nöjer sig med antaganden

stödda på utländsk, utan oafvisligen fordrar inhemsk erfarenhet, på hvilken hon vidare kan bygga och utvecklas;

vid den tekniska högskolan skulle inom kort utrymme saknas för samlingar, som äro nödvändiga för en tidsenlig skogsundervisning, de samlingar, som redan nu finnas vid Skogs-Institutet, upptaga ej obetydlig plats, oaktadt de ännu äro högst ofullständiga, de morphologiska och tekniska samlingarne fordra stort utrymme, synnerligast som de behöfva betydligt förökas, samma förhållande eger rum med de samlingar, som måste anskaffas för att åskådliggöra insekters och parasit-svampars härjningar på skogsträden. Att den tekniska högskolan är belägen i grannskapet af statens rika samlingar, ersätter ej bristen af egna sådana, ty statens samlingar äro allt för vidlyftiga och ej så ordnade, att skogseleven kan få en öfverblick af de insekter och öfriga djur, som för honom äro vigtiga att känna;

den för skogshushållnings utbildning på inhemsk erfarenhet så nyttiga samverkan, som nu eger rum mellan Skogs-Styrelsen, Skogs-Institutet och de förvaltande skogstjenstemännen i landsorten, skulle till största delen upphäfvas genom den föreslagna föreningen af läroverken, hvarjämte det ej synes välbetänkt att alldeles upphäfva det öfverinseende, som Skogs-Styrelsen nu utöfvar öfver det läroverk, der skogstjenstemännen skola erhålla sin fack-bildning.

Komiterade yttra i sitt betänkande, att om den föreslagna föreningen af läroverken bifalles, så skall åtminstone en undervisning kunna meddelas, som blir jämngod med den, som nu meddelas vid Skogs-Institutet. Detta kan till en viss del ej förnekas, ty genom de inskränkningar i lärarekrafter, som under de senare åren egt rum, i följd af de olika förslag, som framstälts till ordnande af den högre skogsundervisningen, har undervisningen vid Skogs-Institutet ej kunnat utföras på fullt tillfredsställande sätt. Men då undervisningen vid Skogs-Institutet anses vara och verkligen är ofullständig, så är det ej tillfyllest att undervisningen för skogseleverne vid den tekniska högskolan blir jämngod med den ofullständiga undervisning, som nu meddelas, utan måste undervisningen, så vida sammanslagningen bör ega rum, blifva så fullständig som behofvet verkligen kräfver; men att detta mål ej vinnes genom sammanslagningen af läroverken är redan visadt. Onekligen är den högre skogsundervisningen i behof af en väsendtlig utvidgning; men derför tycks man ej behöfva gå från det gamla systemet, hvilket, så ofullständig tillämpningen deraf än varit, dock åstadkommit mycket godt, hvarom vår dugliga skogstjenstemannacorps och dess arbeten bäst bära vittne.

Det nu varande Skogs-Institutet har tillräckligt utrymme för undervisningen, för rikhaltiga samlingar och för bostad åt tvänne lärare och en planteringsvaktare. Vid Institutet finnes dessutom skjut-paviljong och skottbana för elevernes målskjutningar samt en mängd frösängar och trädskolor med om-

vexlande jordmon och läge; i Skogs-Institutets park förekomma alla inhemska träd- och buskarter, jämte de flesta utländska trädslag, som hafva någon betydelse för den svenska skogshushållningen; i den angränsande Laboratoriehagen äro planteringar utförda och förarbeten vidtagna för åstadkommandet af en skogs-botanisk trädgård. Få lägenheter kunna inom så litet område förena bättre passande och mera omväxlande mark till plantskolor och till skogsvetenskapliga försöks anställande, än hvad fallet är med den jordrymd, som nu disponeras af Skogs-Institutet.

Vid Skogs-Institutet finnas således för handen alla yttre förhållanden som äro nödvändiga för ett väl ordnadt skogsläroverk. Återstår då att tillse, hvad som ytterligare erfordras, för att undervisningen skall kunna ordnas på ett för våra förhållanden fullt tillfredsställande sätt.

Direktören undervisar för närvarande under 20 timmar i veckan uti Skogsindelning och Skogsindelnings-arbete, Skogs-skötsel och Skogsteknologi.

Direktören bör fortfarande undervisa i dessa ämnen; men hans undervisningsskyldighet inskränkas till 17 timmar i veckan, dels på det att eleverne må få använda den sålunda vunna tiden på andra ämnen, dels för att Direktören må hinna följa med i den ganska vidlyftiga skogsliteraturen. Men som de hittills anslagna 20 timmarne i veckan visat sig behöfliga för undervisningen i den egentliga skogshushållningen, så bör inskränkning i undervisningstiden endast ega rum af de timmar, som användts till skogsinledningsarbete, och eleverne i stället åläggas att utföra en del af dessa arbeten hemma hos sig, hvilket mycket väl låter sig göra.

Lektorn i de Naturvetenskapliga ämnena undervisar för närvarande uti Botanik, Växtfysiologi och Växtgeografi, läran om klimat och jordmon, läran om för skogarne skadliga och nyttiga foglar, däggdjur och insekter samt i jagt och skjutkonst. Hans undervisningstid är 4 timmar i veckan, men har ofta måst utsträckas till 6 timmar.

Dessa ämnen, synnerligast de som omfatta Botanik och Entomologi, äro af största vigt för skogshushållningen, nästan lika berättigade med de egentliga skogsämnena. En af de största bristerna i Skogs-Institutets nu varande organisation är, att alt för knapp tid varit anslagen för inhämtandet af dessa ytterst vigtiga ämnen.

Lektorn i de Naturvetenskapliga ämnena bör fortfarande föreläsa samma ämnen som hittills, men 8 timmar i veckan anslås dertill i stället för 4 timmar. För vården och utbildandet af den redan under anläggning varande Skogsbotaniska trädgården och för skogsvetenskapliga försöks anställande bör han liksom Direktören få bostad vid Institutet.

Lektorn i Matematik undervisar under 4 timmar i veckan uti ren och tillämpad Matematik samt uti kartritning. Med den underbyggnad i Matematik, som

eleverne måste ega för att vinna inträde vid Institutet, behöfver undervisningen i detta ämne endast omfatta en repetitions-kurs i Elementar-Matematiken samt dennas tillämpning på skogshushållningen jämte något beskrifvande Geometri.

Lektorn i Matematik skulle fortfarande undervisa i dessa ämnen samt i Naturlära, omfattande en repetitionskurs i real-liniens undervisning i Kemi och Fysik samt i Byggnadskonst tillämpad på skogshushållningen jämte i Landtmätning, Nivellering och Kartritning. Hans undervisningstid skulle vara 6 timmar i veckan.

Dessa förut uppräknade Lärare: Direktören och tvenne Lektorer böra uppföras på ordinarie stat; dessutom bör undervisningen i följande ämnen upprätthållas af en extra Lärare, nämligen:

En extra lärare undervisar under 3 timmar i veckan uti Författningskunskap, National-ekonomi och Tjensteexpedition.

Emedan elever antagits hvarje vår, och lärarekrafterna varit för ringa för att undervisningen skulle kunnat ordnas i tvänne afdelningar, har en stor olägenhet uppstått, hvilken utan synnerligt men kan undanrödjas derigenom, att elever endast antagas hvart annat år. Om med betydligt ökadt tillopp af inträdessökande antagning anses böra ske årligen, måste lärarekraften ökas.

Angående begagnandet af byggningen vid Skogs-Institutet torde för närmaste framtiden 5 rum och tambur i nedre våningen anslås till lärosalar och förvaringsrum för Institutets samlingar samt återstående 3:ne rum och kök anslås till bostad åt Lektorn i de Naturvetenskapliga ämnena. I öfre våningen torde fortfarande 1 rum och kök upplåtas åt Planteringsvaktaren samt 5 rum och kök åt Direktören, och de återstående 2:ne rummen användas till Bibliotek och förvaringsrum för de Mineralogiska samlingarne. Således skulle 7 rum och tambur användas till lärosalar och förvaringsrum för samlingarne.

Förslag till Skogsundervisningens ordnande vid Skogs-Institutet:

Inträdesfordringar: de samma som de för närvarande gällande, men med den skillnad, att inträde blott eger rum hvart annat år.

Undervisningen: fördelad på tvänne år, enligt följande plan:

Första året.

Höst-terminen	timmar i veckan	Vår-terminen	timmar i veckan
Skogs-skötsel (afverkning och kultur)	6	Skogs-skötsel (skogsvård)	6
Skogsindelnings-arbete	11	Skogsindelnings-arbete	11
Växtfysiologi, äfven omfattande trädens tekniska egenskaper	4	Klimat- och jordmånslära	3
Botanik och Växtgeografi	4	Ornithologi	4
Repetitionskurs i Elementar-Matematik	2	Skjutöfningar	1
D:o i Naturlära	2	Skogs-Matematik	2
Kartritning	2	Beskrifvande Geometri	2
Författningar	2	Kartritning	2
Nationalekonomi	1	Författningar	2
Summa timmar	34	National-ekonomi	1
			34

Andra året.

Höst-terminen	timmar i veckan	Vår-terminen	timmar i veckan
Skogsindelning	6	Skogsteknologi	6
Skogsindelnings-arbete	11	Skogsinlednings-arbete	11
Mastologi	4	Entomologi	4
Entomologi	4	Jagtkunskap och skjutöfningar	4
Skogsmatematik	2	Skogsmatematik	2
Beskrifvande Geometri	2	Byggnadskonst med afseende på skogsväsendet	2
Praktisk Geometri (Nivellering och landtmätning) och kartritning	2	Kartritning	2
Tjensteexpedition	2	Tjensteexpedition	2
National-ekonomi	1	National-ekonomi	1
Summa timmar	34		34

Dessutom exkursioner under såväl första som andra året.

Undervisningen vid Skogs-Institutet bestrides af:

En Direktör, undervisar 17 timmar i veckan uti Skogsindelning och Skogsindelntngsarbete, Skogsskötsel och Skogsteknologi samt såsom

inledning till berörda kunskapsgrenar, i det hufvudsakliga af Skogsstatistik och historia jemte den skogsvetenskapliga litteraturen, åtnjuter boställsvåning vid Institutet och vedbrand samt lön.....	4,000.	
En Lektor i Naturvetenskap, undervisar 8 timmar i veckan uti Botanik, Växtfysiologi och Växtgeografi, Geologi, Entomologi, Mastologi, Ornithologi, Jagtkunskap och Skjutkonst, åtnjuter bostad och vedbrand vid Institutet samt.....	2,000.	
En Lektor i Matematik, undervisar 6 timmar i veckan uti Elementar-Matematik, Skogsmatematik, Beskrifvande Geometri, Praktisk Geometri, Byggnadskonst tillämpad på skogshushållningen, Naturlära och Kartritning, åtnjuter i lön	2,000.	
En extra Lärare, undervisar i Författningskunskap, Nationalekonomi och Tjensteexpedition, åtnjuter i arvode.....	800.	8,800.
De praktiska öfningarne ordnas på i hufvudsak samma sätt, som de nu äro ordnade, dertill anslås		3,000.
Till expenser, underhåll och Skogsvetenskapliga försöks anställande erfordras.....		3,000.
Till arrende-afgifter för Instituts-lägenheten och Laboratoriehagen erfordras		900.
Till Stipendier		1,000.
Till aflöning åt en Planteringsvaktare, utom bostad och vedbrand		650.
Summa Rdr Rmt		17,350.

Enligt komiterades förslag skulle kostnaden för Skogsundervisningen vid den tekniska högskolan uppgå till ..... 13,000.

Men deruti äro ej inräknade följande utgifter, hvilka måste tilläggas kostnaden för skogsundervisningen, nämligen:

Arrendeafgift för en lägenhet till experimentalfält	600.
Skötsel och underhåll af experimentalfältet	600.
Aflöning åt en Planteringsvaktare	650.
Uppförande af bostad åt Planteringsvaktaren vid experimentalfältet 6000 Rdr Rmt, 5 proc. ränta derå	300.
Inköp af böcker, instrumenter och samlingar, särskildt behöfliga för skogsundervisningen	600.
Arvode åt tvänne Assistenter under de praktiska öfningarne.....	600.

Aflöningen åt Lektorn i skogshushållning är af komiterade endast upptagen till 2,000 Rdr. Men sannolikt vill ingen duglig skogshus-

Transport	16,350.

hållare egna sig åt den ansvarsfulla lärarebefattningen i skogshushållning för så liten aflöning, synnerligast som hans tid blir så upptagen, att han ej kan räkna på några biförtjenster inom sitt fack. Lektorns i Skogshushållning lön måste derför sannolikt höjas med ..... 1,500.

Lönen åt Lektorn i Naturvetenskap måste af samma skäl höjas med 500.

Summa Rdr Rmt 18,350.

Kostnaden för undervisningen i Skogshushållning vid den tekniska högskolan skulle således lågt beräknad uppgå till 18,350 Rdr Rmt.

Enligt det underdåniga förslag, som lärarekollegiet anfört uppgå utgifterna till 17,350 Rdr Rmt; men derifrån afgå de medel, som inflyta för fiske och höslåtter vid Institutet samt för försäljning af plantor och ungträd från trädskolorna; dessa medel kunna med den utvidgning af plant- och trädskolorna som är afsedd beräknas till 750 Rdr. Och skulle således kostnaden för den högre skogsundervisningens ordnande vid Skogs-Institutet uppgå till 16,600 Rdr Rmt; eller blifva 1,750 Rdr billigare än vid den tekniska högskolan och derjämte mera öfverensstämmande med hvad det verkliga behofvet kräfver.

I den föreslagna staten för Skogs-Institutet är ej upptagen någon aflöning åt Assistenter under de praktiska öfningarne, emedan Skogs-Institutet fortfarande anses kunna förtjena så mycket på mätningar och skogsindelningar, att det kan aflöna Assistenterne med denna förtjenst. Deremot torde detta icke kunna blifva fallet vid den tekniska högskolan, ej häller kan någon försäljning af plantor, från de blifvande plantsängarna, på lång tid komma i fråga.

Med underdånig vördnad, trohet och nit

Eders Kongl. Maj:ts

tropligtigste tjenare och undersåtar

C. HOLMERS.

AUG. EMIL HOLMGREN. ALF BJÖRKMAN. J. MEVES.

Stockholm den 31 Januari 1874.

Kongl. Akademien för de Fria Konsterna.

Underdånigste memorial.

Eders Kongl. Maj:t har genom nådig remiss täckts anbefalla Akademien för de fria konsterna att, öfver de delar, som röra Akademien uti ett af dertill utsedde Kommitterade afgifvet betänkande angående åtskilliga läroverks förening med Teknologiska Institutet, inkomma med underdånigt utlåtande; och får till åtlydnad af den nådiga befallningen Akademien underdånigst anföra följande:

Bland de till sammandragning i en teknisk högskola ifrågasatta läroverken: Teknologiska Institutet, Krigshögskolan, Skogsinstitutet, Farmaceutiska Institutet och undervisningen för landtmätare, finnas två, nemligen Teknologiska Institutet och Krigshögskolan, i hvilkas läroämnen äfven hus- och byggnadskonst ingår. Kommitterade, som anse att i den tillämnade tekniska högskolan mera uppmärksamhet än hvad hittills skett bör egnas åt nämnda vidtomfattande och allmännyttiga fack, uppställa för detsamma en kurs enligt mönstren från polytekniska läroanstalter utomlands, och motivera dennas nödvändighet bland annat genom att framhålla *ofullständigheten af undervisningen vid akademiens byggnadsskola*, hvilken förnämligast afser den *konstnärligt* arkitektoniska riktningen, men icke fordrar af ej heller bibringar lärjungarne kunskap i högre matematik, fysik, kemi m. m., hvadan det tekniska af byggnadsyrket der blifver i mindre mon tillgodosedt. Denna uppgift styrkes genom anförande af bestämmelserna för inträde jemte kurstabeller i byggnadsskolan, och dessa ådagalägga i arkitekternas uppfostran brister, hvilka Kommitterade anse nödvändigt att fylla. Sant är att bildningen inom skolan ej går längre än hvad erforderligt kan vara såsom grund för ytterligare studier hos dem, som dertill hafva fallenhet och tillfälle, eller, hvilket stundom inträffat och inträffar, såsom en för yrkets

utöfvande egnad tillämpning af hvad lärjungen förut vid andra läroverk inhämtat i matematik, mekanik, fysik, mineralogi m. m., men under hittills rådande förhållanden har den akademiska kursen, med undantag af formlära, icke kunnat sträckas längre och lärer svårligen, utan att der sökes ett annat mål än det som från början varit med inrättningen afsedt, nemligen i första rummet konstnärsbildning, våga söka inträde på vidsträktare område.

Då kursen i byggnadsskolan omordnades år 1842, afsåg den nödig undervisning egentligen för dem hvilka ämnade vinna burskap inom det dåvarande byggmästareskrået, men vid arkitekter fästes ej särskildt afseende, emedan dessas användande såsom blott byggnadsförslag uppgörande och utförandet kontrollerande och ledande konstnärer ännu den tiden sällan ifrågakom. Den nya ordningen jemte tilltagande byggnadsverksamhet vållade starkt tillopp, men flertalet elever slutade så snart de arbetat sig till det för yrkesutöfningen nödvändiga betyget om godkända kunskaper. Andra deremot som åtnjutit undervisning i Teknologiska Institutet eller annorstädes fått begrepp om och lust för allvarsamma studier, fortsatte arbetet i de högre skolorna för ornaments- och byggnadskomposition, begagnade sommartiden till inhemtande af praktisk erfarenhet, och sökte med åren allt oftare sin bana ej såsom handtverksmästare, utan i konstnärlig riktning, såsom arkitekter ej blott i hemmet utan ock utomlands. Efter år 1864 då näringsfriheten blifvit rådande och hvar och en fått rättighet att blott på grund af tilltagsenhet, utan teoretiska eller praktiska studier, uppträda såsom byggmästare och arkitekt, har det stora antalet arbetare, som förr trängde sig till akademien uteblifvit, och de, som numera anmäla sig, göra det af fallenhet efter slutad kurs vid slöjdskolorna, vid elementarläroverken eller ock, ehuru mera sällan, kommande från Teknologiska Institutet.

Beträffande kursens omfattning, är denna visserligen inskränkt till ett antal ämnen vida mindre än det som vid tekniska läroanstalter meddelas, men för dem, som hafva arbetshåg och förmåga, går den dock längre än hvad undervisningsschemat antyder. Beskrifvande geometri med dess afdelningar läres tillräckligen fullständigt och afslutas ofta på en termin, enär de inträdande förut genomgått ämnet eller en del deraf; samtidigt läses första kursen af byggnadsläran enligt von Rothsteins deröfver utgifna bok, men utom hvad denna innehåller tillökas årligen hvarje af de fyra kurserna med föreläsningar öfver nyare rön, så att t. ex. den som athandlar hållfasthet m. m. vidgats med ungefär 100 skrifna ark. Dessa studier jemte de i ornamentsskolan, inhämtande af kunskap om utförda byggnadsverk från äldre och nyare tid samt arkitekturritning upptaga elevernas hela tid för beredande till uppflyttning i den högre eller kompositionsklassen. I dennas två afdelningar, efter det lärokurserna blifvit i den nedre afslutade, och egentligen först då, börjar arbetet med sam-

mansättande af byggnadsprojekt och fortgår ej blott under de i lektionsschemat synliga 4, utan 50 à 70 timmar i veckan samt med tidtals daglig, ehuru blott 4 timmars obligatorisk tillsyn af läraren.

Sålunda bedrifvas öfningarne från den 1 Oktober till den 1 April, och det öfriga af året behöfva lärjungarne ej blott till förvärfvande af insigt i och vana vid yrkets praktik utan ock för att medelst sommararbetet bereda sig möjlighet att fortsätta i skolan under vintern, enär de, med ytterst sällsporda undantag, äro medellösa. Och så svår är arkitekturens formlära att, ehuru vid kompositionsöfningarne blott en riktning, den på antiken grundade, hufvudsakligen följes, i dels utkast, fordrande en eller två dagar, dels större sammansättningar, i hvilka lärjungen måste redogöra för hvarje enskildhet, erfordrar den högre byggnadsskolans någorlunda tillfyllestgörande genomgående minst 4, ända till 6 halfårsterminer.

De efter en sådan kurs utskrifna eleverna afgå visserligen icke med ingeniörskunskaper, men de äro mogna till uppträdande i täflingar på arkitekturens område och hafva vid åtskilliga tillfällen fått ådagalägga detta så väl inom som utom fäderneslandet. Derjemte hafva de vanligtvis förmåga att fullt nöjaktigt anordna och sköta byggnadsarbeten, enär de under elevtiden, med andras öfvertillsyn eller ock på egen hand gifvit ritningar till byggnader och utfört sådana. Det har äfven visat sig att krafter icke felas, då de tagas i anspråk, och oaktadt den hårda striden mot misstroende från allmänhetens sida — ett arf från detta århundradets början — oskickligt arbetsfolk, dåliga materialier, ringa tillgångar på byggnadsanslag, ojemn sysselsättning och knapp aflöning, har dock blifvit erkändt att arkitekterne, i hvad på dem kunnat ankomma, bragt byggnadsväsendet betydligt framåt, hvarför ock deras ställning under de senare åren förbättrats. Bland bevisen på detta erkännande torde få i underdånighet nämnas att byggnadskonst studerande Finnar, hvilka förr gingo endast till Tysklands skolor, på senare tid hemtat undervisning äfven härifrån och att sålunda 5 byggmästare och 6 arkitekter återvändt till hemlandet, der de med vunnet förtroende utöfva yrket i Statens tjenst så väl som enskildt och förvärfvat anseende åt den skola, hvarifrån de utgått.

När nu i betraktande tages, att härvarande arkitekters verksamhet motsvarat de fordringar, hvilka med hänseende till byggnadsförhållanderne i öfrigt och oaktadt det af Kommitterade anförda ringa omfånget af deras studier, hittills blifvit på dem ställda samt att byggnadsyrkets höjande till och vidmagthållande såsom skön konst, enligt Eders Kongl. Maj:ts nådiga stadgar för akademien är den egentliga uppgiften i arkitekturskolan; och då mångårig erfarenhet visat huru ihärdigt och långvarigt arbete inom denna skola fordras för att i ett land der de mägtigt tilltalande och lärorika exemplen af utförda sköna verk från äldre tid nästan saknas och måste ersättas genom föreläsningar, svårt förvärfvad

vana vid rätt studium af planchverk samt trägen handledning af lärare; vore det knappast önskvärdt, att till den nuvarande kursen lades nya ämnen, och detta så mycket mindre som en i utöfningen af sin konst stadd arkitekt, hvarken här eller i andra länder har tid att egna sig åt vetenskapliga beräkningar, utan måste, der sådana ifrågakomma, taga biträde af fackmän, hvilka derinom hafva sitt egentliga arbetsfält. Sådant är ock nödvändigt, enär de praktiska göromålen, det mycken tid fordrande formstudiet och det sällan förekommande behofvet af vidlyftiga kalkyler ej medgifva åt arkitekten den jemna öfning utan hvilken säkerheten hos de flesta går förlorad. Enligt akademiens underdåniga mening och derest Eders Kongl. Maj:t täckes nådigt upptaga att densamma här uttalas, vore det således en vinst för det allmänna om, utan sammanblandning af ingeniörens och arkitektens yrken, den vetenskapliga underbyggnad, hvarå tiden alltmer ställer anspråk, och hvilken vore äfven för sistnämnde yrkesmän i hög grad önskvärd, kunde af dem, som dertill hafva lust, förmåga och ekonomisk möjlighet förvärfvas på sätt Kommitterade föreslagit; och det är intet tvifvel underkastadt, derest lärjungar finnas, hvilka efter uti den ifrågasatta Polytekniska skolan genomgången kurs skulle vilja egna någon ytterligare möda åt specialstudier i arkitektur för att sedan utöfva denna konstgren, att ju densamma skulle med sådana utöfvare vinna särdeles kraftigt stöd. Men äfven utan ett sådant fortsatt studerande skulle de som genomgått Pylytekniska skolans byggnadsafdelning verka gagneligt inom landet derigenom att de, åt alla håll spridda, säkerligen komme att undantränga en mängd groft okunniga, sig byggmästare och arkitekter kallande personer, hvilka äro af högst skadligt inflytande på landsorterna och sedan lång tid tillbaka, särdeles genom oförsynt vrängande af landtkyrkornas former och konstruktion, i betydlig mon bidragit att bringa smälek öfver byggnadsyrkets mera berättigade idkare.

Slutligen får akademien underdånigst med afseende å så väl den gamla som den tillämnade nya bildningsanstalten för arkitekter samt i följd af Komiterades yttrande om otillräckligheten i våra dagar af handlaget och den personliga erfarenheten uti, bland annat, byggnadskonsten anföra, att inga studier inom ett praktiskt yrke motsvara ändamålet tillräckligen, derest tillfällen ej gifvas för deras utöfning, och inom arkitekturen måste just denna utöfning vara det lifgifvande elementet. Skolor kunna endast dana arkitektämnen, byggandet ensamt förmår utveckla dessa. Sålunda hafva industriella företag i många rigtningar framkallat de erforderliga verkställande krafterna och kommit ingeniörsvetenskapen att uppblomstra äfven i fäderneslandet. Först sedan dessa företag burit ymnig frukt genom att hos nationen hopa rikedom, kan den egentliga arkitekturen uppträda, och då gäller det att icke, såsom dock oftast sker om en konstgren blifvit förbisedd, vanvårdad eller nedtryckt till öfning af blott det alldagliga, behöfva anlita främmande hjelp.

Att så vidt möjligt är och till framtida undvikande häraf, hålla arkitekturen uppöfver de medelmåttiga tillgångarnes och stundens fordringar, torde således under Eders Kongl. Maj:ts nådiga hägn böra förblifva det högsta målet för akademiens åliggande med hänsyn till studierna inom dess byggnadsskola, och lära dessa studier, då ett sådant mål ernås, icke med skäl kunna kallas otillräckliga.

Stockholm den 28 Februari 1874.

F. L. von DARDEL.

F. W. Scholander.

STORMÄGTIGSTE, ALLERNÅDIGSTE KONUNG!

Vid afgifvande af det underdåniga utlåtande, Eders Kongl. Maj:t, genom remiss den 18 nästlidne April, täckts i Nåder från Bruks-Societeten infordra, i anledning af serskilde kommitterades underdåniga betänkande och förslag, angående åtskilliga läroverks förening med Teknologiska Institutet och bildandet af en Teknisk Högskola, har Bruks-Societeten, utan att ingå i bedömande af förslaget i sin helhet, ansett sig endast böra till granskning upptaga och meddela yttrande öfver den del deraf, som afser fackskolan för bergsundervisningen: hvarvid Bruks-Societeten funnit anledning göra följande framställningar.

Genom de för Teknologiska Institutet den 22 Mars 1867 utfärdade Nådiga Stadgar är Bruks-Societeten berättigad, att af de 6 Ledamöter, som jemte en af Kongl. Maj:t utsedd Ordförande utgöra Institutets Styrelse, välja 2:ne, hvarförutan Bergsskolans Föreståndare, hvilken det tillkommer att utöfva den speciella ledningen af denna fackskolas verksamhet och att i enlighet med Styrelsens föreskrifter anordna och öfvervaka såväl elevernas praktiska öfningar i bergsmekanik, hyttkonst och grufvetenskap, som deras resor i landsorterna, har säte och stämma i Styrelsen vid den honom åliggande föredragning af alla frågor, som nämnde öfningar och resor angå.

Enligt kommitterades förslag skulle den ifrågasatta Högskolans Styrelse komma att bestå af en utaf Kongl. Maj:t bland Högskolans ordinarie lärare utsedd Ordförande och af 6 Ledamöter, deraf bemälde lärare skulle ega att samfäldt ibland sig utse 5, af hvilka 1 borde väljas för matematik och fysik, 1 för mekaniken och dess tillämpningar, 1 för allmän och tillämpad kemi, 1

för byggnadskonst samt 1 för skogshushållning och landtmäteri. Endast valet af den 6:te ledamoten, hvilken skulle representera bergsvetenskapens olika grenar, har blifvit förbehållet Jernkontorets Fullmägtige, dock, såsom af förslaget synes framgå, med den begränsning, att äfven detta val borde ega rum inom Högskolans ordinarie lärarepersonal.

Bruks-Societeten har icke kunnat förbise, att det sålunda föreslagna sättet för bildande af den Tekniska Högskolans Styrelse skulle komma att leda till väsendtlig inskränkning i den rätt att bestämma om bergsundervisningens anordning, som Societeten under närvarande förhållanden är i tillfälle att utöfva. Då för närvarande den af bergsskolans lärare, som är skolans föreståndare, eger säte och stämma i denna Styrelse vid pröfningen af alla frågor, som röra bergsskoleelevernas praktiska öfningar och resor, så utgör detta en serskild förmån för bergsundervisningen, som i ganska betydlig mån motsvarar och uppväger den, hvilken skulle uppkomma derigenom att, enligt förslaget, en af Högskolans ordinarie lärare alltid borde, såsom representant för bergsvetenskaperna, deltaga i Högskolans Styrelse; och alldenstund icke någon annan än denne komme med afseende specielt å bergsundervisningen att till ledamot i Styrelsen inväljas, innebär förslaget följaktligen, att nämda undervisning skulle inom Styrelsen ega egentligen blott en enda målsman, då deremot för närvarande 3 eller, om, såsom fallet hittils varit, Bruks-Societeten till en af sina ledamöter i Teknologiska Institutets Styrelse utsett Bergs-Skolans Föreståndare, åtminstone 2 personer varit tillsatte att inom Styrelsen städse tillse och bevaka bergshandteringens intressen.

Det inflytande på den högre bergsundervisningens gång, som, enligt Teknologiska Institutets stadgar, alltsedan denna undervisning förlades till Institutet, tillkommit Bruks-Societeten, torde imellertid få anses vara fullt berättigadt. Bergshandteringen utgör en af landets förnämsta näringsgrenar; vården om den undervisning, som lemnas dem, hvilka skola egna sig åt nämnda handtering, är följaktligen af framstående vigt, och att åt Bruks-Societeten inrymts rättighet att för handhafvande af denna vård deltaga i Teknologiska Institutets Styrelse, har sin giltiga grund icke blott deri, att Bruks-Societeten bör förutsättas företrädesvis ega närmaste kännedom om personer, som med noggrann insigt och erfarenhet om handteringens ställning och behof rätt förstå att så lämpa och anordna bergsundervisningen, att den för handteringens framgång och utveckling må blifva i möjligaste måtto fruktbringande, utan äfven och ännu mera i den omständighet, att kostnaden för ifrågavarande undervisning, endast så vidt den theoretiska delen deraf angår, bestrides af Statsverket, hvaremot den praktiska bekostas ensamt af Jernkontorets medel. I Bruks-Societetens tillförene gjorda åtagande att till Bergsskoleelevernas praktiska undervisning årligen lemna 15,000 rdr, under vilkor af den förra Bergsskolans i Falun sammanställning

med Teknologiska Institutet och ändamålsenliga anordning i enlighet med tidens fordringar, har någon ändring eller inskränkning icke af kommitterade blifvit ens ifrågasatt; och så länge detta åtagande, hvarmed jemlikt ofvan åberopade Nådiga Stadgar förenades en motsvarande rättighet för Bruks-Societeten att genom utsedda ledamöter deltaga i Institutets Styrelse, qvarstår och behörigen fullgöres, samt Societeten således bekostar en vigtig del af den undervisning, som vid denna Statens allmänna inrättning bör lemnas, så lärer Bruks-Societeten ock ega grundadt skäl för sitt anspråk att varda fortfarande bibehållen vid den rätt, som i omförmälda afseende redan blifvit Societeten tillerkänd. Befogenheten af detta anspråk förringas icke deraf, att Teknologiska Institutet, enligt planen för dess förändrade organisation, komme att erhålla en i väsendtlig mån utsträckt verksamhet, ty, om också Styrelsens sammansättning af endast lärare vid Högskolan skulle pröfvas vara i allmänhet lämplig, hvarom Bruks-Societeten afhåller sig från att uttala något omdöme, så innebär berörde plan dock icke någon visshet, att med införande af de flera nya för landets industri serdeles vigtiga läroämnen, hvari undervisning borde vid Högskolan meddelas, förhållandena kunna så ordnas, att de fordringar, som med skäl ställas på en grundlig och noga öfvervakad undervisning i bergsvetenskaperna, komme att blifva i hvarje hänseende tillgodosedda, och att sålunda denna undervisning äfven med kursens utsträckning till 4-årig, såsom i förslaget förutsättes, skulle för handteringen medföra allt det gagn, som med beslutet om Bergsskolans förening med Teknologiska Institutet ursprungligen varit åsyftadt.

På grund af hvad nu blifvit anfördt vågar Bruks-Societeten, som i händelse kommitterades förslag, att 5 ledamöter i Högskolans Styrelse skulle af de der anställde ordinarie lärare samfäldt utses, varder gilladt, för sin del anser följdriktigare, att valet äfven af den 6:te ledamoten, hvilken representerade bergsvetenskaperna, blefve på lika sätt af Högskolans lärare verkställdt, än om detta val skulle af Fullmägtige i Jernkontoret inom lärarepersonalen förrättas, i underdånighet hemställa, att Bruks-Societeten, i hvilket fall som helst, måtte tillerkännas rättighet att, med afseende å anordnandet af Bergsskoleelevernas praktiska undervisning, få derutöfver välja åtminstone 1 ledamot till deltagande i Högskolans Styrelse.

Under förmälan, att Professoren i grufvetenskap, hvilken i lön af Staten uppbär 3,200 rdr och af Jernkontorets medel 800 rdr, såsom ersättning för den praktiska undervisningen i grufbrytningen, syntes, i följd af sina ökade åligganden, böra komma i åtnjutande af full Professorslön eller 4,500 rdr, hafva kommitterade likväl ansett denna tjenstemans lärarelön på stat böra bestämmas till endast 3,500 rdr, emedan, såsom kommitterade förutsatt, det skulle vara fullt antagligt, att Jernkontorets bidrag komme att höjas till 1,000 rdr.

Härvid föranlåtes Bruks-Societeten i underdånighet erinra, att ehuru omförmälda årliga arvode af 800 rdr till Professoren i grufvetenskap hittils fått af Jernkontorets anslag till bergsundervisningen utbetalas, derföre att en sådan lönefyllnad ansetts vara för bemälde tjensteman väl behöflig och andra medel dertill saknats, Bruks-Societeten dock icke förbisett, att dessa anvisningar på anslaget varit föga förenliga med det ändamål, för hvilket detsamma blifvit beviljadt. Såsom redan är nämndt har ifrågavarande anslag af Bruks-Societeten lemnats till bestridande af kostnaderna för bergsskoleelevernas praktiska undervisning. Det synes vara uppenbart, att till dylika kostnader icke skäligen böra hänföras löner åt de vid Bergsskolan på ordinarie stat antagne lärare, utan endast sådana utgifter, som stå i oskiljaktigt sammanhang med den praktiska undervisningens meddelande, såsom anskaffande och upplåtelse af för densamma tjenliga verkstäder, godtgörelse för af eleverna under lärokursen förbrukade materialier, rese- och traktaments-ersättning till de eleverna under kursen åtföljande lärare, transporter af vid undervisningen nödiga instrumenter m. m. dylikt. Vid detta förhållande och då Bergs-Skolans samtlige lärare hafva till tjenstepligt att, enhvar i sitt ämne, besörja den praktiska undervisningen utan annan ersättning från Jernkontoret än för resor och dagtraktamenten; och då något giltigt skäl icke lärer förefinnas hvarföre läraren i grufvetenskap allena skall utöfver sådan ersättning njuta lönebidrag af Jernkontorets medel, helst det tillhör Staten att förse sina tjenare med den aflöning, som pröfvas för hvarje serskild befattning erforderlig, kan Bruks-Societeten, i anledning af kommitterades ofvanberörde förutsättning, icke underlåta att underdånigst tillkännagifva, att det ingalunda må för gifvet antagas, att Jernkontorets anslag för framtiden får användas till lönefyllnad åt Professoren i grufvetenskap, destomindre som detta anslag, ehuru hittills dertill tillräckligt, synes, i följd af de stegrade omkostnaderna för bergsskoleelevernas praktiska öfningar, blifva för sitt egentliga ändamål till hela beloppet behöfligt.

Bruks-Societeten framhärdar med djupaste vördnad, trohet och nit,

Stormägtigste, Allernådigste Konung!
Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste
tjenare och undersåtar.

C. O. TROILIUS.

F. O. LEUHUSEN. H. P. W. GAHN. A. DE MARÉ.

Stockholm den 21 Oktober 1874.

F. Richter.

Stockholm, tryckt hos *K. L. Beckman*, 1874.

Hushållnings-Sällskapens

till

Landtbruks-Akademiens Förvaltnings-Komité afgifna

Utlåtanden,

rörande de under år 1874 vidtagna åtgärder för husslöjdens befrämjande m. m.

Stockholm, *K. L. Beckman*, 1874.

Stockholms län.

Enligt Kongl. Maj:ts nådiga bref af den 29 sistlidne Maj förständigas Stockholms läns Hushållnings-Sällskap att före utgången af Oktober månad innevarande år till Kongl. Landtbruks-Akademiens Förvaltnings-Komité afgifva redogörelse för under året vidtagna åtgärder för husslöjdens befrämjande, äfvensom att uppgifva de belopp, som år 1875 och följande år blifvit af Hushållnings-Sällskapet och Landstinget härtill anvisade; och har Hushållnings-Sällskapets Förvaltnings-Utskott sålunda härmed äran anföra:

Vid början af år 1874 utgjorde Förvaltnings-Utskottets disponibla medel till husflitens befrämjande 1,313 Kronor; härtill kom under året Landstingets anslag 1,500 Kronor och Hushållnings-Sällskapets 300 Kronor, hvarjemte Kongl. Maj:t i nåder tilldelat Sällskapet af Statsmedel ett belopp af 1,000 Kronor. Af dessa tillgångar utbetalades vid Hushållnings-Sällskapets senaste vintersammanträde 661 Kronor till premier, dels till folkskolorna för der vidtagna åtgärder, dels till lärare och lärarinnor i skolorna, äfvensom till skolbarn för flit och mer framstående prof af slöjdarbeten.

Åtgärderna innevarande år till husslöjdens befrämjande hafva i öfrigt fortgått i öfverensstämmelse med den redogörelse, som sistlidet år blifvit infordrad och till Kongl. Civil-Departementet aflemnad angående förhållandena under de 5 senast förflutna åren. Undervisning uti väfnad, halmflätning och korgmakeriarbeten meddelas sålunda fortfarande af i länet kringresande lärare och lärarinnor, som af reqvirenten endast åtnjuta kost och husrum, under det arvode och reseersättning utgår af för ändamålet anslagna medel.

Väfnad, den egentliga qvinnoslöjd, som sedan lång tid tillbaka mer allmänt förekommer inom länet, fortfar att med intresse omfattas. Lärarinnan i väfnad, Fru Wallin från Rånäs bruk, har sålunda oafbrutet från slutet af April

meddelat undervisning och fortfar dermed ännu, ehuru sent på hösten, till följd af ökadt antal elever. Lärarinnan i halmblekning och halmflätning har endast under Juli månad varit reqvirerad till ett par ställen på Wermdön, hvaremot läraren i korgmakeri, Andersson från Sicklaö, under nära 3 månader lemnat undervisning på 4 ställen inom länet. Denna gren af husslöjd synes ock med begärlighet läras, och kommer sannolikt att erhålla en mer betydlig utveckling niom länet.

Åt en Komité, bestående af 5 ledamöter af Förvaltnings-Utskottet och 5 af Landstingets ledamöter, har blifvit uppdraget att närmare vårda och öfvervaka de frågor, som angå husslöjden och dess utveckling inom länet. Denna Komité, benämnd Central-Komitén för husslöjdens befrämjande, har ansett af synnerlig vigt att slöjdskolor anordnas jemte folkskolorna. Central-Komitén har derföre så väl erbjudit 3:e af länets kommuner, Brännkyrka, Rödö och Söderbykarls socknar, hvilka dessa år visat ett mer framstående intresse för hemslöjdens utveckling, att till ökande af skolmaterialen tillhandahålla hvardera af dessa kommuners skolor 2:e hyfvelbänkar med utmärkta verktyg, som ock hemställt att bidraga med halfva omkostnaden till en ordnad undervisning i hemslöjd, dock icke till högre belopp än 300 Kronor årligen för hvarje skola.

Med anledning af detta anbud hafva Brännkyrka och Rödö församlingar fattat beslut om en utsträckt undervisning i husslöjd jemte skolundervisningen.

Till hemslöjdens befrämjande har länets Landsting år 1873, för detta år och för hvartdera af nästföljande 2:e åren, anvisat ett anslag af 1,500 Kronor. Hushållnings-Sällskapet har, utöfver de belopp, som vid Sällskapets sammanträden och gillesmöten användas till premier för slöjdalster, ställt 300 Kronor till Central-Komiténs förfogande under innevarande år. Ehuru Sällskapet blott årligen i Januari månad bestämmer det löpande årets inkomst- och utgifts-stat, och Sällskapet icke haft tillfälle att till hemslöjden anvisa något belopp för år 1875, är likväl all anledning antaga, att det blifvande beloppet härför icke skall understiga anslaget för innevarande år.

För att kunna inom kommunerna framkalla och understödja nitet för husslöjden och med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse i ämnet af den 29 Maj innevarande år, får Förvaltnings-Utskottet härmed vördsamt hemställa, att Hushållnings-Sällskapet, i likhet med hvad detta år egt rum, må komma i åtnjutande af ett anslag af statsmedel till belopp 1,000 Kronor för år 1875 till hemslöjdens befrämjande.

Stockholm den 13 Oktober 1874.

Å Sällskapets Förvaltnings-Utskotts vägnar:

Axel Odelberg.

C. A. Hermelin.

Upsala län.

Sedan Upsala läns Hushållnings-Sällskap genom skrifvelse från Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet, med öfverlemnande i afskrift af Kongl. Maj:ts nådiga cirkulär den 29 sistlidne Maj, angående husslöjdens befordrande inom riket, blifvit förständigadt att »före utgången af instundande Oktober månad till Landtbruks-Akademiens Förvaltnings-Komité inkomma med berättelse, angående de under innevarande år inom Sällskapets område vidtagna åtgärder för befordrande af husslöjden, samt dervid ej mindre uppgifva, om och till hvad belopp Sällskapet vill utfästa sig att för år 1875, och ett eller flere derpå följande år, utgifva bidrag för ifrågavarande ändamål, än äfven göra den framställning om erhållande af understöd af statsmedel, hvartill omständigheterna kunna föranleda»; så får å Hushållnings-Sällskapets vägnar dess Förvaltnings-Utskott härmed den äskade berättelsen afgifva.

Hvad först beträffar de under innevarande år inom Upsala län vidtagna åtgärder för husslöjdens befordrande, så har Hushållnings-Sällskapet äfven under detta år, likasom förut under en lång följd af år, inom hvarje af de utställningsdistrikt, hvari länet för detta ändamål är indeladt, anordnat utställningar af husslöjdalster, dervid större eller mindre belöningar för dessa utdelats, uppgående tillsammans till minst 300 Kronor. Vidare har Hushållnings-Sällskapet under innevarande år, i likhet med hvad redan under flere föregående år egt rum, anslagit 200 Kronor att i mån af behof användas för beredande af kostnadsfri undervisning i korgmakeri och halmflätning inom länet. Slutligen har Hushållnings-Sällskapet under nu löpande år i Upsala anordnat en för hela länet gemensam utställning af husslöjdalster och dertill anslagit 2,500 Kronor, samt derjemte till vidtagande af vissa åtgärder för husslöjdens ytterligare befordrande inom länet, såsom modellers och verktygs anskaffande, ett kommissionskontors anordnande för inom länet tillverkade husslöjdalsters mottagande och försäljande, anställande af en inom länet kringresande undervisare i husslöjd m. m., anvisat omkring 2,000 Kronor.

Vidkommande åter frågan, om och, i sådant fall, till hvad belopp Hushållnings-Sällskapet vill utfästa sig att för år 1875, och ett eller flere derpå följande år, utgifva bidrag för ifrågavarande ändamål, äfvensom det understöd af statsmedel, hvarom Hushållnings-Sällskapet må i sammanhang dermed anse sig böra hemställa, så kan någon framställning i berörda afseende icke för närvarande af Förvaltnings-Utskottet göras, emedan Hushållnings-Sällskapet ännu

icke uppgjort och beslutat sin utgiftsstat för nästkommande år, utan torde särskild framställning i detta afseende få, efter som omständigheterna kunna dertill föranleda, göras af Förvaltnings-Utskottet, sedan utgiftsstaten för år 1875 blifvit af Hushållnings-Sällskapet reglerad och bestämd vid dess allmänna sammankomst den 26 Januari nästkommande år.

Upsala den 8 Oktober 1874.

På Upsala läns Hushållnings-Sällskaps Förvaltnings-Utskotts vägnar:

A. Hamilton.

Fr. G. Afzelius.

Södermanlands län.

Sedan, med anledning af nådigt bref den 29 sistlidne Maj, Konungens Befallningshafvande i Södermanlands län uti skrifvelse den 7 påföljande Augusti anmodat Hushållnings-Sällskapet att till Kongl. Landtbruks-Akademiens Förvaltnings-Komité ingå med berättelse angående de inom Sällskapets område under innevarande år vidtagna åtgärder för befordrande af husslöjden samt dervid ej mindre uppgifva, om och till hvad belopp Hushållnings-Sällskapet eller detta läns Landsting vilja utfästa sig att för år 1875 och ett eller flere derpåföljande år utgifva bidrag för ifrågavarande ändamål, än äfven göra den framställning om erhållande af understöd utaf statsmedel, hvartill omständigheterna kunna föranleda; så får, till fullgörande af berörda föreskrifter, Hushållnings-Sällskapet härmed vördsamt afgifva följande yttrande och förslag i detta ämne.

De åtgärder till husflitens främjande, som under innevarande år här i länet vidtagits, hafva icke varit af någon omfattande betydenhet, men hufvudsakligen åsyftat att med till buds stående medel befordra utvecklingen af de för sagde ändamål redan förefintliga anstalter. Sålunda har den af enskild person anordnade och underhållna slöjdskola vid Claestorp i Östra Wingåkers socken, hvilken inrättning hållits i lifaktig och uti viss mon stegrad verksamhet samt

af befolkningen omfattas med ett årligen tillväxande intresse, varit under snart afslutade lärotid tillgodosedd af Hushållnings-Sällskapet med ett understöd af 1,000 Kronor, hvarjemte flera af de här i länet bildade, utaf Hushållnings-Sällskapet med årliga penningeanslag understödda Hushållningsgillena bekostat undervisning i sagda slöjdskola åt elever, hvilka sedermera, efter fullbordad undervisningskurs, blifvit, hvar inom sin hemort, anställda för att derstädes lemna andra handledning i de hemslöjder, hvaruti de i slöjdskolan vunnit färdighet. Vidare hafva dels vid de landtbruksmöten och utställningar, som dessa Hushållningsgillen under sistförflutna sommaren förehaft, belöningar i mon af gillenas begränsade tillgångar utdelats för de dervid förevisade bästa alstren af manlig och qvinlig husflit, dels Rekarne härads Hushållnings-gille låtit på sin bekostnad under en del af året lemna undervisning i hofbeslagningslära och korgflätningskonst, äfvensom, på föranstaltande af Willåttinge Hushållsgille, syskolor i förening med folkskolorna blifvit inom några kommuner inrättade och förberedande åtgärder vidtagits för åstadkommande inom sistnämnda gilles område af en slöjdskola i samband med den högre folkskola, som under år 1875 kommer att öppnas i Malmköping. Slutligen hafva de från föregående år med understöd af Hushållnings-Sällskapet och Landstinget bestående ständiga utställningar i Nyköping af husslöjdalster, äfvensom den i Jönsåkers härad likaledes med penningebidrag af Hushållnings-Sällskapet tillkomna linberedningsanstalt, hvarest kostnadsfri undervisning meddelas i linets bearbetande och förädling, hvardera fortfarande med framgång verkat för sitt föresatta mål att utbilda håg och anlag för olika grenar af slöjdskicklighet inom länet.

Af den vanmakt, hvari emellertid handslöjderna inom detta län allmänneligen sig befinna, framgår dock uppenbart, att hvad som hittills i ofvan antydda syftning åtgjorts, ingalunda är tillfyllestgörande för att kunna åstadkomma den husliga flitens allmänna utbredning, utan att härtill erfordras ytterligare bemödanden af mera verksam och omfattande beskaffenhet än som uteslutande af den enskilda omtanken kunna förväntas. Beaktande detta och med uppmärksamheten fortfarande riktad på denna frågas framstående vigt hafva hvarken Hushållnings-Sällskapet eller Landstinget tvekat att åtaga sig vidare uppoffringar i detta hänseende. Sålunda har innevarande års Landsting genom beslut den 22 sistlidne September dels anslagit till husslöjdens upphjelpande i allmänhet ett årligt bidrag af 500 Kronor under hvartdera af åren 1875, 1876 och 1877 att ställas till Landstingets Förvaltnings-Utskotts förfogande, dels serskildt till vidmakthållande af omförmälda utställning i Nyköping anvisat för förstberörda år ett understöd af 200 Kronor; och härförutom har Hushållnings-Sällskapet innevarande dag, på sätt hosföljande protokollsutdrag utvisar, beviljat 300 Kronor för år 1875, att likaledes ställas till dess Förvaltnings-Utskotts disposition och efter detsammas förordnande användas till husslöjdens främjande inom detta län.

Då emellertid Hushållnings-Sällskapet, med afseende å dess hufvudsakliga uppgift att företrädesvis understödja och befordra utvecklingen af länets modernäringar, åkerbruket, boskapsskötseln och husdjursförädlingen, saknar förmåga att utan kraftigt understöd kunna med hopp om väsentlig och varaktig framgång befordra husflitens tillväxt inom orten, samt Landstinget, hvars tillgångar för närvarande starkt tagits i anspråk för den allmänna helsovårdens slutliga ordnande och andra allmännyttiga anstalter, ej heller åtminstone under den närmaste framtiden lärer kunna lemna erforderligt bistånd, torde Statens mellankomst med penningeanslag för detta ändamål vara af behofvet påkalladt. Storleken af det belopp, hvarmed, enligt Hushållnings-Sällskapets mening, Staten torde böra komma detsamma och Länsrepresentationen till hjelp uti ifrågavarande hänseende, tilltror Sällskapet sig väl icke nu kunna med någon bestämdhet angifva, enär samma understöd torde böra blifva beroende på beskaffenheten af de åtgärder för husflitens upphjelpande, som af vederbörande blifva bragta till utförande, och beloppen af de kostnader, hvilka dessa åtgärder medföra; men föreställer dock Sällskapet sig, att hvad Staten för ofvan nämnda ändamål må bekosta, icke bör understiga hvad som af Hushållnings-Sällskapet och Landstinget gemensamt i sagda afseende blifvit anvisadt eller årligen 800 Kronor.

Nyköping den 20 Oktober 1874.

På Södermanlands läns Kongl. Hushållnings-Sällskaps vägnar:

G. Lagerbjelke.

Gustaf Nordeman.

Östergötlands län.

I anledning af Kongl. Maj:ts nådiga cirkulär till Dess Befallningshafvande af den 29 sistlidne Maj, hvarigenom Östergötlands läns Kongl. Hushållnings-Sällskap förständigats att före Oktober månads utgång till Kongl. Landtbruks-Akademiens Förvaltnings-Komité inkomma med berättelse angående de under året inom Sällskapets område vidtagna åtgärder för befordrande af husslöjden samt dervid ej mindre uppgifva om och till hvad belopp Hushållnings-Sällskapet vill utfästa sig att för år 1875 och ett eller flere derpå följande år utgifva

bidrag för ifrågavarande ändamål, än äfven göra den framställning om erhållande af understöd af statsmedel, hvartill omständigheterna kunna föranleda; får Förvaltnings-Utskottet härmed meddela, dels, att sedan på Sällskapets föranstaltande och för en kostnad af 750 Kronor Ornamentsbildhuggaren och Ridd. C. Ahlborn under sistlidet års sommar hållit 24 föredrag inom olika delar af länet angående husslöjdens vigt och betydelse, dervid medförda modeller och verktyg förevisats samt förklaring lemnats öfver handgrepp och arbetsmetoder, har Sällskapet för en kostnad af 721 Kronor 19 öre under sistlidet års höst och innevarande års sommar, och efter af Herr Ahlborn verkstäldt urval, inköpt flere hundra modeller, verktyg och mönsterritningar, af hvilka en del redan blifvit till låns utlemnade och resten kommer att under detta års höst utlånas till personer, som vid ofvan sagde föredrag dertill låtit sig anmäla; dels, att af det till husslöjdens befrämjande den 28 sistlidne Januari af Sällskapet beviljade belopp, 1.000 Kronor, hittills utlemnats 700 Kronor till fortsättande af de snickeri-skolor, som redan några år med fördel inom länet fortgått under vintermånaderna, samt till undervisning i träskotillverkning och korgflätning; hvarjemte Sällskapet antagligen kommer att för år 1875 bevilja ett lika stort belopp, eller 1,000 Kronor, för att till husslöjdens gagn och nytta användas.

Slutligen får Förvaltnings-Utskottet meddela, att någon framställning om åtnjutande af bidrag af statsmedel för ifrågavarande ändamål icke kommer att af Sällskapet för nästkommande år göras.

Linköping den 15 Oktober 1874.

På Östergötlands Hushållnings-Sällskaps Förvaltnings-Utskotts vägnar:

Joh. Gust. Swartz.

C. Adolf Blåm.

Jönköpings län.

Med öfverlemnande i bestyrkt afskrift af Kongl. Maj:ts nådiga cirkulär af den 29 Maj innevarande år, angående åtgärder för husslöjdens befrämjande, har Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jönköpings län i anledning deraf an-

modat länets Hushållnings-Sällskap att före utgången af denna månad till Kongl. Landtbruks-Akademiens Förvaltnings-Komité afgifva berättelse angående de under detta år inom Sällskapets område vidtagna åtgärder till befordrande af husslöjder samt dervid ej mindre uppgifva om och till hvad belopp Sällskapet vill utfästa sig att för år 1875 och ett eller flere derpå följande år, utgifva bidrag för ifrågavarande ändamål, än äfven göra den framställning om erhållande af statsmedel, hvartill omständigheterna kunna föranleda; och får med anledning häraf Hushållnings-Sällskapet härmed vördsammast anföra följande.

Såsom af Hushållnings-Sällskapets under den 27 Januari 1873 afgifna utlåtande till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet i fråga om husslöjdens närvarande ståndpunkt samt åtgärder till densammas utveckling inhemtas, hafva de till husslöjdens befrämjande inom detta län före 1872 vidtagna åtgärder icke varit af någon större betydenhet. Först med nyssnämnda år hafva kraftigare bemödanden i detta hänseende blifvit gjorda. Men då hvarken det under dessa senare år inom Sällskapet ådagalagda intresse för husslöjden, ej heller beskaffenheten af de för detta ändamål vidtagna åtgärder skulle kunna rätt bedömas, derest Sällskapet inskränkte sig till en redogörelse för hvad i saken under nu löpande år blifvit åtgjordt, utbeder sig Sällskapet att få i ett sammanhang lemna upplysning om de åtgärder, som från dess sida under de senare åren till husslöjdens gagn och fromma blifvit vidtagna.

I Hushållnings-Sällskapets ofvan åberopade utlåtande finnes jemväl omnämndt, att Ornamentsbildhuggaren och Ridd. Ahlborn under 1872 besökte länets alla Hushållsgillen för att på lämpliga ställen hålla föredrag, uppvisa modeller och ritningar, lemna upplysningar och råd samt mottaga uppdrag om anskaffande af det mest behöfliga i rit- och modellväg. Sällskapet vill visserligen icke räkna sig det till någon synnerlig förtjenst att hafva tagit initiativet i denna sak, dock kan det icke undertrycka en viss glädje deröfver, att dess exempel blifvit följdt ej blott af rikets flesta Hushållnings-Sällskap, utan äfven med värma omfattats af brödrariket Norge, ja till och med på andra sidan Bottenhafvet. Det lider också intet tvifvel, att detta medel till en början var det både enklaste och verksammaste för att väcka uppmärksamheten på den inom flera orter af riket sedan gammalt bestående husslöjden och gifva åt densamma en med tidens framsteg och anspråk öfverensstämmande riktning.

Såsom jemväl i väsendtlig mån bidragande till en tidsenlig utveckling af husslöjden torde böra räknas en för slöjdaren riklig tillgång på modeller till allehanda husslöjdsalster. Af denna anledning har ock Sällskapet, som från och med 1872 årligen till husslöjdens befrämjande inom sitt verksamhetsområde anslagit 1,000 Kronor, för ett ganska betydligt belopp inköpt modeller, ritningar och verktyg att tillhandahållas dem, som af desamma vilja begagna sig;

och för närvarande håller på att för dessa modeller i ordning ställas en särskild lokal, hvarest de komma att uppställas så, att de blifva lätt öfverskådliga och hvilken modellkammare på vissa förut tillkännagifna tider kommer att för besökande hållas tillgänglig. Sällskapet, som åt Herr Ahlborn uppdragit att efter hand anskaffa hvad af modeller och ritningar m. m. han kan finna för ortens förhållanden lämpligt, väntar att inom kort få sin modellsamling ytterligare förökad.

Vidare har Sällskapet icke förbisett, att bland de medel, som för hvsslöjdens framtida utveckling till en inkomstgifvande näringskälla kunde komma att anlitas, intet skulle vara kraftigare än om barnet redan från tidigare år, efter som ålder och krafter det tillstädja, vandes vid något nyttigt arbete. För detta ändamål har Sällskapet i cirkulärskrifvelser till samtlige folkskolestyrelser inom länet hemställt, huruvida icke genom deras försorg tillfälle på ett eller annat sätt kunde beredas dem af folkskolans barn, som dertill visade anlag, att erhålla undervisning i hvarjehanda handaslöjder. Också har inom Korsberga församling af Östra härad vid sidan om folkskolan en slöjdskola kommit till stånd, till hvars upprätthållande Sällskapet utfäst ett bidrag af 150 Kronor för hvartdera af dess trenne första verksamhetsår. Och hyser Sällskapet grundad förhoppning derom, att det gifna exemplet skall af flera församlingar inom länet efterföljas.

Det torde här icke böra lemnas oanmärkt, att Sällskapet i betraktande af de stegrade anspråk på undervisning i slöjd och tekniska ämnen öfver hufvud, som alltmer göra sig gällande, ansett inrättandet här i staden af en slöjdskola af något större dimensioner vara af behofvet påkalladt och för detta ändamål utfäst sig att bidraga med ett årligt belopp af 800 Kr., derest staden och länets landsting jemväl ville lemna af dem härtill äskade bidrag. Denna fråga har dock ännu ej hunnit bringas till slutligt afgörande.

Till producenters beqvämlighet har Sällskapet vidare förklarat sig villigt att till försäljning emottaga sådana inom länet tillverkade slöjdalster, hvilka blifvit gjorda i enlighet med utlemnade modeller och till dem åsatt pris, samt desamma till $\frac{2}{3}$ af salupriset förskottsvis liqvidera.

Slutligen får Hushållnings-Sällskapet tillkännagifva, att vid nyss hållet sammanträde Sällskapet utfäst sig att till hvsslöjdens befrämjande för hvartdera af de *tre* nästföljande åren bidraga med 1,000 Kronor; hvarjemte Sällskapet vördsammast anhåller om Förvaltnings-Komiténs benägna förord till erhållande af så stort belopp af statsmedel, som, efter öfvervägande jemväl af enahanda önskningar och behof inom andra län, må finnas böra länet, med hänsyn till dess redan för hvsslöjdens befrämjande ådagalagda omvårdnad och uppoffringar,

skäligen tillgodokomma, för underlättande af Sällskapets bemödanden i denna riktning.

Jönköping den 31 Oktober 1874.

På Jönköpings läns Hushållnings-Sällskaps vägnar:

Carl Ribbing.

Gust. Almqvist.

Kronobergs län.

Enligt genom Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kronobergs län detta läns Hushållnings-Sällskap meddelad föreskrift åligger det Hushållnings-Sällskapet att till Kongl. Landtbruks-Akademiens Förvaltningskomité inkomma med berättelse angående de under innevarande år inom Sällskapets område vidtagna åtgärder för befordrande af hvsslöjder, samt dervid ej mindre uppgifva om och till hvad belopp Hushållnings-Sällskapet eller länets Landsting vill utfästa sig att för år 1875 och ett eller flera derpå följande år utgifva bidrag för ifrågavarande ändamål, än äfven göra den framställning om erhållande af understöd af statsmedel, hvartill omständigheterna kunna föranleda.

Hvad först angår de af Hushållnings-Sällskapet innevarande år för hvsslöjdens befordran vidtagna åtgärder, så hafva desammma ej kunnat vara af större omfattning eller betydenhet, enär medel till sådanas bekostande icke stått Sällskapet till buds. På sätt Sällskapet redan tillförene haft äran tillkännagifva, har den andel af bränvinsförsäljningsafgifter, hvilken tillfallit Sällskapet, i allmänhet kunnat beräknas endast till omkring 2,000 Rdr årligen. Af detta belopp hafva för innevarande år 1,000 Rdr måst anvisas till betäckande af omkostnaderna för den sällskapet åliggande insamling och granskning af uppgifter till länets jordbruksstatistik. Vidare har Sällskapet under året utbetalt anslag till 2 landtbruksmöten inom länet, till premier för skogsodling, till prisbelöningar för hästar i enlighet med Kongl. kungörelsen den 20 sistlidne Februari, till dagtraktamente åt landtbruksingeniör samt för beredande af undervisning i mjölkhushållning och smörberedning, förutom årligen förekommande förvaltnings-, trycknings- och annonskostnader m. m.

Enär genom ofvanomförmälda utgifter Hushållnings-Sällskapets disponibla tillgångar varit i det närmaste uttömda, hafva åtgärderna för hushlöjdens befordrande måst inskränkas till utdelande, vid Landtbruksmötena, af belöningar för de bästa uppvisade alster af husflit samt till bekostande för vissa slöjdidkare från länet af fri resa till och från de utställningar, som innevarande år egt rum i Upsala och Mariestad. Först den 20 sistlidne Augusti ankom underrättelse, att Kongl. Maj:t i nåder beviljat Hushållnings-Sällskapet i detta län ett anslag af 1,000 Rdr, att användas för anordnande af undervisning i slöjd, äfvensom för anskaffande af tidsenliga modeller för hushlöjdsalster, och då Sällskapet blifvit anbefaldt att före den 1 Mars 1875 till Kongl. Landtbruks-Akademiens Förvaltnings-Komité afgifva särskild redogörelse för det sätt, hvarpå detta anslag blifvit användt, torde för närvarande vara tillräckligt nämna, att Sällskapets Förvaltnings-Utskott, enligt af Sällskapet vid extra sammanträde den 19 nästlidne September lemnadt bemyndigande, redan reqvirerat verktyg och modeller för tillverkning af hushlöjdsartiklar till ett sammanräknadt värde af omkring 500 Rdr, hvilka modeller och verktyg äro afsedda att till slöjdidkare i länet utlånas.

Vid förenämnda sammanträde den 19 sistlidne September beviljade Hushållnings-Sällskapet ett anslag af 300 Rdr, att under hvart och ett af åren 1875—1879 af Sällskapets Förvaltnings-Utskott i och för hushlöjdens inom länet befrämjande användas, och har länets Landsting sedermera, jemväl för hvart och ett af näst härefter följande 5 år, anvisat ett lika stort belopp, att för enahanda ändamål disponeras af ofvannämnda Utskott i samråd med en af Landstinget utsedd komité, åt hvilken tillika uppdragits att uppgöra och till nästa års Landsting inkomma med förslag till en slöjdskolas inrättande inom länet, äfvensom med uppgift å kostnaden derför.

I följd af dessa beslut, hvarigenom såväl Hushållnings-Sällskapet som länsrepresentationen ådagalagt sin goda vilja att verka för hushlöjdens förkofran, blifva 600 Rdr årligen under 5 år för ifrågavarande ändamål disponibla; men detta belopp, som, åtminstone hvad Hushållnings-Sällskapets bidrag beträffar, icke lärer kunna förhöjas, helst bränvinskonsumtionen, fastän uppdrifven till en utomordentlig höjd inom länets enda stad, likväl, i anseende till vissa der vidtagna anordningar vid rusdryckernas försäljning, ej tyckes komma att föranleda tillökning i Hushållnings-Sällskapets inkomster, måste i allt fall anses helt och hållet otillräckligt, så framt någon verkligt och mera allmänt gagnande undervisning i slöjd skall kunna tillvägabringas. Af sådan orsak får Hushållnings-Sällskapet, under åberopande af ofvan omförmälda sakförhållanden, vördsamt hemställa, att det anslag af statsmedel, som för hushlöjdens befrämjande

inom detta län ytterligare kan komma att beviljas, måtte bestämmas till så högt belopp som möjligt, och allraminst 1,000 Rdr för hvarje år.

Wexiö den 20 Oktober 1874.

Enligt uppdrag af Kronobergs läns Hushållnings-Sällskap
och å dess vägnar:
Ernst Wrede.

Th. von Schantz.

Calmar län.

Till fullgörande af föreskriften i Kongl. Maj:ts nådiga cirkulär den 29 nästlidne Maj får Calmar läns norra Hushållnings-Sällskap härjemte äran öfverlemna en af Hushållnings-Sällskapet infordrad berättelse från Bestyrelsen för slöjdundervisningen angående de under innevarande år vidtagna åtgärder för befordrande af husslöjder samt upplysa, att ett af Hushållnings-Sällskapet och Landstinget år 1872 beviljadt anslag af 1,850 kronor för slöjdundervisning jemväl kommer att under instundande år utgå; hvarjemte Hushållnings-Sällskapet — med afseende å såväl det stora förtroende, med hvilket de här redan inrättade slöjdskolorna blifvit äfven af allmogen omfattade och det intresse för saken, hvilket i orten flerstädes gjort sig gällande som ock derå, att Hushållnings-Sällskapets tillgångar i väsendtlig mån tagas i anspråk genom ett anslag af 2,000 kronor till landtbruksskolan på Windö, samt lägga hinder i vägen för Hushållnings-Sällskapet att kraftigare än som skett understödja denna maktpåliggande sak — vågar anhålla, att detta Hushållnings-Sällskap måtte, i likhet med hvad fallet varit för flera andra, komma i åtnjutande af penningebidrag från Statens sida uti förevarande afseende, så mycket heldre som det i det nådiga cirkuläret omnämnda beloppet af bränvinsförsäljningsafgifter, som kommer länets norra såväl Hushållnings-Sällskap som Landsting till del, är ganska ringa samt det för säkert kan antagas att, om direkt statsunderstöd erhålles, skola både Hushållnings-Sällskap och Landsting finnas villiga att i mån af behof öka sina anslag till befrämjande af denna angelägenhet.

Westervik den 16 Oktober 1874.

På Hushållnings-Sällskapets vägnar:

Gustaf de Maré.

S. W. Ahlmark.

Till Calmar läns norra Hushållnings-Sällskap.

Med återställande af Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes i länet den 21 sistlidne Juli till Hushållnings-Sällskapet afgifna skrifvelse, grundad på Kongl. Maj:ts bifogade nådiga bref den 29 förutgångne Maj, får Bestyrelsen för slöjdundervisning i distriktet härmed, beträffande de uppgifter, som i slutet af samma nådiga bref blifvit Hushållnings-Sällskapet anförtrodde, äran meddela: att, under innevarande år och till följd af Landstingets och Hushållnings-Sällskapets beslut år 1872, att ställa ett sammanräknadt årligt belopp af 1,850 Kronor till Bestyrelsens disposition under 5 år för befordran af slöjdskicklighet hafva, uti de inom serskilda härad i 4 socknar — nemligen Tuna, Hjorted, Ed och Törnsfalla — redan sistlidet år, i förening med folkskolorne, inrättade slöjdskolor i egen lokal, till hvilkas anläggning och upprätthållande kommunerna också lemnat bidrag, undervisningen i stadgad ordning fortgått, och vid hållne inspektioner befunnits väl ordnad och omfattad med stegradt förtroende från allmogens sida. Bestyrelsen har dels i Drammen i Norge, och dels i Upsala vid de utställningar af slöjdalster, som å dessa ställen varit anordnade och besökte af ombud från Bestyrelsen, låtit inköpa åtskilliga modeller och redskap, som till slöjdskolorna kostnadsfritt för dem blifvit utdelade; hvarjemte Bestyrelsen beslutit gå i författning derom att, så snart sådant kan ske, undervisning i skolorna jemväl må meddelas af sådane ambulatoriske lärare, som genom Kongl. Landtbruksakademiens försorg kunna erhållas. I Wimmerby stad kommer likaledes, enligt stadsfullmäktiges beslut, och sedan Bestyrelsen bifallit gjord ansökan om understöd på enahanda vilkor, som i allmänhet blifvit bestämde, att, i förening med folkskolan, anordnas undervisning i slöjd.

Bestyrelsen vågar anhålla, att Hushållningssällskapet, efter den anvisning som derom i Kongl. Maj:ts ofvanberörda nådiga bref blifvit gjord, måtte göra framställning om erhållande af sådant understöd af statsmedel, som sedermera kan komma Bestyrelsen tillgodo för att ytterligare befordra slöjdskicklighet i orten och bidraga till slöjdskolornas upprätthållande och utvidgning.

Enligt Hushållnings-Sällskapets beslut den 2 December 1872 tillhör det Bestyrelsen att före den 1 September hvarje år till sällskapet inkomma med berättelse och redovisning rörande penningebidragens användande; och torde denna berättelse få sammanfalla med hvad Bestyrelsen nu haft äran meddela, hvarjemte härhos öfverlemnas utdrag ur räkenskaperna, utvisande huru medlen blifvit använda.

Westervik den 1 September 1874.

Carl Rydström.

Gustaf Mæchel. *W. K. Hammarskjöld.*

J. Östberg. *J. G. Hjertström.*

Calmar läns södra Hushållnings-Sällskap.

Till följd af åläggande från Kongl. Maj:t genom Dess Befallningshafvande i Calmar län att före utgången af Oktober månad till Kongl. Landtbruksakademiens förvaltningskomité inkomma med berättelse angående de under innevarande år inom sällskapets område vidtagna åtgärder för befordrande af hus-slöjder, samt dervid uppgifva om och till hvad belopp Hushållnings-Sällskapet vill utfästa sig att för 1875 utgifva bidrag till detta ändamål och tillika göra den framställning om statsunderstöd, hvartill omständigheterna kunna föranleda, så får Calmar läns södra Hushållnings-Sällskaps förvaltningsutskott härmedelst, efter meddelande af de infordrade upplysningarne, göra nedanstående framställning.

Under innevarande år har Sällskapet efter fastställd stat för industriens och husslöjdens befrämjande att utbetala: för slöjd- och industri-expositionen i Calmar, hyra af lokal 1,000 kronor, och arvode till agenten 300 kronor, eller tillsammans 1,300 kronor, till inköp af modeller och verktyg 200 kronor, till bestridande af kostnaderna för slöjd- och industriexpositionen i Oscarshamn 600 kronor, till premier vid jul-utställning af slöjdalster 200 kronor samt resekostnad för en benarbetare till bevistande af industriutställningen i Upsala sistlidne Februari månad 60 kronor eller inalles 2,360 kronor.

Vid Sällskapets ordinarie sammanträde år 1873 fattades beslut derom, att med 1,500 kronor för år 1874 bidraga till understöd åt de kommuner inom sällskapets område, hvilka sörja för meddelande af undervisning i handa-slöjd åt folkskolebarn, så vida länets södra Landsting ville med en lika summa till ändamålet bidraga. Förstnämnda års Landsting afslog dock motionen härom. Emellertid väcktes motion ånyo i samma syfte hos årets nyligen afslutade Landsting, hvilket deremot den 1 dennes beslöt att för 1875 för sin del anslå 1,500 kronor såsom bidrag till kostnaderna för en dylik undervisning i handa-slöjd, under förutsättning att Hushållnings-Sällskapet lemnar en lika stor summa till ändamålet, samt i hopp om understöd från statens sida. Till följd af detta beslut utsåg Landstinget en komité af sex personer att i samråd med Hushållnings-Sällskapets förvaltningsutskott närmare bestämma rörande anordnandet af den beslutade undervisningen i slöjd, och är sammanträde för detta ändamål bestämdt att hållas den 24 nästkommande November.

Vid det förhållande att den af Hushållnings-Sällskapet för år 1874 anslagna summan, 1,500 kronor, icke kunnat under nämnde år utgå, kommer förvaltningsutskottet att i stället låta uppföra anslaget på förslagsstaten för år 1875; och torde det med visshet kunna antagas, att sällskapet, då Landstinget nu biträdt dess förut fattade beslut, med vidhållande af detta vid instundande ordinarie vinter-sammanträde beslutar summans utgående under nästkommande år.

Enär vårt Hushållnings-Sällskaps område räknar icke mindre än 73 kommuner, lär det icke undgå Förvaltnings-komiténs uppmärksamhet att sammanlagda summan 3,000 kronor är för ändamålet väl knapp, synnerligast om, som man kan förmoda, ett större antal af dessa kommuner skulle vilja begagna sig deraf. Hvarken Landstingets eller Hushållnings-Sällskapets tillgångar, anlitade för många andra vigtiga ändamål, medgifva dock offrande af större summor härför, och hafva anslagen hufvudsakligen beviljats i det hopp, att Kongl. Maj:t af de till husslöjdens befrämjande utaf Riksdagen anslagna medel i nåder skulle täckas för ändamålet lemna södra Calmar län en summa, motsvarande hvad Landsting och Hushållnings-Sällskap hvar för sig sammanskjutit, eller 1,500 kronor, hvarigenom undervisningen kunde ordnas på ett sätt, att visshet förefanns till vinnande af ändamålet: dess spridande i så vidsträckta kretsar som möjligt.

Med anledning af hvad utskottet sålunda anfört och då framgången af de åtgärder, som för husflitens upphjelpande inom Calmar läns södra del vidtagas, väsendtligen beror derpå, att tillräckliga medel kunna för ändamålet disponeras, får utskottet vördsamt anhålla att Kongl. Landtbruks-Akademiens Förvaltnings-komité ville hos Kongl. Maj:t förorda Calmar läns södra Hushållnings-Sällskap till erhållande af så stor andel, som kan lemnas, utaf anslaget till husflitens befrämjande, och helst ofvannämnda summa, 1,500 kronor.

Calmar den 12 Oktober 1874.

Carl Axel Mannerskantz.

Carl Gethe.

Gotlands län.

Angående de åtgärder, som under innevarande år inom *Gotlands* län vidtagits för befordrande af husslöjden, och de anslag, som dertill för följande år äro afsedda, får länets Hushållnings-Sällskap härmed afgifva den berättelse, som åligger detsamma enligt Kongl. brefvet den 29 Maj detta år.

På Hushållnings-Sällskapets bekostnad har Ornamentsbildhuggaren och Riddaren C. Ahlborn under sommaren inom särskilda trakter af länet hållit föredrag rörande husslöjden, under förevisande af prof på enklare, lätt utförlig

slöjd, hufvudsakligast träsnideri, samt framställande af åtskilliga tekniska medel och arbetssätt, med föreläggande af ritningar och lämpliga verktyg.

Under dessa resor har, enligt förutgånget tillkännagifvande, allmänheten haft tillfälle att hos hr Ahlborn anmäla sig till erhållande af lån af sådana modeller, som förevisades, och för att motsvara de anmälningar, som dervid blifvit gjorda, har Hushållnings-sällskapet anmodat hr Ahlborn att för dess räkning inköpa dylika modeller för 500 kronor.

Hushållnings-Sällskapet har också till vestra Sveriges andra landtbruks- och industrimöte i Mariestad sändt fabrikören hr J. W. Klintberg, med uppdrag att der iakttaga hvad industriafdelningen företedde mest lärorikt för länet, och hr Klintberg har hemfört, efter eget urval, åtskilliga modeller för husslöjd, hvilka sällskapet inlöst.

Vid länets detta år hållna landtbruksmöte har, likasom vid föregående sådana, Hushållnings-Sällskapet medelst belöningar sökt uppmuntra till framsteg i allehanda husslöjder.

En äldre skola, af fruntimmerssamfundet i Wisby inrättad för fattiga flickors undervisning i slöjd, och som sysselsätter två lärarinnor och visar bemödanden att utveckla sin verksamhet, har för sådant ändamål blifvit af Hushållnings-Sällskapet understödd med 150 kronor.

Länets Landsting har ställt till Hushållnings-Sällskapets förfogande 500 kronor, såsom anslag till husslöjd för år 1875, och, saknande för det närvarande ledning för bedömandet af frågan om och i hvad mån dylikt bidrag under ett eller flera påföljande år borde af Landstinget anvisas, anmodat Sällskapet att till nästa års Landsting inkomma med upplysning om hvilka åtgärder Sällskapet funnit för den ifrågavarande angelägenhetens behöriga tillgodoseende erforderliga och om det behof af understöd från Landstingets sida, som för Hushållnings-Sällskapet i och för denna sak möjligen kan förefinnas.

Hushållnings-Sällskapet har af egna medel likaledes för ändamålet anvisat 500 kronor för år 1875 och beslutat, att, efter sig yppande behof, framdeles bestämma det belopp som bör för de följande åren till husslöjdens befrämjande användas.

Som de medel, Landstinget och Hushållnings-Sällskapet gemensamt kunna åstadkomma, äro alltför otillräckliga för att bilda en nog kraftig häfstång till denna angelägenhets befordrande, samt inrättande af en omfattande skola för hvarjehanda slöjd är ifrågasatt, för hvilket ändamål en komité blifvit nedsatt till utarbetande af förslag till organisation af en sådan skola, får Hushållnings-Sällskapet, enär en slöjdskolas åstadkommande hufvudsakligen beror derpå, att medel för densammas inrättande och underhåll samt för undervisares aflönande må kunna anskaffas, härmed anhålla, att I viljen bereda att äfven för näst-

kommande år ett underhåll af statsmedel för befordrande af hvsslöjden måtte komma Gotlands län till del.

Wisby den 24 Oktober 1874.

På Gotlands läns Hushållnings-Sällskaps vägnar:

Rud. Horn.

Harald Gustafsson.

Blekinge län.

På grund af Kongl. Maj:ts nådiga cirkulär till Konungens Befallningshafvande i länen den 29 sistlidne Maj i fråga om husslöjden i riket, får Hushållnings-Sällskapet i Blekinge härmed afgifva berättelse om de åtgärder, hvilka Sällskapet under innevarande år vidtagit till slöjdkunnighetens befordrande.

I enlighet med förut fattadt beslut, har på Karlskrona stads område blifvit arrenderad en jordrymd af omkring fem tunnland, afsedd för plantering af bättre slag korgpil, i ändamål att framdeles kunna vid fortgående undervisning uti korgarbete tillhandahålla lämpligt material. Årliga arrendesumman för denna plantering är 40 kronor, hvartill kommer kostnaden för dikning, plantering, tillsyn, hägnaders underhåll m. m. beräknad till minst 160 kronor årligen för de närmaste åren.

I likhet med flera föregående år har en af Sällskapet antagen kringresande undervisare uti halmflätning och enklare korgarbete varit uti verksamhet och företrädesvis utöfvat denna vid folkskolor och fattigvårdsinrättningar. Innevarande år har sådan undervisning fritt lemnats på sju särskilda ställen med en kostnad för Sällskapet af 250 kronor.

Till skolläraren Reinh. Tegnér, anställd vid Augerums sockens med folkskola förenade slöjdskola, har lemnats ett understöd af 200 kronor, hvarmedelst honom beredts tillfälle att genom besök vid utställningen i Mariestad samt vid en del slöjdskolor på andra orter vidare utveckla sina framstående anlag såsom undervisare i åtskilliga slöjdgrenar.

Vidare har Sällskapet vid tvenne under året anordnade utställningar utbetalt premier och uppmuntringar för handaslöjder till ett belopp af 500 kronor.

Slutligen har Sällskapet vid sammanträde den 20 sistlidne Augusti beviljat och ställt till dess förvaltningsutskotts förfogande till slöjdundervisningens befrämjande ett årligt anslag för åren 1875. 1876 och 1877 af två tusen kronor; hvaremot länets Landsting icke för instundande år för sådant ändamål beviljat medel.

Carlskrona den 21 Oktober 1874.

På Hushållnings-Sällskapets vägnar:

F. Adlson Palander.

B. A. Söderström.

Christianstads län.

Med öfverlemnande af bestyrkt afskrift af Kongl. Maj:ts den 29 sistlidne Maj till Sine Befallningshafvande aflåtna nådiga cirkulär angående husslöjden, jemte 20 exemplar af Hushållnings-Sällskapenas i riket, samt Konungens Befallningshafvandes i länen afgifna yttranden i fråga om husslöjdens närvarande ståndpunkt, äfvensom åtgärder till densammas utveckling, har Landshöfdinge-Embetet anmodat länets Hushållnings-Sällskap dels att på angifvet sätt distribuera ofvanberörda 20 exemplar, dels ock att före innevarande månads utgång till Förvaltnings-Komitén inberätta om de åtgärder till husslöjdens befordrande, hvilka under året blifvit vidtagne, äfvensom ej mindre uppgifva om och till hvad belopp Sällskapet eller länets Landsting vilja utfästa sig att för år 1875 och ett eller flera derpåföljande år utgifva bidrag för ifrågavarande ändamål, än äfven göra den framställning om erhållande af understöd af statsmedel, hvartill omständigheterna kunna föranleda.

Beträffande först de under innevarande år vidtagna åtgärder till husslöjdens befrämjande, så hafva dessa varit inskränkta till 2:ne utställningar af husslöjdens alster och dermed förenade prisbelöningar. Af Kongl. Hushållnings-Sällskapets sistlidne år i Maj månad afgifna, genom Kongl. Civil-Departementets försorg tryckta och utdelade yttrande i husslöjdsfrågan, torde Förvaltnings-komitén hafva sig bekant sällskapets uppfattning af denna angelägenhet och huru den inom detta län med små tillgångar lämpligast kan befordras.

Enligt Sällskapets af länsstyrelsen gillade förslag vore 3,000 kronor att utgå med ⅓ af statsmedel och ⅓ hvardera af Landsting och Hushållnings-Sällskap, det minsta belopp som för ändamålets vinnande borde kunna disponeras. Stat och Hushållnings-Sällskap hafva redan lemnat hvardera sitt bidrag, men Landstinget deremot afslagit Länsstyrelsens i detta hänseende gjorda hemställan.

Hushållnings-Sällskapet, som haft för afsigt att med nästa års början söka åstadkomma undervisning uti de olika grenar af husslöjden, som på olika orter utgöra föremålet för befolkningens sysselsättning, är således i saknad af ⅓ uti den beräknade kostnaden.

Af hvad sålunda blifvit anfördt torde Förvaltnings-komitén finna, att någon mera omfattande åtgärd till husslöjdens befrämjande ännu icke kunnat vidtagas; och får Sällskapet med anmälan derom, att Sällskapets beviljade bidrag till en början endast gäller för ett år, hos Förvaltnings-komitén härmed göra framställning om ytterligare understöd af statsmedel till minst lika belopp med det redan erhållna; varande ett sådant belopp af nöden om något skall kunna åtgöras för ifrågavarande ändamål.

Christianstad den 24 Oktober 1874.

Å Kongl. Hushållnings-Sällskapets vägnar:

Trolle Wachtmeister.

Sv. Henschen.

Malmöhus län.

Malmöhus läns Kongl. Hushållnings-Sällskap, som af Kongl. Maj:t genom Dess Befallningshafvande i länet blifvit förständigadt att till Förvaltnings-komitén före Oktober månads utgång inkomma med berättelse öfver de åtgärder som under innevarande år till befrämjande af husslöjden blifvit af Sällskapet inom dess område vidtagna, samt dervid ej mindre uppgifva om och till hvad belopp Hushållnings-Sällskapet eller vederbörande Landsting vill utfästa sig att, för år 1875 och ett eller flera derpå följande år, utgifva bidrag för ifrågavarande ändamål, än äfven göra den framställning om erhållande af understöd af stats-

medel, hvartill omständigheterna kunna föranleda. — får härmed till fullgörande af ofvannämnde nådiga befallning äran afgifva följande redogörelse:

Det torde ingalunda vara svårt att inse, det inom ett län, hvarest åkerbruket intager ett så framstående rum som i detta, och hvarest klimatet tillåter att jordbruksarbetena längre tid under året än annorstädes inom fäderneslandet bedrifvas, husslöjden icke blifver af den vigt och betydelse för befolkningen, som i de orter ,hvarest en längre vinter tvingar den sistnämnda att under sagde tid söka sig en annan lönande sysselsättning än den, som åkerbruket lemnar. Men om, på grund häraf, husslöjd i större skala, afsedd att genom försäljning af de alster som hon frambringar, lemna en ej obetydlig inkomst, *icke* inom länet i allmänhet bedrifves, så ligger dock den husslöjd, som afser att fylla de egna behofven af gång- och sängkläder, linne m. m. härstädes ingalunda i lägervall. Tvärtom kan man, utan att utsätta sig för misstag, påstå att slöjdskickligheten i nämnda riktning är ganska stor, och att både prydliga och ändamålsenliga arbeten, i de flesta fall i för orten egendomliga mönster, allmänt åstadkommas, ehuru de i regel icke till salu utbjudas.

Denna husslöjd, med sina nationela mönster och egendomligt utbildad smak, egnar sig icke till att på annat sätt befrämja än genom lämplig uppmuntran medelst *prisbelöning* af dess mest framstående produkter, och har sällskapet för de fyra till fem kontrakts-landtbruksmötena, som årligen hållas inom dess område, och till hvilka Sällskapet lemnar 500 kronor i anslag till hvarje, föreskrifvit att prisbelöning af husslöjdens alster vid dem skall ega rum, och äro dessa vid mötena derföre alltid behörigen uppmärksammade och vanligen på ett förtjenstfullt sätt representerade.

För undervisning i *hofbeslag* och i *tillverkning* af ändamålsenliga *söm* och *hästskor*, dock städse afsedda för förbrukningen inom de respektiva orterna, har Sällskapet under elfva års tid årligen anvisat 1,500 kronor, och hafva 10 lärjungar om året häri undervisats. Samma belopp har under flera år anslagits till 8 qvinliga elevers undervisning i *mejeri-skötseln*, som, om hon strängt taget måhända icke bör räknas till husslöjden, dock bereder en lönande sysselsättning åt den svagare delen af befolkningen i alla de hem, hvarest mera mjölk kan erhållas, än hvad som åtgår till den dagliga förbrukningen i oförädlad form, och som onekligen är af största vigt för den inre hushållningen.

Under förra året anslog sällskapet 600 kronor till *flickskolas* ordnande inom länet och på landet, vid hvilken skola fullvuxna döttrar af allmogen bland annat erhöll undervisning i väfnadskonst och annan för dem nyttig handaslöjd.

Hvad länets *Landsting* vidkommer, så har detta, vid dess nyligen hållna sammankomst, anvisat 1,000 kronor att användas såsom bidrag till för flickor afsedda och i förening med allmänna skolor inrättade slöjdskolor, med 50 kronor för hvarje sådan skola, som af Folkskoleinspektör vitsordas såsom väl ordnad.

Någon framställning om erhållande af understöd af statsmedel i och för nu anförda åtgärder kommer icke för närvarande att af Hushållnings-Sällskapet eller Landstinget göras.

Lund den 20 Oktober 1874.

På Malmöhus Läns Kongl. Hushållnings-Sällskaps vägnar:

Corfitz Beck-Friis.

Hjalmar Nathorst.

Hallands län.

Med anledning af förständigandet uti Kongl. Maj:ts nådiga cirkulär af den 29 sistlidne Maj, att till Förvaltnings-komitén afgifva berättelse angående de under innevarande år inom Hushållnings-Sällskapets område vidtagna åtgärder för befordrande af husslöjden samt dervid ej mindre uppgifva om och till hvad belopp Sällskapet vill utfästa sig att för år 1875 och ett eller flere derpå följande år utgifva bidrag för ifrågavarande ändamål, än äfven göra framställning om erhållande af understöd af statsmedel, hvartill omständigheterna kunna föranleda, får Hallands läns Hushållnings-Sällskaps förvaltningsutskott härmed äran meddela: att Hushållnings-Sällskapet vid dess årssammankomst den 1 nästlidne Juli, på grund af derom ingifven motion, för husslöjdens befrämjande inom länet beslutat, att för de fyra nästpåföljande åren bevilja ett anslag af sjuhundrafemtio kronor årligen, att användas för åvägabringande af undervisning i qvinliga handaslöjder åt eleverna vid det för länet inrättade seminarium för bildande af småskolelärarinnor, med vilkor dock att länets landsting ville för samma ändamål anslå ett lika stort belopp och under lika lång tid.

Landstinget, till hvilket framställning derom gjorts, har dock beslutat att att denna fråga skall till vidare behandling företagas å nästa års Landsting samt styrelsen för småskoleseminarium skulle anmodas att derförinnan inkomma med detaljeradt förslag till samma undervisnings ordnande och kostnaden för densamma, hvadan ofvannämnde Hushållnings-Sällskapets anslag icke för *nästa år* kan komma att för ändamålet användas.

Då nu genom Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse, för innevarande år af statsmedel beviljats 1,000 kronor till befrämjande af hvsslöjden inom länet och detta statsanslag, enligt förvaltningsutskottets öfvertygelse, icke på ändamålsenligar sätt kan användas än till åvägabringande redan under nästkommande sommar af undervisning i handaslöjd vid länets småskoleseminarium, hvarigenom de derifrån utgående lärarinnorna kunde blifva skickliga att sedan inom kommunerna äfven åtaga sig undervisning i slöjd, har förvaltningsutskottet vid sammanträde den 10 Oktober beslutat, att, efter inhemtande af Styrelsens för nämnde seminarium yttrande, till densamma öfverlemna anslaget mot redovisningsskyldighet.

Beträffande ytterligare understöd af statsmedel för husslöjdens inom länet befrämjande, anser förvaltningsutskottet sig för tillfället *icke kunna* göra någon framställning, förrän dels sig visat huru den nu beslutade slöjdundervisningen slutligen blifver ordnad, dels Hushållnings-Sällskapet möjligen kommer att i ämnet fatta vidare beslut.

Halmstad den 9 November 1874.

Å Förvaltningsutskottets vägnar:

P. v. Möller.

Gust. Åhlström.

Göteborgs och Bohus län.

Med öfverlemnande utaf afskrift af Kongl. Maj:ts nådiga cirkulär af den 29 sistlidne Maj till Dess samtliga Befallningshafvande, har Konungens Befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län anmodat Hushållnings-Sällskapet att till Eder inkomma med berättelse angående de under innevarande år af Sällskapet vidtagna åtgärder för befordrande af husslöjden samt dervid ej mindre uppgifva om och till hvad belopp Hushållnings-Sällskapet vill utfästa sig att för nästa och ett eller flera derpå följande år utgifva bidrag för ifrågavarande ändamål, än äfven göra den framställning om erhållande af understöd utaf statsmedel, hvartill omständigheterna kunna föranleda; och får Hushållnings-Sällskapet på grund häraf vördsamt anföra följande:

Redan förut har i den berättelse öfver Hushållnings-Sällskapets verksamhet år 1873, som till Kongl. Landtbruks-Akademien afgifvits, meddelats, att Sällskapet vid dess allmänna årssammankomst den 9 Juli nämnda år antagit ett af Landstingets Komiterade för folkundervisningen, på anmodan af Hushållnings-Sällskapet, utarbetadt förslag om ett allmännare införande bland undervisningsämnen i folkskolan af ritkonst, äfvensom bibringande åt ungdomen af de första grunderna för handarbeten. I öfverensstämmelse med bestämmelserna i detta af Hushållnings-Sällskapet antagna förslag, intaget i det härmed bifogade häftet III af Sällskapets qvartalsskrift för förlidet år sid. 194, hafva under innevarande år följande åtgärder vidtagits för meranämnda ändamål.

Under hela Augusti månad har i Göteborg, likasom förlidet år i Uddevalla, varit anordnad en ritkurs, i hvilken 22 folkskollärare deltogo. Arvode till ritläraren, stipendier till skollärarne samt materiel för undervisningen m. m. bekostades af Hushållnings-Sällskapet och belöpte sig till 1.721 Kr. 50 öre.

Ritundervisning lemnas i 17 folkskolor på landet. Då hvarken premierna åt skollärarne *till uppmuntran för visadt nit och skicklighet i ritundervisning*, eller premierna till skolbarnen *för visad flit och framsteg i ritning* utdelas förrän i slutet på året, kan icke dessförinnan uppgifvas de belopp, som till dessa premier komma att utgå; men ett anslag af 750 Kr. är beviljadt för detta ändamål.

I förening med folkskolor på landet äro 60 syskolor inrättade, och till premier åt lärarinnorna vid sistnämnda skolor har anslagits Ett Tusen Kronor, hvilket belopp, antagligen, kommer att helt och hållet utgå.

Ännu har ej vid någon folkskola anordnats den undervisning i handtverk åt gossar, som innehålles i förenämnda plan för husslöjdens befrämjande; men allt hopp är, att inom kort sådan undervisning vid åtskilliga skolor skall komma att lemnas. Till bidrag för inrättande af sådana slöjdskolor har anslagits 2,000 Kronor och till premier för gossars undervisning i handaslöjd 250 Kronor.

Till planen för husslöjdens befrämjande hör äfven användandet af ambulatoriska undervisare. Så har undervisning i korgflätning lemnats i Göteborg af Petter Jonsson, från Kronobergs län, under Januari, Februari och Mars månader; en ny kurs i detta yrke öppnades den 1 dennes på gästgifvaregården Smedseröd, i Inlands fögderi, och är ämnad att fortfara till årets slut. En kurs för undervisning i halmflätning, af Mamsell Sofie Löfgrén från Stockholm, började i Uddevalla den 15 September för att fortfara till medlet af November. I spetsknyppling har af Mamsell Sofi Hjelström undervisats dels i Uddevalla, dels i Göteborg under 5 månader. Sammanlagda utgifterna för dessa kurser uppgå i denna stund till 1,534 Kr. 88 öre.

För väfnadsindustriens upphjelpande inom länet äro under året anslag beviljade dels till väfskolan i Borås för vinnande af rättighet att der allt fortfarande få hafva fyra elever från länet, dels till stipendier åt elever vid väfskolan och till inköp af väfnadsmaterialier åt dem, samt dels till inköp af väfstolar åt från väfskolan utgående elever. För dessa ändamål har Hushållnings-Sällskapet i år utgifvit 3,569 Kr. 86 öre.

Utom dessa direkta åtgärder för husslöjdens befrämjande torde böra omnämnas, att en industri- och husslöjdsutställning i Juli månad varit anordnad i Uddevalla enligt det program, som härmed bifogas, och vid hvilken de föremål voro utställda, som äro upptagna i äfven härmed bifogade katalog. Då räkenskaperna för nämnda utställning ej ännu äro afslutade, kunna kostnaderna för densamma ej närmare uppgifvas, än att de uppgå till omkring 10,000 Kronor. Onämndt torde ej böra lemnas, att i år, likasom under många föregående år, pris för husslöjd utdelats vid Kretsafdelningarnes landtbruksmöten.

Beträffande frågan, om och till hvad belopp Hushållnings-Sällskapet ville utfästa sig att för nästa och ett eller flere derpå följande år utgifva bidrag till husslöjdens befrämjande, får Hushållnings-Sällskapet — med hänvisande till förenämnde af Landstingets Komiterade för folkundervisningen utarbetade och af Hushållnings-Sällskapet antagna plan, hvilken afser ordnandet, under en längre följd af år, utaf verksamheten för nämnda ändamål — anmäla, att för nästa år anslag, under flera utgiftstitlar, för undervisning i slöjd beviljats till ett belopp af 13,000 Kronor.

Slutligen, och då Hushållnings-Sällskapets tillgångar äro fullt tillräckliga för bestridande äfven af kostnaderna för de af Sällskapet beslutade, omfattande åtgärderna för husslöjdens befrämjande, anser sig Hushållnings-Sällskapet ej för sig böra ifrågasätta att härtill erhålla något bidrag af statsmedel.

Göteborg den 24 Oktober 1874.

På Göteborgs och Bohus läns Hushållnings-Sällskaps vägnar:

J. G. Ekman.

Oscar Lindhé.

Elfsborgs län.

Sedan Kongl. Maj:t i nådig skrifvelse den 29 sistlidne Maj genom Dess Befallningshafvande förständigat samtliga Hushållnings-Sällskapen att till Landtbruks-Akademiens Förvaltnings-Komité inkomma med berättelse angående de under innevarande år inom hvarje Sällskaps område vidtagna åtgärder för befordrande af hvsslöjder samt dervid ej mindre uppgifva, om och till hvad belopp, Hushållnings-Sällskap eller vederbörande Landsting ville utfästa sig att för år 1875 och ett eller flere derpå följande år, utgifva bidrag för ifrågavarande ändamål, än äfven göra den framställning om erhållande af understöd af statsmedel, hvartill omständigheterna kunna föranleda; så får Styrelsen för Elfsborgs läns Slöjdförening, som utgör den sektion af länets begge Hushållnings-Sällskap, hvilken har till åliggande att verka för de industriella näringarnes och handslöjdernas fortkomst och utbildning inom länet, härmed afgifva den nådigst anbefallda berättelsen.

Slöjdföreningen — som så fattat sin berörde uppgift, att den bör, dels befordra bibringande åt det uppväxande slägtet af en undervisning, som möjliggör och underlättar slöjdskicklighet i allmänhet, dels hos de fullvuxne utbilda den färdighet i slöjd, som i vissa orter redan finnes, och som i forna tider tillbakahållits genom de restriktiva författningar, som afsago att draga all industri till städerna, och numera, sedan frihet i detta afseende medgifvits, undantränges genom den i senare tider öppnade täflan med utlandets i smak och konstfärdighet utbildade industri — har således:

beträffande det uppväxande slägtet, ansett att, med afseende å det naturliga samband, som bör råda emellan uppfostran och husflit, hvarje förslag till hvsslöjdens upphjelpande bör anknyta sig till den allmänna undervisningen och i första hand till folkskolan. I detta afseende hafva bemödanden gjorts, att i folkskolorna införa undervisning i linear- och frihandsteckning, såsom utgörande grunden för all slöjdskicklighet. För bibringande åt folkskolelararne af härtill erforderlig insigt, anordnas årligen i städerna Wenersborg och Borås samt för Dalsland å Bäckefors bruk, ritkurser, der undervisning meddelas af en särskildt antagen lärare, som derjemte har sig anförtrodd ledningen af slöjdundervisningen i länet. Denna undervisning är också redan införd i en icke obetydlig del af länets folkskolor, och prof deraf äro förevisade vid de af Vestra Sveriges Hushållnings-Sällskap föranstaltade gemensamma Landtbruks- och Industri-möten. Derjemte hafva, med understöd af Landstinget, inom vissa kommuner inrättats

slöjdskolor, dels i förening med folkskolan, dels fristående. Med dessa slöjdskolor, särdeles de, som ställas i förening med folkskolan, afses mindre att utveckla slöjdskicklighet i någon viss slöjd, än att bibringa barnen arbetsamhet och ordningssinne. Skolan har nemligen ansetts endast böra inlära de nödiga handgreppen i begagnandet af verktygen, vänja den unga handen vid dessa. Dess uppgift har ansetts vara af generel natur; den speciela yrkesutbildningen står utanför dess verkningsområde. Kan genom undervisning i ritning barnets smaksinne väckas, dess uppfattningsförmåga skärpas och lär det sig derjemte att handtera de i dagliga lifvet mest förekommande verktygen, inplantas hos detsamma, att arbete bör utföras väl, prydligt och renligt, så har man ansett en god grund lagd för slöjdskicklighetens utbildande. Den mångsidighet, som erfordras hos slöjdidkaren på landet, hvars tid dessutom till en del upptages af jordarbetet, gör, att undervisningen icke kan inskränkas till något visst yrke. För ernående af detta ändamål bör likväl undervisningen i folkskolan ställas i harmoni med den i slöjdskolan, d. v. s. riktas på det praktiska, icke inskränkas till lexläsning; hvilket åter förutsätter ett vida högre kunskapsmått, än det, som af folkskolelärarne i allmänhet för det närvarande besittes. Med afseende härå, och för att dels erhålla lärare i slöjdskolorna med på en gång en theoretisk, men åt slöjden egnad, underbyggnad samt praktisk färdighet i yrken, dels åt folkskolelärarne gifva den praktiska riktning, som sätter dem i stånd att åt ungdomen bibringa för det praktiska lifvet erforderliga theoretiska insigter, har, med understöd jemväl af enskild persons frikostighet och tillmötesgående, beslutats inrättande af ett seminarium för slöjdskolelärare vid en å egendomen Nääs i Skallsjö socken redan anordnad slöjdskola. Den för detta slöjdlärareseminarium uppgjorda plan tillåter sig Slöjdföreningen härvid bifoga, jemte ett af föreståndaren för seminariet afgifvet yttrande, som icke lämpligen nu kan planen frånskiljas.

I städerna åter har Föreningen, jemte de i sammanhang med folkskolan ställda slöjdskolorna, föranstaltat inrättandet af söndags- och aftonskolor för gesäller och lärlingar vid handtverken. I dessa skolor meddelas undervisning i linear- och frihandsteckning, modellering, grunderna för maskinlära, fysik och kemi samt bokföring.

Med afseende å den fullvuxna befolkningen åter, har Föreningen ansett erfordras, i första rummet, att, genom beredande af tillfälle för befolkningen att se väl utförda arbeten, som öfverensstämma med konsumenternas anspråk, utbilda smaken och konstsinnet. För detta ändamål anordnas dels i städerna Wenersborg och Borås central modellkammare, dels i de öfriga städerna, äfvensom samtliga härad inom länet, med afseende å i dessa befintlig slöjd, smärre modellsamlingar, hvilka från de förstnämnda och genom Föreningens

försorg erhålla tidsenliga modeller samt de enklare maskiner och redskap, som för ortens tillverkning äro behöfliga.

Till de orter, der en slöjd bedrifves, som anses i behof af ledning, såsom exempelvis: i en ort bleckslageri, i en annan möbelsnickeri och andra träarbeten, i en tredje träsnideri, i en fjerde korgflätning, sändas personer, hvilka i dessa yrken ega beprófvad skicklighet. Genom kringresande undervisare är jemväl i åtskilliga orter meddelad handledning i halmflätning samt för qvinnor i spetsknyppling.

För den näring, som inom södra delen af länet är, jemte jordbruket, hufvudnäring, eller väfnadsslöjden, är slutligen i Borås, med understöd af statsmedel, inrättad en väfskola.

För vidmakthållande af dessa anordningar, hvartill medel erhållits dels af Landstinget, dels af länets begge Hushållnings-Sällskap, och dels genom frivillig subskription af enskilda, erfordras ett belopp af minst Tjugotusen Kronor årligen; och som Landstinget för en tid af 3 år till ändamålet anslagit Sextusen Kronor årligen, så skulle, om hvardera Hushållnings-Sällskapet bidroge med Tvåtusen Kronor, och ett statsanslag af Tiotusen Kronor erhölles, detta behof kunna fyllas. Ehuru nemligen Norra Hushållnings-Sällskapets Förvaltnings-Utskott, vid det förhållande, att Sällskapet icke nu sammanträdt, endast kunnat uppgifva såsom ständigt anslag till befordrande af slöjdskicklighet de 1,000 Kronor, som Sällskapet vid sammanträdet sistlidne Januari anvisade jemte ett anslag af 1,500 Kronor för detta år, lider det icke tvifvel, att detta ständiga anslag höjes till 2,000 Kronor.

Wenersborg den 31 Oktober 1874.

Å Slöjdföreningens vägnar:

Eric Sparre.

Varande vid detta utlåtande fogadt följande skriftliga yttrande och förslag:

Något om slöjd och slöjdundervisning samt Plan till Seminarium för utbildande af slöjdlärare.

Man har lemnat många olika svar på det spörjsmålet, hvilket som är menniskans ändamål, och svarens olikhet betingas ju äfven hufvudsakligast från de skiljaktiga synpunkter, ur hvilka skapelsen kan betraktas. Klart är emellertid, att, då de yttre förhållanden, i hvilka menniskan lefver, nödvändiggöra en större eller mindre *förbrukning* af nyttiga ting ett motsvarande *frambringande*

af det, hvilket ej af naturen sjelf ställes till omedelbart förfogande, måste blifva af nöden. Den politiska ekonomiens svar blir sålunda att menniskans ändamål är att producera — eller då produktionen ytterst är beroende på arbete — att arbeta. Också om vi från denna synpunkt läsa historien, skola vi finna huru den för oss utvecklar en kedja, visande produktionsförmågans gradvisa stigande, dels genom förenklade och förbättrade arbetsmetoder, dels ock genom en till alla samhällsklasser utbredd känsla om arbetets vigt och värde. Hvad nu sjelfva arbetsmetodernas förbättrande beträffar, så hafva de hufvudsakligast gått ut på en fördelning af arbetet, hvarigenom helt naturligt genom mångsidighetens inskränkning en ökad färdighet med åtföljande mångfaldigt större frambringningsförmåga måste blifva följden. Adam Smiths väl kända exempel om fabrikationen af knappnålar; huru en ensam person knappast förmår förfärdiga 20 stycken nålar om dagen under det att genom en ändamålsenlig fördelning af arbetet tio personer kunna tillverka omkring 48,000 stycken dylika eller hvar och en under motsvarande tid 4,800, är ett i sanning slående bevis hvilken mäktig häfstång för produktionens höjande som arbetets fördelning utgör. Vid ett ensidigt betraktande af detta förhållande skulle man sålunda kunna tro, att menniskoslägtets utveckling i materielt hänseende åtminstone skulle gå hand i hand med en till ytterlighet genomförd fördelning af arbetet. Så är dock i verkligheten långt ifrån händelsen. Nämnde fördelning skulle väl konseqvent kunna genomföras nära nog i oändlighet, men sedan en gång en viss gräns är uppnådd slutar den med att verka välsignelsebringande och blifver i dess ställe förstörande, såväl i physiskt som psychiskt hänseende. Det är med menniskan som det är med husdjuren, hvilka man genom en konstlad förädling kan bringa att utveckla sig nära nog uteslutande i den riktning och på det sätt som man önskar; man skall dock alltid finna att vid en sådan afvikning från det normala förhallandet naturen städse tager bort med ena handen hvad hon gifvit med den andra. Hvad djuret vinner i ett hänseende förlorar det i allmänhet i ett annat, och när slutligen den så kallade öfverförädlingen inträffar är detsamma nästan alldeles odugligt. Det menskliga arbetet måste ovilkorligen skilja sig från allt annat slag af arbete derigenom att det bör taga i anspråk den arbetande såsom menniska d. v. s. såsom en individuel, tänkande och reflekterande varelse; om det ej gör detta så nedsjunker det till ett helt simpelt maskinarbete och arbetaren till en blott och bar maskindel af kött och blod. Äfven om man bortser från den stora fara i andligt hänseende som en sådan i hög grad själsförslappande arbetsfördelning måste gifva vid handen, ty i öppen dag ligger ju huru ringa tillfälle till förståndets och reflexionsförmågans utveckling den person kan besitta, hvars dagliga verksamhet måhända inskränker sig till att t. ex. göra den slutliga tillspetsningen på knappnålar, så visar ju statistiken ovedersägligen de ruinerande följderna af den en utvecklad fabriksindustri åtföljande ytterliga fördelningen af arbete, ty hvarest

densamma finnes, vare sig i städerna eller på landsbygden, der har dödlighets- och immoralitets-procenten äfven alltid högre siffror att uppvisa. Det är dock ej inom alla yrken, som en sådan utsträckt fördelning kan komma ifråga, tvärtom är förhållandet t. ex. med jordbruket, med dess på årstiderna och andra omständigheter beroende olikhet af arbeten, sådant, att en och samma person måste under årets lopp utföra en mångfald af sällan återkommande sinsemellan högst olika sysslor. Men icke nog härmed. Under vissa delar af året — vinterns långa och mörka morgnar och aftnar — gifver icke åkerbruksskötseln full och tillräcklig sysselsättning utan ett öfverskott af arbetstid uppstår, hvilket hvarken bör eller måste få förflyta under overksamhet. Här nödvändiggöres sålunda flera yrkens förenande hos samma person och naturligt är då att den för jordbruket bäst passande kompletterande sysselsättningen måste vara färdighet i slöjd. Med slöjd menas hvarje mekaniskt yrke, som har till föremål naturalsters förarbetande *utan* tillhjelp af maskiner. Fasthåller man vid denna definition och derjemte något så när skarpt begränsar begreppet maskin i motsats till verktyg, så blir i allmänhet ej svårt att uppdraga gränslinien mellan hvad som kan benämnas slöjd och hvad fabriksnäring. Under det nemligen den sednare produktionsyttringen tager till hjelp alla de medel, som maskinläran och arbetsfördelningen ställa till dess förfogande, så åtnöjer sig den förra med de traditionella enkla verktygen och redskapen, under det vidare fabriksnäringen, då den verkar såsom sådan, tager i anspråk för sin räkning större eller midre självständiga lokaler, så behöfver slöjden knappast mer än inkräkta någon liten plats vid den husliga härden. Den arbetande själf står äfven i ett helt annat förhållande till arbetet, idkadt såsom slöjd eller fabriksnäring: i det förra är han allt, i det senare intet annat än på sin höjd den nödvändiga ersättningen af hvad som brister jernbitarne i maskineriet i observationsförmåga och påpasslighet vid företallande behof. Arbetaren är så att säga maskinens slaf, men verktygets herre. Se der skillnaden!

Hvarje undervisning måste städse bedrifvas så, att den uppfyller tvenne ändamål: förståndsförmögenheternas, särskildt reflexionsförmågans utbildande och kunskapers meddelande. Båda dessa ega i allmänhet lika berättigande att uppmärksammas; skall någon stå tillbaka, ej bör den förra göra det. Om ej blicken städse är stadigt riktad på detta förhållande, så har man otvifvelaktigt att befara, att undervisningens mål blir förfeladt och resultatet mindre tillfredsställande. Utan tvifvel kan aldrig för mycken vigt läggas vid nödvändigheten af att undervisaren framför allt har att söka lägga an på en utveckling af förståndet. Detta det förberedande och öfverallt ingripande arbetet är att likna vid den beredning, som åkerfältet måste undergå innan det lämpar sig för att besås; utan detsamma kan ej någonsin kunskapens frö slå rot, utveckla sig och frambringa frukt. En gång gjord mottaglig för vetande skall själen deremot städse

vara i stånd tilldela sig detsamma, hvarest och på hvad sätt det än må erbjuda sig.

Undervisningen måste vidare, för att öfverensstämma med hvad som är naturligt, vara riktad på det praktiska. Den första och säkerligen vigtigaste kunskap, som blifver menniskan, sjelf derom omedveten, bibringad, nemligen förmågan att genom tal uttrycka sina tankar, är ju af helt och hållet praktisk beskaffenhet, och såsom en oomkullkastlig pedagogisk sanning står, att det, som är hemtadt ur och finner användning i lifvet både är lättast att inhemta och svårast att glömma. Beklagligtvis har man ej tillförene vid skolordningen i tillräcklig mån beaktat dessa förhållanden. Undervisningen i såväl högre, som lägre, läroanstalter har i allmänhet gått ut på ett inpluggande af mer eller mindre olikartade kunskaper, ett besvär som läraren sjelf, beqvämt nog, öfverlåtit på läroboken, hvars petrificerade ordställningar trädt i stället för det lefvande ordet, som blott af muntliga föredrag kunna frambringas. Man hör — och ifrån vissa håll i form af klagomål — anföras, att vår tids sträfvanden helt och hållet skulle hafva en realistisk och praktisk pregel. Om det än i verkligheten skulle vara så, har dock otvifvelaktligen ej detta förhållande ännu haft någon kraftigare inverkan på undervisningsväsendet, hvilket man säkerligen ej bör kunna beskylla för att lida af alltför stor praktiskhet. Vare härmed huru som helst, så börja nu äfven inom detta område andra sträfvanden att göra sig gällande. Den gamla utnötta satsen att »skolans ändamål är att lära för lifvet» har alltför länge varit ett blott och bart tomt talesätt; vi stå nu vid gränsen af den tid, som skall söka att göra det till en verklighet. Att börja med må man derföre söka att åtskilja de båda begrepp, som alltför länge fått gå och gälla såsom identiska, nemligen »bildning» och besittande af ett relativt större kunskapsmått. Lika visst det är, att icke alla barn, då de lemnat skolan, gå att intaga samma ställning inom samhället, lika klart är det äfven att begreppet »bildning» ej bör vara liktydigt för alla, utan rätta sig efter de olika kraf, som lifvet på hvar och en ställer. »Bildandet» blir då först en verklighet när t. ex. uttrycket »en bildad jordbrukare» ej nödvändigt behöfver betyda en landtman, som är hemma i klassiska språk, utan fastmer en som är bildad för sitt yrke.

Betraktar man skolans ändamål att vara sådant, som här ofvan blifvit antydt, så måste man erkänna att de flesta af våra undervisningsverk näppeligen uppfylla detsamma. Hvad nu särskildt folkskolan beträffar, så — om man undantager de nödvändiga elementarkunskaperna läsa, skrifva och räkna jemte meddelandet af religionens grundsanningar — göres här i allmänhet intet för att dana lärjungen för det lif, som ligger framför honom. Väl förmår ingen med full säkerhet förutsäga för hvar och en arten af de möjligen olika sysselsättningar, som kan komma att stå honom till buds i framtiden, men den må

blifva hurudan som helst, det kommer den dock att hafva gemensamt med alla andra: nödvändighet af *arbetsamhet* och *ordningssinne*. Det är undervisningen i dessa två så vigtiga läroämnen, som skolan alltför länge dröjt att taga om hand, och dock beror med fullkomlig visshet hela en menniskas timliga väl på deras inlärande. Det är för att afhjelpa denna brist hos folkskolan, som, vare sig vid sidan af densamma, eller ock sjelfständigt och fristående, måste upprättas andra skolor — man har kallat dem slöjdskolor —, hvilkas organisation måste gå ut på, att så fullständiga folkskolan, att de tillsammans blifva i stånd till att uppfylla folkundervisningens ändamål.

Frågan blir nu att försöka bestämma i hvilket förhållande dessa slöjdskolor böra stå till det, hvars namn de lånat, slöjden. Betraktas då denna sak ur en allmän synpunkt, med beaktande af de omständigheter och det sätt, på hvilket flertalet af slöjdskolor hafva uppstått, eller komma att uppstå, saknaden af stora tillgångar, barnens ålder m. m., så kan man knappast antaga att meddelande åt lärjungarne af färdighet i någon bestämd art af slöjd kan med full säkerhet uppsättas såsom slöjdskolans mål. Härvid kan dock visst icke förnekas att under något så när gynsamma förhållanden, till hvilka hufvudsakligast kunna räknas, att lärjungarne dels äro vid en mera framskriden ålder (15 à 16 år), dels ock besöka skolan utan de numera på landsbygden tyvärr alltför vanliga försummelserna, hvilka i så hög grad måste menligt inverka på hvarje undervisning, äfven jemförelsevis ganska stor färdighet i slöjdartiklars förfärdigande skulle kunna inom skolan meddelas och ynglingen som sjelfständig slöjdare derifrån utgå. Slöjdskolans närmaste och allmännaste ändamål måste emellertid vara:

1:o att hos lärjungen inplanta hågen för och nödvändigheten af arbete;

2:o att meddela färdighet i de vanligast förekommande verktygens begagnande;

3:o att genom ritundervisning skärpa iakttagelseförmågan, stadga handen och låta lärjungen klart fatta behofvet af ytterlig precision och snygghet, samt

4:o att meddela förklaring på i dagliga lifvet mötande företeelser genom att underordna dem de bestående naturlagarne och derigenom väcka till lif sjelfständig reflektionsförmåga och ett klaradt förstånd.

Under förutsättning af förestående punkters riktighet bör således slöjdskoleundervisningen innefatta:

1:o *Handarbete.*

Härvid blir nu frågan att bestämma hvilket eller hvilka slag af arbete, som kunna mest lämpa sig för att utgöra föremål för undervisning inom skolan. Man har från åtskilliga håll velat drifva den satsen, att tillfälle till undervisnings erhållande skulle finnas i en del olika yrken och att det då skulle bero på lärjungarne sjelfva och deras olika anlag hvilket de hufvudsakligast önskade

sysselsätta sig med, ja till och med att hvar och en borde erhålla kunskap i alla yrkena. Hvad nu dessa påståenden beträffar, så kan man säkerligen, utan att alltför mycket misstaga sig, antaga, att slöjdundervisningen, utbildad i denna riktning, skulle betydligt skjuta öfver målet. Oafsedt de praktiska svårigheterna att anskaffa lämpliga lärarekrafter i flera olika handtverk, så skulle nyttan af en sådan anordning blifva ganska problematisk, ty särdeles troligt är ej på det hela taget, att några barn skulle vara födda med utpreglade anlag t. ex. för skrädderi, andra för skomakeri och kanske åter andra för sadelmakeri; utan den färdighet, som i olika yrken uppnås, har allt sin största grund i en trägen och uteslutande uppöfning uti desamma och kan näppeligen antagas vara medfödd. Hvad åter beträffar den senare meningen, så kan med temligen stor visshet antagas, att erfarenheten snart skulle ådagalägga att genom fuskning i litet utaf hvarje och inöfvandet af en mångfald utaf olika handgrepp och nyttjande af vidt skiljaktiga verktyg resultatet skulle blifva ganska tvifvelaktigt eller kanske rättare otvifvelaktigt nästan af noll och intet värde, ty förhållandena under våra breddgrader äro sannerligen ej likartade med dem, under hvilka Sydafrikas vildar lefva, hvilka utan tvifvel äro fullt kompetente att hvar och en sjelf förfärdiga de för toiletten nödvändiga artiklarne, hvaremot en svensk landtman säkerligen skall draga mera nytta af sin klädedrägt, om den arbetas af skräddare och skomakare till yrket, än af honom sjelf. Frågan blir sålunda att bestämma en särskild slöjdart, som borde utgöra hufvudföremål för undervisningen, och man har då i allmänhet och det med allt skäl dertill tagit *snickeri*. Denna slöjd lämpar sig äfven utan tvifvel bäst för skolundervisning. Att börja med utgör den, då den måste utöfvas stående och gående, en för kroppens friskhet och krafternas utveckling lämplig motvigt för de i längden menliga följderna af ett nästan oafbrutet stillasittande på skolbänken eller öfver lexan i hemmet, vidare kan genom snickeri förr ting af verklig nytta åstadkommas, än genom något af de öfriga handtverken, och sist är den ifrågavarande slöjden den, som säkerligen i framtiden kommer att blifva af största användbarhet för lärjungen, hyfvel och såg de verktyg, hvilkas bekantskap han ej för tidigt kan göra.

Hvad nu åter den arbetsriktning inom snickerifacket, som bäst kan lämpa sig för slöjdskolan, beträffar, så råder äfven härom ganska skiljaktiga meningar. Under det en del gå ut på att lärjungarne borde erhålla öfning att förfärdiga mer eller mindre lyckligt hopkomna leksaker, lämpliga för afsalu, luta deremot andra derhän, att endast gröfre arbeten, såsom förfärdigande och reparation af husgerådssaker och landtbruksredskaper borde vara det för slöjdskolan bäst passande. Har man skolans först anförda mål för ögonen och ihågkommer att det aldrig kan blifva dess sak att vara yrkesbildande, utan blott och bart grundläggande, så bör väl den sist anförda meningen förtjena fler anhängare

än den första, ty arbetet bör såsom *arbete* införas i undervisningen, ej såsom en mer eller mindre maskerad *lek*. Hvad äfven sjelfva produktens beskaffenhet i förra eller senare fallet angår, så är den verkliga skilnaden dem emellan större än hvad vid ett ytligt betraktande skulle kunna antagas, ty förfärdigande af leksaker har arten af en industri, under det att den senare sysselsättningen blott är en husbehofsslöjd. Lärjungen skall utan tvifvel äfven känna en öfvervägande tillfredsställelse och håg för arbete, då han kan t. ex. till hemmet få medföra en af honom sjelf förfärdigad stol, som med alla sina möjliga brister dock är duglig att sitta på, än då resultatet af hans arbete är en i miniatyr utförd häst eller hund, så mycket som möjligt skiljande sig från ifrågavarande naturföremål.

Hvad som emellertid nu sagts om snickeriets lämplighet att utgöra föremål för undervisning i slöjdskolan, utesluter för ingen del att icke med fördel äfven andra slag af handarbete der kunna idkas, såsom t. ex. korgflätning, lösågning med flera dylika; dock stå dessa med säkerhet efter snickeriet deri, att de ej som detta kan utveckla kroppsstyrkan och vana vid tyngre arbete, utan mera har arten af så kalladt »petgöra». Särskildt lösågningen skulle kunna liknas vid ett »broderi i trä», hvilket i likhet med det som sker på stramalj kanske bättre har sin plats i salongen än i torpstugan.

2:o *Ritning.*

Äfven hvad detta läroämne angår, bryta sig ganska olika meningar mot hvarandra. Under det en del anse linearritningen vara den mest lämpliga för slöjdskolorna, ifra andra för frihandsteckningen och åter andra för mellantinget dem emellan, det s. k. nätsystemet. Det vore fåfängt att förneka, att icke dessa olika riktningar inom teckningskonsten kunna hafva sina fördelar, men ock äfven sina olägenheter. Det är väl sant, att frihandsteckningen utom sitt hufvudändamål, föremåls afbildande, äfven kraftigt inverkar för skapandet af en säker blick och stadig hand, men å andra sidan kunna ej alla draga full nytta deraf, ty denna beror hufvudsakligast på befintliga anlag hos lärjungen; utan sådana lemnar vanligtvis äfven den trägnaste öfning ganska ringa och otillfredsställande resultat.

Linearritningen, för hvars bedrifvande visserligen fordras en något vidlyftigare uppsättning af materialier, såsom ritbräde, vinkelhake och passare, kan deremot i allmänhet med nära nog lika stor framgång inläras af alla, oberoende af olikartade anlag, den förutsätter och befordrar kännedom om de geometriska figurerna och enklare konstruktioner; den gifver en med det afritade föremålet i alla dimensioner öfverensstämmande afbildning på papperet, efter hvilken sedermera likartade föremål kunna förfärdigas; den tvingar till ytterlig precision och noggrannhet och vänjer blicken att iakttaga och handen att afteckna detaljer, hvilka vid ett föremåls afritande på fri hand vanligen gå förlorade. Om

dertill vidare lägges den färdighet i tumstocks begagnande och skalas uppgörande, som genom linearritningen vinnes, så kan man säkerligen på ganska goda grunder förorda denna ritart till införande i folk- och slöjdskolor, så mycket mer som erfarenheten temligen klart ådagalagt, att frihandsteckningen, att döma efter offentligen förevisade prof, i allmänhet lemnat allt annat än lysande resultat.

3:o *Theoretiska kunskapsämnen.*

Med slöjdskolans mål för ögonen bör ej vara så svårt att i allmänna drag angifva de kunskapsgrenar i theoretiska ämnen, hvilka der äro på sin rätta plats. Första rummet bland dessa intaga utan tvifvel Matematiken med sina båda delar Arithmetiken och Geometrien. Få om någon af de olika vetenskaperna besitter såsom matematiken förmågan att klara förståndet och reda tankeförmågan, och den gör detta ej allenast på de högre, utan fullt ut lika mycket på de lägre stadierna. Utgörande i och för sig sjelf en abstraktion måste dess inlärande städse taga tankeverksamheten i anspråk och kan, rätt bedrifven, aldrig blifva en blott och bar minnessak. Lägges nu ytterligare härtill den stora fördelen, att kunskap i matematiken kan med lätthet så bibringas att den äfven tillika blir undervisande i elementerna af de på densamma grundade vetenskaperna och framförallt i företeelserna af det dagliga lifvet, så är lätteligen insedd matematikens lämplighet såsom hufvudföremål för den theoretiska undervisningen i slöjdskolan. Här om någonsin gäller dock för läraren att göra sitt läroämne praktiskt och lefvande samt med det förbinda genom exempel och tillämpningar så mycket som möjligt af kunskaper och kännedom om förhållanden, hvilka kunna vara af vigt för lärjungen att inhemta och göra sig till godo.

Lärareverksamheten, om någon, ställer stora och vigtiga fordringar på sin man. Oafsedt nödvändigheten att ega en något så när grundlig kunskap i undervisningsämnena till den utsträckning de i skolan förekomma, måste läraren framförallt vara besjälad af vigten och värdigheten af sitt kall. Han måste städse ihågkomma, att han icke allenast är *undervisare* utan äfven *uppfostrare*, att hans verksamhet icke blott skall gå ut på att bibringa kunskaper och färdigheter, utan lika mycket i andra hänseenden, oafsedt alla specialämnen, i allt dana lärjungen för dess framtida lif. Nödvändigt blir derföre att hos honom *tankar, ord* och *gerningar* äro likartade. Hvad han yttrar måste uttrycka hans innersta tankar och åskådningssätt; hans uppförande vara illustrationen till hans ord. En särdeles stor vigt ligger äfven derpå, att han så eger ordet i sin makt, att han på ett klart och tydligt sätt förmår att meddela sig med lärjungarne och derigenom blir i stånd till att göra sitt vetande fruktbringande. Hvad särskildt

slöjdläraren betraffar, måste han ega god färdighet i den slöjdart, uti hvilken han skall undervisa, besitta framstående arbetslust och arbetsförmåga samt derjemte vara ett exempel af ordning och punktlighet och städse ihågkomma den enkla sanningen, att »skolan det är han».

Högst få menniskor födas till lärare; flertalet måste dertill danas och vid denna daning kan i sanning aldrig tillräcklig vigt läggas. En sten, kastad i vattnet, gör väl blott ett intryck på det ställe, der den träffar ytan, men dess efterverkningar uppenbaras i de sig städse mer omfattande ringarne: ett misstag, begånget vid lärareuppfostran, kan hafva till följd oberäkneliga, nedslående resultat. Experiment äro alltid farliga och de äro det sannerligen icke minst härvidlag.

Efter dessa förberedande anmärkningar, kan förslagsvis uppställas efterföljande:

Plan för det tillämnade slöjdlärareseminariet å Nääs.

§ 1.

Läroverkets ändamål är att meddela undervisning åt samt utbildaynglingar, lämpliga att utgå såsom lärare vid med folkskolor förenade eller ock sjelfständiga slöjdskolor.

§ 2.

Med läroverket är förenad en slöjdskola för gossar, i hvilken seminariets elever få i tur öfva sig att meddela undervisning, och hvarigenom praktisk lärarebildning befrämjas.

§ 3.

Den som önskar att såsom elev vid läroverket vinna inträde bör hafva uppnått en ålder af 18 år, förut åtminstone under någon tid sysselsatt sig med slöjd, företrädesvis snickeri, ega vitsord om godt uppförande samt ej vara behäftad med något kroppslyte, som kan göra honom mindre duglig till lärare, hvarjemte han vid folkskola bör hafva inhemtat de för utträde derur nödiga kunskaper.

§ 4.

Undervisningen omfattar följande läro- och öfningsämnen:
Arithmetik, Geometri, Naturkunnighet, Ritning och slöjd.

§ 5.

Lärokursen innefattar:

a) *Arithmetik och Geometri.*

Öfningar till vinnande af säkerhet och färdighet vid användning af de fyra räknesätten i hela tal och decimalbråk, tillämpade på de för det praktiska lifvet vigtigaste uppgifter, med särskild hänsyn på konstruktion, mätning och beräkning af plana och solida figurer, mekaniska problemer, beräkning af virkesåtgång, kostnadsförslags uppgörande m. m.

b) *Naturkunnighet.*

De vanligast förekommande enkla och sammansatta kropparnas egenskaper, förklaringar å allmänna företeelser inom naturen, de elementära mekaniska lagarne om rörelse och krafter, beskrifning och beräkning af de enkla maskinerna samt kroppars egentliga vigt.

c) *Linearritning.*

Med noggrannhet och precision utförd konstruktion af linier och ytor, skalors uppgörande, kopiering af uppgjorda ritningar, afritande efter förutgången säker mätning af uppförda byggnader, detaljritningar å desamma samt afritning af modeller och verktyg vid läroverket, hvarjemte öfning bör gifvas att på egen hand uppgöra enklare byggnadsförslag.

d) *Slöjd.*

Kunskap om och färdighet att handtera olika verktyg, öfning att reparera och förfärdiga enklare husgerådssaker och redskap, iståndsättande af bristfälligheter å byggnader, möbelsnickeri i mindre och vanliga storlekar, förfärdigande af hjul och underreden till arbetsvagnar och kärror samt färdighet i gröfre smide och filning.

§ 6.

Hvarje lärokurs tager sin början den 1 Oktober och afslutas den 31 Maj, då offentlig afgångsexamen med eleverna eger rum.

§ 7.

Undervisning i läroverket meddelas hvarje helgfri dag, med undantag af några kortare uppehåll vid jul- och påsktiderna, under tio timmar om dagen, samt börjas kl. 6 på morgonen och afslutas kl. 6 på aftonen, under hvilken tid trenne raster å tillsammans 2 timmar lemnas.

§ 8.

Arbetsordningen inrättas sålunda:

6— 8 Slöjd.
½9—10 Theoretisk undervisning.
10—12 Slöjd.
1—½4 Ritning.
4— 5 Slöjd.
5— 6 Theoretisk undervisning.

§ 9.

Afgångsexamen bör vara dels theoretisk, dels praktisk. I den förra pröfvas omfånget och halten af elevs insigter i Arithmetik, Geometri och Naturkunnighet; den senare består dels uti ådagaläggande af elevs färdighet i ritning, snickeri och smide, dels ock i undervisningsprof.

§ 10.

Vid afgång i stadgad ordning från läroverket erhåller elev ett afgångsbetyg, undertecknadt af föreståndaren.

§ 11.

Vid bedömande af elevs insigter, färdigheter, undervisningsskicklighet och flit användas vitsorden:

Berömlig, Med beröm godkänd, Godkänd, Försvarlig.

Såsom betyg för uppförande begagnas vitsorden:

Mycket stadgadt, Stadgadt, Oklanderligt, Mindre stadgadt.

Elfsborgs län.

I nådig skrifvelse den 29 sistlidne Maj hafva Hushållnings-Sällskapen blifvit af Kongl. Maj:t förständigade att till Förvaltningskomitén inkomma med berättelse angående de under innevarande år inom hvarje sällskaps område vidtagna åtgärder för befordrande af husslöjder samt dervid ej mindre uppgifva om och till hvad belopp, Hushållnings-Sällskap eller vederbörande Landsting

vill utfästa sig att för år 1875 och ett eller flere derpå följande år utgifva bidrag för ifrågavarande ändamål, än äfven göra den framställning om erhållande af understöd af statsmedel, hvartill omständigheterna kunna föranleda.

Med anledning häraf får förvaltningsutskottet härmed äran inberätta:

att Elfsborgs läns norra Hushållnings-Sällskap, som under en följd af år icke omedelbart vidtagit några åtgärder för befordrande af husslöjder, derföre att inom länet funnits en slöjdförening, hvilken nitiskt och med framgång verkat för ifrågavarande syfte, till nyssberörda slöjdförening årligen lemnat ett anslag af 1,000 kronor;

att ett lika stort anslag af 1,000 kronor fortfarande är uti sällskapets ordinarie utgiftsstat upptaget, samt är bestämdt att utgå äfven under nästkommande år;

att länets Landsting till befrämjande af slöjdskicklighet samt undervisning i slöjd och teckning för nästföljande 3 år lemnat ett anslag af 6,000 kronor, hvarförutan länets södra Hushållnings-Sällskap till slöjdföreningen anslagit 2,000 kronor årligen.

Hvad vidkommer den af Kongl. Maj:t åt Hushållnings-Sällskapet nådigst meddelade rätt att göra framställning om erhållande af understöd, torde den önskan få uttalas, att ett årligt anslag, motsvarande de af länets Landsting och Hushållnings-Sällskap lemnade belopp, tillsammans 9,000 kronor, måtte till slöjdskicklighetens befordrande af statsmedel anvisas, helst erfarenheten ådagalagt, att de från länet hittills utgående anslag alltför väl vore i behof att, om ändamålet dermed skulle kunna fullt uppnås, blifva flerdubblade, hvartill dock Hushållnings-Sällskapet med sina begränsade och för åtskilliga andra syften afsedda och disponerade medel saknar, och antagligen ständigt kommer att sakna nödiga tillgångar.

Wenersborg den 27 Oktober 1874.

På Elfsborgs läns norra Hushållnings-Sällskaps förvaltningsutskotts vägnar:

John Ericson.

C. A. von Sydow.

Med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga cirkulär af den 29 Maj innevarande år, hvari samtlige Hushållnings-Sällskapen i riket förständigas att till Kongl. Landtbruks-Akademiens Förvaltningskomité inkomma med berättelse angående de under detta år inom deras områden vidtagna åtgärder för befordrande af husslöjder samt dervid ej mindre uppgifva, om och till hvad belopp

de vilja utfästa sig att för år 1875 och ett eller flere derpå följande år utgifva bidrag för ifrågavarande ändamål, än äfven göra den framställning om erhållande af understöd af statsmedel, hvartill omständigheterna kunna föranleda, får Elfsborgs läns södra Kongl. Hushållnings-Sällskap för sin del här nedan ödmjukligen fullgöra hvad i berörda nådiga cirkulär blifvit föreskrifvet.

Beträffande först berättelsen angående de under innevarande år inom Hushållnings-Sällskapets område vidtagna åtgärder för befordrande af husslöjden, får Hushållnings-Sällskapet, jemte uppgift om att sällskapet af sina medel användt för detta år 1,000 kronor dels till befrämjande af husslöjder och dels till understöd af väfskolan i Borås för att den måtte kunna utvidga sin gagnande verksamhet, ödmjukligen hänvisa till bifogade berättelse derom, som blifvit afgifven af Elfsborgs läns slöjdförening, hvilken utgör en sektion af Sällskapet och har den del af dess verksamhet sig särskildt anförtrodd, hvilken afser husslöjdens befrämjande.

Angående åter det belopp, som Hushållnings-Sällskapet vill utfästa sig att utgifva till befrämjande af husslöjderna inom sitt verksamhetsområde under nästa och derpå följande år, får Hushållnings-Sällskapet nu meddela, att Sällskapet vid extra sammanträde den 26 dennes beslutat att af sina medel lemna bidrag till ifrågavarande ändamål med 2,000 kronor årligen under tre år eller åren 1875, 1876 och 1877.

Slutligen får Hushållnings-Sällskapet, då Elfsborgs läns Landsting för berörda ändamål anslagit 6,000 kronor årligen under nämnda tre år, hvaraf hälften eller 3,000 kronor kunna antagas blifva använda inom länets södra Hushållnings-Sällskaps område, och då Sällskapets bidrag årligen är bestämdt till 2,000 kronor under samma tid, hvarigenom en summa af 5,000 kronor sålunda finnes att årligen i tre år för ändamålet disponera, härmed ödmjukligen göra den framställning, att en lika stor summa eller 5,000 kronor lemnas Hushållnings-Sällskapet af statsmedel årligen under nämnda år såsom understöd för ändamålets fullständiga vinnande, hvilken framställning Hushållnings-Sällskapet hoppas att Kongl. Landtbruks-Akademiens Förvaltnings-Komité täckes understödja och förorda.

Borås den 29 Oktober 1874.

På Hushållnings-Sällskapets vägnar:

Eric Sparre.

Sv. P. Wennergren.

Wermlands län.

Wermlands läns Hushållnings-Sällskap har genom skrifvelse från Konungens Befallningshafvande blifvit förständigadt att, jemlikt föreskriften i Kongl. Maj:ts nådiga bref den 29 sistlidne Maj, till Kongl. Landtbruks-Akademiens Förvaltnings-Komité inkomma med berättelse angående de under år 1874 inom Sällskapets område vidtagna åtgärder för befordrande af husslöjden samt dervid uppgifva ej mindre, om och till hvad belopp Hushållnings-Sällskapet eller Landstinget vill utfästa sig att för år 1875 och ett eller flera derpå följande år utgifva bidrag för ifrågavarande ändamål, än äfven göra den framställning om erhållande af statsmedel, hvartill omständigheterna kunde föranleda. Med anledning häraf får Sällskapet anföra följande:

Med Ornaments-bildhuggaren och Riddaren C. Ahlborn, som under förlidet år hållit föredrag om husslöjden inom åtta af länets 16 Hushållningsgillen, har aftal blifvit träffadt om fortsättning af hans resor inom provinsen denna höst, för meddelande af undervisning och råd rörande husslöjdens bedrifvande, och kommer såväl för dessa resor, som för inköp af modeller och ritningar, enligt Herr Ahlborns anvisning, att hufvudsakligen användas det anslag af 500 kronor, som Sällskapet för innevarande, likasom under flere föregående år, anvisat till husslöjdens befrämjande.

Om ock Sällskapets ringa tillgångar och de många olikartade ändamål, för hvilka de tagas i anspråk, icke medgifvit Sällskapet att omedelbart använda en större summa för husslöjden, har dock medelbart genom Hushållnings-Gillena ytterligare ett belopp af Sällskapets medel kommit denna näringsgren till godo. Af de årsbidrag, Sällskapet ställt till Hushållnings-Gillenas förfogande för bedrifvande af deras verksamhet, hafva nemligen enligt 1873 års räkenskaper 317 kronor 50 öre blifvit använda för husslöjdens uppmuntrande och, ehuru räkenskaperna för löpande året från Gillena, hvilka vanligen hafva sammankomster under September och Oktober månader, ännu icke inkommit, kan dock med visshet antagas, att, med det stigande intresset för husslöjden, minst lika belopp blifvit eller blifver detta år för samma ändamål användt. En sammanräknad summa af omkring 800 kronor dels genom Sällskapet och dels genom Hushållnings-Gillena, använd för ett så nyttigt ändamål som husslöjdens befrämjande, är visserligen icke mycket, och Sällskapet kan endast beklaga, att det icke kunnat anvisa större bidrag. I Wermland, med rika tillfällen till arbete i bergs- och skogshandteringens samt landtbrukets tjenst kan

och bör väl husslöjden icke blifva en hufvudnäring, men i många bygder, der innevånarne äro hänvisade till afkomsten från en karg och sveksam jord, kunde husslöjden lemna ett värderikt bidrag till deras utkomst. Öfverallt finnas svaga och vanföra personer, som genom passande slöjd kunde vinna sin bergning, och äfven för den befolkning, som i ett kraftfullare arbete finner sitt uppehälle, kan husfliten, då den är förenad med någon skicklighet, icke allenast bidraga till ökad trefnad och beqvämlighet i hemmet samt derigenom öfva en förädlande verkan på dess idkare, utan ock lemna ett litet öfverskott, såsom grundplåt för blifvande välstånd. I öfverensstämmelse med denna uppfattning af husslöjdens betydelse för provinsen, har Sällskapet sökt verka för dess främjande, och om än de summor, som derpå blifvit använda, varit till beloppet föga betydliga, hafva de dock icke varit utan nytta, och Sällskapet smickrar sig med att dess åtgöranden icke varit utan allt inflytande på den enskilda verksamheten i samma riktning, utan hvilken Sällskapets bemödanden endast skulle bära ringa frukt. Vid Persberget finnes sedan flere år en slöjdskola för flickor, med ganska betydliga tillgångar. Äfven inom Nordmarks socken har under några år en slöjdskola varit i verksamhet och af Godsegaren M. Kock på Sund i By socken är förlidet år en dylik skola inrättad. Kristinehamns stad har en arbetsinrättning för äldre och yngre personer, som underhålles af kommunen och enskilde gemensamt, vid hvilken inrättning åtskillig husslöjd lärer med framgång bedrifvas. Till afsättning af husslöjdens och hemflitens alster hafva försäljningsställen eller s. k. industri-magasin blifvit inrättade såväl i Karlstad som i Kristinehamn. Alla dessa inrättningar för husslöjdens befrämjande hafva under det löpande året fortgått. En särskild gren af husslöjden, nemligen halmflätning, har Sällskapet sökt verka för genom undervisnings meddelande af dertill skicklig lärarinna. Sedan under förra året på såväl Sällskapets som på städerna Karlstads och Kristinehamns bekostnad, »halmflätningsskolor» med 4 veckors kurs varit ordnade, hafva dylika lärokurser blifvit föranstaltade af landtkommuner och enskilde.

Vid extra sammankomst den 6 dennes beslöt Sällskapet att å förslaget till inkomst- och utgiftsstat för 1875, som kommer att föreläggas Sällskapet vid dess ordinarie sammankomst under instundande November månad, skulle uppföras ett belopp af 500 kronor till husslöjdens befrämjande. Då Sällskapets utgiftsstat, enligt dess stadgar, icke kan omfatta mer än ett år i sender, ansåg sig Sällskapet icke vid detta tillfälle kunna bestämma anslaget till husslöjden för längre tid, ehuru ingen anledning finnes, att ju icke Sällskapet skall äfven för kommande åren, i sinom tid, anvisa minst lika belopp till samma ändamål.

I fråga om understöd af statsmedel till husslöjdens befrämjande, hoppas Sällskapet, att afseende mera fästes vid dess bemödanden att gagna inom om-

rådet för dess verksamhet, än vid beloppet af de medel, Sällskapet kunnat särskildt för husslöjden anslå af dess, i förhållande till provinsens vidsträckthet och talrika befolkning, inskränkta tillgångar. Så länge Sällskapet icke, utan att eftersätta andra vigtiga föremål för dess omsorger, kan omedelbart eller medelbart genom Hushållnings-Gillena använda mera än omkring 800 kronor till husslöjdens uppmuntran och förkofran, kan icke heller framgången af dess bemödanden motsvara dess goda vilja. Det begagnar derföre med tacksamhet tillfället att göra framställning om bidrag af statsmedel och för en provins med 265,000 innevånare, den 3:dje inom riket med afseende på folkmängden, torde en begäran om 1,000 till 1,200 kronors understöd för husslöjdens befrämjande icke kunna anses förmäten. Med detta belopp och Sällskapets eget bidrag blefve det en möjlighet att ordna undervisningen i husslöjd på ett verksammare sätt, och ju mera spåren af denna verksamhet blefve skönjbara, desto säkrare skulle kommuner och enskilde manas att allmännare beträda samma väg.

Karlstad den 8 Oktober 1874.

På Wermlands läns Hushållnings-Sällskaps vägnar:

J. H. Rosensvärd.

F. von Vicken.

Örebro län.

Genom skrifvelse af den 14 sistlidne Juli har Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro län meddelat Örebro läns Kongl. Hushållnings-Sällskap, att Kongl. Maj:t enligt nådigt bref af den 29 sistlidne Maj behagat lemna ett anslag åt Hushållnings-Sällskapet af 1,000 kronor, för att användas till anordnande af undervisning i slöjd, antingen genom resande undervisare eller vid särskilda för ändamålet inrättade skolor, eller ock vid folkskolorna, äfvensom för anskaffande af tidsenliga modeller för husslöjden, allt mot vissa Hushållnings-Sällskapet åliggande skyldigheter, hvaribland äfven att före utgången af Oktober månad 1874 till Landtbruks-Akademiens Förvaltnings-Komité in-

komma med berättelse angående de under sistnämnda år inom Sällskapets område vidtagna åtgärder för befordrande af husslöjder, samt dervid ej mindre uppgifva, om och till hvad belopp Hushållnings-Sällskapet eller vederbörande Landsting vill utfästa sig att för år 1875 och ett eller flera derpå följande år utgifva bidrag för ifrågavarande ändamål, än äfven göra den framställning om erhållande af understöd af statsmedel, hvartill omständigheterna kunna föranleda.

I följd häraf får Hushållnings-Sällskapet äran meddela, att genom dess förvaltningsutskott åtgärder vidtogos under sistlidne Maj månad, i följd af hvilka Ornamentsbildhuggaren och Riddaren Herr C. Ahlborn den 10 sistlidne September i Örebro hållit ett offentligt, talrikt besökt föredrag, till åhörande hvaraf länets inbyggare i allmänhet, men särskildt alla lärare och lärarinnor i länets slöjdskolor inbjudits, och hvarvid genom förevisande af en mängd modeller inom olika grenar af husslöjd föredragets lättfattlighet ökades och uppmärksamheten fästes på de mångfaldiga alster, som till husbehof eller till vinstgifvande försäljning kunde inom hemmen förfärdigas vid sidan af landtbruket, som ock utvecklades sätten för flera husslöjdsgrenars inhemtande, de förfärdigade alstrens afsättning och de af skolbarn genom husslöjd vunna medlens rätta tillvaratagande och användning.

På Hushållnings-Sällskapets vid samma tillfälle hållna, andra ordinarie sammankomst under året, lemnades åt dess förvaltningsutskott sådant uppdrag, hvarigenom aftal sedan träffades med Friherre W. Gyllenkrook å Oby i Kronobergs län om korgmakaren Sv. Samuelssons anställning i tillfällig tjenst hos Hushållnings-Sällskapet från den 17 innevarande månad, för att dels i Örebro stad, dels å andra ställen, hvarifrån reqvisition ingått, lemna kostnadsfri undervisning åt länets inbyggare i korgflätningsyrket medelst material, som Sällskapet utan ersättning tillhandahåller. Undervisningen kommer att meddelas under så lång tid, som för ändamålet på hvart ställe pröfvas nödigt.

På enahanda vilkor och på dylikt sätt kommer undervisning i halmflätning att äfven i denna månad taga sin början i Örebro genom Mademoiselle Charlotte Jansson enligt anvisning lemnad af Herr Ahlborn.

Hushållnings-Sällskapet, som önskat bereda länets inbyggare undervisning i sättet att tillverka fotbeklädnader, antingen helt och hållet eller till en del af träd, hvilka redan nu — ehuru efter ofullkomligare modeller — förfärdigas i mängd i vissa delar af länet, har, då ej någon skicklig undervisare i detta yrke kunnat på annat sätt skaffas till länet, vändt sig till Herr Grefve Claës Lewenhaupt å Claëstorp, genom hvars tillmötesgående tillfälle beredts för två lärlingar från Örebro län att på Sällskapets bekostnad vid Claëstorps slöjdskola under två månaders tid vinna den utbildning i det ifrågavarande yrket, att de efter hemkomsten derifrån må kunna — på grund af öfverens-

kommelse mellan dem och förvaltningsutskottet samt på Hushållnings-Sällskapets bekostnad — på orter inom länet, dit de kunna varda kallade, meddela fri undervisning i konsten att göra hvarjehanda slags skodon af trä.

Under sistlidne September månad har en af Hushållnings-Sällskapet beslutad utställning af trädgårdsalster egt rum i Örebro, med hvilken utställning äfven var förenad en dertill hörande afdelning för trädgårdsredskap, hvarmed afsågs att uppmuntra tillverkningen inom länet af sådana till husslöjden hänförliga föremål, som korgarbeten, redskap för jordens bearbetande med mera dylikt.

Genom ett under år 1873 af länets Landsting till Hushållnings-Sällskapets förvaltningsutskotts förfogande ställdt anslag af 1,200 kronor årligen under nästföljande fem år, i ändamål att utgå till understöd åt de församlingar, som meddela ändamålsenlig undervisning åt flickor i de nödigaste qvinliga handaslöjder, hafva efter Utskottets pröfning *sexton* dylika slöjdskolor inom fjorton olika stads- och landt-kommuner i länet inrättats. Dessa skolor, i hvilka fri undervisning lemnats i konsten att sy, sticka, väfva, lappa, virka, fläta halm m. m., hafva varit mycket besökta — t. ex. omkring 120 flickor i en landtkommun —, och de alster, som derifrån utgått, hafva vunnit vackra loford och med heder deltagit i slöjdutställningar, till och med i Wien under sistlidet år. Understödet till hvar skola har utgjort 75 kronor årligen, men alla öfriga kostnader hafva varit kommunernas ensak. Genom särskilda af förvaltningsutskottet tillsatta ombud har tillsyn öfver sättet och gången af undervisningen i hvarje skola utöfvats.

Det anslag af 1,500 kronor årligen, som länets Landsting anvisat för året 1873 till inrättande af slöjdskolor för gossar, har för år 1874 ökats till 2,000, och kommer äfven att till samma belopp utgå under år 1875. Under innevarande år har i hvar och en af tio olika kommuner af Örebro län en sådan skola hållits i gång och följaktligen omkring 100 gossar lärt sig slöjda, snickra, smida och sko, hvarvid märkes, att endera af dessa färdigheters bibringande utgjort föremål för undervisningen i den ena eller andra skolan. Etthundrafemtio kronor hafva enligt Landstingets föreskrift utgått som understöd till hvar och en af dessa skolor för gossar, hvilka skolor stälts under uppsigt af en af Landstinget vald komité af fem personer. Lokal, lärare, verktyg och råämnen hafva kommunerna sjelfva bekostat, och hafva slöjdskolorna, som varit belägna nära vederbörande folkskolor, hufvudsakligen varit afsedda för begagnande af de i folkskolans högre afdelning ännu qvarvarande eller derifrån nyligen utgångna lärjungar samt blott i den mån, som tid och utrymme medgifvit, fått mottaga andra lärjungar.

Redogörelser öfver arbetets gång och beskaffenhet, lärjungars och arbetstimmars antal med mera, som funnits upplysande, hafva för såväl flick- som goss-slöjdskolor årligen aflemnats till Landstinget.

Hushållnings-Sällskapet har äfven vid sin ofvan anförda sammankomst uppdragit åt sitt förvaltningsutskott att under nästkommande år till husslöjdens ytterligare främjande dels träffa anstalter för en sådan slags utställning, hvarest slöjdalstrens förfärdigande försiggår under ögonen af den utställningen besökande allmänheten; anseende Sällskapet att på så sätt hågen skulle hos mången lifvas att handlägga ett eller flera af de sålunda framställda yrkena, dels ock att i mån af befintliga tillgångar gå i författning om inköp af modeller och verktyg, afsedda för antingen de i gång varande slöjdskolorna eller folkskolorna, eller ock för grundläggande af en modellsamling, från hvilken artiklar till undervisning och föresyn kunde få af slöjdidkarne lånas.

Men, ehuru Hushållnings-Sällskapet vid samma tillfälle för nyss nämnda ändamål beslutit att under hvartdera af åren 1875 och 1876 af egna medel lemna ett anslag af 1,000 kronor, och ehuruväl något öfverskott å det af Kongl. Maj:t för innevarande år nådigst beviljade anslag torde vara att härför påräkna, efter bestridande af omkostnaderna för de åtgärder till husslöjdens främjande inom länet, för hvilka ofvan redogjorts, såsom börande redan under innevarande år vidtagas, anser Sällskapet likväl, att de medel, hvilka sålunda komme att stå till dess förfogande, skulle blifva för ändamålets vinnande alltför otillräckliga; hvadan Sällskapet, med begagnande af den hänvisning för erhållande af ytterligare anslag, som innefattas i ofvananförda nådiga bref, härmed får äran inför Förvaltningskomitén uttrycka den önskan, att Komitén måtte genom underdånig framställning hos Kongl. Maj:t söka utverka ett anslag åt Örebro läns Hushållnings-Sällskap af 2,000 kronor under hvartdera af åren 1875 och 1876.

Örebro i Oktober 1874.

På Örebro läns Kongl. Hushållnings-Sällskaps
förvaltnings-utskotts vägnar:

C. G. Leijonhielm.

C. G. Löwenhjelm.

Vestmanlands län.

På grund af Kongl. Maj:ts i nådig skrifvelse af den 29 sistl. Maj derom gifna förständigande får Westmanlands läns Hushållnings-Sällskap äran afgifva följande redogörelse rörande åtgärder till husslöjdens befordran inom länet för innevarande år.

I öfverensstämmelse med hvad förut egt rum har Sällskapet äfven under detta år vid de utställningar, som varit anordnade, såväl vid länets allmänna landtbruksmöte, som vid distriktföreningarnes årsmöten, sökt uppmuntra till husslöjd genom dervid utdelade pris för dess alster, hvarjemte äfven i år särskild utställning med prisbelöning för nöthårsväfnader hållits under Sala vintermarknad. Som likväl utförandet af dessa väfnader lemna åtskilligt öfrigt att önska, har Sällskapet beslutat foga anstalt att skaffa väfverskorna bättre mönster och i öfrigt bibringa dem behöflig undervisning rörande arbetets ändamålsenliga utförande.

De af länets socknar, som hos Sällskapet sökt bidrag till underhåll af slöjdskolor för flickor, hafva fortfarande fått för sådant ändamål åtnjuta ett belopp ungefärligen motsvarande hvad församlingen sjelf dertill bekostat. Dessa skolors antal har i år varit 10 st., hvilka tillsammans uppburit 530 kronor från Sällskapet.

Desslikes har Sällskapet, som länge insett huru föga utvecklad håg och fallenhet för slöjdverksamhet hos en rätt betydlig del af länets manliga befolkning ännu är, beslutat att instundande vinter vid länets landtbruksskola åvägabringa en slöjdskola för halfvuxna ynglingar, hvilka derstädes kostnadsfritt skola 2:ne dagar i veckan öfvas i snickareslöjd och till någon del äfven i smide; och är det Sällskapets afsigt, att, om detta försök enligt förmodan slår väl ut, med ledning af dervid vunnen erfarenhet söka inrätta flera likartade skolor, vare sig hos enskilda eller i sammanhang med folkskolorna.

I öfverensstämmelse härmed har ock allmän kungörelse blifvit inom länet utfärdad med uppmaning till kommuner så väl som enskilde att behjerta vigten af att ungdomen undervisas i slöjd och tillhålles till arbete, att för sådant ändamål upprätta slöjdskolor för gossar samt att hänvända sig till Hushållnings-Sällskapet för ernående af bidrag till deras uppehållande.

Sålunda kommer Sällskapet att under 1875 och derpå följande år till husslöjdens befordran anslå ej blott lika stort belopp, som under innevarande år för sådant ändamål utgått, utan ock ytterligare tillskjuta medel i den mån omständigheterna dertill föranleda och Sällskapet anser sig dermed kunna uträtta något gagnerikt till den goda sakens befrämjande.

Något understöd af statsmedel för ifrågavarande ändamål vill sällskapet för närvarande ej ifrågasätta.

Länets landsting har, enligt derom till Sällskapet gjordt tillkännagifvande, icke ansett sig kunna till husslöjdens befordran anslå några medel, enär dess tillgångar för det närvarande vore allt för starkt anlitade för andra ändamål.

Westerås i Oktober 1874.

På Westmanlands läns Hushållnings-Sällskaps vägnar:

Reinhold Charpentier.

J. W. Broberg.

Kopparbergs län.

Till följd af Konungens Befallningshafvandes i Stora Kopparbergs län föreskrift, att till Kongl. Landtbruks-Akademiens Förvaltnings-Komité ingifva berättelse angående de under innevarande år inom Hushållnings-Sällskapets verksamhetsområde vidtagna åtgärder för befordrande af husslöjden, samt dervid ej mindre uppgifva till hvad belopp Hushållnings-Sällskapet och länets Landsting utfäst sig att för 1875 och ett eller flera derpå följande år utgifva bidrag för ändamålet, än äfven dervid den framställning om erhållande af understöd af statsmedel, hvartill omständigheterna kunna föranleda, får Hushållnings-Sällskapet, genom dess Förvaltnings-Utskott, ödmjukast meddela följande:

Vid besvarandet den 14 Mars 1873 af Länsstyrelsens skrifvelse under den 21 nästföregående Februari — i anledning af Chefens för Kongl. Civil-Departementet uti cirkulär den 6 December 1872 äskade upplysningar bland annat om förslag till vidare utveckling af husslöjden inom länet — hade Hushållnings-Sällskapet uttryckt den åsigt, att en sakkunnig person borde besöka de särskilda socknarna, der husslöjd redan af ålder idkats, för att å stället undersöka på hvad ståndpunkt de särskilda hemslöjderna för närvarande sig befunno och, efter det sådan undersökning blifvit verkställd, i afgifven berättelse lemna upplysning om hvilka bland dem företrädesvis borde på lämpligt sätt uppmuntras för att vinna ökad utveckling. Vidare borde nämnde person under dessa sina resor i provinsen på förut kungjorda ställen hålla lättfattliga före-

Kap. 4.

Om lärare, deras tillsättning och åligganden.

§ 12.

Vid institutet skola finnas en professor, som tillika är läroverkets föreståndare, två lektorer, två adjunkter och en instruktionssmed. De åtnjuta alla lön på stat och må ej utan direktionens medgifvande innehafva annan tjenst.

§ 13.

Föreståndaren, som på direktionens underdåniga förslag utnämnes af Kongl. Maj:t, skall vara på Brogården boende och innehafva såsom boställe det der befintliga karaktershuset med tillhörande uthusbyggnader, gårdsplaner och trädgårdsanläggningar, äfvensom hemmanet Brogården med underlydande torp och Horshaga qvarn.

Af de öfrige lärarne skola förste adjunkten samt instruktionssmeden vara vid Brogården boende och derstädes erhålla fri bostad enligt direktionens bestämmande.

§ 14.

Professors- och lektorsbefattningarna tillsättas af Kongl. Maj:t, adjunktstjensterna äfvensom instruktionssmedsbefattningen af direktionen.

§ 15.

Vid inträffad ledighet af professors- eller lektorstjenst anmäle föreståndaren eller den, hans ställe företräder, förhållandet inför institutets direktion, som efter inhemtadt yttrande af lärarekollegium förordnar om tjenstens upprätthållande under ledigheten och låter tillika, genom införande tre gånger i post- och inrikes tidningar, kungöra tjensten ledig med 56 dagars ansökningstid, räknadt från den dag, då kungörelsen första gången var i nämnda tidningar införd.

§ 16.

För behörighet till professors- och lektorstjenst erfordras:

1:o att hafva aflagt fullständig afgångsexamen vid veterinärinstitutet i Stockholm;

2:o att ega för det sökta lärareembetet erforderliga kunskaper och skicklighet;

3:o att aflägga tvenne offentliga föreläsningsprof med fritt föredrag, det ena öfver ämne efter eget val och det andra öfver något af de ämnen, lärarekollegium tre dagar förut meddelar, båda omfattande något af läroämnena för den tjenst, som sökes, äfvensom ett praktiskt prof, hvilket af lärarekollegium bestämmes.

Profföreläsningarna, som äro offentliga och vid hvilka institutets lärare skola vara tillstädes, böra vid institutet afläggas inom loppet af en månad efter ansökningstidens utgång på de dagar, som af direktionen bestämmas.

Öfver dessa prof, så väl som öfver den sökandes skicklighet till tjensten i öfrigt, skall lärarekollegium afgifva yttrande till direktionen; börande detta yttrande åtfölja det underdåniga förslag, som af direktionen upprättas.

Å förslag uppföras, då omständigheterna sådant medgifva, tre bland de sökande i ordning efter hvars och ens skicklighet, och bör, vid jemförelsen emellan dem, längre tjenstetid såsom lärare vid institutet eller annat offentligt läroverk endast i det fall gifva företräde, då skickligheten hos tvenne eller flere sökande pröfvas vara lika.

§ 17.

Adjunkt förordnas för viss tid af direktionen efter aflagda profföreläsningar och af lärarekollegium upprättadt förslag.

Vid inträffad ledighet i adjunktur gäller i afseende på tjenstens bestridande under tiden, dess ledigförklarande och ansökningstiden, hvad ofvan om professorstjenst stadgadt är.

För behörighet till adjunktur fordras att hafva undergått de för erhållande af professorstjenst föreskrifna examina.

§ 18.

Instruktionssmeden, som bör ega vana och skicklighet i allt hvad till hofbeslagskonstens praktiska utöfning hörer och detta ådagalagt genom verkställda prof, som af föreståndaren bestämmas, antages på förordnande af direktionen, sedan föreståndaren till lämplig person gifvit sitt förord.

§ 19.

Samtlige lärarnes åligganden äro:

1:o att nitiskt samverka för uppnåendet af institutets ändamål;

2:o att ställa sig gällande undervisningsordning, instruktioner och ordningsstadgar till noggrann efterrättelse;

ornamentsbildhuggaren och riddaren C. Ahlborn i Stockholm för att, genom hållande å lämpliga ställen af föredrag i berörda syfte, verka till husslöjdens befrämjande inom länet. Till den ändan har ock herr Blombergsson under Juni och Juli månader genomrest länet och inom tolf af de sexton Gillesområden, i hvilka länet är fördeladt, på tider och ställen, som på förhand varit kungjorda, inför de särskilda gillesområdenas slöjdidkande innevånare, hvilka för ändamålet varit samlade, hållit föredrag rörande husslöjden och dervid genom förevisande af ändamålsenliga modeller och ritningar åskådliggjort för åhörarne de slöjdartiklar, hvilka, efter hvars och ens olika håg och anlag, kunde anses förtjenta att upptagas såsom föremål till efterbildning inom ortens hemslöjd. Företrädesvis har med hänseende till ifrågavarande modeller afseende fästats på sådana artiklar, som, utom att de egde en lätt och lönande afsättning, för frambringandet icke erfordra större slöjdskicklighet än som med tillhjelp af någon ringa undervisning, som vid föredragen meddelades, kunde, der anlag förefunnes, genom öfning på egen hand förvärfvas. Sådane modeller till så väl träsnideriarbeten som till svarfvade arbeten, äfven som till lämpliga sådane af jern och jerntråd, hafva af Sällskapet inköpts, för att dels förevisas vid föredragens hållande, dels ock till personer, som vid samma tillfällen derom gjorde anmälan, utdelas.

Herr Ahlborn har under årets eftersommar inom länet, nemligen i dess trenne städer, hållit föredrag i enahanda syfte, först på två särskilda dagar vid Hushållnings-Sällskapets landtbruksmöte i Hudiksvall och derefter i Söderhamn och Gefle.

En rik samling af slöjdartiklar blef vid dessa tillfällen allmänheten förevisad och åtskilliga ritningar utdelade.

De af Sällskapet bestridda kostnaderna i och för hållande af ofvanbemälda slöjdföredrag samt för de vid samma tillfällen utdelade modeller och ritningar hafva belöpt sig till 975 kronor och 26 öre.

Dessa föredrag hafva i allmänhet omfattats med lifligt intresse och torde kunna anses hafva gifvit impuls till en ökad husflit och en stegrad omtanke att genom husslöjds idkande bereda behöfligt förvärf, hvartill må kunna slutas deraf, att från olika trakter af länet åtskilliga personer till Sällskapet gjort ytterligare framställning om bekommande af modeller och ritningar till slöjdartiklar, som vid dessa föredrags hållande blifvit förevisade; Och har Sällskapet utfäst sig att tills vidare allmänheten sådana tillhandahålla.

Vid förut omförmälda landtbruksmöte hade Sällskapet anordnat utställning af länets slöjdalster, och såsom prisbelöningar till husslöjdens uppmuntran utdelades dervid sex Sällskapets medaljer i brons jemte trehundrasjuttiosex kronor.

Till Sällskapets åtgärder för befrämjande af länets husslöjd må i öfrigt räknas så väl de af länets Hushållnings-Gillen anordnade utställningar, upptagande

bland andra föremål äfven artiklar af de särskilda områdenas husslöjd, som de vid dessa utställningar till berörda slöjds uppmuntran utdelade pris; men är Förvaltnings-Utskottet för närvarande icke i tillfälle att uppgifva hvarken antalet af dessa Gilles-utställningar eller beloppet af dervid utdelade pris, emedan redogörelser härom ifrån Gillena till Utskottet inkomma först vid årets slut.

Med afseende på de bidrag, som för nästkommande år äro att påräkna till befrämjande af länets meranämnda slöjd, har förvaltningsutskottet äran anmäla, att länets *Landsting* för ändamålet anvisat icke mindre för år 1875 än för hvardera af de tvenne derpå följande åren ett belopp af *ett tusen* kronor, samt att Hushållnings-Sällskapet vid dess ordinarie sammanträde den 29 instundande Januari icke lär underlåta, att till utveckling och höjande af såväl husfliten som slöjdskickligheten inom länet anvisa erforderliga medel förutom det belopp af öfver ett tusen kronor, som från innevarande års anslag finnas för ändamålet reserverade.

Gefle den 30 Oktober 1874.

På Gefleborgs läns Hushållnings-Sällskaps förvaltningsutskotts vägnar:

F. Asker.

P. A. Svedlund.

Wester-Norrlands län.

Ehuru Förvaltnings-Utskottet icke blifver i tillfälle att förr än efter Hushållnings-Sällskapets vintersammanträde nästkommande år meddela underrättelse om det belopp, hvarmed Sällskapet kommer att bidraga till befordrande af husslöjden inom länet under de närmast följande åren, anser sig Förvaltningsutskottet likväl, jemte tillkännagifvande, det undervisning uti korgflätning jemväl detta år under flera månader på Sällskapets bekostnad meddelats af korgflätaren Samuelsson från Oby, nu böra, sedan länets Landsting för år 1875 för ifrågavarande ändamål till Hushållnings-Sällskapets förfogande ställt ett be-

lopp af 1,000 kronor, anhålla. det ett minst lika stort belopp af statsmedel måtte för sist sagda år beredas Hushållnings-Sällskapet såsom understöd till husslöjdens befrämjande inom Wester-Norrlands län.

Hernösand den 4 November 1874.

På Hushållnings-Sällskapets förvaltningsutskotts vägnar:

Curry Treffenberg.

Carl Sundberg.

Sedan, till följd af nådig föreskrift i Kongl. Maj:ts cirkulär den 29:de sistlidne Maj, Länsstyrelsen dels förständigat Hushållnings-Sällskapet i detta län att inom föreskrifven tid till Förvaltningskomitén inkomma med berättelse angående de under innevarande år inom Sällskapets område vidtagna åtgärder för befordran af husslöjd, samt dervid ej mindre uppgifva om och till hvad belopp Hushållnings-Sällskapet ville utfästa sig att för år 1875 och ett eller flere derpå följande år utgifva bidrag för ifrågavarande ändamål, än äfven göra den framställning om erhållande af understöd af statsmedel, hvartill omständigheterna kunde föranleda, dels ock från innevarande års Landsting i länet infordrat yttrande, huruvida jemväl Landstinget för sin del kunde finnas benäget att för enahanda ändamål bevilja anslag, så, och efter det Landstinget, enligt Länsstyrelsen tillhandakommet och Hushållnings-Sällskapets förvaltningsutskott derefter meddeladt protokollsutdrag, som här bilägges, beslutat *dels* att för år 1875 ställa till länets Hushållnings-Sällskaps förvaltnings-utskotts disposition, emot redovisningsskyldighet, ett belopp af ett tusen kronor, för att efter samråd med och begärdt biträde af Styrelsen för Stockholms slöjdförening under nämnda år å lämpliga ställen inom länet anordna utställningar af modeller till enkla och allmännyttiga slöjdalster, *dels* ock hos Konungens Befallningshafvande anhålla, att Konungens Befallningshafvande, med anledning af ofvan omförmälda nådiga cirkulär, ville hos Kongl. Maj:t göra underdånig framställning om understöd af statsmedel under år 1875 och närmast följande år för tillvägabringande af ifrågavarande utställningar, med förklarande, att Landstinget vore villigt att jemväl framdeles för sin del dertill bidraga, har Hushållnings-Sällskapets förvaltnings-utskott i denna dag ankommen skrifvelse hos Länsstyrelsen anhållit om öfversändande af bilagda memorial af sistlidne gårdag, hvaruti Utskottet, jemte redogörelse *dels* öfver anledningen dertill, att upplysning för närvarande icke kan meddelas rörande det belopp, hvarmed

Hushållnings-Sällskapet framdeles må komma att bidraga till husslöjdens uppmuntran inom länet, *och dels* för de åtgärder, Sällskapet under innevarande år för enahanda ändamål vidtagit, tillika anhåller om Förvaltningskomiténs medverkan dertill, att minst ett lika stort belopp af statsmedel, som det af Landstinget beviljade, måtte för år 1875 såsom understöd för husslöjdens befrämjande ställas till Hushållnings-Sällskapets förfogande; vid hvilket förhållande, och då ofvanberörda nådiga cirkulär föranleder dertill, att underdånig framställning af förevarande beskaffenhet skall göras af *Förvaltningskomitén*, men icke af vederbörande Länsstyrelser, Länsstyrelsen funnit frågan om vidare åtgärd i anledning af Landstingets begäran om underdånig framställning i ämnet från Länsstyrelsens sida böra förfalla.

Hernösand, å Landskansliet, den 6 November 1874.

Curry Treffenberg.

R. Björck.

Jemtlands län.

I nådigt bref den 29 sistlidne Maj har Kongl. Maj:t, med tillkännagifvande att ett statsanslag af 1,000 kronor blifvit Jemtlands läns Hushållnings-Sällskap för innevarande år anvisadt till husslöjdens befrämjande, tillika låtit förständiga Hushållnings-Sällskapet att till Eder inkomma med berättelse angående de under nämnda år inom Sällskapets område vidtagna åtgärder för befordrande af husslöjden, samt dervid ej mindre uppgifva, om och till hvad belopp Hushållnings-Sällskapet eller Landstinget vill utfästa sig att för år 1875 och ett eller flere derpå följande år utgifva bidrag för ifrågavarande ändamål, än äfven göra den framställning om erhållande af understöd af statsmedel, hvartill omständigheterna kunna föranleda.

I anledning häraf får Sällskapets Förvaltnings-Utskott meddela, att Sällskapet, som, efter hvad Eder nogsamt kändt är, har ytterligt små tillgångar till sitt förfogande, — sedan en under några år anställd undervisare bland annat i korg- och halmflätning, dels af berörde anledning, dels ock af den orsak, att undervisningen i nämnde slöjdgrenar icke under närvarande förhållanden syntes medföra önskvärdt resultat, blifvit afskedad, — icke under den förflutna delen af året vidtagit några åtgärder uti ifrågavarande hänseende, men, efter erhållen kännedom om anvisandet af ofvanberörda statsanslag, vid

sitt höstsammanträde den 15 September beslutat att, ej mindre för innevarande, än äfven för hvartdera af åren 1875 och 1876, om statsanslag för dessa år åtminstone till samma belopp, som det i år anvisade, erhålles, utgifva ett bidrag af 300 kronor, att jemte statsanslaget och de medel, som i öfrigt kunde emotses, användas dels till anskaffande af tidsenliga modeller af hvisslöjdsalster och verktyg, dels ock till anordnande af undervisning för ungdom, såväl på landet i sammanhang med folkskolan, som ock i staden, vare sig vid dess folkskola eller, hvad här antagits vara fördelaktigare, i särskild anstalt, öppen både för folkskolans lärjungar och andra. — Då emellertid tillgängliga medel icke kunde förslå till sådan undervisnings anordnande vid alla länets folkskolor, och nödigt vore att genom försök utröna lämpligaste sättet för en sådan anordning, innan den införes vid många, skulle den för det närvarande inskränkas till en à två folkskolor, der befolkningen sjelf genom bidrag visade största intresse för frågan och andra omständigheter betingade afgjordt företräde vid valet.

Sedermera har Landstinget också anslagit ett belopp af 300 kronor till enahanda ändamål för nästkommande år 1875 samt förberedande åtgärder vidtagits för att skyndsamt sätta beslutet om hvisslöjdens befrämjande på omförmälda sätt i verkställighet; och gifva flera omständigheter stöd åt den förhoppning, att Landstinget, derest de beslutade försöken med slöjdundervisnings anordnande vid folkskolan synas utfalla gynsamt, skall för framtiden understödja saken med bidrag till ändå högre belopp, än nu beviljats.

För att kunna fortgå på den sålunda inslagna banan, har Sällskapet för kommande år behof af fortfarande statsanslag till minst samma belopp, som för i år anvisats, och antagligt är till och med, att detsamma är otillräckligt, så framt undervisningen vid folkskolan skall kunna i väsendtlig mån utsträckas och göras fruktbringande; hvarföre Sällskapet vågar anhålla, att I behagaden söka bereda det ett så rundligt statsunderstöd för ifrågavarande synnerligen vigtiga ändamål, som ske kan; och torde Sällskapet vid den redovisning, som i nästkommande Mars månad skall afgifvas öfver användandet af detta års statsbidrag, blifva i tillfälle att, hvad nu är omöjligt, ungefärligen beräkna kostnaden för anordnande af slöjdundervisning vid hvarje folkskola.

Östersund den 24 Oktober 1874.

På Förvaltnings-Utskottets vägnar:

G. Asplund.

C. Carallin.

Westerbottens län.

Öfver de inom Westerbottens län under detta år vidtagna åtgärder för befordrande af hushlöjd får Förvaltnings-Utskottet i korthet meddela:

Att medelst anslag af Landstinget till ett belopp af 600 kronor en slöjdskola varit ifrån förra året i verksamhet i Umeå stad under en tid af 115 dagar, hvari undervisning meddelats åt in alles 7 ynglingar. De föremål, som blifvit tillverkade, hafva utgjorts af, utom åtskilliga löfsågningsarbeten, 155 st. artiklar, bestående af:

43 st. korgarbeten,
8 st. korgvagnar,
5 st. barnstolar,
16 st. trädgårdsstolar af rönn och pil,
6 st. halmmattor,
13 st. klädesborstar,
4 st. viskor af tagel,
3 st. bordborstar,
2 st. hattborstar,
2 st. hårborstar,
10 st. skoborstar,
8 st. dammborstar,
5 st. rottingstolar, beklädda,
30 par listtofflor.

Vid uppvisningen den 18 nästlidne April erhöllo de afgående eleverna 110 kronor i premier, hvaraf för hvarje 10 kronor insatts i Stockholms lifränte- och kapitalförsäkringsanstalt för beredande af lifränta.

De förfärdigade effekterna försåldes vid den gemensamma utställningen i Umeå stad den 16, 17 och 18 nästlidne Juli för ett belopp af 167 kr. 8 öre.

Vid nyssberörda tillfälle egde utställning rum bland annat af hus- och handaslöjdsalster, hvartill utställare ifrån Norrbottens och Vesternorrlands län äfven voro inbjudna att deltaga och täfla. Den handaslöjden omfattande gruppen upptog 5 klasser: under 1:a klassen: väfnader af alla slag, såsom linne, ylle, hampa och hår, hvarje väfnad upptagande en längd af minst 60 fot, sjalar, halsdukar, täcken, mattor, knutna, stickade och broderade arbeten: under 2:a klassen: garn och tråd, tillverkade af lin, hampa, blånor och ull, till en vigt af minst 3 skålp.; under 3:e klassen: arbeten af halm, bast, papper, papp,

mossa, tagel, hår, borst, senor, horn och ben; under 4:de klassen: arbeten af trä, bark, näfver och rötter, såsom möbler, laggkärl, korgar, askar, mattor, träsniderier m. m.; under 5:te klassen: arbeten af jern, såsom alla slags eggjern, lås, hästskor, söm m. m.

Till pris för denna grupp voro anslagna 520 kronor, hvaraf 120 uppkomna genom enskildes sammanskott, fördelade på 1:a klassen 145 kronor i 11 pris; på 2:a klassen 85 kronor i 6 pris: på 3:dje klassen 50 kronor i 8 pris; på 4:de klassen 110 kronor i 11 pris, samt på 5:te klassen 80 kronor i 11 pris, hvarförutom 70 kronor, af enskilde skänkta medel, för de tre sista voro anslagna såsom extra pris.

Med anledning af det genom Kongl. Maj:t i nåder för innevarande år beviljade anslag af 1,000 kronor, att användas för anordnande af undervisning i slöjd inom Westerbottens län, har länets Landsting anvisat ett belopp af 750 kronor för ett år, hvaraf 400 kronor komma att användas till inköp af modeller och ritningar till tidsenliga husslöjdsartiklar samt det öfriga af anslaget till omkostnader för kringresande undervisare.

Förvaltnings-Utskottet ernar äfven föreslå Hushållnings-Sällskapet att bevilja minst 250 kronor för merberörda ändamål, samt har redan låtit uppmana alla kommunalmyndigheter och fattigvårdsstyrelser inom länet att hålla sammanträden och besluta, huru förfaras bör, för att hvarje kommun må varda på ett eller annat sätt delaktig af den afsedda undervisningen. Svar härpå inkomma den 15 nästinstundande December. Utskottet har ock tillkännagifvit att en slöjdskola kommer att upprättas i Umeå stad under Februari, Mars och April månader nästkommande år. Derjemte har utskottet innevarande höst gått i författning om anskaffande af modeller samt på förslag af Norrbottens läns Hushållnings-Sällskaps Förvaltnings-Utskott förklarat sig vilja jemte detta och Westernorrlands läns gemensamt reqvirera för instundande år Ornamentsbildhuggaren C. Ahlborn för föredrags hållande i frågor rörande husslöjden.

En i korgarbetens m. m. förfärdigande öfvad och skicklig person har blifvit anställd af Förvaltnings-Utskottet för att än ytterligare utveckla sin färdighet och användas till undervisare inom länet.

Umeå den 28 Oktober 1874.

Å Westerbottens läns Hushållnings-Sällskaps Förvaltnings-Utskotts vägnar:

Axel Wästfelt.

Ferd. Unander.

Norrbottens län.

Genom nådigt bref af den 29 sistlidne Maj har Kongl. Maj:t befallt Hushållnings-Sällskapet att före utgången af denna månad till Eder ingifva berättelse, angående de detta år inom Sällskapets område vidtagna åtgärder för befordrande af hvsslöjder.

Då Förvaltnings-Utskottet nu går att fullgöra denna befallning, anser det sig först böra i korthet omnämna de förhållanden inom länet, som motverka Hushållnings-Sällskapets sträfvan att upplifva förr befintliga och införa nya husslöjder, hvarigenom ock de uppoffringar, som Sällskapet hittills för ändamålet fått vidkännas, icke lemnat sådana följder som påräknats, om än skönjas kan, att frön här och hvar blifvit nedlagda, som grott och utvecklats samt lofva frukt. De öfverflödiga tillfällen till riklig arbetsförtjenst, synnerligast genom den utsträckning trävarurörelsen de senare åren erhållit inom länet, har nämligen tagit de flesta armar i anspråk och lemnat befolkningen ringa tid öfrig för de slag af husslöjder, som afse försäljning, hvarjemte äfven den från arbetsförtjensten härflytande rikliga penningetillgången, parad med de sistgångna årens goda skördar, gjort att de slöjder, som afse fyllande af hemmens behof af kläder, husgeråd, redskap m. m., blifvit i mer eller mindre mon eftersatta, samt till följd deraf den tid, som, synnerligast i dessa nordliga trakter, lemnats öfrig från arbete utom hus, i allmänhet icke blifvit på ett tillfredsställande sätt använd. — Efter denna allmänna anmärkning öfvergår utskottet till redogörelse för de åtgärder, som under året vidtagits.

Den person, som af Hushållnings-Sällskapet år 1872 antogs i och för undervisning i korg- och halmflätning, har äfven innevarande år till och med Augusti månad af Sällskapet dertill varit använd, och i skiljda delar af länet meddelat undervisning, så att denna slöjd nu synes hafva fattat rot bland befolkningen inom vissa trakter, ehuru tillverkningen ännu icke öfverstiger ortens behof. Kostnaden för denna undervisning har af Hushållnings-Sällskapets medel bestridts och uppgått till 826 kronor 35 öre. För inköp af tidsenliga modeller för korgarbeten har af det anslag, som Kongl. Maj:t ställt till Sällskapets disposition, användts 172 kronor 25 öre. Dessa modeller, som nyligen hemkommit, äro afsedda att fördelas inom de särskilda floddalarna, på de ställen, der undervisning i dylika arbeten blifvit meddelad.

Vid Sällskapets sommarsammanträde, hvilket hölls i Neder Lule den 2 September och hvilket var förenadt med utställning, var äfven en afdelning för alster af husslöjd. Denna företedde en för våra förhållanden ganska ansenlig mängd utställningsföremål, synnerligast af väfnader och spånad, och ådagalade att lågen för täflan blifvit väckt genom de under föregående år

anordnade dylika utställningar samt att arbetsskickligheten tilltagit dels genom använda tidsenligare arbetsmetoder dels genom vackrare mönster. — I premier utdelades vid denna utställning af Hushållnings-Sällskapets medel 154 kronor.

Norrbottens år 1873 församlade Landsting anslog för hvarje af nästkommande fem år en summa af 1,500 kronor till understöd för slöjdskolor inom länet. Ehuru någon slöjdskola ej under detta år kommit till stånd, är dock hopp derom, att förhållandet nästkommande år i detta afseende skall förändras.

Af det ofvan anförda inhemtas, att Sällskapet under innevarande år för husslöjders befrämjande af sina tillgångar användt 980 kronor 35 öre och att Landstinget för detta och nästkommande fyra år anvisat 1,500 kronor till slöjdskolor, samt att af de 1,000 kronor, som Kongl. Maj:t i och för slöjdkunnighetens utveckling till Sällskapet öfverlemnat, hittills blott användts 172 kronor 25 öre i och för inköp af modeller. Orsaken dertill, att ej mer af dessa sistnämnda medel utgått är den, att Sällskapet beslutat reservera dem dels till ytterligare inköp af modeller dels till bidrag i kostnaden för Ornamentsbildhuggaren Ahlborns resor inom länet, med hvilken person Sällskapet sedan Juli månad legat i underhandling, hvilken ännu pågår, sedan Sällskapet ställt sig i förbindelse med Hushållnings-Sällskapen i Westernorrland och Westerbotten om att gemensamt reqvirera honom för att under vintern i dessa län meddela upplysningar och råd, samt hålla föredrag, rörande husslöjder. Först sedan denna underhandling blifvit förd till slut, kan Sällskapet sättas i tillfälle beräkna det tillskott af Sällskapets medel, som erfordras för att bringa ofvannämnda tvenne beslut till verkställighet. Ehuru något beslut af Sällskapet ej blifvit fattadt om anvisande af medel för nästkommande år till husslöjders befrämjande, ligger i de ofvan anförde och i dess verksamhet under föregående och detta år en borgen för att det kommer att, efter de inskränkta tillgångar, öfver hvilka det disponerar, framgent, såsom hittills, sträfva för husslöjdens höjande, och vågar Förvaltnings-Utskottet, såsom dess målsman, anhålla att I villen hos Kongl. Maj:t i underdånighet föreslå, att till Norrbottens läns Hushållnings-Sällskaps disposition under nästkommande år måtte ställas en summa af 1,000 kronor till husslöjdens befrämjande, under vilkor, i händelse I finnen sådant böra föreskrifvas, att Hushållnings-Sällskapet bidrager med minst denna summa för samma ändamål.

Luleå den 21 Oktober 1874.

Å Norrbottens läns Kongl. Hushållnings-Sällskaps Förvaltningsutskotts vägnar:

H. A. Widmark.

F. Waldenström.

UNDERDÅNIGT BETÄNKANDE

OCH

FÖRSLAG

ANGÅENDE

VETERINÄRVÄSENDETS ORDNANDE,

AFGIFVET DEN 5 DECEMBER 1874

AF

I NÅDER FÖRORDNADE KOMITERADE,

JEMTE SUNDHETS-KOLLEGII I ÄRENDET AFGIFNA UTLÅTANDE.

STOCKHOLM, 1875
P. A. NORSTEDT & SÖNER
KONGL. BOKTRYCKARE.

STORMÄKTIGSTE, ALLERNÅDIGSTE KONUNG!

Sedan Eders Kongl. Maj:t den 11 sistlidne September i Nåder förordnat undertecknade att i egenskap af särskildt utsedde komiterade sammanträda i hufvudstaden för att uppgöra underdånigt förslag angående de åt-

gärder, hvilka kunna vara af behofvet påkallade för att bringa rikets veterinärväsende i ett ändamålsenligt och med tidens fordringar öfverensstämmande skick, så hafva komiterade till fullgörande af detta uppdrag den 5 Oktober sammankommit härstädes och få nu, sedan komiterades arbeten denna dag afslutats, härmed till Eders Kongl. Maj:ts pröfning öfverlemna underdånigt betänkande angående det dem till utredning förelagda ämne jemte förslag till nya eller förändrade stadgar och instruktioner, hvilka i sammanhang med denna utredning blifvit af komiterade utarbetade.

Det ämne, som sålunda blifvit öfverlemnadt till komiterades behandling, har i vårt land flere gånger varit föremål för såväl statsmakternas som underordnade myndigheters pröfning samt framkallat många olika förslag, utan att något af dessa befunnits fullt tillfredställande eller ledt till några för den vigtiga frågans slutliga lösning gynsamma resultat.

Innan emellertid komiterade gå att framställa sina åsigter uti förevarande ämne, hafva komiterade ansett sig böra lemna en kort redogörelse för veterinärväsendets uppkomst och utveckling samt närvarande ståndpunkt i vårt land.

Historisk öfversigt rörande veterinärväsendet.

För jemt ett århundrade sedan eller år 1774 inrättades på Konung Gustaf III:s befallning af Lektorn, sedermera Professorn Petter Hernqvist å det i närheten af Skara stad belägna hemmanet Brogården, hvilket Hernqvist då i sin egenskap af lektor i matematik vid Skara gymnasium innehade såsom prebendejord, en veterinäranstalt, som på samma gång skulle vara ett läroverk för bildandet af veterinärer och en sjukvårdsanstalt, vid hvilken ortens innevånare hade tillfälle att kostnadsfritt erhålla vård och råd för sjuka husdjur, hvarjemte det skulle åligga Hernqvist att mot åtnjutande af en årlig pension af 1,000 daler silfvermynt hvart tredje år utexaminera minst tvenne i veterinärkonsten inöfvade personer, som kunde för det allmännas tjenst användas. Till inrättningens ytterligare befrämjande blef genom Kongl. Brefvet den 8 Maj 1775 hemmanet Brogården upplåtet åt Hernqvist »till en lazarettsinrättning för sjuka kreatur», och genom Kongl. Brefvet den 15 Juli 1776 erhöll inrättningen ett årligt anslag af 480 daler silfvermynt till inköp af utländska instrumenter, medicinalier m. m., hvarjemte genom Kongl. Brefvet den 5 Januari 1780 åt Hernqvist anvisades ett årligt belopp af 83 riksdaler 16 skillingar specie till aflöning åt en adjunkt. Med dessa ringa bidrag från statens sida skulle det emellertid

varit omöjligt för inrättningen att verka för det afsedda ändamålet, om icke Hernqvist tid efter annan af egna tillgångar bekostat såväl åtskilliga byggnader som andra inrättningens behof; och då han år 1808 afled, hade han för att betrygga inrättningens framtid till densamma testamenterat nästan all sin efterlemnade egendom, som uti den af föreståndaren för veterinärinrättningen i Skara för år 1872 afgifna årsberättelse beräknats till ett penningevärde af 90,600 riksdaler, så att med de öfriga gåfvor, hvilka, enligt samme föreståndares uppgifter, från myndigheter och enskilde personer sedermera kommit inrättningen till godo, densamma skulle för närvarande i gåfvomedel ega omkring 100,000 riksdaler. Sedan efter Hernqvists död de af honom förlänade donationer stälts under offentlig tillsyn, utfärdades af Kongl. Maj:t för inrättningen den 31 Mars 1813 en ordningsstadga, enligt hvilken uppsigten öfver dess verksamhet och förvaltning uppdrogs åt en, i Hernqvists testamente förordnad direktion med Landshöfdingen i länet såsom sjelfskrifven ordförande, hvarjemte inrättningen i sin vetenskapliga verksamhet ställdes under Sundhets-Kollegium; utvisande i öfrigt nämnda ordningstadga, ehuru sådant likväl icke finnes i bestämda ordalag uttryckt, att inrättningens ändamål skulle vara att utbilda veterinärläkare och särskildt sådana för kavalleriets behof. Samtidigt härmed hade Sundhets-Kollegium erhållit Nådig befallning att afgifva utlåtande angående »utvidgning af läroverk för veterinärkunskapens inhemtande»; och sedan Kollegium år 1812 afgifvit ett sådant utlåtande jemte förslag till upprättande af en veterinärinrättning i Stockholm, men detta förslag icke föranledt till någon vidare åtgärd, gjorde rikets år 1818 församlade Ständer hos Kongl. Maj:t underdånig framställning om behofvet af veterinärvetenskapens befrämjande. I anledning häraf anbefalde Kongl. Maj:t den 24 Augusti 1819 inrättandet af en veterinäranstalt i hufvudstaden och upplät för sådant ändamål genom Nådiga Bref af den 18 December 1819 och den 30 Mars 1820 den till koppympningsanstalt å Ladugårdslandet begagnade byggnad och plats äfvensom den vid saltsjön belägna delen af samma tomt, hvarjemte för inrättningens anordnande å nämnda tomter anvisades ett belopp af 29,000 riksdaler banko. År 1821 trädde den nya inrättningen i verksamhet, och det för densamma föreslagna reglemente erhöll Kongl. Maj:ts stadfästelse den 28 Maj 1824, då inrättningen jemväl ställdes under öfverinseende af Sundhets-Kollegium, hvarefter inrättningen, som dels år 1830 utvidgades genom upplåtelsen af åtskilliga, Ladugårdslands Kronobränneri tillhöriga byggnader, för hvilkas anordnande för inrättningens behof anslogs ett belopp af 5,000 riksdaler banko, dels år 1845 erhöll en förhöjning i sin stat af 666 riksdaler 32 skillingar banko, fortfor under några tiotal af år både såsom sjukvårdsanstalt för husdjur och såsom läroanstalt för utbildande af veterinärer och hofslagare.

Veterinärinrättningen i Skara, som under tiden fortgått i sin verksamhet, tillskyndades emellertid en känbar förlust derigenom, att dess dåvarande föreståndare Norling äfven förordnades till föreståndare för läroanstalten i Stockholm, dit han år 1821 afflyttade, och der han, jemte det han fortfarande var föreståndare jemväl för inrättningen i Skara, förblef boende i 34 år. Då emellertid eleverne vid läroverket i Skara för genomgående af fullständig kurs äfven måste förskaffa sig undervisning och kunskapsbetyg af läroverkets föreståndare, blef deraf en följd, att eleverne alltid nödgades infinna sig i Stockholm för att vid veterinärläroverket derstädes afsluta sin kurs, hvarigenom också den fullständiga afgångsexamen vid inrättningen i Skara tills vidare upphörde och öfvergick till läroverket i Stockholm allena.

Den obestämda ställning, som veterinärinrättningen i Skara till följd häraf kom att intaga med afseende å den veterinära undervisningen, i förening med ett alltjemt ökadt behof af veterinärer ådagalade emellertid nödvändigheten af en ändamålsenligare reglering af veterinärundervisningen och af förvaltningen af de för densamma bildade läroanstalter. På grund af framställningar, som af Sundhets-Kollegium förnyade gånger gjordes i detta afseende, nedsattes den 13 December 1850 en komité, hvilken den 8 Maj påföljande år afgaf underdånigt betänkande, uti hvilket uttalades den åsigt, att läroanstalterna i Stockholm och Skara borde hvar för sig vara fristående, men att för bibehållande af samband dem emellan Sundhets-Kollegium borde öfver undervisningen och sjukvården hafva inseende. Efter att hafva från Sundhets-Kollegium infordrat utlåtande öfver detta betänkande, utfärdade Kongl. Maj:t den 20 Juli 1855 för hvardera undervisningsanstalten ett provisoriskt reglemente, af hufvudsakligt innehåll att hvardera anstalten skulle hafva särskild direktion, men Sundhets-Kollegium utöfva inseendet öfver det vetenskapliga vid båda, hvarjemte reglementet för inrättningen i Skara särskildt innehöll, att inrättningens ändamål skulle vara att »lemna undervisning uti veterinärvetenskapen och bilda skickliga hofslagare för *landsorternas* behof»; att undervisningen skulle bestridas af fyra lärare, nemligen två lektorer, af hvilka den ene jemväl vore inrättningens föreståndare, en adjunkt och en instruktionssmed; samt att afgångsexamen skulle omfatta de kunskaper, som erfordrades för utöfning af hofslagareyrket. Med afseende å båda läroverken stadgades såsom vilkor för inträde, att den inträdessökande, som borde vara mellan 18 och 25 år gammal, skulle förete behörigt prestbetyg om vunnen konfirmation, ega frisk och stark kroppsbyggnad, god frejd och nödiga skolkunskaper. Dessa båda reglementen skulle vara gällande till 1858 års slut, hvarförinnan det skulle åligga Sundhets-Kollegium att, efter direktionernas hörande, till Kongl. Maj:t inkomma med förslag till sådana ändringar, hvartill den under tiden vunna

erfarenhet kunde föranleda. Sedan Sundhets-Kollegium afgifvit sådant underdånigt förslag, utfärdade Kongl. Maj:t den 6 Augusti 1859 för veterinärinrättningen i Stockholm nytt reglemente, med befallning att för Skara läroanstalt skulle fortfarande gälla till efterrättelse ofvannämnda provisoriska reglemente af år 1855, intill dess ny stat för inrättningen blefve bestämd.

Under det att sålunda, på sätt nu blifvit nämndt, för inrättningen i Skara fortfarande skulle förblifva gällande 1855 års provisoriska reglemente, enligt hvilket, ehuru lärokursen derstädes skulle innefatta undervisning i hela veterinärvetenskapen, afgångsexamen likväl ej komme att omfatta andra kunskaper än sådana, som erfordrades för utöfning af hofslagareyrket, hvilken bestämmelse jemväl hade till följd, att de i Skara utexaminerade eleverne ej hade kompetens till tjenster med lön af allmänna medel, bestämdes deremot uti det för veterinärinrättningen i Stockholm den 6 Augusti 1859 utfärdade reglemente, att sedan en elev genomgått inrättningens fyra klasser, afgångsexamen skulle med honom anställas uti de till den praktiska djurläkare-vetenskapen hörande ämnen, i hvilka han vid inrättningen erhållit undervisning, hvarefter, derest examen godkändes, Sundhets-Kollegium tilldelade honom bevis såsom legitimerad djurläkare.

Redan dessa olika bestämmelser uti de särskilda reglementena utvisa, hvilken vacklande ståndpunkt de båda bildningsanstalterna intogo till hvarandra, likasom man deraf kan döma, hvilket skadligt inflytande ett sådant förhållande skulle utöfva på veterinärväsendet i dess helhet. Röster höjde sig också snart emot de bestående förhållandena i detta afseende. Redan den 5 Maj 1861 gjorde Bestyrelsen för det näst föregående år hållna nionde allmänna svenska landtbruksmötet en underdånig framställning till Kongl. Maj:t om behofvet deraf, att dels veterinärväsendet i allmänhet och dels veterinärläroverken ordnades på ett sätt, som motsvarade tidens förhållanden, samt att för sådant ändamål nödiga medel måtte blifva anslagna till veterinärväsendets förbättrande. I anledning häraf anbefalde Kongl. Maj:t Sundhets-Kollegium att öfver omförmälda framställning infordra vederbörandes yttrande samt dermed, jemte eget underdånigt utlåtande, till Kongl. Maj:t inkomma; och afgaf Kollegium den 16 Juni 1862 dylikt utlåtande, åtföljdt af särskilda yttranden från lärarne och direktionerna för veterinärinrättningarna i Stockholm och Skara, hvarjemte ej mindre Landtbruks-Akademien på Nådig befallning afgaf underdånigt utlåtande öfver samtliga förenämnda framställningar, än äfven svenska veterinärläkareföreningen ingaf underdånigt memorial i samma ämne. Samtidigt härmed hade rikets åren 1862—1863 församlade Ständer på grund af särskilda inom Riks-Ståndén väckta motioner uti skrifvelse den 28 Februari 1863 anhållit, »att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Rikets Ständer framlägga ett förslag, hvarigenom i öfverensstämmelse med tidens fordringar och

landets behof ej mindre undervisningen i veterinärkunskapen måtte höjas och utvidgas, än äfven djurläkarnes antal förökas och deras vilkor förbättras»; och hade Rikets Ständer i sin berörda skrifvelse såsom de hufvudsakligaste bristerna i vårt veterinärväsende anmärkt: »saknaden af samband mellan undervisningsanstalterna i Stockholm och Skara; det provisoriska i det senares verksamhet; derstädes utexaminerade djurläkares obehörighet till beställningar med aflöning af allmänna medel; lärarnes vid begge anstalterna ringa antal; de alltför låga fordringarna på förkunskaper hos eleverne, då de vinna tillträde till undervisningen; samt brist på tillfälle för djurläkareeleverne att förvärfva praktisk öfning i husdjurs-skötsel».

Med anledning af Rikets Ständers ofvanberörda skrifvelse uppdrog Kongl. Maj:t den 13 November 1863 åt särskildt utsedde komiterade att i öfverensstämmelse med den i samma skrifvelse gjorda framställning afgifva förslag till fullständigt ordnande af veterinärväsendet i riket. Detta förslag aflemnades den 24 Maj 1865, hvarefter och sedan Sundhets-Kollegium deröfver blifvit hördt, Kongl. Maj:t till 1867 års riksdag aflåt särskild proposition i ämnet.

Rörande det ifrågasatta ordnandet af veterinärläroverken och veterinärväsendet blef uti 1865 års komité-betänkande hufvudsakligen föreslaget, att styrelsen för veterinärväsendet skulle uppdragas åt en särskild myndighet, hvilken under namn af Veterinär-Styrelsen skulle lyda under Eders Kongl. Maj:ts Civil-Departement samt bestå af en ordförande och två ledamöter; att då för bildandet af erforderligt antal veterinärer *en* läroanstalt, belägen i mellersta delen af riket, vore tillräcklig, det i Stockholm förlagda läroverket måtte dertill utses samt under benämning veterinärinstitut ställas under Veterinär-Styrelsens tillsyn, hvaremot veterinärinrättningens i Skara ändamål och verksamhet borde blifva beroende af ej mindre de bestämmelser än jemväl de tillgångar, som den Hernqvistska donationen lemnade; att för vinnande af inträde vid institutet i Stockholm skulle fordras att hafva aflagt fullständig examen för afgång från högre elementarläroverk eller åtminstone för utgång från sjette klassen af sådant läroverk på reallinien; att för den civila veterinärsjukvårdens uppehållande skulle inom hvarje län tjenstgöra dels en länsveterinär med 750 riksdaler i lön, som med hvart femte år förhöjdes med 250 riksdaler, till dess lönen uppginge till 1,500 riksdaler, dels ock så många distriktsveterinärer, som kunde finnas behöflige samt i behörig ordning blefve antagne och hvilka, beräknade till ett antal af 145, skulle af statsbidrag erhålla hvardera 250 riksdaler, med vilkor att vederbörande landsting anvisade ett årligt bidrag af minst enahanda belopp samt kommunerna dessutom åtoge sig att åt dem upplåta och underhålla kostnadsfri lämplig bostad; att jemväl för de militäre läkarne lönevilkoren måtte förbättras; samt att veterinärernes ställning och anseende i samhället

borde höjas derigenom, att högre rang blefve dem tilldelad, äfvensom att dem tillförsäkrades en efter deras tjenstebefattningars beskaffenhet lämpad pensionsrätt.

Uti sitt med anledning af komiterades nu framstälda förslag den 17 Maj 1866 afgifna utlåtande fästade Sundhets-Kollegium särskildt uppmärksamhet vid nödvändigheten att tillförsäkra veterinärer sådana förmåner, att bildade personer kunde deraf uppmuntras att egna sig åt detta lefnadsyrke, i synnerhet som endast derigenom kunde påräknas erforderligt antal kunskapsrike veterinärer för landets behof, hvarför också Kollegium i allo biträdde komiterades förslag om höjda löner och förbättrad samhällsställning för veterinärerne, hvarjemte Kollegium påpekade olämpligheten af att efter införandet af nämnda reformer bibehålla det dittils varande förhållandet, att länsveterinärer utnämndes af vederbörande länsstyrelser, hvadan Kollegium hemstälde, att veterinärtjenster måtte tillsättas enligt samma grunder som läkaresysslor. Deremot förklarade Kollegium sig icke kunna biträda komiterades förslag om ett särskildt chefskaps inrättande för veterinärväsendet, hvilket, enligt Kollegii åsigt, borde stå under inseende af samma myndighet, som hade uppsigt öfver medicinalväsendets öfriga grenar. Lika litet kunde Kollegium instämma uti komiterades förslag, att staten skulle, förutom aflönandet af länsveterinärer, deltaga i anställande och underhåll af ett högst betydligt antal distriktsveterinärer; dock var Kollegium af den åsigt, att om distriktsveterinärer tillades rättighet att räkna tjensteår lika med veterinärer i statens tjenst och således för dem öppnades utsigten att vinna befordran till länsveterinärsysslor, skicklige sökande till distriktsveterinärplatser antagligen icke skulle uteblifva. Beträffande slutligen den veterinära undervisningens ordnande vid de båda veterinärläroverken, hemstälde Kollegium, att, derest för veterinärinrättningens i Skara införlifvande med veterinärinstitutet i Stockholm hinder skulle möta i den Hernqvistska donationen, äfven Skara veterinärinrättning måtte blifva ett läroverk för meddelande af fullständig veterinär bildning, samt att för inträde såsom elev vid fullständigt läroverk borde erfordras att hafva aflagt afgångsexamen till universitetet; dock att under de tre första åren efter ett sådant stadgandes införande äfvenynglingar, som genomgått 6:te klassen af högre elementarläroverk eller visade sig ega deremot svarande kunskaper, skulle kunna antagas till elever.

Förutom hvad nu blifvit åberopadt, innehöll 1865 års betänkade förslag dels till omorganisation af jemte ny stat för veterinärläroverket i Stockholm, dels ock till uppförande af nya byggnader för nämnda läroverks räkning. För innehållet af sistnämnda förslag torde komiterade lämpligast få redogöra, då komiterade komma att yttra sig i frågan om anordnandet af lokaler för institutet i Stockholm.

Utaf de i 1865 års betänkande gjorda förslag och framställningar blef endast frågan om utvidgning och förändrad organisation af veterinärinrättningen i Stockholm föremål för Kongl. Maj:ts proposition till 1867 års riksdag; och äskade Kongl. Maj:t i sådant afseende:

att för ett veterinärinstitut i Stockholm måtte beviljas utöfver det med 22,330 riksdaler utgående ordinarie anslag ett sammanlagdt belopp af 19,070 riksdaler; samt

att riksdagen måtte för uppförande af nybyggnader vid veterinärinstitutet bevilja 390,000 riksdaler, hvaraf 50,000 riksdaler att utgå under loppet af år 1868.

Af de begärda anslagsbeloppen blef endast det förstnämnda, men nedsatt till 12,970 riksdaler af riksdagen beviljadt, i sammanhang hvarmed för ett veterinärinstitut i Stockholm fastställdes följande stat:

1	Professor, föreståndare, lön	R:dr	4,500: —
	D:o arfvode	»	500: —
1	D:o lön	»	4,500: —
2	Professorer, löner å 4,000 (så länge de åtnjuta fria husrum)	»	8,000: —
1	Lektor, lön	»	3,000: —
1	Adjunkt, lön	»	1,500: —
	Instruktionssmeden, lön	»	1,500: —
	Kamereraren, arfvode	»	1,000: —
	Sekreteraren, arfvode	»	300: —
	Aflöning åt betjente	»	1,500: —
	Stipendier åt elever	»	4,000: —
	Byggnaders underhåll	»	1,000: —
	Diverse utgifter	»	4,000: —
		Summa R:dr	35,300: —

Med tillämpning af denna nya stat utfärdades af Kongl. Maj:t den 24 Maj 1867 reglemente för veterinärinstitutet i Stockholm. Enligt detta reglemente, som från och med år 1868 skulle tjena till efterrättelse och som fortfarande är i sin helhet gällande, utgöres institutets styrelse af en direktion, bestående af en ordförande samt fyra ledamöter. För kompetens till professors- och lektorstjenst samt adjunktsbefattning fordras att hafva genomgått sådan examen, som berättigar till inskrifning såsom studerande vid rikets universiteter, äfvensom att hafva aflagt veterinärexamen, dock att behörighet till lektorstjenst äfven vinnes genom aflåggande af medicine kandidatexamen, samt slutligen att ega för det sökta lärareembetet erforderliga kunskaper och skicklighet. De föreskrifna undervisningsämnena äro bestämdt fördelade på de särskilda lärostolarne, och lärokurserna äro

så inrättade, att fullständig veterinär bildning kan meddelas på fyra år. För att antagas såsom elev fordras att hafva aflagt sådan examen, som berättigar till inskrifning såsom studerande vid universitet; dock skulle under de tre första åren efter det reglementet fullständigt trädt i verkställighet äfven ynglingar, som genomgått sjette klassen af högre elementarläroverk eller styrkte sig ega motsvarande kunskaper, kunna till elever antagas. Behörigen examinerad och godkänd elev skall hos Sundhets-Kollegium anmäla sig för att såsom veterinär legitimeras.

Under det att sålunda, med afseende på veterinärläroverket i Stockholm, såväl regering som riksdag tycktes vara ense derom att göra detsamma till en i vetenskapligt hänseende så fullständig bildningsanstalt som möjligt, var inrättningen i Skara fortfarande inskränkt till den verksamhet, som genom 1855 års reglemente blifvit för densamma utstakad, samt för sitt bestånd till stor del hänvisad till egna tillgångar; det inrättningen tillagda årliga statsanslag, som vid 1853 års riksdag fastställts till 2,100 riksdaler, har nemligen sedermera icke vunnit vidare tillökning, än att vid 1859—1860 årens riksdag detsamma höjdes till 4,100 riksdaler eller samma belopp, hvarmed det för närvarande utgår. Inrättningen fortgick emellertid i sin verksamhet och exempel finnas äfven ända till år 1872, att från Skara utexaminerade elever, som hos Kongl. Maj:t derom gjorde ansökan, erhållit full legitimation såsom djurläkare; men då från och med år 1870 studentexamen uppstälts såsom vilkor för inträde vid institutet i Stockholm, blefvo enahanda under år 1872 ingifna ansökningar af Kongl. Maj:t afslagna, hvilket hade till följd, att alla eleverne vid läroverket i Skara i Juni månad sistnämnda år afgingo från läroverket. Sedermera hafva visserligen under de två derpå följande läseåren under det ena 13 och under det andra 8 elever begagnat undervisningen vid läroverket, dock utan att der aflägga examen. För närvarande finnes endast en elev vid inrättningen. Med anledning af dessa förhållanden inkom direktionen för veterinärinrättningen i Skara den 29 Augusti 1872 till Kongl. Maj:t med en underdånig hemställan, att i afbidan på en fullständig omorganisation af läroverket, om behofvet hvaraf direktionen gjorde särskild erinran, en sådan förändring uti det provisoriska reglementet af den 20 Juli 1855 måtte vidtagas, att afgångsexamen från läroverket skulle omfatta alla vid inrättningen inhemtade kunskapsämnen, och att sådan godkänd afgångsexamen måtte berättiga de från läroverket utgående veterinärer att emottaga anställning såsom *privat praktiserande djurläkare utan lön på stat*, äfvensom att under kortare tid få tjenstgöra såsom vikarier för veterinärläkare i statens tjenst, der sådant af behofvet oundgängligen påkallades. Sedan Sundhets-Kollegium häröfver afgifvit infordradt underdånigt utlåtande, utfärdades den 11 Oktober 1872 ett Nådigt bref, hvaruti bestämdes, att, under afvaktan af omförmälda

organisations genomförande en sådan förändring af 22 § i Nådiga reglementet den 20 Juli 1855 finge ega rum, att afgångsexamen från veterinärinrättningen skulle omfatta alla vid denna läroanstalt inhemtade kunskapsämnen, dock med vilkor att fordringarna för inträde derstädes blefve erforderligen skärpta och uttryckligen bestämda; och skulle elever, som i sådan ordning blefve från inrättningen utexaminerade med godkända betyg, ega att mot recept från apotek utbekomma såväl häftigt verkande som andra vanliga medikamenter, hvilka för utöfning af djurläkareyrket erfordras, samt att under tillfälliga tjensteförrättningar tillhandahålla läkemedel för sjuka husdjur. Då emellertid härigenom icke bereddes elever från Skara utsigten att vinna full kompetens såsom veterinärer med rätt till anställning i statens tjenst, medförde de förändrade bestämmelserna likväl icke det åsyftade ändamålet.

Med anledning af direktionens för veterinärinrättningen i Skara uti dess förenämnda skrifvelse gjorda framställning om behofvet af en förändrad organisation af nämnda inrättning anbefalde Eders Kongl. Maj:t den 11 Oktober 1872 direktionen att till Eders Kongl. Maj:t inkomma med förslag till nytt reglemente för densamma. Den 2 påföljde December öfverlemnade direktionen ett sådant förslag till inrättningens förändring till en fullständig läroanstalt för bildande af veterinärläkare och hofslagare, enligt hvilket förslag statens ökade bidrag till veterinärinrättningen skulle utgöra för en gång 10,000 riksdaler till uppförande af en smedja och årligen 9,000 riksdaler, som i anseende till föreslagna progressiva löneförhöjningar efter 10 år skulle uppgå till högst 11,000 riksdaler.

I öfverensstämmelse med detta förslag aflät Eders Kongl. Maj:t Nådig proposition till 1873 års riksdag och begärde de äskade anslagen, men såväl denna framställning som äfven Eders Kongl. Maj:ts proposition till samma riksdag på ett extra anslag af 634,000 riksdaler till uppförande af nya byggnader för veterinärinstitutet i Stockholm blef af riksdagen afslagen. Vid denna riksdag blef således för veterinärväsendets befrämjande något vidare icke åtgjordt, än att riksdagen för höjande af de 28 länsveterinärernes löner från 500 riksdaler till 1,000 riksdaler för hvarje beviljade ett derför äskadt anslagsbelopp af 14,000 riksdaler årligen.

På grund af ytterligare till Eders Kongl. Maj:t ingifna underdåniga skrifvelser från ej mindre direktionen för veterinärinrättningen i Skara och Skaraborgs läns landsting, än äfven åtskilliga ledamöter af Elfsborgs läns landsting äfvensom Skaraborgs läns hushållningssällskap, gjorde Eders Kongl. Maj:t till innevarande års riksdag förnyade framställningar om veterinärundervisningens ordnande på hufvudsakligen enahanda sätt, som uti den Nådiga propositionen till 1873 års riksdag blifvit föreslaget, utan att likväl riksdagen å berörda framställningar fästade vidare afseende, än att den till

uppförande af byggnader samt inköp af inventarier och undervisningsmateriel för veterinärundervisningen i Skara beviljade ett extra anslag af 10,000 kronor.

Af den utaf komiterade nu i korthet lemnade redogörelse för veterinärväsendets utveckling i vårt land visar sig, att ehuru nu mer än tio år förflutit, sedan frågan om ett ändamålsenligt ordnande af vårt veterinärväsende år 1863 för första gången på allvar blef föremål för såväl enskildes som statsmakternas omsorg, och ehuru förslag icke saknats till väsentliga förändringar uti den nuvarande organisationen af veterinärväsendet, frågan likväl fortfarande i det hufvudsakligaste befinner sig i samma skick, som då densamma senast var föremål för utredning af en för sådant ändamål särskildt tillsatt komité. Med tillgodogörande af de upplysningar, som uti då afgifna betänkande finnas lemnade med afseende å flera till detta ämne hörande frågor, gå komiterade nu att närmare redogöra för de åsigter, på hvilka komiterade grundat de förslag, som de ansett sig böra till Eders Kongl. Maj:ts Nådiga pröfning framställa.

Anledningen till den nu rådande brist på veterinärer samt förslag till afhjelpande af densamma.

Den första och i komiterades tanke vigtigaste fråga, som härvid torde böra upptagas till besvarande är den om *orsaken till den brist på duglige veterinärer*, hvaröfver klagan redan länge försports. Genom en framställning af förhållandet mellan antalet af nu befintlige praktiserande veterinärer och det antal, som för en fullständig veterinär sjukvård är för landet erforderligt, framträder det öfverklagade missförhållandet än tydligare. För vinnande af utredning i detta hänseende hade den år 1863 nedsatta komité från Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande infordrat upplysningar om det antal civilveterinärer, som inom hvart och ett af de särskilda länen kunde anses erforderligt för den veterinära sjukvårdens behöriga uppehållande. Sedan Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande med anledning häraf inkommit med sådana uppgifter, på grund af hvilka det för landet erforderliga antal civilveterinärer beräknats för rikets samtliga län till 169, hade bemälde komiterade såväl med ledning af dessa uppgifter som genom beräkning af landets areal och storleken af den inom landet underhållna kreatursstock ansett ett antal af 300 veterinärer inom en icke aflägsen framtid blifva behöfligt för att behörigen kunna tillgodose landets stigande husdjurs- och ladugårdsskötsel. Då under den tid, som förflutit

efter det ofvannämnda betänkande afgafs, kreatursstocken i allmänhet visat sig vara i ett jemt stigande, samt härvid jemväl tages i betraktande, att, enligt det den 14 April innevarande år af särskilde komiterade afgifna förslag till grunder för ny härordning, för upprätthållande af den militära veterinärsjukvården skulle erfordras 18 regementshästläkare och 22 bataljonshästläkare, anse sig komiterade jemväl böra antaga att för fyllandet af landets behof under den närmaste framtiden veterinärernes antal bör uppbringas till minst 300. Att detta antal icke är för högt beräknadt, framgår tydligast deraf, att, under antagande att veterinärkåren kunde hållas uppe vid denna siffra, skulle, beräknadt efter antalet af de under år 1872 inom landet underhållna husdjur, på hvarje veterinär i medeltal belöpa sig 1,487 hästar, 7,013 nötkreatur samt 7,263 får, getter och svin, eller ungefär två gånger det antal husdjur, som inom Frankrike, Danmark, Belgien och Sachsen belöper sig på hvarje veterinär, utan att likväl härvid tagits i betraktande vårt lands jemförelsevis större areal, som i följd häraf för ett motsvarande kreatursantal anvisar ett betydligt större distrikt.

Att de närvarande förhållandena ingalunda äro egnade att ingifva förhoppningar om att snart kunna uppbringa veterinärkåren till den erforderliga storleken, är lätt att inse, om man tager hänsyn dels till det antal veterinärer, hvaröfver vårt land för närvarande har att förfoga, dels till det antal elever, som under senaste åren blifvit från landets båda veterinärläroverk utexaminerade. Enligt den af Sundhets-Kollegium för detta år utgifna förteckning å de inom landet praktiserande veterinärer, såväl civile som militäre, belöper sig antalet af desse till 185, deri inbegripne jemväl lärarne vid läroverken. Beträffande åter antalet af de elever, som under de sist förflutna fem åren utgått från läroverken i Stockholm och Skara, inhemtas af de utåf de särskilda läroverkens föreståndare afgifna årsberättelser, att från läroverken utgått:

år	1869	från	Stockholm	9,	från	Skara ingen,
»	1870	»	»	7,	»	» 6,
»	1871	»	»	11,	»	» 2,
»	1872	»	»	6,	»	» 2,
»	1873	»	»	2,	»	» ingen;

och har vid slutet af vårterminen detta år från institutet i Stockholm utgått en elev, hvaremot från inrättningen i Skara icke heller detta år någon elev utexaminerats.

Komiterade, som med anledning af nu omförmälda förhållanden ingått i pröfning af ej mindre orsaken till den allt mer tilltagande bristen på veterinärer, än äfven de åtgärder, som böra vidtagas för att åstadkomma en förändring i detta afseende, hafva dervid i likhet med alla dem, som i denna fråga sig yttrat, funnit den väsendtligaste anledningen till detta missförhål-

lande vara att söka uti de otillräckliga löneförmåner samt den ringa samhällsställning, som, i förhållande till de höga fordringarna för inträde vid veterinärinstitutet samt den långa lärokursen derstädes, komma de i statens tjenst anstälde veterinärer till godo, äfvensom uti det för befordran till statens veterinära tjenster hittills tillämpade utnämningssätt, hvilket icke kan innebära säkerhet derom, att den, som är i besittning af öfvervägande kunskaper och skicklighet, företrädesvis skall komma i åtanke vid befordran.

Det torde visserligen icke här böra lemnas oanmärkt, att, alltsedan stadgandet om maturitetsexamen såsom vilkor för inträde vid institutet i Stockholm med år 1870 trädde i verket, antalet inträdessökande derstädes med hvarje år aftagit, hvilket förhållande kan gifva anledning till den förmodan, att en nedsättning uti inträdesfordringarna skulle medföra den nu åsyftade verkan af flere sökande till elevplatser. Uttalanden i denna rigtning hafva jemväl försports under de öfverläggningar, som i sammanhang med behandlingen af frågan om ordnandet af rikets veterinärläroverk vid de senaste båda riksdagarne förekommit inom riksdagens båda kamrar. Men å andra sidan torde icke heller böra förbises, att då Rikets Ständer uti sin underdåniga skrifvelse af den 28 Februari 1863 uttalade den åsigt, att fordringarna på förkunskaper för inträde vid veterinärinstitutet borde höjas, och då de flesta uti detta ämne hörda myndigheter, nemligen Sundhets-Kollegium, Landtbruks-Akademien, Direktionen för veterinärläroverket i Skara samt den förra veterinär-komitén förordat maturitetsexamen såsom inträdesfordran, hafva alla i sammanhang dermed framhållit nödvändigheten af förbättring uti veterinärernes vilkor i afseende å såväl aflöning som samhällsställning. I detta senare afseende har dock icke någon väsendtlig förändring egt rum, under det att stadgandet i Kongl. Maj:ts Nådiga Reglemente för veterinärinstitutet i Stockholm af den 24 Maj 1867 rörande maturitetsexamen såsom vilkor för inträde vid ifrågavarande institut tillämpats redan i nära fem år. Orsaken till det minskade antalet veterinärelever får under sådant förhållande, enligt komiterades åsigt, icke ensidigt sökas i de ökade kunskapsfordringarna utan snarare i ett förbiseende af veterinärernes billiga anspråk på framtida utkomst och en mot ådagalagda lärdomsprof svarande samhällsställning.

Öfvertygade att genom ofvan åberopade Nådiga stadgande om maturitetsexamen såsom vilkor för vinnande af inträde vid veterinärinstitutet i Stockholm en af de väsendtligaste bristerna i vårt veterinärväsende blifvit afhjelpt, samt att det hinder för höjande af veterinärens samhällsställning, som varit en följd af hans otillräckliga humanistiska bildning, äfven derigenom blifvit undanröjdt, hysa komiterade jemväl den förhoppning, att om för bildade ynglingar, hvilka hafva håg och fallenhet för veterinärkallet, öppnas utsigt till en samhällsställning, som i såväl ekonomiskt som

allmänt medborgerligt hänseende stode i rätt förhållande till ej mindre den tid, de på sin utbildning användt, än äfven de mödor och ansträngningar, som äro med veterinärtjenstens utöfning förenade, man borde ega grundade förhoppningar, att bristen på veterinärer skall blifva afhjelpt. Med angifvande af denna uppfattning vilja derföre komiterade i underdånighet föreslå:

att en emot de veterinära tjenstebefattningarnas vigt svarande förhöjning uti de i statens tjenst anstälde veterinärers såväl löneförmåner som samhällsställning måtte dem beredas; att det hittills brukliga sättet för utnämning till veterinärtjenster med lön på stat måtte på lämpligt sätt ändras; samt att alla af staten aflönade veterinärer äfvensom lärarne vid statens veterinärläroverk måtte komma i åtnjutande af pension på de vilkor, som för statens öfrige tjenstemän finnas stadgade.

För den omfattning, som komiterade anse böra gifvas åt de förändrade bestämmelserna i nyss angifna afseende, vilja komiterade nu i korthet redogöra samt dervid först behandla frågan, för såvidt den rörer de *civile veterinärerne*.

Grunderna för ordnandet af den civila veterinärsjukvården.

Innan komiterade öfvergå till framställningen af de utaf komiterade föreslagna förändringar med afseende å civilveterinärernes löneförmåner, torde komiterade dock först få redogöra för *det sätt, hvarpå*, enligt deras uppfattning, *handhafvandet af den civila veterinärsjukvården inom landet bör, i hvad det kan ankomma på staten att understödja densamma, ordnas.* I detta afseende anse komiterade den grundsats, som hittills tillämpats, vara fullt rigtig, eller den att staten, förutom de vid krigsmakten erforderlige veterinärer, antager och aflönar en länsveterinär i hvarje län, men att deremot landsting, hushållningssällskap, kommunalstyrelser och enskilde personer eller bolag antaga och aflöna det antal veterinärer, som eljest för den enskilda husdjurssjukvården kan behöfvas. Det är också på grund häraf, som komiterade icke kunnat biträda det uti 1865 års komitébetänkande framstälda förslag, att staten skulle deltaga i anställande och underhåll af ett icke så ringa antal distriktsveterinärer. Att deremot inom vissa län förhållandena kunna vara sådana, att en länsveterinär blir otillräcklig för att den allmänna husdjurssjukvården skulle kunna behörigen upprätthållas, har riksdagen redan erkänt, då vid 1862—1863 årens riksdag löner blifvit anvisade för ytterligare en länsveterinär i hvart och ett af Westerbottens, Jemtlands, Wester-Norrlands och Gefleborgs län. Med anledning häraf hafva komiterade trott sig böra taga i öfvervägande, huruvida icke ännu ytter-

ligare några län ega den utsträckning, att en enda länsveterinär derstädes blefve otillräcklig i synnerhet vid tillfällen af allmännare sjuklighet, samt huruvida icke till följd deraf enahanda förmån, som redan blifvit ofvannämnda fyra län beredd, äfven måste medgifvas några andra. Då jemväl Norrbottens, St. Kopparbergs, Vermlands och Kalmar län dels ega den utsträckning, dels äro så glest befolkade, att det svårligen kan antagas, att inkomsterna af en enskild praktik derstädes skulle kunna blifva tillräckliga för att förmå veterinärer att der söka sin verksamhet, hemställa komiterade, att ytterligare en länsveterinär i hvartdera af nämnda län anställes. I enlighet med hvad komiterade sålunda anfört, skulle den civila veterinärsjukvården, i hvad det bör åligga staten att upprätthålla densamma, bestridas af *dels* en i hvart och ett af rikets 24 län anställd länsveterinär, hvilken komiterade föreslå skulle benämnas *förste länsveterinär*, *dels ock* 8 länsveterinärer, hvilka skulle benämnas *andre länsveterinärer* samt förläggas till följande orter, nemligen:

1 i Norrbottens län med station i trakten af Haparanda,
1 » Vesterbottens län » » » Skellefteå,
1 » Vester Norrlands län » » » Sundsvall,
1 » Jemtlands län » » » Oviken,
1 » St. Kopparbergs län » i Vester Dalarne,
1 » Gefleborgs län » i Norra Helsingland,
1 » Vermlands län » i trakten af Arvika,
1 » Kalmar län » på norra delen af Öland.

Såsom ett vilkor för anställande af nu föreslagne andre länsveterinärer hafva likväl komiterade, i anseende till den särskilda förmån, som härigenom beredes nämnda orter, ansett böra stadgas, att vederbörande kommuner åtaga sig att åt desse veterinärer kostnadsfritt anskaffa och underhålla lämpliga bostäder.

Ehuru, enligt komiterades åsigt, staten icke bör i vidsträcktare mån än genom aflönande af det utaf komiterade nu föreslagna antal länsveterinärer vidkännas kostnader för den civila veterinärsjukvårdens upprätthållande i landet, anse likväl komiterade, att om veterinärer, som af landsting, hushållningssällskap, kommunalstyrelser, bolag eller enskilde personer blifvit inom ett visst distrikt anställde och af dem åtnjuta aflöning, finge, mot skyldighet att vid förekommande fall stå till Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes förfogande, rätt till tjensteårsberäkning och således äfven utsigt till befordran till länsveterinärtjenster, en lättnad härigenom skulle beredas myndigheter och enskilde att få veterinärer hos sig anställde, på samma gång det skulle tillskynda staten fördelen af ett kostnadsfritt biträde vid veterinärsjukvårdens handhafvande; och vilja komiterade för den

skull i underdånighet föreslå, att Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande må ega att efter ansökan af de myndigheter eller enskilde, hvilka hafva sådan veterinär hos sig anställd, och sedan dennes kompetens blifvit af Sundhets-Kollegium pröfvad, på förenämnda vilkor antaga honom såsom *distriktsveterinär* inom det honom anvisade, af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande till beskaffenhet och omfång godkända distrikt. Angående i öfrigt de tjensteskyldigheter, som borde åligga såväl läns- som distriktsveterinärerne få komiterade hänvisa till det förslag till instruktion för civilveterinärerne i riket, som finnes detta betänkande bifogadt; och få komiterade med afseende å detta förslag särskildt i underdånighet åberopa de af komiterade i § 2 föreslagna förändringar i gällande föreskrifter rörande länsveterinärtjensternas tillsättande. Enligt nu gällande författningar tillsättas nemligen länsveterinärerne af vederbörande länsstyrelse, sedan Sundhets-Kollegium om de sökandes förtjenst och skicklighet afgifvit yttrande. På olämpligheten af detta utnämningssätt, hvarigenom veterinärsysslornas tillsättande öfverlemnas åt en myndighet, som icke eger nödig sakkännedom, har Sundhets-Kollegium redan i sitt öfver 1865 års komitébetänkande afgifna utlåtande fästat uppmärksamhet samt föreslagit, att sådana tjenster må efter Kollegii förslag af Eders Kongl. Maj:t i Nåder tillsättas; antagande Kollegium, med hvilket komiterade i detta afseende för sin del instämma, att detta utnämningssätt, jemte fördelen af bestämda grunder för veterinärplatsernas tillsättande, skulle leda derhän, att öfvervägande kunskaper och skicklighet företrädesvis komme att blifva grunden för befordran.

Civilveterinärernes löneförmåner.

I afseende nu å de i statens tjenst anstälde civilveterinärers löneförmåner hafva väl de tid efter annan gjorda framställningar om behofvet af deras förbättrande så till vida vunnit erkännande, att länsveterinärernes löner, till en början utgående med endast 75 riksdaler om året, men sedermera förhöjda genom Nådiga Brefvet af den 16 November 1854 till 300 riksdaler samt genom Nådiga Brefvet af den 29 December 1860 till 500 riksdaler, blifvit vid sistlidet års riksdag bestämda till 1,000 riksdaler för hvar och en af rikets nu varande 28 länsveterinärer. Då emellertid komiterade lägga särdeles vigt dervid, att lönerne för de i statens tjenst anstälde veterinärer fastställas till sådana belopp, att de verkligen stå i ett rätt förhållande till såväl de fordringar, man numera vill ställa på våra veterinärer, som äfven den högre samhällsställning, man önskar bereda dem, anse sig komiterade böra föreslå en ytterligare förhöjning i de till länsveterinärerne nu utgående lönebelopp. Härvid vilja komiterade till en början anmärka,

att då de redan genom den benämning, som gifvits åt de af komiterade föreslagna två klasser länsveterinärer, nemligen förste och andre länsveterinärer, antydt en viss gradskillnad dem emellan, detta äfven kommer att vinna tillämpning vid bestämmandet af deras löner. Med afseende å de belopp, hvartill dessa böra sättas, hafva komiterade tagit hänsyn till den i förut omnämnda förslag till ny härordning föreslagna aflöning för hästläkarekårens medlemmar; och hafva utaf desse regementshästläkare ansetts böra aflönas lika med kaptener af 2:dra klassen eller med 1,800 kronor (med uppflyttning efter 10 års tjenst såsom regementshästläkare till lönegrad i likhet med kaptener af 1:sta klassen) samt bataljonshästläkare lika med löjtnanter af 2:dra klassen eller med 900 kronor. I hufvudsaklig öfverensstämmelse härmed och då komiterade anse förste länsveterinärerne med afseende å tjensteåligganden vara närmast jemförlige med regementshästläkarne samt andre länsveterinärerne med bataljonshästläkarne, vilja komiterade föreslå, att länsveterinärernes löner bestämmas till 1,800 kronor för förste och till 900 kronor för andre länsveterinären, hvilken sistnämnde derjemte skulle, på sätt förut blifvit föreslaget, af vederbörande kommun erhålla kostnadsfri bostad.

Komiterade föreställa sig, att de för länsveterinärerne nu föreslagna löneförmåner äfven skola befinnas fullt lämpliga, om de jemföras med de löneförmåner, som tillkomma de i de särskilda länen anstälde provinciallläkare, emellan hvilka och länsveterinärerne icke så få jemförelsepunkter torde förefinnas, churu en skilnad i löneförmånerna alltid rättvisligen bör ega rum, beroende på dels den mer eller mindre kostsamma lärokursen dels ock det mer eller mindre ansvarsfulla i tjensteåligganden. Hvad då beträffar provinciallläkarnes löner, äro dessa fastställda för samtlige provinciallläkare till 1,500 kronor för hvardera, hvilket belopp utgår genast vid tjenstens tillträdande, med ett ålderstillägg af 500 kronor till hvar och en af de 27 äldste i tjenst varande provinciallläkare, hvarförutom till vissa provinciallläkaretjenster i de fattigare och mindre befolkade länen är anslagen en löneförhöjning under form af tjenstgöringspenningar, hvilka utgå med olika belopp från 300 till 1,000 kronor. Derjemte finnes stadgadt, att innehafvare af provinciallläkaretjenst, som blifvit inrättad efter år 1860, skall af vederbörande kommun erhålla lämplig bostad. Vid jemförelse mellan dessa löneförmåner och de af komiterade för förste och andre länsveterinärerne föreslagna visar sig, att under det provinciallläkarnes löner icke understiga 1,500 kronor, hvarmed i vissa fall fri bostad är förenad, länsveterinärerne i första lönegraden skulle erhålla endast 900 kronor jemte fri bostad, samt att då högsta lönen för provinciallläkaren kan uppgå till 2,000 kronor förutom i vissa fall fri bostad och tjenstgöringspenningar, länsveterinären icke skulle erhålla högre lön än 1,800 kronor utan rätt till

fri bostad. Tages härvid ytterligare i betraktande, att provincialläkarne, hvaraf flere finnas anstälde inom hvarje län, till följd häraf ega betydligt mindre distrikter än länsveterinärerne, äfvensom att desse senare icke kunna på långt när påräkna den inkomst af enskild praktik, som provincialläkarne, torde de af komiterade för länsveterinärerne nu föreslagna löneförmåner icke kunna anses för högt tilltagna.

Civilveterinärernes rang.

Hvad komiterade anfört såsom skäl för den föreslagna löneförhöjningen för länsveterinärerne, torde jemväl få åberopas till stöd för komiterades hemställan, *att en viss rang, lämpad efter hvad för andre statens tjenstemän finnes stadgadt, måtte varda de i statens tjenst anstälde veterinärer tillerkänd.* Det berättigade i att äfven på detta sätt höja veterinärernes samhällsställning och anseende i det praktiska lifvet har äfven allmänt erkänts, och framställningar härom hafva jemväl blifvit gjorda i sammanhang med de förslag, som tid efter annan afgifvits i afseende på frågan om en förändrad organisation af veterinärväsendet i dess helhet. För länsveterinärerne finnas i detta afseende inga bestämmelser meddelade, då deremot, hvad de militäre veterinärerne beträffar, enligt Nådiga Brefvet af den 1 Juni 1838, regementshästläkaren har rang mellan underlöjtnant och fanjunkare samt sqvadronshästläkaren samma rang som sergeant. Då emellertid detta hvarken synes motsvara de högre kunskaper, veterinärerne nu mera skola besitta, eller vigten af deras tjenstebefattningar, hafva, såsom förut nämnts, regementshästläkarne och bataljonshästläkarne, af hvilka den nybildade hästläkarekåren skulle komma att bestå, i förslaget till ny härordning blifvit likstälde, de förre med kaptener af andra klassen och de senare med löjtnanter af andra klassen. Komiterade, som förut uttryckt den åsigt, att förste länsveterinären torde vara närmast jemförlig med regementshästläkaren samt andre länsveterinären med bataljonshästläkaren, få med anledning häraf i underdånighet hemställa, att statens civile veterinärer måtte erhålla enahanda samhällsställning, som blifvit föreslagen för motsvarande militäre hästläkare. Med afseende på tillämpningen af nu föreslagna rangbestämmelser, torde desamma dock icke böra gälla för andre veterinärer, än sådane, hvilka aflagt de för befordran till statens tjenster nu stadgade kunskapsprof.

Bland de åtgärder, som komiterade ansett böra vidtagas för åstadkommande af en erforderlig förbättrieg i veterinärernes ställning, var äfven att tillförsäkra de i statens tjenst anstälde veterinärer en efter deras tjenstebefattningars beskaffenhet lämpad *pensionsrätt*. Denna rättighet till pension för sådane tjenstemän inskränker sig nu dertill, att länsveterinärerne sedan år 1873 haft rättighet till inträde i civilstatens pensionsinrättning, der de äro uppförde i sjunde klassen med pension till belopp af 300 riksdaler, samt att regements- och sqvadronshästläkarne åtnjuta pension ur arméns pensionskassa i förhållande till deras rang. De vid statens veterinärläroverk anstälde lärare sakna deremot fortfarande all sådan rätt. Civilveterinärernes pensionering.

Efter de föreslagna väsendtliga förändringarna i de för såväl länsveterinärerne som de militäre veterinärerne nu gällande löne- och rangbestämmelser och med hänsyn jemväl till det ansträngande i desse tjenstemäns befattningar, torde de för dem bestämda pensionsbelopp vara alldeles för otillräckliga samt utan allt förhållande till de pensioner, som äro tillförsäkrade andre tjenstemän med mindre arbetssamma befattningar. Billighet och rättvisa torde jemväl fordra, att de ordinarie lärarne vid statens veterinärläroverk komma i åtnjutande af lämplig pensionsrätt. Komiterade vilja derför i underdånighet hemställa, dels att lärarne vid statens veterinärläroverk måtte beredas rättighet till inträde i civilstatens pensionsinrättning på de vilkor, som för öfrige civile embets- och tjenstemän äro stadgade, dels att länsveterinärerne blifva tillförsäkrade pensionsrätt i öfverensstämmelse med för dem nu föreslagna löneförmåner.

I sammanhang med frågan om de förmåner, som komiterade ansett böra beredas dem, hvilka egna sig åt det veterinära kallet, hafva komiterade velat påpeka fördelen och nyttan äfven för det allmänna deraf, att veterinärer, som i sitt yrke ådagalägga framstående skicklighet och duglighet, sättas i tillfälle att i utlandet vidare utbilda sig. För detta ändamål hafva komiterade velat i underdånighet hemställa, att till *resestipendier* för veterinärer, såväl civile som militäre, måtte anvisas ett årligt anslag af 2,000 kronor att utgå antingen såsom ett eller flera stipendier. Resestipendier för veterinärer.

Beträffande *den militära veterinärorganisationen* hemställes i det underdåniga förslaget till grunder för ny härordning, att hästläkarekåren skall bestå af: en regementshästläkare och en bataljonshästläkare vid hvarje ryt- Den militära veterinärorganisationen.

teriregemente, likaledes en regements- och en bataljonshästläkare vid hvarje artilleriregemente, en bataljonshästläkare vid hvarje ingeniörregemente och trängbataljon samt för remonteringsväsendet dessutom en regementshästläkare, eller tillsammans 18 regementshästläkare och 22 bataljonshästläkare; hvarjemte skulle dels antagas 10 extra hästläkare bland dem, som egnat sig åt studiet af veterinär-vetenskapen, dels vid rytteriet vara anställde 55 hofslagare, eller en vid hvarje sqvadron. Vidare föreslås, att hästläkarekåren ställes i samma förhållande till öfverfältläkaren, som fältläkarekåren, men att i krigstid förordnas en öfverfältveterinär såsom inspektör öfver arméns hästläkare, hvarjemte de i värnepligtsåldern varande civile veterinärer då inkallas till tjenstgöring såsom hästläkare vid härен eller dess depoter. Lönerna föreslås, såsom redan är nämndt, för regementshästläkarne lika med kaptener af 2:dra klassen till 1,800 kronor, med rätt till uppflyttning efter 10 års tjenst i nämnda egenskap till lönegrad i likhet med kaptener af 1:sta klassen, eller 2,800 kronor, för bataljonshästläkare lika med löjtnanter af 2:dra klassen till 900 kronor, för extra hästläkare såsom arfvode 200 kronor, samt för hofslagare 600 kronor. Slutligen framhålles nödvändigheten af att pensionsbeloppen för krigshärens hela befälspersonal sättes i lämpligt förhållande till såväl behofven som lönernas storlek. Då Eders Kongl. Maj:t i sammanhang med frågan om ordnandet af försvarsväsendet i dess helhet jemväl torde komma att taga i Nådigt öfvervägande de förändringar i den militära veterinärorganisationen, som här ofvan blifvit omnämnda, anse sig komiterade, som hufvudsakligen instämma i hvad sålunda blifvit i och för krigshärens hästläkarekår i underdånighet föreslaget, endast böra i sammanhang härmed hemställa, att förbättring i de militäre veterinärernes ställning måtte så snart som möjligt och i den mån sådant må kunna genomföras komma de dertill kompetente militäre hästläkarne tillgodo. Slutligen hafva komiterade, med erinran om det olämpliga i nu gällande stadgande, hvarigenom de militära veterinärtjensterna tillsättas af vederbörande regementschef, och då för en förändring härutinnan tala samma skäl, som blifvit af komiterade anförda till stöd för deras framställning om ett förändradt utnämningssätt till länsveterinärtjenst, velat i underdånighet hemställa, att jemväl de militäre veterinärerne må af Eders Kongl. Maj:t i Nåder utnämnas.

Ang. den veterinära undervisningen samt antalet veterinärläroverk.

Sedan komiterade i sin här ofvan lemnade redogörelse sökt visa orsakerna till den nu rådande bristen på veterinärer samt i sammanhang härmed föreslagit de åtgärder, som komiterade ansett böra vidtagas för afhjelpande af denna brist, öfvergå komiterade nu till frågan om *ordnandet*

af den veterinära undervisningen inom landet. Härvid torde likväl först i korthet böra angifvas komiterades åsigt i fråga om den *myndighet, som lämpligast bör hafva öfverinseendet öfver veterinärväsendet.* I afsende hära hade ej mindre direktionen för veterinärinrättningen i Stockholm uti ett år 1862 afgifvet utlåtande, än äfven den år 1863 i Nåder tillsatta komité föreslagit, att styrelsen öfver veterinärvasendet skulle uppdragas åt ett nybildadt embetsverk, hvilket under namn af Veterinär-Styrelsen skulle lyda under Eders Kongl. Maj:t Civil-Departementet.

I anledning af detta förslag, enligt hvilket öfverinseendet öfver veterinärväsendet skulle alldeles skiljas från uppsigten öfver medicinalväsendets öfriga grenar, fästade Sundhets-Kollegium i deröfver afgifvet utlåtande uppmärksamheten på det noga samband och de många beröringspunkter, som finnas emellan administrationen af sjukvården för rikets befolkning och husdjurssjukvården, så att båda dessa sjukvårdsgrenar böra med hvarandra vara förenade, då deremot ett afskiljande af den ena från den andra skulle komma att utöfva ett menligt inflytande på båda; angifvande Sundhets-Kollegium bland sådana beröringspunkter särskildt, att provinciallläkarne under vissa förhållanden skola medverka vid hämmandet af farsoter bland husdjuren; att utgifterna för veterinärernes officiela verksamhet utgå af samma fonder som provinciallläkarnes, hvilka fonder äro under Kollegii förvaltning ställda; samt att slutligen apoteken, öfver hvilka Kollegium har inseendet, och medicinaltaxan, som af Kollegium uppgöres, äfvensom farmakopén jemte flera stadganden i medicinalförfattningarna äro gemensamma såväl för läkare som för veterinärer; och ansåg sig Kollegium på grund häraf böra afstyrka det uti 1865 års komitébetänkande framställda förslag om ett särskildt chefskaps inrättande för veterinärväsendet samt i stället hemställa, att styrelsen öfver veterinärväsendet i riket måtte åligga samma myndighet, som eger inseendet öfver medicinalväsendets öfriga grenar.

De af Sundhets-Kollegium uttalade åsigter hafva jemväl visat sig öfverensstämma med den uppfattning, som Kongl. Maj:t i denna fråga hyst, i det att nemligen Kongl. Maj:t uti den till 1867 års riksdag aflåtna Nådiga proposition angående ordnandet af veterinärväsendet under åberopande af hufvudsakligen enahanda skäl, som blifvit af Sundhets-Kollegium anförda emot ofvannämnda förslag, förklarat sig icke ega anledning att af riksdagen äska anslag för en sådan styrelse.

Då komiterade med afseende å förevarande fråga äro af den åsigt, att veterinärväsendet i vårt land åtminstone icke i den närmaste framtiden kan komma att få den omfattning, att derför skulle erfordras en särskild, för staten ganska kostsam styrelse, samt det dessutom, enligt komiterades tanke, är olämpligt att chefskapet öfver veterinärväsendet fråntages den myndighet, som har inseendet öfver sjukvården för rikets befolkning, anse sig

komiterade böra i underdånighet hemställa, att öfverinseendet öfver veterinärväsendet fortfarande må tillhöra Sundhets-Kollegium.

Den fråga, som i afseende å den veterinära undervisningens ordnande komiterade hafva att härnäst taga i öfvervägande, är den *huruvida båda de för detta ändamål bildade, nu befintliga läroanstalter böra bibehållas* samt, derest landet skulle fortfarande anses vara i behof af desamma, den ställning de med afseende på meddelandet af veterinär undervisning böra intaga till hvarandra. Allt sedan förslaget om en förändrad organisation af vårt veterinärväsende första gången på allvar kom å bane, har bland alla till detta ämne hörande frågor den om läroverkens antal, omfång och ändamål gifvit anledning till de största meningsskiljaktigheter, beroende hufvudsakligast på den olika ställning, man velat gifva åt läroverkets i Skara verksamhet inom den veterinära undervisningens område. Komiterade, som med afseende å denna frågas framstående vigt och betydelse tagit noggrann kännedom om de olika åsigter, som i detta ämne blifvit uttalade af de embetsverk och myndigheter, som härutinnan afgifvit utlåtande, hafva härvid funnit, att, under det man varit ense derom att bibehålla läroverket i Stockholm såsom en läroanstalt för meddelande af fullständig undervisning uti alla till veterinärkunskapen hörande ämnen, man deremot med afseende å organisationen af läroverket i Skara framstält följande olika förslag:

a) att jemväl denna läroanstalt utbildas till ett fullständigt och i afseende å såväl undervisningsskyldighet som rättighet för de utexaminerade eleverne med läroanstalten i Stockholm fullt likställdt läroverk;

b) att i Skara anordnas ett tvåklassigt veterinärläroverk med samma undervisningskurser som i de två lägsta klasserna vid institutet i Stockholm med rättighet för veterinärelev att under de första åren af studiikursen kunna efter eget val söka undervisning antingen i Skara eller i Stockholm, å hvilket sistnämnda ställe kursen således alltid skulle afslutas; och

c) att, med bibehållande af inrättningen i Skara såsom en veterinär sjukvårdsanstalt samt hofbeslagsskola, derstädes jemväl skall meddelas så vidsträckt undervisning i öfriga veterinära ämnen, som tillgänglig personal och materiel medgifva.

Förutom nu omförmälda förslag har uti särskilda, vid sistlidne riksdag väckta motioner gjorts framställning dels om den veterinära undervisningens förläggande i sin helhet till Skara, dock att i Stockholm inrättades en veterinärklinisk anstalt, vid hvilken skulle meddelas praktisk undervisning i husdjursskötsel och hofbeslagslära, dels ock om undervisningens förflyttande till Ultuna landtbruksinstitut.

Till stöd för det här ofvan först angifna förslag om genomförandet af en fullständig likställighet emellan de båda läroanstalterna, hvilket förslag framstälts af direktionen öfver veterinärinrättningen i Skara, har nämnda

direktion åberopat dels det Hernqvistska testamentets innehåll och syfte af en mera vidgad verksamhet än den, som enligt nu gällande provisoriska reglemente blifvit inrättningen förbehållen, dels jemväl den täflan i vetenskaplig utveckling, som af den föreslagna likställigheten skulle blifva en följd, dels ock slutligen den fördel, som landtbruket och särskildt husdjurssköteln kunde hemta af ett större antal veterinärers utbildande samt afhjelpandet på sådant sätt af den brist på veterinärer, hvilken så allmänt öfverklagas. Sundhets-Kollegium åter har visserligen ifrågasatt, huruvida icke en enda läroanstalt, och i sådan händelse den i Stockholm, kunde vara tillräcklig för bildande af veterinärer för landets behof, samt den i Skara såsom obehöflig då indragas. Dock har Kollegium, för den händelse att Kongl. Maj:t, med fästadt afseende å den Hernqvistska donationen, skulle finna hinder häremot uppstå, för sin del förordat fullständig likställighet emellan de båda läroverken. Såväl Kongl. Landtbruks-Akademien, hvilken framstält det andra af ofvannämnda förslag, som den år 1863 nedsatta komité, i hvars afgifna betänkande det tredje förslaget återfinnes, hafva ansett två veterinärinrättningar icke vara för landet behöfliga och hafva förklarat sig i följd häraf, derest veterinärinrättningen i Skara ej tillkommit genom enskild donation, med föreskrift bland annat att derstädes vara och förblifva, hafva velat föreslå denna inrättnings sammanslående med läroverket i Stockholm, då genom bådas förenade lärarekrafter och tillgångar ett fullständigt läroverk i hufvudstaden eller dess granskap med minsta kostnad skulle kunna åstadkommas; men då sådant antogs möta hinder i de vid den Hernqvistska donationen fästade vilkor, ansågs inrättningen lämpligast böra anordnas i enlighet med något af sistberörda två förslag.

Såsom utgångspunkt för bestämmandet af sin åsigt i denna fråga hafva komiterade å ena sidan tagit hänsyn till nödvändigheten för staten att söka utbilda veterinärer, hvilka genom såväl teoretisk bildning som praktisk duglighet kunna vara kompetente antingen att såsom lärare vid statens veterinärläroverk upprätthålla den veterinära undervisningen i landet eller ock att såsom länsveterinärer och militäre hästläkare anställas i statens tjenst; men å andra sidan hafva komiterade icke kunnat undgå att fästa sig vid behofvet för det stora flertalet bland landets jordbrukande befolkning att ega tillgång på veterinärer, hvilka utan att behöfva ega den högre såväl allmänt humanistiska som veterinära bildning, hvilken numera förutsättes såsom ett vilkor för befordran till statens tjenster, skulle kunna, i anseende till det lägre kunskapsmått man af dem fordrade och den kortare tid de för sin utbildning behöfde använda, lemna en häraf betingad billigare sjukvård. Utan att vilja eftergifva något på de fordringar, komiterade redan uppstält såsom vilkor för anställning såsom veterinär i statens tjenst,

hafva komiterade likväl ansett, att med afseende å dem, hvilka vilja åtnöja sig med utöfvandet af endast enskild veterinär verksamhet, såväl fordringarna på förkunskaper kunna sättas lägre som äfven kurserna i afseende å den teoretiska veterinära undervisningen göras mindre omfattande, än som fordras för kompetens till statens tjenster. En sådan förändring, hvarigenom möjlighet skulle beredas äfven för andre personer än studenter att blifva veterinärer, skulle utan tvifvel hafva till följd, icke blott att antalet af dem, som ville egna sig åt det veterinära kallet, komme att ökas, utan äfven att, då i synnerhet det mindre landtbrukets behof af en mer, än nu kan vara förhållandet, billig sjukvård för husdjuren härigenom komme att blifva tillgodosedt, praktiskt duglige veterinärer skulle framför de nu så mycket anlitade qvacksalfvare komma att vinna förtroende bland allmänheten.

I fråga då om antalet af de veterinärläroverk, som må finnas erforderliga, äro väl komiterade af den åsigt, att om man blott toge hänsyn till antalet af veterinärer, som årligen borde utexamineras för att hålla veterinärernes antal uppe vid en numerär af 300 — hvartill, med en i allmänhet till 25 år beräknad tjenstetid, 12 à 15 nya veterinärer skulle för hvarje år erfordras — endast *ett* läroverk vore för landet behöfligt. Men då, enligt den af komiterade här ofvan angifna uppfattning, två slags veterinärer, för hvilka komiterade vilja föreslå benämningen 1:sta och 2:dra klassens veterinärer, skulle behöfva utbildas, och då till följd af den mer eller mindre omfattande undervisning, som med afseende på deras blifvande verksamhet borde dem meddelas, deras utbildande vid ett och samma läroverk icke lämpligen torde kunna verkställas, hafva komiterade ansett två skilda läroverk vara behöfliga. För utbildandet af första klassens veterinärer eller sådane, som skulle ega rätt att söka anställning i statens tjenst, finnes redan uti veterinärinstitutet i Stockholm en läroanstalt, som med afseende å det lärareantal, hvaröfver detsamma har att förfoga, samt de lärokurser, som äro för detsamma bestämda, är egnad att tillfredsställa fordringarna på en högre vetenskaplig institution. Vidkommande åter lämpligt ställe för inrättande af en läroanstalt för utbildande af andra klassens veterinärer, eller sådane, som skulle vara afsedde endast för den enskilda praktiken, på sätt här ofvan angifvits, torde veterinärinrättningen i Skara med fördel och utan några betydliga kostnader för staten kunna till en sådan läroanstalt användas. Härigenom skulle jemväl inrättningen erhålla en verksamhet närmare öfverensstämmande med det i Hernqvistska testamentet för inrättningen afsedda syfte, på samma gång derigenom skulle åt staten fortfarande bibehållas de till nämnda inrättning anslagna donationer.

Sedan komiterade sålunda i allmänhet angifvit den ställning de båda nu befintliga läroverken skulle, enligt komiterades förslag, komma att in-

taga till hvarandra och till den veterinära undervisningen, öfvergå komiterade nu till en närmare redogörelse för de förändringar i hvartdera läroverkets nuvarande organisation, som komiterade ansett sig böra föreslå.

Veterinärinstitutet i Stockholm.

Beträffande då först *institutet i Stockholm* har redan länge varit allmänt erkändt, att de byggnader och lägenheter, hvilka för närvarande af institutet begagnas, äro såväl till utrymme som till beskaffenhet i öfrigt i deras nuvarande skick olämpliga. De skiljaktiga meningar, som likväl härvid yppat sig om lämpligaste läget för institutet, samt svårigheten att erhalla de för de erforderliga nybyggnaderna äskade anslag hafva emellertid haft till följd, att institutet fortfarande i det väsendtligaste befinner sig i samma skick, som då för omkring tio år sedan frågan härom första gången väcktes. För de olika förslag, som tid efter annan i detta afseende framstälts, samt för den utgång, desamma fått, torde komiterade nu till en början få i korthet redogöra.

Uti det underdåniga betänkande, som den år 1863 tillsatta komité afgaf, föreslogs med afseende på veterinärinstitutet i Stockholm, att detsamma skulle förläggas på hufvudsakligen samma plats, som det nu innehar, dock med den förändring, att institutets egande, öster om Grefgatan i qvarteret Edelman mindre belägna tomt skulle utvidgas genom byte med "Rydberska stiftelsen", som i ersättning för hela den nämnda stiftelse tillhöriga andel af berörda qvarter jemte derå befintliga byggnader skulle erhålla en lika stor andel af institutets vester om Grefgatan i qvarteret Krabaten belägna tomter och byggnader, och att på denna sålunda utvidgade plats skulle för ändamålet uppföras erforderliga byggnader, upptagande ej mindre undervisningslokaler, samlingsrum, smedja, sjukstallar m. m., än äfven bostäder för chefen samt institutets lärare, elever, betjente och ett visst antal hofslagarelärlingar; och skulle kostnaden för uppförande af dessa byggnader enligt uppgjorda kostnadsförslag belöpa sig till 585,101 riksdaler, hvilken summa likväl skulle komma att minskas med det försäljningsbelopp af 96,000 riksdaler, hvartill den östra, under förutsättning af byte, för institutet icke behöfliga del af qvarteret Krabaten med derå befintliga byggnader blifvit uppskattad, hvadan slutliga anläggningskostnaden skulle blifva 489,101 riksdaler.

Innan detta betänkande afgafs, hade emellertid Landtbruks-Akademien uti underdånigt utlåtande den 13 September 1862 ansett det nuvarande läget för institutet vara så till vida olämpligt, att institutet nu är å alla sidor skildt från landsbygden med osammanhängande och otjenliga bygg-

nader och beläget på en plats, som efter den nya strandgatans anläggning torde tagas i anspråk för andra ändamål, samt föreslagit, att nuvarande byggnader och tomter skulle försäljas och i deras ställe ett rymligt jordområde utom, men invid hufvudstaden inköpas och i tidsenligt skick bebyggas. Detta förslag har jemväl Sundhets-Kollegium biträdt men tillika hemstält, att, derest institutet komme att bibehållas vid Grefgatan, något utbyte af tomt med Rydbergska stiftelsen icke måtte ega rum, utan de båda nuvarande tomterna bibehållas.

Efter pröfning af ofvanberörda förslag och sedan Eders Kongl. Maːjts Öfverintendents-Embete i anledning af erhållen Nådig remiss i afgifvet underdånigt yttrande anfört, att, i händelse minskning i de ursprungligen afsedda bostadslägenheterna kunde ske, så att dessa blefve inskränkta till boställen åt föreståndaren, adjunkterne och instruktionssmeden, samt husrum och kosthållning för elever kunde uteslutas, det beräknade kostnadsbeloppet 585,101 riksdaler skulle komma att nedsättas till 390,844 riksdaler, aflät Kongl. Maj:t till 1867 års riksdag Nådig proposition, dervid Kongl. Maj:t — som fann komiterades förslag om hufvudsakligt bibehållande för institutet af dess nuvarande läge böra antagas — föreslog bland annat, att riksdagen måtte, med godkännande af det utaf komiterade förordade tomtutbyte, för uppförande af nya byggnader vid institutet i Stockholm bevilja 390,000 riksdaler, deraf 50,000 riksdaler att utgå under loppet af år 1868.

Då likväl inom riksdagen den åsigt gjorde sig gällande, att derest antingen institutet förlades å Kronan tillhörig mark utanför någon af Ladugårdslandets tullar, på sätt Landtbruks-Akademien och Sundhets-Kollegium föreslagit, eller ock, med bibehållande af anstalten å dess nuvarande plats, ökadt utrymme bereddes genom utvidgning och förändring af de redan befintliga byggnaderna, en betydlig besparing i anläggningskostnaden skulle uppstå, ansåg sig riksdagen, i saknad af tillförlitlig utredning i dessa afseenden, icke för det dåvarande kunna bifalla Kongl. Maj:ts berörda förslag; hvarjemte riksdagen i underdånighet anhöll, "det täcktes Kongl. Maj:t i Nåder låta närmare undersöka och utreda, huruvida icke veterinärinstitutet, till besparing i kostnaderna, skulle kunna utan väsendtliga olägenheter till någon plats vid hufvudstadens gräns förläggas, eller om icke, i annan händelse, institutet skulle, utan byte med Rydbergska stiftelsens tomt, kunna på ett ändamålsenligt sätt anordnas å nuvarande lokaler genom utvidgande och förändring af der befintliga byggnader, samt att Kongl. Maj:t ville låta i dessa hänseenden uppgöra alternativa kostnadsförslag".

I anledning häraf meddelades veterinärinstitutets direktion den 24 Maj 1867 Nådig befallning att i samråd med en af Öfverintendents-Embetet utsedd sakkunnig person verkställa undersökning om lämpligaste platsen för institutet och låta uppgöra erforderliga kostnadsförslag. Efter att i så-

dant afseende hafva dels den 5 Februari 1868, dels den 6 November 1872 inkommit med särskilda förslag, deraf likväl icke någotdera vann Kongl. Maj:ts Nådiga bifall, har direktionen slutligen efter ytterligare öfverläggläggningar och undersökningar den 23 December sistnämnda år föreslagit institutets förläggande till tomterna med adressnummer 6 litt. b och c samt en del af N:o 8 vid Ladugårdslands tullgata, eller N:ris 11, 12 och en del af N:ris 3 och 4 i qvarteret Vedbäraren samt en bakom samma tomter liggande del af lägenheten Djursborgs åker och Ladugårdsgärdet till Drottning Christinas väg. Enligt uppgjordt kostnadsförslag skulle byggnadssumman uppgå till 594,890 riksdaler, men som tomterna i qvarteret Vedbäraren måste för ändamålet exproprieras, och den del af Djursborgs åkerjord, som borttoges, ersättas med annan jord, hvartill skulle erfordras för expropriationen 30,000 riksdaler och för flyttningen af uthus vid Djursborg jemte uppodling af jordvederlaget 10,000 riksdaler, komme hela kostnaden att utgöra 634,890 riksdaler, hvilken summa likväl komme att minskas med värdet af institutets nuvarande tomter, då uppskattade till 190,000 riksdaler, hvadan det erforderliga anslaget skulle belöpa sig till 444,890 riksdaler. I öfverensstämmelse med detta underdåniga förslag aflät Eders Kongl. Maj:t till 1873 års riksdag Nådig proposition med begäran om ett extra anslag af 634,000 riksdaler, deraf under innevarande år skulle utgå 150,000 riksdaler, samt att institutets nuvarande tomter måtte, när de för institutets behof icke vidare behöfdes, på offentlig auktion försäljas och köpeskillingen derför till Riksgäldskontoret aflemnas.

Uti sitt i ämnet afgifna utlåtande yttrade Statsutskottet bland annat: att det kunde anses ostridigt, att veterinärinstitutets byggnader nästan utan undantag voro sådana, att, om läroverket skulle i detta afseende blifva i sitt gamla skick, dess verksamhet komme att förlamas, och hade behofvet af en genomgripande förändring i nämnda hänseende äfven blifvit af riksdagen erkändt. Oaktadt fullständig utredning saknades, huruvida, på sätt 1867 års riksdag alternativt ifrågasatt, de öfverklagade olägenheterna med bibehållande af den befintliga lokalen skulle kunna afhjelpas genom utvidgande och förändring af dervarande byggnader, samt några ritningar och kostnadsförslag, som afsåge institutets förläggande på den föreslagna platsen, då ännu icke blifvit uppgjorda, hade hvad som blifvit anfördt mot institutets bibehållande å dess till följd af sitt läge ganska dyrbara tomter synts utskottet utgöra giltig grund för dess förflyttning till annan mera aflägse belägen plats. De uti det upprättade förslaget, för hvilket under åren 1865 och 1866 uppgjorda ritningar legat till grund, upptagna kostnaderna hade emellertid synts utskottet allt för stora. Då utskottet ansett veterinärundervisningen böra ordnas med hänsyn till ett antal af högst 50 à 60 elever, borde behofvet af byggnader för densamma kunna tillgodoses

med vida mindre kostnad, än som blifvit ifrågasatt, och utskottet förestälde sig, att, med inskränkande af byggnaderna till hvad som för ändamålet kunde finnas oundgängligen nödigt, kostnaderna icke borde komma att öfverstiga det belopp, som enligt Kongl. Maj:ts till 1867 års riksdag aflåtna Nådiga proposition ansetts för ändamålet erforderligt. På grund häraf hemstälde utskottet, att riksdagen, med afslag å Eders Kongl. Maj:ts gjorda Nådiga framställning, måtte i underdånighet anhålla, det Eders Kongl. Maj:t ville i Nåder tillse, huruvida icke sådana förändringar i den uppgjorda planen för veterinärinstitutets nya byggnader kunde vidtagas, att anläggningskostnaden väsendtligen inskränktes.

I enlighet med utskottets hemställan blef Eders Kongl. Maj:ts Nådiga framställning afslagen, hvaremot riksdagen icke fann skäl bifalla den af utskottet föreslagna underdåniga skrifvelse.

Då detta riksdagens beslut syntes hufvudsakligen hafva varit föranledt af de höga anläggningskostnaderna, lät direktionen för veterinärinstitutet med iakttagande af inskränkning i afseende å byggnadernas omfång uppgöra nya ritningar och kostnadsförslag, enligt hvilket förslag kostnaderna för samtliga byggnaderna jemte jernstaket åt gatan, för planering, stensättning, vattenledning och tillsyn vid arbetet äfvensom för oförutsedda behof skulle uppgå till 546,770 riksdaler, samt för expropriation och flyttning af byggnader m. m. till 51,000 riksdaler eller tillsammans 597,770 riksdaler. Enligt verkställd ny värdering af institutets tomter och byggnader skulle för desamma, om försäljningen skedde vid en i sådant afseende någorlunda gynsam tid, kunna erhållas 300,000 riksdaler, så att, då detta belopp afdroges från den beräknade anläggningskostnaden, derå skulle återstå 297,770 riksdaler. Med öfverlemnande af dessa ritningar och kostnadsförslag samt under anförande, att behofvet af ett tidsenligt veterinärinstitut gjorde sig för hvarje år allt mera påträngande, samt att institutets nuvarande byggnader ej kunde för det afsedda ändamålet mera än högst få år begagnas, anhöll direktionen i underdånig skrifvelse af den 4 November sistlidet år, att Eders Kongl. Maj:t behagade till riksdagen aflåta Nådig proposition om anslag till uppförande af nya byggnader i enlighet med det nu afgifna förslaget. I öfverensstämmelse med denna hemställan anhöll Eders Kongl. Maj:t hos sist hållna riksdag om ett extra anslag af 597,770 riksdaler, hvaraf 200,000 riksdaler borde anvisas att utgå under år 1875, samt hemstälde derjemte om försäljning af institutets nuvarande lägenheter, på sätt i Nådiga propositionen till 1873 års riksdag föreslagits. På hemställan af Statsutskottet, som, under åberopande af sitt förlidet år i ämnet afgifna yttrande "och då förhållandena sedan dess icke undergått sådan förändring, som borde kunna föranleda till ändring i riks-

dagens då fattade beslut", afstyrkt den Nådiga framställningen, blef densamma af riksdagen afslagen.

Af denna nu lemnade redogörelse framgår, att efter den långvariga behandling, som frågan om anordnandet af tidsenliga lokaler för veterinärinstitutet i Stockholm varit underkastad, och efter de olika förslag, som i detta afseende blifvit tid efter annan framstälda, man numera allmänt kommit till insigt om olämpligheten af institutets bibehållande vid dess nuvarande läge och om fördelarna af att förlägga detsamma nära invid Ladugårdslands tull, på sätt senast blifvit föreslaget.

Detta förslag öfverensstämmer jemväl med den åsigt, komiterade hysa i denna fråga, hvars slutliga lösning nu synes hufvudsakligast bero derpå, huruvida kostnaderna för de erfordeliga nybyggnaderna skulle kunna än ytterligare nedsättas, så att en förnyad framställning om anslag för berörda ändamål må hafva utsigt att vinna riksdagens bifall. Ehuru direktionen för veterinärinstitutet i Stockholm vid öfverlemnande till Eders Kongl. Maj:t af senast uppgjorda ritningar och kostnadsförslag uttryckt den åsigt, att större inskränkning i byggnadernas antal och inredning, än direktionen då föreslagit, icke kunde göras, om institutet skulle motsvara sitt ändamål, hafva likväl komiterade ansett sig böra tillse, huruvida icke några ytterligare inskränkningar och förändringar i byggnadsplanen skulle kunna, utan men för institutets verksamhet, vidtagas och anläggningskostnaden således än vidare minskas. Då emellertid komiterade äro öfvertygade, att i en framtid, sedan vårt veterinärväsende nått den högre utveckling, som måste blifva en följd af landets allt mer stigande kultur, ett veterinärinstitut af den omfattning, som nu är föreslaget, skall blifva för landet behöfligt, och då komiterade derjemte äro af den åsigt, att vid ett byggnadsföretag af den vigt och storlek, som det nu ifrågavarande, afseende jemväl bör fästas vid möjligen uppkommande framtida behof, hafva komiterade ansett sig endast för den händelse böra tillstyrka ytterligare inskränkningar och förändringar, att dessa blifva af den beskaffenhet att icke utgöra hinder för institutets utvidgning i hufvudsaklig öfverensstämmelse med nu uppgjorda byggnadsplan, allt efter som en sådan utvidgning kan komma att af omständigheterna påkallas. Utgående från denna åsigt hafva komiterade med den sakkännedom de, såsom räknande bland sig två vid statens veterinärläroverk anställde lärare, tilltrott sig ega i denna fråga, ingått i närmare granskning af det sistlidna år uppgjorda byggnadsförslag; och hafva komiterade härvid hufvudsakligen anmärkt, hvad först beträffar auditorii- och museibyggnaden, att den för våningarna beräknade höjd af 15 fot för hvardera torde kunna något minskas; att då två auditoriisalar af den storlek, förslaget innehåller, icke synas vara för institutets behof erforderliga, den i första våningen belägna lämpligare torde inredas till biblio-

tek; att då vidare det utrymme, som tagits i anspråk för muséer och samlingar, synts komiterade kunna för närvarande och intill dess samlingarna vunnit någon betydligare ökning inskränkas, helst om en del af dessa uppställdes i auditoriisalen, hvilket jemväl för undervisningen skulle blifva fördelaktigt, de i första våningen belägna, för sådant ändamål nu afsedda rum kunde tillsvidare anordnas till bostäder för elever, hvartill jemväl det nuvarande biblioteksrummet äfvensom adjunktens boställsrum kunde användas, om för adjunkten i stället bereddes rum i anatomibyggnadens öfre våning; kunnande i den mån institutet komme i behof af ökadt utrymme för samlingar, elevrummen dertill förändras och för eleverne då i stället bostäder på annat sätt ordnas. Beträffande de öfriga byggnaderna, hafva komiterade ansett, att anatomi-, stall- och smedjebyggnaderna skulle kunna med afseende å längden något förkortas; att om det uti "rots- och hundsstallet" förlagda vagnshus inreddes till boskapsstall och i samma byggnad jemväl inrättades ett stall för får och svin, hela den till boskapsstall nu afsedda byggnaden kunde undvaras och i stället uppföras en byggnad af trä, inrymmande såväl vagnslider som latriner; samt att i stället för en portvaktarstuga ett rum jemte kök för portvakt kunde inredas i stora byggnadens källarvåning. Slutligen hafva komiterade velat föreslå uppförandet af ett trästaket i stället för ett sådant af jern, en mindre fullständigt ordnad vattenledning samt inskränkning i tomtens planering.

Sedan komiterade med afseende å lämpligheten af nu antydda förändringar jemväl rådfört sig med den arkitekt, som uppgjort de till senaste riksdag framlemnade ritningar och kostnadsförslag, Professoren, Riddaren af Eders Kongl. Maj:ts Wasa Orden E. E. von Rothstein, samt denne ansett de föreslagna förändringarnas genomförande icke böra åstadkomma någon rubbning uti den för institutet redan uppgjorda byggnadsplan, har Professoren von Rothstein, på anmodan af komiterade, med iakttagande af nämnda förändringar uppgjort nytt kostnadsförslag, hvilket med dertill hörande beskrifning äfvensom de förändrade ritningarna komiterade härmed få i underdånighet bifoga. Enligt detta förslag skulle anläggningskostnaden belöpa sig till 448,324 kronor, hvartill kommer kostnaden för expropriation af tomterna i qvarteret Vedbäraren och flyttning af byggnader vid Djursborg, beräknad till 50,000 kronor; utgörande således den sammanlagda kostnadssumman 498,324 kronor. Då härifrån afräknas värdet af institutets nuvarande tomter, hvilka med afseende å det höga pris, som, efter det nya strandgatan utmed Ladugårdslandsviken blifvit färdig, dessa tomter böra betinga, blifvit af Professoren von Rothstein uppskattade till 320,000 kronor, återstår ett belopp af 178,324 kronor, hvartill således statens utgift för uppförande af ifrågavarande byggnader skulle komma att inskränka sig.

Ehuru komiterade i enlighet med den åsigt, som numera blifvit icke blott af Eders Kongl. Maj:t utan äfven af riksdagen omfattad, icke velat biträda något förslag, afseende institutets framtida bibehållande å dess nuvarande plats, hafva likväl komiterade, för den händelse frågans slutliga lösning skulle blifva än ytterligare undanskjuten, i hvilket fall åtgärder för de nuvarande byggnadernas provisoriska iståndsättande oförtöfvadt måste vidtagas, anmodat Professoren von Rothstein att uppgöra en beräkning öfver kostnaderna för de reparationer och förändringar af institutets nuvarande byggnader, som komiterade ansett oundgängliga, derest institutet ännu under någon tid skall utan allt för menligt inflytande på dess verksamhet kunna bibehållas inom dess nuvarande lokaler; och har Professoren von Rothstein med anledning häraf till komiterade aflemnat ett i sådant afseende upprättadt aproximativt kostnadsförslag, hvilket finnes detta betänkande bifogadt. Enligt nämnda förslag skulle kostnaden för byggnadernas provisoriska iståndsättande »för en kortare tid» belöpa sig till 15,285 kronor.

Utan att ingå i något yttrande, huruvida det vore lämpligt att för ett blott tillfälligt iståndsättande af institutets nuvarande byggnader uppoffra en penningesumma till nu angifna belopp, få komiterade för sin del, under åberopande af hvad de i frågan redan anfört, härmed i underdånighet hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes, med godkännande af de utaf komiterade föreslagna förändringar och inskränkningar i senast uppgjorda ritningar öfver nybyggnader för veterinärinstitutet i Stockholm, till nästkommande riksdag framställa Nådig proposition om beviljande af det nybyggnadsanslag, som komiterade funnit erforderligt.

I afseende slutligen å nu gällande stadganden rörande undervisningen vid veterinärinstitutet i Stockholm samt institutets ekonomiska och öfriga angelägenheter, hafva komiterade ansett sig icke ega anledning att föreslå någon annan förändring i det för institutet den 24 Maj 1867 fastställda Nådiga reglemente än i afseende å undervisningens omfång samt sättet för afgångsexamens aflåggande, hvarom komiterade blifva i tillfälle att här nedan vidare yttra sig, likasom komiterade icke heller haft något annat att erinra med afseende å institutets nuvarande stat, än att komiterade ansett *dels* den till adjunkten anslagna lön, hvilken nu utgår med endast 1,500 riksdaler, böra höjas till 2,000 kronor eller samma belopp, som uti bifogade underdåniga förslag till stat för veterinärinrättningen i Skara blifvit såsom lön åt en adjunkt vid nämnda inrättning beräknad, *dels ock* att med afseende å dispositionen af det till stipendier åt elever beviljade anslag af 4,000 riksdaler den bestämmelse borde stadgas, att detsamma skall fördelas bland minst tio elever.

Veterinär-inrättningen i Skara.

Under åberopande af de skäl, som blifvit af komiterade anförda till stöd för deras åsigt, att förutom institutet i Stockholm ett särskildt veterinärläroverk borde inom landet inrättas för utbildande af privata veterinärer, samt att *inrättningen i Skara* lämpligast kunde till ett sådant läroverk anordnas, öfvergå komiterade nu till framställning af de förändringar med afseende å nämnda inrättnings nuvarande organisation, som måste blifva en följd af dess föreslagna utvidgade verksamhet; och vilja komiterade härvid först anmärka, att då de båda veterinärläroverken i Stockholm och Skara enligt komiterades förslag skola hafva samma hufvudändamål att utbilda dugliga veterinärer, komiterade velat föreslå, att läroverket i Skara måtte i likhet med det i Stockholm erhålla benämningen Veterinär-Institut.

Enligt hvad komiterade redan angifvit, skulle läroverket i Skara, med bibehållande af sin egenskap dels af vårdanstalt för sjuka husdjur och dels af läroanstalt för utbildande af hofbeslagssmeder, anordnas till ett läroverk för bildandet af private veterinärer. För inträde vid läroverket skulle icke erfordras maturitetsexamen. Undervisningen skulle, ehuru icke så vetenskapligt ordnad som vid institutet i Stockholm, likväl omfatta alla de teoretiska och praktiska ämnen, som för bildandet af duglige praktiske veterinärer erfordras. Slutligen skulle den, som aflagt godkänd examen från läroverket, vara berättigad att såsom privat veterinär utöfva veterinär verksamhet, men deremot icke ega rätt att befordras till veterinärtjenster med lön på stat.

Detaljerna af den undervisning, som med afseende å läroverkets ofvan antydda ändamål skulle komma att derstädes meddelas, hafva komiterade angifvit i det underdåniga »förslag till reglemente för veterinärinstitutet i Skara», som finnes detta betänkande vidfogadt. Rörande detta förslag torde, då dess innehåll till största delen lärer motivera sig sjelft, endast vissa punkter i detsamma här behöfva särskildt omnämnas. Komiterade vilja härvid till en början hafva anmärkt, att då, till följd af institutets ändamål att tillgodose landets behof af praktiskt duglige, men derjemte billige veterinärer, undervisningen jemväl måste erhålla en öfvervägande praktisk karaktär, komiterade antagit, såväl att lärokurserna skulle kunna göras mindre omfattande, som äfven lärarnes antal inskränktare än vid institutet i Stockholm.

I fråga då om det lärareantal, som för undervisningens behöriga upprätthållande skulle erfordras, hafva komiterade föreslagit, att detta måtte bestämmas till en professor, som tillika skulle vara institutets föreståndare, två lektorer, två adjunkter samt en instruktionssmed, af hvilka föreståndaren, förste adjunkten och instruktionssmeden skulle åtnjuta fri bostad vid institutet. Om vilkoren för kompetens till dessa lärareplatser samt om lärarnes skyldigheter med afseende på undervisningen m. m., hafva komiterade endast att åberopa de §§ i det föreslagna reglementet, som angå dessa ämnen, likasom komiterade angående de för lärarne föreslagna löneförmåner få i

underdånighet hänvisa till det förslag till stat för institutet, som finnes vid detta betänkande fogadt.

Då komiterade uti 40 § föreslagit, att elev, som vill söka inträde vid läroverket, skall förete betyg om skolkunskaper, motsvarande dem, som fordras för uppflyttning till sjette klassen af statens elementarläroverk, hafva komiterade tagit hänsyn dertill, att, efter hvad komiterade inhemtat, enligt den för elementarläroverken nu tillämnade undervisningsplan, en kursafslutning med femte klassen skall ega rum, afseende att bereda möjlighet för lärjunge att vid tillämpningsskolorna fortsätta och fullborda sin utbildning.

I afseende härefter å de kostnader, som den föreslagna utvidgningen af läroverkets verksamhet skulle komma att medföra, hafva komiterade, som vid en af dem på grund af Nådigt tillstånd företagen resa till Skara varit i tillfälle att taga närmare kännedom om de läroverket rörande förhållanden, kommit till den öfvertygelse, att, sedan den nya smedja, hvartill senaste riksdag anslagit medel, kommit till stånd, någon ytterligare tillökning af läroverkets byggnader åtminstone icke för den närmaste framtiden erfordras. Endast den gamla smedjan torde böra inredas till museum. Då likväl medel härtill blifvit i sammanhang med anslaget till uppförande af den nya smedjan beviljade, kan förändringen härutinnan icke komma att medföra andra utgifter från statens sida, än som möjligen kunna blifva en följd af de alltmer stigande arbetsprisen. Deremot skulle det ökade antalet lärare äfvensom andra, för genomförande af den föreslagna omorganisationen nödiga förändringar med afseende å inrättningens förvaltning, ekonomi m. m., föranleda utgifter, för hvilkas bestridande inrättningen skulle behöfva ett ökadt anslag af 12,900 kronor, på sätt det af komiterade för inrättningen uppgjorda förslag till stat närmare utvisar.

Då emellertid utgifterna för institutets underhållande i första hand skola bestridas af de tillgångar, som de Hernqvistska donationerna äfvensom de af staten till läroverket upplåtna jordegendomar erbjuda, och då det är af vigt att förvaltningen af dessa dispositioner ordnas på ett sätt, som närmast öfverensstämmer med institutets ändamål, hafva komiterade — under uttryckande af den åsigt, att, då det måste anses för institutet fördelaktigt, att derstädes finnes ladugård, vid hvilken eleverne kunna erhålla kännedom om husdjurens vårdande och skötsel i deras friska tillstånd, den åt föreståndaren anslagna löningsjord bör af honom sjelf disponeras, men att deremot öfriga jordfastigheter med större fördel kunna utarrenderas — härmed velat i underdånighet hemställa:

1:o att de byggnader och fastigheter, som hittills varit såsom löningsjord åt föreståndaren anslagna, fortfarande för sådant ändamål bibehållas och af föreståndaren sjelf disponeras;

2:o att läroverkets öfriga jordfastigheter må, såsom om kronans jord är stadgadt, utarrenderas och årliga arrendeafgifterna till läroverkets kassa ingå; och

3:o att det besparade kapital, som tillhör läroverkets kassa, förvaltas såsom en särskild fond, hvars kapital bör oförminskadt bibehållas samt endast räntan deraf för läroverkets ändamål användas.

Angående undervisningens ordnande vid veterinärläroverken.

Sedan komiterade härmed redogjort för de bestämmelser, som med afseende å hvart och ett af de båda veterinärläroverken synts komiterade särskildt böra uppmärksammas, vilja komiterade slutligen i fråga om undervisningens ordnande vid de båda läroverken anmärka, att då komiterade ansett nödigt att i de särskilda reglementena finnes närmare angifvet, uti hvilka läroämnen undervisning bör vid instituten meddelas, komiterade velat föreslå, att uti reglementet för institutet i Stockholm måtte inflyta en paragraf, som, i likhet med 25 § uti komiterades förslag till reglemente för institutet i Skara, upptager de särskilda undervisningsämnena; och få komiterade i detta afseende hänvisa till det förslag till tillägg till reglementet för institutet i Stockholm, hvilket såsom särskild bilaga finnes detta betänkande bifogadt. Beträffande åter det större eller mindre omfång, som bör gifvas åt undervisningen vid hvartdera läroverket, samt det kunskapsmått, som bör erfordras för att vid det ena eller andra läroverket hafva aflagt godkänd afgångsexamen, hafva komiterade, som icke ansett sig böra med förbigående af Sundhets-Kollegium afgifva detaljeradt förslag i ämnet, förestält sig, att då nämnda Kollegium, enligt komiterades redan gjorda hemställan, skall hafva tillsyn öfver den veterinära undervisningen i landet, det lämpligast torde böra öfverlemnas åt denna myndighet att bestämma de lärokurser, som med afseende å läroverkens olika ändamål i fråga om utbildandet af veterinärer böra ligga till grund för undervisningen, likasom komiterade äfven ansett det böra tillkomma Sundhets-Kollegium att granska och fastställa de förslag till undervisnings-schemata, som årligen skola af hvartdera läroverkets lärarekollegium upprättas. På det emellertid Sundhets-Kollegium må blifva i tillfälle att bedöma, huruvida den undervisningsplan, som således kan blifva för läroverken fastställd, behörigen efterlefves och tillämpas, hafva komiterade föreslagit, att afgångsexamen skall afläggas i närvaro af tre utaf Kollegium utsedde censorer, med rättighet för desse att underkänna elev, som de finna sakna nödiga insigter; och få komiterade i afseende härå åberopa de närmare bestämmelser, som finnas

upptagna dels i förslaget till reglemente för institutet i Skara, dels i det föreslagna tillägget till reglementet för institutet i Stockholm.

Efter det komiterade sålunda redogjort för de åsigter, på hvilka komiterade grundat det underdåniga förslag till ordnande af vårt lands veterinärväsende, som de ansett sig böra till Eders Kongl. Maj:ts Nådiga pröfning framställa, hafva komiterade här till sist velat i korthet sammanfatta detta förslags hufvudpunkter.

För afhjelpande af den nu rådande bristen på veterinärer hafva komiterade, som ansett orsaken till denna brist vara att söka i de otillräckliga löneförmåner samt den ringa samhällsställning, som i förhållande till de höga kunskapsfordringarna komma de i statens tjenst anstälde veterinärer till godo, hemstält, att såväl de civile som de militäre veterinärernes vilkor måtte förbättras, och i sådant afseende föreslagit, att en emot de veterinära tjenstebefattningarnas vigt svarande förhöjning uti de i statens tjenst anstälde veterinärers såväl löneförmåner som samhällsställning måtte dem beredas, att de måtte komma i åtnjutande af lämplig pensionsrätt, samt att vid tillsättande af statens veterinärtjenster måtte tillämpas samma grunder, som med afseende å befordran till öfriga statens tjenster äro gällande. För handhafvandet af den civila veterinärsjukvården inom landet skulle staten aflöna en förste länsveterinär i hvarje län samt dessutom åtta andre länsveterinärer, förlagde till de län, som i anseende till utsträckning och oförmåga att sjelfva underhålla veterinärer ansetts vara i behof af ett sådant understöd. Hvad åter den militära veterinärsjukvården angår, instämma komiterade hufvudsakligen i hvad komitén för utarbetande af förslag till grunder för ny härordning i detta afseende förordat. I afseende å ordnandet af den veterinära undervisningen, hvaröfver Sundhets-Kollegium skulle fortfarande utöfva inseendet, hafva komiterade, som utgått från den åsigt, att nuvarande fordringar för kompetens till statens, för det allmänna mera vigtiga veterinära tjenster skola oförändrade bibehållas, men att deremot för rättighet att utöfva endast enskild veterinär verksamhet skulle erfordras hvarken så höga förkunskaper eller så omfattande veterinär bildning, som af innehafvare utaf statens tjenster skäligen kan fordras, ansett två slags veterinärer böra utbildas. För detta ändamål skulle de redan befintliga båda veterinärläroverken i Stockholm och Skara bibehållas, med den förändring i det senares organisation, som med afseende å dess sålunda utvidgade verksamhet ansetts erforderlig och som finnes närmare angifven i de för nämnda läroverk föreslagna stadgar. Enligt uppgjorda förändrade ritningar och kostnadsförslag till nybyggnader för veterinär-

institutet i Stochholm, förlagdt i stadens närmaste granskap, komme kostnaderna härför att betydligt understiga de belopp, som i sådant afseende förut blifvit äskade. För inträde såsom elev vid läroverket i Stockholm skulle fortfarande gälla stadgandet att hafva aflagt maturitetsexamen, då deremot för att antagas såsom elev vid läroverket i Skara endast skulle fordras att innehafva kunskapsmått, motsvarande det för uppflyttning till 6:te klassen af statens elementarläroverk. Elever från båda läroverken skulle ega lika rätt att såsom enskilde veterinärer praktisera, hvaremot endast de, som utgått från läroverket i Stockholm, skulle vara kompetente att söka veterinärtjenster med lön af allmänna medel. Slutligen skulle, då undervisningen vid de särskilda läroverken komme att med afseende å dessas olika ändamål i fråga om bildandet af veterinärer ordnas på olika sätt, Sundhets-Kollegium ega att genom af Kollegium utsedde censorer, som skola öfvervara afgångsexamina vid läroverken, vaka öfver att undervisningen vid hvartdera läroverket bedrifves efter den plan, som af Sundhets-Kollegium kunde blifva för läroverken bestämd.

Komiterade framhärda med djupaste vördnad, trohet och nit,

Stormäktigste, Allernådigste Konung!
Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste
tjenare och undersåter

C. M. BJÖRNSTJERNA.

F. v. ESSEN. AXEL ODELBERG. N. E. FORSSELL. C. A. LINDQVIST.

Stockholm den 5 December 1874.

Carl Schönmeyr.

Underdånigt förslag till

Instruktion för Civilveterinärerne inom riket.

§ 1.

Veterinärerne lyda, med afseende på deras vetenskapliga verksamhet, under Sundhets-Kollegium, och de i statens tjenst anstälde Civilveterinärerne äfvensom Distriktsveterinärerne, med hänsyn till deras tjenstutöfning, under Våre Befallningshafvande. Vid utbrott af smittosamma sjukdomar och farsoter bland husdjuren vare äfven öfrige praktiserande veterinärer skyldige att lemna det biträde till dessa sjukdomars hämmande, som af Våre Befallningshafvande äskas.

§ 2.

Varder länsveterinärtjenst ledig, skall Vår Befallningshafvande ledigheten i Post- och Inrikes Tidningar kungöra med utsättande af trettio dagars ansökningstid. Ansökningarna, som böra inlemnas till Vår Befallningshafvande i det län, der ledigheten finnes, skola åtföljas af betyg öfver aflagd veterinärexamen vid Veterinärinstitutet i Stockholm, af prestbetyg samt tjenstebetyg, så framt sökanden såsom veterinär tjenstgjort. Efter ansökningstidens slut skall Vår Befallningshafvande öfverlemna handlingarna jemte eget utlåtande till Sundhets-Kollegium, som upprättar förslag å tre bland de sökande med förord för en af de å förslaget uppförde, hvarefter och sedan handlingarna blifvit till Oss i underdånighet insända, Vi i nåder till tjensten utnämna en af de på förslaget uppförde.

§ 3.

Sedan Länsveterinär sålunda utnämnd är, skall han inför Vår Befallningshafvande i det län, der han blifvit anställd, sin fullmakt förete samt tro-, huldhets- och tjenste-ed aflägga.

§ 4.

Läns- och Distrikts-veterinär vare boende inom det område, Våre Befallningshafvande pröfva och bestämma.

§ 5.

Tjenstledighet för Läns- och Distrikts-veterinär sökes hos Våre Befallningshafvafvande, som ega sådan meddela och förordna annan inom länet bosatt Läns- och Distriktsveterinär eller till bestridande af ifrågavarande tjenst kompetent praktiserande veterinär, som förklarar sig villig förordnandet emottaga, att tjensten under tiden upprätthålla. Saknas sådan, göres anmälan derom hos Sundhets-Kollegium.

§ 6.

Veterinärerne vare skyldige att lemna biträde vid utförande af de åtgärder, som enligt gällande förordningar till förekommande af smittosamma sjukdomars och farsoters spridande bland husdjuren äro föreskrifna.

§ 7.

För utöfvande af sitt yrke eger veterinär att mot recept från apotek utbekomma så väl häftigt verkande som andra läkemedel, men vare pligtig att ställa sig till efterrättelse föreskrifterna uti de cirkulär och kungörelser, som af Sundhets-Kollegium utfärdas angående läkemedels samt gifters beredande och utlemnande.

§ 8.

Under förrättning eger veterinär att för husdjur tillhandahålla läkemedel af den beskaffenhet och till det pris, som gällande farmakopé och medicinaltaxa föreskrifva.

§ 9.

Rese- och traktamentsersättning för de på vederbörandes förordnande verkställda förrättningar utgår enligt gällande resereglemente. Förekommer vid sådan förrättning obduktion af husdjur, hvaröfver särskildt protokoll skall afgifvas, åtnjute veterinär, förutom rese- och traktamentsersättning, för hvarje obduktion sex kronor; dock må, der flera obduktioner under samma dag kunna verkställas, ersättning icke utgå till högre belopp än tjugo kronor.

§ 10.

Erfordras vid de efter vederbörande myndighets förordnande anställda obduktioner af husdjur eller vid besigtningar af delar efter sådana rätts-

kemisk undersökning, förfares dervid på sätt, som för dylika undersökningar särskildt finnes stadgadt.

§ 11.

Veterinär vare pligtig att föra diarium och conceptbok samt årligen före Mars månads utgång afgifva årsberättelse för föregående år, i enlighet med derför stadgade föreskrifter.

§ 12.

Med afseende på de misstag och fel, som veterinär i vetenskapligt hänseende begår, vare han underkastad lika ansvar med öfrige under Sundhets-Kollegium uti nämnda afseende lydande personer.

§ 13.

Då veterinär hos Sundhets-Kollegium anmält sig icke vidare ämna utöfva praktisk verksamhet såsom veterinär och med anledning deraf blifvit ur Sundhets-Kollegii matrikel öfver praktiserande veterinärer afförd, eger denna instruktion på sådan person icke vidare tillämpning.

Tillägg

till

Kongl. Maj:ts Nådiga Reglemente för Veterinärinstitutet i Stockholm

den 24 Maj 1867.

§ 7 (förändrad lydelse).

Lärarekollegium tillkommer:

att hafva inseende och vård om institutets vetenskapliga angelägenheter, afgifva utlåtanden eller förslag i fråga om läraretjensters tillsättande och upprätthållande under ledighet, upprätta ordningsstadgar samt väcka förslag rörande undervisningen vid institutet och öfriga dertill hörande angelägenheter;

att före läsårets början uppgöra förslag till undervisningens omfång samt detsamma genom direktionen, som deröfver eger att afgifva yttrande, till Kongl. Sundhets-Kollegii granskning och fastställelse öfversända, äfvensom att hos direktionen föreslå fördelning af undervisningsämnen och lärotimmar;

att afgifva utlåtanden, som af vederbörande myndigheter från lärarekollegium infordras;

att pröfva anmälde elevers antaglighet;

allt med iakttagande af hvad detta reglemente i särskilda delar närmare bestämmer.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

§ (ny).

Undervisningen vid Veterinärinstitutet i Stockholm skall för utbildande af första klassens veterinärer meddelas i följande läroämnen och till den utsträckning, som af Kongl. Sundhets-Kollegium bestämmes:

A) **Teoretiska:**

1. *Zoologi:* Husdjurens naturalhistoria; kännedom om de olika djurformerna inom sådana djurklasser, som för veterinärkonsten äro af särskildt intresse.
2. *Botanik:* De vigtigaste naturliga familjerna; kännedomen om foder-, medicinal- och giftväxter och särskildt dem, som tillhöra vegetationen på olika betesmarker inom landet.

3. *Fysik:* Grunderna för mekaniken; läran om värmet, ljuset, ljudet, elektriciteten, magnetismen och meteorologien jemte dessa ämnens tillämpning på veterinärkonsten.
4. *Kemi:* Oorganisk kemi, fullständig elementarkurs, och i organisk kemi grunderna för djur- och växtkemien samt hvad i öfrigt af kemien har tillämpning på veterinärkonsten, äfvensom kännedom om anställandet af de i praktiskt hänseende vigtigare fysiologiska, farmaceutiska, toxikologiska och patologiska undersökningar.
5. *Farmakologi*: Gällande veterinär-farmakopé; läran om drogernas härkomst, igenkänningstecken och undersökning, deras insamling, förvaring och beredning, deras verkningar till in- och utvertes bruk i olika doser eller sammansättningar, deras indikationer samt grunderna för receptskrifning och läkemedlens olika användning i olika sjukdomar eller för olika djurslag.
6. *Allmän Anatomi* samt *Histologi:* Läran om de djuriska väfnadernas och vätskornas undersökning, beskaffenhet, igenkännande och utveckling.
7. *Speciel Anatomi:* Läran om husdjurens olika kroppsdelar, såsom ben, band, muskler, kärl, nerver, inelfvor etc. och om deras inbördes förhållande till hvarandra.
8. *Fysiologi:* Läran om förrättningarna af djurkroppens såväl elementarorganer som sammansatta verktyg, om vilkoren för syn, hörsel, rörelse, känsel, digestion, respiration m. m. hos våra husdjur.
9. *Patologisk Anatomi:* Djurkroppens eller dess delars patologiska förändringar; allmänna grunderna för verkställande af obduktioner; undersökning af sjukligt förändrade kroppsdelar samt redogörelse för de patologiska företeelsernas vigt och beskaffenhet.
10. *Allmän Patologi* och *Terapi:* Läran om sjukdomarnas allmänna kännetecken, verkningar, orsaker m. m.; deras undersökning på mekanisk, kemisk och fysikalisk väg, samt allmänna grunderna för sjukdomarnas profylaktiska och kurativa behandling.
11. *Speciel Patologi* och *Terapi:* Läran om alla hos husdjuren förekommande särskilda sjukdomar, deras igenkänningstecken, orsaker, beskaffenhet, verkningar, förlopp och utgång samt deras botande eller förebyggande.
12. *Kirurgi, Bandagelära* och *Obstetrik:* Om indikationerna för och verkställandet af kirurgiska operationer samt anläggandet af bandage; om kännedomen och behandlingen af yttre sjukdomar och skador; utförandet af förlossningar samt dertill hörande kirurgiska åtgärder.
13. *Farsotslära:* Läran om de bland husdjuren förekommande farsoter och smittosamma sjukdomar, deras kännetecken, orsaker, utbredningssätt och förlopp samt om åtgärderna till deras hämmande.

14. *Veterinärförfattnings-kunskap:* Redogörelse för de lagstadganden, förordningar, Kongl. bref och cirkulärer, som röra veterinärväsendet inom landet, samt deras tillämpning; om veterinärers skyldigheter och rättigheter; om medikolegala besigtningar och undersökningar.
15. *Husdjurens ytterlära:* Redogörelse för kroppsdelarnas form, fel och beskaffenhet hos olika husdjur; om kroppsformernas olikhet hos djur för olika ändamål; om rörelser, färg, ålder och storlek.
16. *Husdjursafvel* och *Racelära:* Allmänna grunderna för husdjursafvelns bedrifvande och dessas tillämpning för uppnåendet af de med djurafvel afsedda ändamål; om de vigtigaste husdjursracerna, deras olikhet till kroppsformer, egenskaper och användbarhet; om husdjurens uppfödande m. m.
17. *Husdjursskötsel:* Om beskaffenheten och inredningen af de byggnader, hvari husdjuren förvaras; om foderslagen, deras beståndsdelar, näringsvärde, beredning, sammansättning och användning; om djurens behof af foder och vatten, luft, ljus, rörelse, rykt och renhållning; äfvensom om de redskap och anspanspersedlar, som erfodras vid deras begagnande.
18. *Hofbeslagslära:* Hofvens anatomi och fysiologi; läran om normal- och sjukbeslag för hästar och nötkreatur samt tillämpning deraf vid fel och sjukdomar i hofvar, klöfvar eller andra delar af extremiteterna.

B) Praktiska:

1. Botaniska exkursioner, odling och insamling af medicinalväxter m. fl.
2. Fysiska experimenter.
3. Kemiska och farmaceutiska laborationer.
4. Fysiologiska, farmakodynamiska oeh toxikologiska experimenter.
5. Anatomiska och patologiska dissektioner.
6. Obduktioner.
7. Kirurgiska operationer och förbandsöfningar.
8. Förfärdigande af anatomiska, patologiska och mikroskopiska preparater.
9. Klinik och praktisk husdjursskötsel.
10. Författandet af attester, rapporter, obduktionsprotokoll och årsberättelser samt öfningar i receptskrifning och recepters taxering.
11. Kastning och fängsling af husdjur samt anspansöfningar.
12. Hofbeslagskonst: Öfningar i smidning, verkning, skoning m. m.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

§ (ny).

Afgångsexamen anställes vid vårterminens slut med de elever, som före Mars månads utgång dertill anmält sig, och aflägges inför tre af Sundhets-Kollegium utsedde censorer.

För att uti examen till *veterinär af första klassen* godkännas, erfordras att eleven genom muntliga svar samt genom praktiska och skriftliga prof visar sig innehafva kunskaper uti de särskilda läroämnena, i förening med färdighet att dem tillämpa, till det omfång, som af Sundhets-Kollegium, efter af lärarekollegium afgifvet förslag, bestämmes.

Lärarne verkställa en hvar i sina läroämnen pröfningar inom det omfång, som af censorerne bestämmes i öfverensstämmelse med den af Kongl. Sundhets-Kollegium fastställda undervisningsplan. Finna censorerne, att elev saknar erforderliga insigter, åligger det dem att denne elev underkänna.

Underdånigt förslag

till

Reglemente för Kongl. Veterinärinstitutet i Skara.

Kap. 1.

Om institutets ändamål.

§ 1.

Veterinärinstitutet i Skara, som fortfarande förblifver vid hemmanet Brogården i enlighet med framlidne Professoren Hernqvists testamentariska förordnanden, har till ändamål:

1:o att vara en fullständig läroanstalt för bildandet af *andra klassens veterinärer*, afsedde för den privata eller enskilda veterinära sjukvården;

2:o att vara en fullständig läroanstalt för bildandet af hofslagare eller s. k. hofbeslags-smeder;

3:o att tillhandagå offentliga myndigheter och allmänheten med råd och upplysningar inom veterinärkonstens och husdjursskötselns områden; och

4:o att vara en anstalt för vård af sjuka husdjur.

Kap. 2.

Om institutets styrelse.

§ 2.

Styrelsen utgöres af en direktion, sammansatt af Landshöfdingen i Skaraborgs län såsom ordförande, Biskopen i Skara stift såsom vice ordförande, tre inom orten boende, för veterinärväsendet och landthushållningen nitälskande män, hvilka på förslag af länets hushållningssällskap af Kongl. Maj:t förordnas. Institutets föreståndare föredrager ärendena inför direktionen utan att i besluten deltaga.

§ 3.

Direktionen sammanträder på ordförandens kallelse minst två gånger årligen och dessutom så ofta ärendenas beskaffenhet sådant påkallar.

§ 4.

I ordinarie ordförandens frånvaro företrädes hans ställe af vice ordföranden, då han är närvarande, men eljest af den ledamot, som direktionen dertill utser.

§ 5.

I händelse, vid besluts fattande, olika meningar förefinnas, gälle den, som af de flesta rösterna omfattas och, vid lika röster för olika mening, den som af ordföranden biträdes.

Intet beslut må fattas med mindre än att tre af direktionens ledamöter, ordföranden inberäknad, äro närvarande.

§ 6.

Protokoll vid dessa sammanträden föres af direktionens sekreterare eller den bland institutets tjenstemän, som direktionen dertill förordnar.

§ 7.

För handläggning af mindre vigtiga ärenden och sådana, som icke tåla uppskof till direktionens sammankallande, eger direktionen att bland sig utse en verkställande direktör, hvilkens åtgärder och bestämmanden ega lika giltighet med direktionens; börande likväl dessa åtgärder vid nästinstundande sammanträde inför direktionen anmälas och i protokollet antecknas.

§ 8.

Direktionens åligganden äro:

1) att vaka öfver fullgörandet af Hernqvistska testamentets föreskrifter;

2) att vid inträffande ledigheter af tjenstebefattningar vidtaga de åtgärder till tjensternas återbesättande eller upprätthållande under ledigheten, som detta reglemente bestämmer eller omständigheterna påkalla;

3) att tillse, det institutets egendomar i byggnader, skogar och jordegor väl vårdas, samt öfvervaka det sätt, hvarpå dessa af vederbörande innehafvare begagnas eller förvaltas;

4) att ombesörja utarrendering af sådana institutets tomter och egendomar, som icke äro för annat ändamål disponerade, och öfvervaka ändamålsenligheten af dervid upprättade kontrakter;

5) att genom verkställande direktören eller annat ombud närvara vid syner och besigtningar af institutets fastigheter och inventarier;

6) att vaka öfver förvaltningen af institutets penningar och värdepapper samt pröfva säkerheten vid penningars utlåning;

7) att bestämma tiden för årsexamina samt hos Kongl. Sundhets-Kollegium föreslå den för afgångsexamina äfvensom att dessa öfvervara;

8) att innan läsårets början till Kongl. Sundhets-Kollegium öfversända, jemte eget utlåtande i ämnet, lärarekollegii förslag till undervisningens omfång och fördelning;

9) att fastställa fördelning af premier och stipendier emellan elever, som blifvit till sådana föreslagne;

10) att utfärda instruktioner för institutets lärare och tjenstemän samt ordningsstadgar för elever och betjening;

11) att pröfva och afgöra de ansökningar och besvär, som af institutets lärare, lärjungar, betjening eller andre personer blifvit till direktionen framstälda;

12) att vidtaga nödiga åtgärder till afhjelpandet af institutets behof och befordrandet af dess bästa;

13) att tillse det såväl detta reglemente som gällande instruktioner och ordningsstadgar noga efterlefvas;

14) att följa institutets verksamhet och förvaltning i alla dess delar samt med ledning af föreståndarens, till direktionen afgifvande årsredogörelse derom årligen till Kongl. Maj:t afgifva underdånig berättelse.

Kap. 3.

Lärarekollegium.

§ 9.

Lärarekollegium utgöres af institutets samtlige lärare med undantag af instruktionssmeden, såvida denne senare icke är veterinär. Föreståndaren är ordförande. Lärarekollegium sammanträder på ordförandens kallelse, så ofta ärendenas beskaffenhet dertill föranleder, och må ingen lärare utan laga förfall från sammanträde uteblifva.

Lärarekollegium är ej behörigt att fatta beslut, derest ej tre ledamöter, ordföranden inberäknad, äro vid sammanträdet närvarande. Vid lika röstetal för olika mening ege ordföranden afgörande rösten.

§ 10.

Lärarekollegii åligganden äro:

1) att hafva inseende och vård om institutets vetenskapliga angelägenheter samt befordra till rättelse alla inom detta område möjligen förekommande fel;

2) att före läsårets början uppgöra förslag till undervisningens omfång och fördelning samt detsamma genom direktionen till Kongl. Sundhets-Kollegii granskning och fastställelse öfversända; börande lärarekollegium äfvenledes hos direktionen göra framställning om sådana förändringar i läsordningen eller materielen, som under pågående läsåret möjligen kunna af behofvet påkallas;

3) att vid återbesättandet af ledigvarande lärarebefattningar eller vid inträffade tillfälliga förfall för lärare vidtaga de åtgärder eller anordningar till tjenstens upprätthållande och tillsättning, som detta reglemente bestämmer;

4) att afgifva utlåtanden, som af embetsverk eller andra myndigheter från kollegium begäras;

5) att utarbeta förslag till de instruktioner och ordningsstadgar, som af direktionen skola utfärdas för institutets lärare, lärjungar, tjenstemän och betjening;

6) att pröfva anmälde elevers antaglighet;

7) att meddela varning åt felande elev samt, ifall han icke låter sig rätta, för direktionen föreslå hans skiljande från läroverket;

8) att för ett år i sender inom sig välja sekreterare, som vid lärarekollegii sammanträden förer protokoll, ombesörjer utgående expeditioner samt förer diarium öfver handlingarna. Sekreterarens arfvode bestämmes af direktionen.

§ 11.

Missnöje med lärarekollegii beslut öfverklagas inom en månad från dess delgifvande hos direktionen eller dess verkställande direktör; börande klagoskriften till föreståndaren aflemnas för att af honom inför vederbörande föredragas, sedan lärarekollegii förklaring öfver klagoskriften infordrats.

Kap. 4.

Om lärare, deras tillsättning och åligganden.

§ 12.

Vid institutet skola finnas en professor, som tillika är läroverkets föreståndare, två lektorer, två adjunkter och en instruktionssmed. De åtnjuta alla lön på stat och må ej utan direktionens medgifvande innehafva annan tjenst.

§ 13.

Föreståndaren, som på direktionens underdåniga förslag utnämnes af Kongl. Maj:t, skall vara på Brogården boende och innehafva såsom boställe det der befintliga karaktershuset med tillhörande uthusbyggnader, gårdsplaner och trädgårdsanläggningar, äfvensom hemmanet Brogården med underlydande torp och Horshaga qvarn.

Af de öfrige lärarne skola förste adjunkten samt instruktionssmeden vara vid Brogården boende och derstädes erhålla fri bostad enligt direktionens bestämmande.

§ 14.

Professors- och lektorsbefattningarna tillsättas af Kongl. Maj:t, adjunktstjensterna äfvensom instruktionssmedsbefattningen af direktionen.

§ 15.

Vid inträffad ledighet af professors- eller lektorstjenst anmäle föreståndaren eller den, hans ställe företräder, förhållandet inför institutets direktion, som efter inhemtadt yttrande af lärarekollegium förordnar om tjenstens upprätthållande under ledigheten och låter tillika, genom införande tre gånger i post- och inrikes tidningar, kungöra tjensten ledig med 56 dagars ansökningstid, räknadt från den dag, då kungörelsen första gången var i nämnda tidningar införd.

§ 16.

För behörighet till professors- och lektorstjenst erfordras:

1:o att hafva aflagt fullständig afgångsexamen vid veterinärinstitutet i Stockholm;

2:o att ega för det sökta lärareembetet erforderliga kunskaper och skicklighet;

3:o att aflägga tvenne offentliga föreläsningsprof med fritt föredrag, det ena öfver ämne efter eget val och det andra öfver något af de ämnen, lärarekollegium tre dagar förut meddelar, båda omfattande något af läroämnena för den tjenst, som sökes, äfvensom ett praktiskt prof, hvilket af lärarekollegium bestämmes.

Proffföreläsningarna, som äro offentliga och vid hvilka institutets lärare skola vara tillstädes, böra vid institutet afläggas inom loppet af en månad efter ansökningstidens utgång på de dagar, som af direktionen bestämmas.

Öfver dessa prof, så väl som öfver den sökandes skicklighet till tjensten i öfrigt, skall lärarekollegium afgifva yttrande till direktionen; börande detta yttrande åtfölja det underdåniga förslag, som af direktionen upprättas.

Å förslag uppföras, då omständigheterna sådant medgifva, tre bland de sökande i ordning efter hvars och ens skicklighet, och bör, vid jemförelsen emellan dem, längre tjenstetid såsom lärare vid institutet eller annat offentligt läroverk endast i det fall gifva företräde, då skickligheten hos tvenne eller flere sökande pröfvas vara lika.

§ 17.

Adjunkt förordnas för viss tid af direktionen efter aflagda proffföreläsningar och af lärarekollegium upprättadt förslag.

Vid inträffad ledighet i adjunktur gäller i afseende på tjenstens bestridande under tiden, dess ledigförklarande och ansökningstiden, hvad ofvan om professorstjenst stadgadt är.

För behörighet till adjunktur fordras att hafva undergått de för erhållande af professorstjenst föreskrifna examina.

§ 18.

Instruktionssmeden, som bör ega vana och skicklighet i allt hvad till hofbeslagskonstens praktiska utöfning hörer och detta ådagalagt genom verkställda prof, som af föreståndaren bestämmas, antages på förordnande af direktionen, sedan föreståndaren till lämplig person gifvit sitt förord.

§ 19.

Samtlige lärarnes åligganden äro:

1:o att nitiskt samverka för uppnåendet af institutets ändamål;

2:o att ställa sig gällande undervisningsordning, instruktioner och ordningsstadgar till noggrann efterrättelse;

3:o att beredvilligt tillhandagå föreståndaren med allt det biträde, han i och för institutets angelägenheter af dem äskar.

§ 20.

Föreståndaren, hvilken jemte sin lärarebefattning har närmaste styrelsen af institutet sig anförtrodd, är direktionen och det allmänna ansvarig för uppnåendet af institutets ändamål.

Honom åligger:

1:o att hafva närmaste tillsynen öfver undervisningens regelmässiga gång och att lärare, lärjungar, tjenstemän och betjening sina skyldigheter i allo fullgöra, samt att, då anledning dertill förekommer, dem om ett noggrant uppfyllande af deras pligter erinra och, så vidt ske kan, hvarje fel eller försummelse genast rätta eller efter omständigheterna hos lärarekollegium eller direktionen anmäla;

2:o att öfver institutets verksamhet såsom sjukvårdsanstalt och hofbeslagssmedja äfvenledes utöfva den noggrannaste uppsigt;

3:o att årligen inom Mars månads utgång i en till direktionen ställd utförlig berättelse redogöra för institutets verksamhet och förvaltning under nästförflutna läsåret, hvilken berättelse genom direktionens försorg bör Kongl. Sundhets-Kollegium meddelas;

4:o att tillse det institutets byggnader och samlingar omsorgsfullt vårdas;

5:o att tillse det institutets inkomster och utgifter behörigen redovisas;

6:o att hos direktionen anmäla institutets behof och föreslå åtgärder till deras afhjelpande.

§ 21.

De öfrige lärarne åligger, utom hvad redan förut är föreskrifvet, att i undervisningen, sjukvården och öfriga göromålen deltaga, på sätt gällande undervisningsordning bestämmer, samt att utöfva närmaste tillsynen öfver och vården af de lägenheter och den undervisningsmateriel, som tillhöra hvars och ens befattning.

§ 22.

Är lärare genom sjukdom, allmänt uppdrag eller annat laga förfall förhindrad att sina tjensteåligganden fullgöra, skall undervisningsskyldigheten under motsvarande timmar af de öfrige lärarne fullgöras enligt föreståndarens bestämmande.

§ 23.

Tjenstledighet må, då skäl dertill förekommer, åt institutets lärare beviljas af föreståndaren på högst åtta dagar och af direktionen för högst tre månader, i senare fallet efter det lärarekollegium sig deröfver yttrat och afgifvit förslag, huru tjensten under tiden skall upprätthållas.

§ 24.

Vid föreståndarens frånvaro eller förfall skall hans ställe företrädas af den honom i tjenstegrad närmast stående läraren, tills direktionen härom närmare bestämmer.

Kap. 5.

Om undervisningen och examina.

§ 25.

Lärokurserna böra så inrättas, att fullständig veterinärbildning för *andra klassens veterinärer* kan meddelas på fyra år. De elever, som på denna tid ej förvärfvat sig fullgoda kunskaper och skicklighet, kunna derutöfver erhålla högst två års förlängning af lärotiden.

Undervisningen skall omfatta

A) Teoretiska läroämnen:

1) *Zoologi:* allmän öfversigt af det zoologiska systemet; husdjurens naturalhistoria; kännedom om de olika djurformerna inom sådana djurklasser, som för veterinärkonsten äro af särskildt intresse.

2) *Botanik:* växtrikets systematiska indelning; Skandinaviens vanligaste fanerogamer, med särskildt afseende på medicinal-, gift- och foderväxter, äfvensom sådana kryptogamer, som tillhöra de vanligaste slagen af s. k. nödfoder; allmänna grunderna i växtfysiologi samt nödig terminologi för färdighet i växters examinering.

3) *Fysik:* kropparnas allmänna egenskaper; grunderna för mekaniken; läran om värmet, ljuset, ljudet, elektriciteten, magnetismen och meteorologien, samt läran om de för dessa krafter verkande allmänna fysiska lagarna.

4) *Kemi*: fullständig elementarkurs i den oorganiska kemien och hvad som af densamma samt af den organiska har tillämpning på veterinärkonsten, äfvensom kännedom om anställandet af de i praktiskt hänseende vigtigare fysiologiska, farmaceutiska, toxikologiska och patologiska undersökningar.

5) *Farmakologi:* gällande veterinärfarmakopi; läran om drogernas härkomst, igenkänningstecken och undersökning, deras insamling, förvaring och beredning, deras verkningar till in- och utvertes bruk i olika doser eller sammansättningar; deras indikationer samt grunderna för receptskrifning och läkemedlens användning i olika sjukdomar eller för olika djurslag.

6) *Allmän anatomi* samt *Histologi:* läran om de djuriska väfnadernas och vätskornas undersökning, beskaffenhet, igenkännande och utveckling.

7) *Speciel anatomi:* läran om husdjurens olika kroppsdelar såsom: ben, band, muskler, kärl, nerver, inelfvor etc. och deras inbördes förhållande till hvarandra.

8) *Fysiologi:* läran om förrättningarna af djurkroppens såväl elementarorganer som sammansatta verktyg; om vilkoren för syn, hörsel, rörelse, känsel, digestion, respiration m. m. hos våra husdjur.

9) *Patologisk anatomi:* djurkroppens eller dess delars patologiska förändringar; allmänna grunderna för verkställande af obduktioner; undersökning af sjukligt förändrade kroppsdelar samt redogörelse för de patologiska företeelsernas vigt och beskaffenhet.

10) *Allmän patologi* och *Terapi:* läran om sjukdomarnas allmänna kännetecken, verkningar, orsaker m. m.; deras undersökning på mekanisk, kemisk och fysikalisk väg samt allmänna grunderna för sjukdomarnas profylaktiska och kurativa behandling.

11) *Speciel patologi* och *Terapi:* läran om alla hos husdjuren förekommande särskilda sjukdomar, deras igenkänningstecken, orsaker, beskaffenhet, verkningar, förlopp och utgång samt deras botande eller förebyggande.

12) *Kirurgi, Bandagelära* och *Obstetrik:* om indikationerna för och verkställandet af kirurgiska operationer samt anläggandet af bandager; om kännedomen och behandlingen af yttre sjukdomar och skador; utförandet af förlossningar och dervid ifrågakommande kirurgiska åtgärder.

13) *Farsotslära:* läran om de bland husdjuren förekommande farsoter och smittosamma sjukdomar, deras kännetecken, orsaker, utbredningssätt och förlopp samt om åtgärder till deras hämmande.

14) *Veterinärförfattningskunskap:* redogörelse för de lagstadganden, förordningar, Kongl. bref och cirkulärer, som röra veterinärväsendet inom landet, samt deras tillämpning; om veterinärers skyldigheter och rättigheter; om medikolegala besigtningar, undersökningar o. s. v.

15) *Husdjurens ytterlära*: redogörelse för kroppsdelarnas form, fel och beskaffenhet hos olika husdjur; om kroppsformernas olikhet hos djur för olika ändamål; om rörelser, färg, ålder och storlek.

16) *Husdjursafvel och Racelära:* allmänna grunderna för husdjursafvelns bedrifvande och dessas tillämpning för uppnåendet af de med djurafvel afsedda ändamål; om de vigtigaste husdjursracerna, deras olikhet till kroppsformer, egenskaper och användbarhet; om husdjurens uppfödande m. m.

17) *Husdjurssköts el:* om beskaffenheten och inredningen af de byggnader, hvari husdjuren förvaras; om foderslagen, deras beståndsdelar, näringsvärde, beredning, sammansättning och användning; om djurens behof af foder och vatten, luft, ljus, rörelse, rykt och renhållning äfvensom om de redskap och anspanspersedlar, som erfordras vid deras begagnande.

18) *Hofbeslagslära:* hofvens anatomi och fysiologi; läran om normal- och sjukbeslag för hästar och nötkreatur samt tillämpning deraf vid fel och sjukdomar i hofvar, klöfvar eller andra delar af extremiteterna.

B) Praktiska läroämnen:

1) Botaniska exkursioner, odling och insamling af medicinal- och fodervexter m. fl.;
2) Fysiska experimenter;
3) Kemiska och farmaceutiska laborationer;
4) Fysiologiska, farmakodynamiska och toxikologiska experimenter;
5) Anatomiska och patologiska dissektioner;
6) Obduktioner;
7) Kirurgiska operationer och förbandsöfningar;
8) Förfärdigandet af anatomiska, patologiska och mikroskopiska preparater;
9) Klinik och praktisk husdjurssköts el;
10) Författandet af attester, rapporter, obduktionsprotokoll och årsberättelser samt öfningar i receptskrifning och recepters taxering;
11) Kastnings-, fångslings- och anspansöfningar;
12) Hofbeslagskonst: öfningar i smidning, verkning, skoning m. m.

§ 26.

Dessa läroämnen och praktiska öfningar fördelas emellan institutets samtlige lärare sålunda, att

undervisningen i:

Botanik,
Fysik,
Kemi,
Toxikologi,
Farmakologi,
Farmakopé,
Receptskrifning,
Husdjursafvel och racelära,
Husdjurens ytterlära,
Husdjurssköts el,
Utfodringslära,
jemte hithörande praktiska öfningar såsom excursioner, laborationer, experimenter, odling och insamling af medicinalväxter m. m.

verkställes af en hufvudlärare med biträde af en adjunkt.

Undervisningen i:
Patologi, Terapi } allmän och speciel,
Kirurgi,
Obstetrik,
Bandagelära,
Klinik, in- och utvertes,
Farsotslära,
Veterinärförfattningskunskap,
jemte dithörande praktiska öfningar i obduktioner, skriföfningar, besigtningar, stalltjenst, experimenter, stationär och ambulatorisk sjukvård m. m.
verkställes af en hufvudlärare med biträde af en adjunkt.

Undervisningen i:
Zoologi,
Allmän anatomi samt Histologi,
Allmän och speciel fysiologi,
Speciel anatomi,
Patologisk anatomi,
med dithörande öfningar i kastning, anspan, fysiologiska experimenter, anatomiska dissektioner etc.
verkställes af endast en hufvudlärare.

Undervisningen i:
Hofbeslagskonst och
Hofbeslagslära meddelas af instruktionssmeden med biträde i sistnämnda läroämne af en utaf adjunkterne, ifall så erfordras.

§ 27.

Lärarekollegium vare medgifvet, ifall omständigheterna dertill föranleda och sådant finnes lända undervisningen till nytta, att med direktionens medgifvande fördela läroämnena och de praktiska öfningarna på annat sätt, än härofvan föreskrifvits.

§ 28.

Utom de skyldigheter, som tillhöra hvarje lärare att i sina ämnen följa vetenskapens framsteg samt att undervisa, tentera och examinera, åligger honom att utarbeta och före lästerminens början hvarje år till lärarekollegium aflemna undervisningsplan för nästföljande läsår, innehållande en kort redogörelse för hvad han i de särskilda delarna af sina undervisningsämnen anser sig böra genomgå.

§ 29.

Undervisningen är kostnadsfri, och ege äfven andre än institutets elever att, såvidt utrymmet sådant medgifver, föreläsningarna afhöra, efter förut derom gjord anmälan hos vederbörande lärare.

§ 30.

För tillvägabringandet af ofvannämnda undervisning erfordras vid institutet följande lägenheter och undervisningsmateriel:

1) *Bibliotek*, hvartill lokal upplåtes i föreståndarens bostad, står under inseende af föreståndaren och vårdas af den lärare, direktionen dertill utser. För begagnande och bokutlåning hålles detsamma tillgängligt enligt gällande instruktion.

2) Anatomiskt, patologiskt och fysiologiskt *museum;*

3) *Samlingar* af naturalhistoriska föremål, kemiska, farmaceutiska preparater och droger m. m.;

4) *Samlingar* af kirurgiska instrumenter, bandager, fångsel- och stallredskap, anspanspersedlar, hofbeslag m. m.;

5) *Kemiskt laboratorium* med nödig utredning;

6) *Fysiskt kabinett* med erforderliga instrumenter och apparater;

7) *Apotek* med ett för veterinärbehof fullständigt förråd af läkemedel, jemte apparater för deras beredning, hufvudsakligen till användning för de djur, som äro vid institutet till sjukvård emottagna;

8) *Anatomisal* med dertill hörande utredning;

9) *Smedja* med erforderliga verktyg och inventarier, äfvensom
Skostall och
Förvaringshus för kol och jern etc.;

10) *Sjukstall* med tillhörande *Separationsstall* och *Ridhus;*

11) *Auditorium;*

12) *Inhägnad beteshage* för tillfrisknande djur;

13) *Botanisk trädgård;*

14) *Bostad* för de lärare, som enligt detta reglemente skola vara vid institutet boende, äfvensom för elever, så långt utrymmet medgifver.

§ 31.

Läsåret räknas från den 15 Augusti och indelas i två läseterminer nemligen höstterminen från och med nämnda dag till den 15 December och vårterminen från och med den 15 Januari till den 15 Juni. Sjukvården och de

praktiska öfningarna fortgå dock vid institutet utan afbrott hela året om, hvarföre den ledighetstid, som bör tillkomma hvarje lärare, skall så ordnas, att de kliniska och praktiska öfningarna kunna ostörda alla tider fortsättas.

Föreståndaren eger bestämma, huru många och hvilka elever må kunna utan hinder för dessa öfningars gång och egna studiers fortsättande vara från institutet frånvarande under den tid, föreläsningarna äro inställda.

§ 32.

De examina, som vid institutet anställas, äro års- och afgångsexamina.

Vid de förra förhöras eleverne endast i de läroämnen, hvari de under läsåret erhållit undervisning, men vid de senare i alla de till hela lärokursen hörande läroämnen.

Såväl års- som afgångsexamen anställes vid vårterminens slut, årsexamen å tid, som af direktionens ordförande i samråd med föreståndaren utsättes, afgångsexamen på tid, som af Kongl. Sundhets-Kollegium bestämmes; börande tiden för dessa examina, som äro offentliga, på förhand i allmänna tidningar kungöras.

§ 33.

Vid årsexamen skola de af eleverne förda journaler, uppsatser och rapporter samt tabeller öfver deras på egen hand verkställda sjukvård uppvisas, äfvensom de af dem förfärdigade anatomiska, kemiska och naturalhistoriska preparater, hofbeslag o. s. v.; börande derjemte institutets journaler öfver undervisningen, sjukvården och öfriga arbeten äfvenledes hållas tillgängliga.

§ 34.

Afgångsexamen anställes vid vårterminens slut med de elever, som före Mars månads utgång dertill anmält sig, och aflägges inför tre af Sundhets-Kollegium utsedde censorer.

För att uti examen till *veterinär af andra klassen* godkännas, erfordras att eleven genom muntliga svar samt genom praktiska och skriftliga prof visar sig innehafva kunskaper uti de särskilda läroämnena, i förening med färdighet att dem tillämpa, till det omfång, som af Sundhets-Kollegium, efter af lärarekollegium afgifvet förslag, bestämmes.

Lärarne verkställa en hvar i sina läroämnen pröfningar inom det omfång, som af censorerne bestämmes i öfverensstämmelse med den af Kongl. Sundhets-Kollegium fastställda undervisningsplan. Finna censorerne, att elev saknar erforderliga insigter, åligger det dem att denne elev underkänna.

§ 35.

Till elev, som afgångsexamen undergått, skall afgångsbetyg, enligt af direktionen fastställdt formulär, meddelas, innehållande de särskilda vitsord vederbörande lärare afgifvit öfver elevens insigter och skicklighet.

§ 36.

Såsom vitsord begagnas uttrycken:
Berömlig;
Med beröm godkänd;
Godkänd.

§ 37.

För att blifva såsom behörigen utexaminerad veterinär förklarad erfordras att ega minst godkända kunskaper i alla examensämnen.

§ 38.

Afgångsbetyget, som äfven bör innehålla föreståndarens intyg om elevens uppförande vid institutet, underskrifves af samtlige lärarne och skall kostnadsfritt tillhandahållas eleven.

Behörigen utexaminerad och godkänd veterinär skall hos Sundhets-Kollegium anmäla sig för att såsom *veterinär af andra klassen* legitimeras.

Kap. 6.

Om institutets lärjungar.

§ 39.

Lärjungarne vid institutet äro af två slag:
1) Veterinärelever och
2) Hofslagarelärlingar.

De förre studera veterinärkonsten i dess helhet för att bildas till veterinärer, de senare endast hofbeslagskonsten för att bildas till smeder och hofslagare.

§ 40.

Den, som önskar blifva antagen till elev vid institutet, bör senast fjorton dagar före läsårets början inlemna egenhändigt skrifven, till föreståndaren ställd ansökan jemte vederbörliga betyg om:

1) ålder och god frejd;
2) frisk och stark kroppsbyggnad; samt
3) kunskaper motsvarande dem, som fordras för uppflyttning till sjette klassen af statens elementarläroverk.

§ 41.

Eleverne äro skyldige samtlige lärarne aktning och lydnad uti allt hvad desse i afseende på undervisningens och ordningens upprätthållande vid institutet dem anbefalla, och vare derjemte pligtige att sinsemellan iakttaga ett fridsamt och skickligt uppförande samt att ställa sig till efterrättelse den ordningsstadga, som af lärarekollegium utfärdas och å institutets lärosalar och samlingsrum bör finnas anslagen.

§ 42.

Felar elev emot hvad stadgadt blifvit, eller visar han försumlighet i sina studier eller mindre godt uppförande, skall han, efter felets beskaffenhet,
varnas af någon bland lärarne enskildt eller af föreståndaren, eller
varnas af föreståndaren inför lärarekollegium, eller
förlora stipendium, om eleven sådant åtnjuter, eller ock
genom lärarekollegiets beslut skiljas från institutet, sedan detta beslut blifvit af direktionen eller verkställande direktören fastställdt.

§ 43.

Lärlingar i hofbeslagskonsten må antagas till det antal utrymmet i smedjan medger och föreståndaren, i samråd med instruktionssmeden, bestämmer.

§ 44.

För att blifva till hofslagarelärling antagen erfordras:
1) att ega god frejd, som styrkes genom prestbetyg;
2) frisk och stark kroppsbyggnad, hvilket skall styrkas genom läkarebetyg;
3) betyg om smidesöfning.

Dessa intyg, jemte en af sökanden egenhändigt skrifven ansökan att varda till hofslagarelärling antagen, insändas till institutets föreståndare senast fjorton dagar före lärokursens början, som i allmänna tidningar kungöres, hvarefter sökanden underrättas om ansökningen blifvit bifallen.

Det är likväl instruktionssmeden medgifvet att, efter erhållet tillstånd af föreståndaren, i sin egen tjenst antaga andre smedslärlingar eller smidesarbetare.

§ 45.

Lärokursen för hofslagarelärlingar, hvilken icke endast afser inhemtandet af praktisk färdighet i skoning och förfärdigandet af normal- och sjukbeslag, utan äfven bör omfatta läran om hofvens och dess delars byggnad och förrättningar, är beräknad till fyra à sex månader; varande likväl medgifvet smeder, som redan förut ega öfning såsom hofslagare, att, då de så önska, under kortare tid njuta undervisning såsom extra lärlingar.

§ 46.

Lärling, som undergått godkänd pröfning i alla till hofslagarekonsten hörande läroämnen, erhåller af föreståndaren och instruktionssmeden undertecknadt afgångsbetyg och varder derefter såsom utlärd hofslagare ansedd.

§ 47.

Lärlingarne äro skyldige föreståndaren och sine lärare ovilkorlig lydnad. Befinnes lärling föra ett oordentligt lefverne eller ådagalägga olydnad eller oskickligt uppförande, varde han först genom varning tillrättavisad och vid förnyad förseelse från läroverket af föreståndaren skild.

Kap. 7.

Om sjukvården och institutets verksamhet såsom veterinärhospital.

§ 48.

Sjukvården vid institutet omfattar:

1) Stationär klinik för djur, som på institutets sjukstallar till vård emottagas;

2) Poliklinik för djur, som uppvisas för erhållande af upplysningar eller råd;

3) Ambulatorisk klinik för djur, som utom institutets område vårdas, der så ske kan, af en lärare, åtföljd af en eller flere elever, eller i annat fall af någon bland de äldre eleverne;

För ifrågavarande sjukvård skall institutet hållas tillgängligt hela året om, likväl med undantag af institutets smedja, som under sön- och helgdagar hålles stängd.

§ 49.

Sjukvården vid institutet äfvensom besigtningar, råd, upplysningar m. m. erhållas kostnadsfritt, men för foder, medikamenter och andra förbrukningsartiklar betalas efter gällande foder- och veterinärmedicinal-taxor eller enligt föreståndarens bestämmande. Fodertaxa för olika djurslag utfärdas årligen, på föreståndarens förslag, af Länsstyrelsen.

§ 50.

Sökes vård eller råd för sjuka djur utom institutets område, lemnas sådan mot skälig ersättning.

Kap. 8.

Om institutets ekonomi, boställen, lärohus m. m.

§ 51.

Öfver institutets ekonomiska förvaltning utöfvar föreståndaren den närmaste uppsigten, på sätt särskild instruktion närmare bestämmer.

§ 52.

Hus och lägenheter, som äro till institutets föreståndare och lärare till boställe eller bostad upplåtna, mottagas efter i vederbörlig ordning förrättad af- och tillträdessyn samt underhållas af innehafvarne.

De hus och lägenheter, som för institutets egen räkning ensamt begagnas, underhållas af institutet, men de, som begagnas gemensamt af institutet och lärare, underhållas gemensamt enligt vid af- och tillträdessynen uppgjord fördelning. Utarrenderade byggnader och lägenheter underhållas af vederbörande arrendator.

§ 53.

Den nybyggnadsskyldighet, som förut ålegat föreståndaren för de hus vid Brogården han dels ensam, dels gemensamt med institutet begagnar,

öfverflyttas på institutet mot det att föreståndaren årligen erlägger sjuttiofem kronor till institutets kassa. Dessa medel bokföras särskildt under benämning byggnadsfond i institutets räkenskaper och göras fruktbärande bland öfriga utlånta medel.

Denna fond får endast efter af direktionen fattadt beslut användas.

§ 54.

All sådan institutets egendom i hus, jordar, tomter m. m., som icke för institutets eget begagnande erfordras eller är föreståndaren på lön anslagen, skall på lämpligaste sätt utarrenderas och afkastningen deraf, likasom räntemedel af köpeskillingar för redan försåld egendom m. m., inga till institutets kassa.

§ 55.

De tomter och jordegor, som af framlidne Professoren Hernqvist äro anslagna till elevers mathållning, skola äfvenledes utarrenderas och arrendemedlen ingå till institutets kassa för att till sitt ändamål användas.

§ 56.

Arrendekontrakter, som af direktionen samt arrendatorn gemensamt underskrifvas, skola fullständigt upptaga nyttjanderätten till de arrenderade lägenheterna äfvensom förpligtelser i afseende på underhålls- och nybyggnadsskyldigheten af hus och hägnader, der sådana förefinnas. För att utröna huru institutets alla fasta och lösa egendomar af vederbörande vårdas, bör derå hvart femte år hållas besigtning, på sätt instruktion eller kontrakt närmare bestämmer.

§ 57.

Alla institutets byggnader i staden och på landet äfvensom dess lösören skola på veterinärkassans bekostnad brandförsäkras.

§ 58.

Institutets botaniska trädgård skall under föreståndarens inseende vårdas af läraren i botanik och till så stort utrymme, som för ändamålet bestämmes, förses med växter, som för veterinärvetenskapen företrädesvis äro af intresse; varande eleverne pligtige att vid trädgårdens skötsel biträda.

Kap. 9.

Om tjenstemän och betjening.

§ 59.

Institutets direktion eger att bland lärarne antaga
1) en sekreterare och arkivarie;
2) en kassör och räkenskapsförare;
3) en bibliotekarie.

För desse tjenstemän utfärdar direktionen särskild instruktion, som närmare bestämmer göromålens beskaffenhet, hvarjemte direktionen fastställer fördelningen af det arfvode, som för dessa befattningar är gemensamt anvisadt i institutets stat.

Innehafvaren af kassörsbefattningen skall före tjenstens tillträde ställa, af direktionen godkänd borgen för ett tusen femhundra kronor.

§ 60.

Till uppassning och förrättandet vid institutet af behöfliga arbeten och handräckningar eger föreståndaren antaga nödig betjening till det antal och med den aflöning direktionen beslutar.

De närmare bestämmelserna i betjeningens åligganden skola finnas intagna i institutets ordningsstadga.

Förslag till aflönings-, utgifts- och inkomststat för Veterinärinstitutet i Skara.

Utgifter:

Lön till en professor, som tillika är institutets föreståndare: inkomst af hemmanet Brogården med underlydande torp och Horshaga qvarn, beräknad till	2,200: —	
Kontant lön	1,800: —	4,000: —
Arfvode till föreståndaren		500: —
Lön till 1 förste lektor		3,500: —
» 1 andre lektor		3,500: —
» 1 förste adjunkt, som derjemte på Brogården åtnjuter fria boställsrum		2,000: —
» 1 andre adjunkt		2,000: —
» 1 instruktionssmed, som åtnjuter fri bostad på Brogården		1,000: —
Stipendier åt minst 10 elever		2,000: —
Löner till betjening		650: —
Arfvoden till kassör, sekreterare och bibliotekarie		300: —
Premier till elever vid examen		90: —
Undervisningsmateriel		500: —
Skatter och onera		125: —
Byggnaders underhåll		200: —
Diverse utgifter		1,200: —
	Summa kronor	21,565: —

Inkomster:

Beräknad inkomst af bostället Brogården med underlydande	2,200: —
Arrenden	1,165: —
Räntemedel af utlånt kapital	1,200: —
Nuvarande statsanslag	4,100: —
Summa kronor	8,665: —
Således erfordras nytt anslag utöfver det å 4,100 kronor, som inrättningen nu åtnjuter	12,900: —
Summa kronor	21,565: —

STORMÄKTIGSTE, ALLERNÅDIGSTE KONUNG!

Genom Nådig remiss af den 14 sistlidne månad har Eders Kongl. Maj:t anbefalt Dess Sundhets-Kollegium att inkomma med underdånigt utlåtande angående af särskilde komiterade den 5 i samma månad öfverlemnadt förslag

rörande »de åtgärder, hvilka kunna vara af behofvet påkallade, för att bringa rikets veterinärväsende i ett ändamålsenligt och med tidens fordringar öfverensstämmande skick».

Efter att hafva redogjort för veterinärväsendets uppkomst och utveckling samt närvarande ståndpunkt i vårt land, hafva komiterade först tagit i öfvervägande orsaken till den länge öfverklagade bristen på duglige veterinärer och ansett denna vara att söka dels i otillräckliga löneförmåner, dels i den i förhållande till de höga kunskapsfordringarna ringa samhällsställning, som komma de i statens tjenst anstälde veterinärer till godo; och hafva komiterade i berörda afseende föreslagit, att såväl de civile som militäre veterinärernes lönevilkor skulle förbättras, deras samhällsställning höjas, högre pensionsrätt dem beviljas och vid tillsättningen af statens veterinärtjenster samma grunder tillämpas, som äro gällande vid befordran till statens öfriga tjenster. För handhafvandet af den civila veterinärsjukvården skulle staten aflöna en förste länsveterinär i hvarje län samt dessutom i åtta län, hvilka med afseende på deras utsträckning och oförmåga att sjelfva underhålla veterinärer ansetts vara i behof af ett sådant understöd, nemligen Norrbottens, Vesterbottens, Vester-Norrlands, Jemtlands, Stora Kopparbergs, Gefleborgs, Vermlands och Kalmar län, äfven en andre länsveterinär, den förre med 1,800 kronor i årlig lön samt motsvarande rang med regementshästläkare, enligt nya förslaget till härordning, det är med kapten af 2:dra klassen, den senare med 900 kronor i årlig lön och kostnadsfri bostad af vederbörande kommun samt löjtnants rang af 2:dra klassen. Härförutom och i ändamål att underlätta anställandet af ett tillräckligt antal veterinärer inom landet föreslå komiterade, att veterinärer, som af myndigheter eller enskilde blifvit anstälde, skulle, efter derom hos Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande gjord ansökan och sedan Sundhets-Kollegium pröfvat kompetensen, få antagas till distriktsveterinärer med rätt till tjensteårsberäkning, emot skyldighet att vid förekommande fall stå till Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes förfogande; varande det underdåniga betänkandet åtföljdt af förslag till instruktion för civilveterinärerne i riket. Jemte det att förhöjd pensionsrätt tillgodokommer i statens tjenst anstälde veterinärer, anse komiterade billighet och rättvisa fordra, att äfven de ordinarie lärarne vid statens veterinärläroverk, som derifrån nu äro uteslutne, måtte komma i åtnjutande af lämplig pensionsrätt.

Beträffande den militära veterinärsjukvården instämma de komiterade hufvudsakligen i hvad komitén för utarbetandet af förslag till grunder för ny härordning i sådant afseende framstält, hvilket afser, att armén skulle ega 18 regements- och 22 bataljonshästläkare, hvarförutom skulle antagas 10 extra hästläkare bland dem, som egnat sig åt studiet af veterinärvetenskapen, samt vid rytteriet vara anstälde 55 hofslagare eller en vid hvarje sqvadron. Regemensthästläkaren skulle hafva samma lön som kaptener af

2:dra klassen eller 1,800 kronor, med rätt till uppflyttning, efter 10 års tjenst i nämnda egenskap, till lönegrad i likhet med kaptener af 1:sta klassen, eller 2,800 kronor, samt bataljonshästläkare lika lön med löjtnanter af 2:dra klassen eller 900 kronor. Extra hästläkare skulle uppbära i arfvode 200 kronor och hofslagare 600 kronor; och hemställa komiterade, att förbättring i de militäre veterinärernes ställning måtte så snart som möjligt och i den mån, som sådant låter sig genomföras, komma de dertill kompetente militäre hästläkare till godo.

För att bereda tillfälle för sådane veterinärer, som i sitt yrke adagalagt framstående skicklighet och duglighet, att i utlandet vidare utbilda sig, hafva komiterade slutligen föreslagit, att till resestipendier för såväl civile som militäre veterinärer skulle anvisas ett årligt anslag af 2,000 kronor att utgå antingen såsom ett eller flera stipendier.

Rörande frågan om den myndighet, som lämpligast bör hafva öfverinseendet öfver veterinärväsendet, hafva komiterade, enär hvarken veterinärväsendet i vårt land, åtminstone i den närmaste framtiden, kan komma att få den omfattning, att derför skulle erfordras en särskild styrelse, eller det vore välbetänkt, att chefskapet öfver veterinärväsendet fråntoges den myndighet, som har inseendet öfver sjukvården för rikets befolkning, uttalat den åsigt, att öfverinseendet öfver veterinärväsendet fortfarande bör tillkomma Sundhets-Kollegium.

Hvad sedermera angår veterinärundervisningen, hafva komiterade föreslagit att, under det veterinärinstitutet i Stockholm hädanefter liksom hittills bibehålles för bildandet af veterinärer för statens såväl civila som militära veterinärtjenster, skulle inrättningen i Skara, som dereftèr äfven borde benämnas institut, anordnas till en veterinärskola med mindre fordringar på så väl elevens förkunskaper som på omfattningen af den lärokurs, han har att vid skolan genomgå, och skulle denna anordning hafva till hufvudsakligt syfte »att tillfredsställa behofvet för det stora flertalet bland landets jordbrukande befolkning att ega tillgång på veterinärer, hvilka, utan att behöfva ega den högre såväl allmänt humanistiska som veterinära bildning, hvilken numera förutsättes såsom ett vilkor för befordran till statens tjenster, skulle kunna, i anseende till det lägre kunskapsmått man af dem fordrade och den kortare tid de för sin utbildning behöfde använda, lemna en häraf betingad billigare sjukvård». De från institutet i Stockholm utexaminerade eller s. k. första klassens veterinärer skulle allena ega rätt att söka och erhålla anställning med lön på stat, hvaremot de från Skara utgående, eller andra klassens veterinärer, endast vara berättigade till anställning som private veterinärer och till utöfning af enskild praktik.

För inträde som elev vid läroverket i Stockholm skulle fortfarande fordras att hafva aflagt maturitetsexamen, hvarjemte lärokurserna derstädes i öfrigt skulle förblifva oförändrade, hvaremot för inträde såsom elev vid

läroverket i Skara endast skulle fordras, att innehafva kunskapsmått, motsvarande det för uppflyttning till 6:te klassen af statens elementarläroverk erforderliga, samt kursen i öfrigt der göras mindre omfattande än i Stockholm, med hufvudsakligt afseende på att bilda praktiske veterinärer. För att institutet i Stockholm måtte komma i det skick, som är nödigt för undervisningens ändamålsenliga handhafvande, hafva komiterade förordat ombyggnad af institutets byggnader på föreslagna tomten å qvarteret Vedbäraren, lägenheten Djursborg och Ladugårdsgärde för en beräknad summa af 498,324 kronor, hvilken summa, sedan afdrag af värdet för institutets nuvarande byggnader, uppgående till 320,000 kronor, blifvit gjord, reduceras till ett belopp af 178,324 kronor. Beträffande samma instituts stat hafva komiterade ej föreslagit annan förändring, än att adjunktens lön skulle höjas från 1,500 till 2,000 kronor samt att, med afseende på dispositionen af det till stipendier åt elever beviljade anslag af 4,000 kronor, den bestämmelsen borde stadgas, att detsamma borde fördelas bland minst tio elever.

För undervisningens behöriga upprätthållande vid Skara skulle fordras en professor, som tillika vore institutets föreståndare, två lektorer, två adjunkter samt en instruktionssmed. För genomförandet af den föreslagna omorganisationen af detta läroverk anse komiterade ett ökadt statsanslag af 12,900 kronor nödigt, hvarjemte och då utgifterna för institutet i första hand böra bestridas af de tillgångar, som Hernqvistska donationen och de af staten till läroverket upplåtna jordegendomar erbjuda, och då det är af vigt att förvaltningen af dessa dispositoner ordnas på ett sätt, som närmast öfverensstämmer med institutets ändamål, föreslå komiterade, att den åt föreståndaren anslagna löningsjorden bör af honom sjelf disponeras, hvaremot öfriga jordfastigheter med större fördel kunna utarrenderas.

Tillsynen öfver den veterinära undervisningen skulle uppdragas åt Sundhets-Kollegium, som ej mindre egde att bestämma de kurser, som med afseende å läroverkens olika ändamål i fråga om utbildandet af veterinärer böra ligga till grund för undervisningen, än äfven granska och fastställa det förslag till undervisnings-schemata, som årligen skulle af hvartdera läroverkets lärarekollegium upprättas; på det Kollegium måtte blifva i tillfälle att vaka öfver det undervisningen bedrefs enligt den af Kollegium fastställda planen, skulle Kollegium äfvenledes ega att utse censorer för att öfvervara afgångsexamina, med rättighet för desse att underkänna elev, som de finna sakna nödiga insigter, allt i öfverensstämmelse med de förslag dels till förändring af Eders Kongl. Maj:ts Nådiga reglemente för veterinärinstitutet i Stockholm den 24 Maj 1867 och dels till nytt reglememte för veterinärinstitutet i Skara, som finnas bilagde komiterades underdåniga betänkande.

Till fullgörandet af den Nådiga befallningen får Sundhets-Kollegium för sin del först i underdånighet erinra, att Kollegium ej mindre i sitt den

17 Maj 1866 afgifna underdåniga utlåtande rörande af särskilde komiterade för ordnandet af veterinärväsendet afgifna betänkande, än äfven i underdåniga utlåtanden öfver svenska veterinärläkareföreningens i ärendet gjorda framställningar redan uttalat den åsigt, att så väl de civile som militäre veterinärerne med aflöning på stat borde erhålla förbättrade löneförmåner och en samhällsställning, som bättre motsvarar deras nu varande ståndpunkt i bildning och kunskaper; samt att vid tillsättningen af dessa tjenster samma grunder måtte tillämpas, som vid utnämning af statens öfriga tjenster, så vida staten skall kunna för framtiden påräkna att ega erforderligt antal skicklige och erfarne veterinärer. Då komiterades framställning i dessa delar helt och hållet öfverensstämmer med den åsigt Kollegium sålunda redan uttalat, och Kollegium fortfarande finner det vara af synnerlig vigt, att åtgärder i det angifna syftet vidtagas, anser sig Kollegium böra instämma uti komiterades underdåniga hemställan i berörda afseenden. Beträffande länsveterinärernes löneförmåner, så hafva dessa visserligen, sedan Kollegium afgaf ofvan nämnda underdåniga utlåtanden, till följd af Eders Kongl. Maj:ts Nådiga proposition till 1873 års riksdag, blifvit förhöjda till 1,000 riksdaler riksmynt; men detta belopp kan ingalunda anses motsvara hvarken de stegrade lefnadskostnaderna eller de löneförmåner, som tillkomma andre, med dem jemförlige tjenstemän, och fordrar följaktligen ytterligare förhöjning.

Beträffande de civile veterinärerne har Kollegium i sitt ofvan åberopade underdåniga utlåtande den 17 Maj 1866 anfört: att då veterinärmedicinen i sin tillämpning egentligen är af ekonomisk betydelse och i främsta rummet afser skydd för enskild egendom, anspråken på statens medverkan i detta hänseende knappast böra kunna sträckas längre, än att staten må bekosta ändamålsenliga undervisningsanstalter för danandet af tillräckligt antal kunnige och skicklige veterinärer samt anställandet och aflönandet af den personal, som befinnes nödig för den offentliga husdjurssjukvården, d. v. s. till förekommande eller hämmande af befarad eller yppad allmännare sjuklighet och farsoter bland husdjuren; hvaremot och då veterinärens biträde för den enskilda husdjurssjukvården under vanliga förhållanden företrädesvis åsyftar att skydda jordbrukarens enskilda egendom, det synes rätteligen böra tillkomma den enskilda eller kommunala omtanken att anställa och aflöna det antal veterinärer, som för sådant ändamål kan anses vara behöfligt, till följd hvaraf statens åliggande i berörda afseende bör begränsas till anställandet af en länsveterinär i hvarje län eller tvenne i de län, hvilkas storlek och utsträckning befunnits sådant påkalla, hvaremot det tillkommer hushållningssällskap, kommunalstyrelser eller enskilde personer att antaga och aflöna det antal veterinärer, som derutöfver erfordras för den enskilda husdjurssjukvården.

Dessa åsigter, som Kollegium fortfarande hyser, hafva hufvudsakligen blifvit af komiterade godkända, men vid tillämpningen af desamma hafva de, som nämndt är, föreslagit tvenne grader af länsveterinärer, nemligen en förste länsveterinär i hvarje län samt i åtta län ännu en veterinär, benämnd andre länsveterinär. Under det Kollegium vitsordar behofvet af ytterligare en länsveterinär i de föreslagna länen, synas ej tillräckliga skäl förefinnas att ställa denne andre länsveterinärens kontanta löneförmåner lägre än den förstes, så mycket mindre som denne andre veterinär vanligen torde komma att få sin station i de mera aflägsna trakterna med gles befolkning, der följaktligen föga inkomst kan påräknas af den enskilda praktiken, under det att båda veterinärernes tjensteåligganden äro helt och hållet desamma. Snarare torde på nämnda grunder den s. k. andre länsveterinären, jemte samma lön som den förste, böra ega förmånen af fri bostad, om man skall kunna påräkna att få kompetente veterinärer att bosätta sig i dessa aflägsna trakter. Kollegium tillåter sig tillika härvid erinra, att i de fyra län, der redan tvenne länsveterinärer finnas anstälde, ingen skiljaktighet eger rum emellan deras löneförmåner.

I likhet med komiterade anser Kollegium deremot fördelaktigt och i väsendtlig mån befordrande anställandet af ett större antal privatveterinärer, om desse i egenskap af distriktsveterinärer tillerkännas rätt till tjenstårsberäkning. Enär likväl desse veterinärer skulle ega att på Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes och Sundhets-Kollegii förordnande hafva att fullgöra alla en länsveterinär tillhörande åligganden, är det nödigt att endast fullt legitimerade veterinärer, hvilkas kompetens förut blifvit af Sundhets-Kollegium granskad och godkänd, må till distriktsveterinärer antagas.

Mot det af komiterade uppgjorda förslag till instruktion för civilveterinärerne förefinnes enligt Kollegii uppfattning anledning till flera väsendtliga anmärkningar. Sålunda innehåller detsamma ej fullt noggranna bestämmelser rörande veterinärernes åligganden i allmänhet och särskildt vid utbruten smittosam sjukdom bland husdjuren, deras skyldighet att tillse och öfvervaka helsovården inom distriktet och dervid meddela de råd och upplysningar rörande djurens skötsel, utfodring, anordning af ladugårdar och stallar m. m., som ofta befinnes vara af nöden; vidare äro bestämmelserna bristfälliga rörande rapporters och räkningars afgifvande, beträffande veterinärs skyldighet att biträda polismyndigheter vid besigtningar af djur, rörande veterinärens ansökan om tjenstledighet för längre tid o. s. v. Kollegium har dock så mycket mindre ansett sig böra ingå i någon fullständig granskning af det föreliggande förslaget, som en dylik instruktion i hufvudsakliga delar sammanhänger med stadgandet om hvad som iakttagas bör till förekommande af smittosamma sjukdomars spridande bland husdjuren inom landet, hvartill förslag för närvarande är beroende på Eders Kongl. Maj:ts Nådiga pröfning. Kollegium föreställer sig derföre, att uppgörandet

af nu i fråga varande instruktion lämpligast bör uppskjutas, tills sistnämnda förslag blifvit af Eders Kongl. Maj:t granskadt och godkändt.

Mot komiterades förslag rörande pensionsväsendets ordnande och det ifrågasatta anslaget till resestipendier har Kollegium intet att erinra.

Beträffande ordnandet af den veterinära undervisningen har Kollegium vid föregående tillfällen uttalat den åsigten, att för bildandet af det antal veterinärer, som landet för närvarande och i en längre framtid kan anses behöfva, ett enda läroverk, som i sådant fall företrädesvis borde vara förlagdt i hufvudstaden, vore för ändamålet tillräckligt, hvarföre, om fragan gälde att från början ordna denna angelägenhet, det svårligen kunde ifrågasättas, att derför anordna tvenne läroverk. Men då utom det redan befintliga, fullständiga veterinärinstitutet i Stockholm äfven finnes en veterinärinrättning i Skara, som i hufvudsaklig mån är grundad på af framlidne Professoren Hernqvist donerade fastigheter och kapital, och mot hvars indragning endast af denna anledning betänkligheter kunna uppstå; då trakten omkring Skara under snart 100 år för sina husdjur egt fördelen af denna anstalt; då allmänna meningen inom landet synts vara för anstaltens bibehållande, och sistlidet års riksdag gifvit ytterligare anslag till densamma, torde svårligen någon indragning af densamma nu mera allvarligen ifrågakomma; hvaremot det är så mycket angelägnare, att denna inrättning förflyttas ur sin inskränkta och provisoriska ställning, som med rätta blifvit ansedd som en brist i veterinärundervisningen, och att dess verksamhet på ett ändamålsenligt och tillfredsställande sätt ordnas. I sådant afseende skiljer sig dock det af komiterade nu framlagda förslag väsendtligt från det af Kollegium vid föregående behandling af denna fråga framstälda. Under det att Kollegium nemligen ansett, att Skara veterinärinrättning, så vida den skall fortfara, borde för ändamålet upphöjas till fullständigt läroverk och blifva likställigt med det i Stockholm, hafva komiterade föreslagit, att läroverket i Skara skulle anordnas för bildandet af en andra klass veterinärer, med lägre så väl inträdes- som afgångskunskaper. Landet skulle härigenom komma att erhålla två slag af veterinärer, det ena med högre förberedande och fullständig veterinärbildning, det andra med lägre förkunskaper och mindre omfattande veterinärkunskaper. De förre skulle ensamme vara kompetente till statens tjenster; de senare borde endast vara berättigade att utöfva enskild veterinär praktik, i hvilket afseende deras biträde skulle vara att påräkna för billigare pris.

Mot detta komiterades förslag har Sundhets-Kollegium många och vigtiga betänkligheter att anföra. Afser man endast veterinärens verksamhet såsom privatpraktiker, lärer den enskilde, som anlitar honom för sitt sjuka djurs behandling, böra egå rätt att förutsätta tillräckliga kunskaper dertill, hvilken veterinär han än må anlita; och enär äfven den enskilde veterinä-

rens biträde måste begagnas, då fråga är om åtgärder mot smittosamma husdjurssjukdomar — hvilket äfven komiterade antagit i § 1 af förslaget till instruktion för civile veterinärer — lärer denne icke kunna på tillfredsställande sätt fullgöra ett sådant, ofta högst maktpåliggande uppdrag med mindre kunskaper, än den fullständigt utbildade statsveterinären. Då således närmaste föremålen för veterinärens verksamhet, antingen han är i statens tjenst anställd eller icke, äro desamma, måste äfven fordringarna på hans kunskaper vara enahanda. Dessa skäl skulle redan vara för Kollegium tillräckliga för att på dem grunda dess underdåniga afstyrkan i afseende på komiterades förslag att bilda två slag af veterinärer; men Kollegium hemtar ytterligare anledning dertill af de förvecklingar, som vanligen blifva en följd deraf, att för utöfningen af samma yrke finnas olika kompetensvilkor, och hvarpå många bevis finnas att tillgå från den tid, då de vid Carolinska Medico-Kirurgiska institutet och de vid universitetens medicinska fakulteter aflagda examina hvar för sig eller båda tillsammans medförde olika kompetens till läkarebefattningar.

Om komiterades förslag rörande bildandet af två slag af veterinärer också icke skulle hafva sin grund i komiterades önskan att förskaffa Skara veterinärinrättning någon verksamhet vid sidan af veterinärinstitutet, utan vara föranledd af ett förmodadt behof af veterinärer för billigare pris, ehuru med ofullständigare kunskaper, än de fullständigt bildade veterinärerne, torde detta ändamål likväl knappast vara att ernå på den föreslagna vägen. Skara veterinärinrättning eger sedan mer än två år Eders Kongl. Maj:ts medgifvande att mottaga elever med förkunskaper svarande mot femte klassens i högre elementarläroverket, hvilka efter genomgången kurs och godkänd examen erhålla rättighet att utöfva enskild veterinär praxis; men, såsom komiterade sjelfve uppgifva, det oaktadt eger inrättningen för det närvarande ingen elev. Komiterades förslag innebär ingenting annat än en fortsättning af den befogenhet inrättningen redan tills vidare innehar, men lemnar ingen garanti, att inrättningen skulle hädanefter mer än för det närvarande blifva försedd med elever.

I betraktande af dessa med flera olägenheter, som blifva en sannolik följd af den föreslagna anordningen af veterinärundervisningen, under det likställigheten mellan båda läroanstalterna måste anses medföra flera och stora fördelar för veterinärbildningen, såsom bland annat den vetenskapliga täflan, som under sådana förhållanden skall göra sig gällande mellan de båda läroverken, och hvilken ej mindre på undervisningen än lärarnes förkofran och vetenskapliga utveckling utöfvar ett så fördelaktigt inflytande — en omständighet som vid den medicinska undervisningens ordnande inom landet haft den betydelsen, att staten ansett med sitt intresse öfverensstämmande att med ganska betydande kostnader anordna 3 likställda

läroverk — och enär åt den kliniska undervisningen kan gifvas större fullständighet, om den kan meddelas vid tvenne likställda veterinäranstalter, af hvilka den ena möjligen kan lemna större material af ett slags husdjur än den andra, anser Kollegium öfvervägande skäl tala för att Skara matte anordnas till fullständigt, hellre än ett ofullständigt, läroverk samt blifva likställigt med det i Stockholm; och vidhåller Kollegium så mycket hellre denna åsigt, som läroanstalten i Skara icke allenast till en början utan äfven ännu i många år bör kunna på nöjaktigt sätt motsvara en sådan anordnings fordringar utan någon större tillökning i lärarekrafter och penningeanslag, än komiterade föreslagit för dess verksamhet såsom lägre läroanstalt.

En annan fråga är, huruvida stadgandet om undergången maturitetsexamen såsom vilkor för att blifva antagen till elev vid de veterinära fullständiga läroverken bör förblifva qvarstående. Erfarenheten har nemligen otvetydigt visat, att sedan nämnda stadgande från och med 1871 tillämpades vid veterinärinstitutet i Stockholm, elevernes antal betydligt aftagit. Om ock flera andra omständigheter, såsom veterinärernes i förhållande till deras lärokurs och mödosamma tjenstgöring alltför otillräckliga löneförmåner, deras förbisedda betydelse och samhällsställning, det bedröfliga skick, hvari institutets lokaler år efter år blifvit lemnade, bidragit att afhålla personer med håg och fallenhet från att välja denna bana, torde likväl de höga fordringarna på förkunskaper i icke ringa mån medverkat till nämnda förhållande, hvarförutom genom detta stadgande elevernes inträde vid institutet fördröjes, så att de vid början af de veterinära studierna vanligen befinna sig vid en ålder af mer än 20 år.

Under de första tre åren, efter det Nådiga reglementet för veterinärinstitutet den 24 Maj 1867 började tillämpas, erfordrades för inträde såsom elev derstädes endast att hafva genomgått sjette klassen af högre elementarläroverk eller styrka sig ega motsvarande kunskaper. Denna fordran motsvarar i det närmaste den fordran på förkunskaper, som för veterinärer är stadgad i Preussen genom Kungörelsen den 25 September 1869; och af 1871—1872 års skolkomité föreslogs, om Sundhets-Kollegium icke misstager sig, en sådan anordning af undervisningen på den s. k. reala linien, att en afslutning skulle ega rum tvenne år efter den femte klassen, eller ungefär vid den nuvarande sjette klassens slut, afsedt för de ynglingar, hvilka skulle egna sig åt veterinärkonsten, farmacien och flera andra dermed jemförliga yrken. Om en återgång skedde från de nu stipulerade inträdesfordringarna vid veterinärinstitutet till dem, som voro gällande under åren 1868—1871 och motsvarade genomgången af nuvarande sjette klass i ett högre elementarläroverk, bör icke rättvisligen kunna sägas att derigenom Rikets Ständers en gång uttalade önskan om högre förkunskaper hos veterinärerne blifvit

förbisedd, enär inträdesfordringarna vid den tiden voro ganska obestämda och ganska ringa. Sundhets-Kollegium tillåter sig så mycket hellre hemställa denna sak till Eders Kongl. Maj:ts Nådiga pröfning, som den ålder ynglingen innehar, då han genomgått nuvarande sjette klassen, i allmänhet motsvarar såväl de kroppskrafter en veterinärelev bör ega som den för inhemtandet af de olika läroämnena erforderliga förståndsutveckling. Dock böra inträdesfordringarna ställas på afgångsbetyg ur sjette klassen eller, om inträdessökande icke bevistat högre elementarläroverk, på betyg från sådant läroverks lärare om vid särskildt förhör ådagalagda motsvarande kunskaper; att i allmänhet fordra motsvarande kunskaper utan föreskrift huru de böra styrkas, föranleder ovisshet vid inträdespröfningen och har till påföljd, att många blifva antagne med underhaltiga förkunskaper.

Den anmärkning, som kan göras mot ifrågavarande nedsättning på den grund, att maturitetsexamen i allmänhet fordras af sådane tjenstemän, med hvilka veterinärer i statens tjenst enligt komiterades förslag skulle erhålla enahanda samhällsställning, torde förfalla, då man besinnar betydelsen af den fyraåriga kurs veterinären har att genomgå, innan han erhåller full kompetens.

De af komiterade såsom vilkor för inträde vid det projekterade lägre läroverket i Skara föreslagna inträdesfordringarna, eller de kunskaper, som svara mot femte klassens slut, äro enligt Kollegii åsigt för låga och dertill obestämda. Om de skola ådagaläggas genom afgångsbetyg, är ynglingen, då han i regeln vid 15 års ålder genomgått femte klassen, för klen både till kroppskrafter och förståndsutveckling för att med fördel inträda som veterinärelev; skall han vänta några år till dess åtminstone kroppskrafterna tilltagit, har han sannolikt glömt mycket af sina kunskaper och under tiden antingen varit sysslolös eller misslyckats på andra vägar. Kan eleven antagas utan afgångsbetyg, endast på betyg af hvem som helst eller efter godtycklig pröfning af anstaltens lärare, lemnar ett sådant förfarande ingen säkerhet om förkunskapernas beskaffenhet. Skulle Eders Kongl. Maj:t, oaktadt hvad Kollegium nu anfört, finna skäl att godkänna komiterades förslag till reglemente för Skara veterinärinrättning, torde fördenskull föreskriften om inträdesfordringarna böra erhålla närmare bestämning.

Hvad berörda förslag till reglemente i öfrigt beträffar ej mindre än de föreslagna ändringarna i veterinärinstitutets nu gällande reglemente, har Kollegium så mycket mindre ansett sig nu böra ingå i någon granskning deraf, som Kollegium förutsätter att, för den händelse den föreslagna planen för undervisningen skulle komma att antagas, Eders Kongl. Maj:t ej lärer underlåta att, sedan veterinärinstitutets lärarekollegium och vederbörande direktioner blifvit hörda, deröfver ånyo inhemta Kollegii utlåtande, hvilket då med större fullständighet kan afgifvas. Endast i det afseende

torde Kollegium nu böra i underdånighet uttala sin åsigt, att den begränsning af de olika läroämnenas kurser, hvilken komiterade föreslagit skola af Sundhets-Kollegium verkställas, icke kan af Kollegium och sannolikt icke heller af någon annan åstadkommas och, om den än kunde ske, vore utan ändamål, enär ett öfverskridande deraf svårligen kan anses som ett fel å lärarens sida eller lända lärjungen till skada.

Beträffande komiterades förslag att Sundhets-Kollegium skulle utöfva inseendet öfver den veterinära undervisningen och af sådan anledning icke allenast bestämma lärokurserna vid de båda läroverken utan äfven utse censorer vid afgångsexamina, tillåter sig Kollegium i underdånighet erinra, att detta förslag innebär en återgång till hvad som egde rum före utfärdandet af nu gällande reglemente för veterinärinstitutet af den 24 Maj 1867, enligt hvilket det tillkommer direktionen att vaka öfver institutets verksamhet i sin helhet, hvartill följaktligen öfven hörer undervisningen.

Då direktionen till biträde vid fullgörandet af detta uppdrag eger institutets lärarekollegium, som det bland annat tillkommer att hafva inseende och vård om institutets vetenskapliga angelägenheter, väcka förslag rörande undervisningen, uppgöra förslag till fördelning af undervisningsämnen och lärotimmar, torde giltig anledning saknas att göra ändring uti gällande stadgande rörande öfverinseendet öfver undervisningen, enär detta, i likhet med hvad som eger rum vid andra motsvarande läroverk, lemnar åt anstalten sjelf största möjliga sjelfstyrelse, hvilken anses vara af nytta för undervisningen. Hvad som sålunda eger rum för veterinärinstitutet i Stockholm torde äfven böra tillämpas på läroanstalten i Skara, ehvad utsträckning densamma än må erhålla.

Utdrag af Kollegii protokoll, innefattande en ledamots skiljaktiga mening, bifogas; och Kollegium framhärdar med djupaste vördnad, trohet och nit,

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste
tjenare och undersåte

N. J. BERLIN.

O. F. HALLIN. EDW. EDHOLM. A. KULLBERG. CARL EDLING.

Stockholm den 5 Januari 1875.

A. J. Bruzelius.

Protokoll,

hållet vid Kongl. Sundhets-Kollegii extra sammanträde den 5 Januari 1875.

Närvarande: Ordföranden Herr General-Direktören m. m. Berlin.
Medicinalråden m. m. Herrar Hallin,
Edholm,
Kullberg,
t. f. Medicinalrådet Herr Doktor Edling.

§ 2.

Föredrog Herr Medicinalrådet Hallin Kongl. Maj:ts Nådiga remiss å utaf särskilde komiterade den 5 December 1874 öfverlemnadt förslag rörande de åtgärder, hvilka kunna vara af behofvet påkallade för att bringa rikets veterinärväsende i ett ändamålsenligt och med tidens fordringar öfverensstämmande skick; och beslöts och justerades skrifvelse till Kongl. Maj:t af lydelse registraturet utvisar.

Herr Medicinalrådet *Kullberg* var af skiljaktig mening och yttrade:

"Då jag icke kan instämma i Kollegii underdåniga utlåtande öfver komiterades förslag till veterinärväsendets ordnande, så vidt detta utlåtande angår frågan om det antal veterinärläroverk, som kan anses för riket behöfligt, får jag såsom skäl för min i denna punkt skiljaktiga mening anföra följande:

Så väl Kongl. Landtbruksakademien, som de särskildt utsedde komiterade, hvilka den 24 Maj 1865 afgåfvo förslag till fullständigt ordnande af veterinärväsendet i riket, hafva ansett ett enda fullständigt veterinärläroverk vara tillräckligt för landets behof och det nuvarande veterinärinstitutet i Stockholm böra dertill utses, en åsigt, hvilken äfven delats af Sundhets-Kollegium i dess underdåniga utlåtande den 17 Maj 1866, der det heter: »Onekligt lärer vara att för bildande af det antal veterinärer, som riket för närvarande behöfver och sannolikt för en lång framtid skall behöfva, ett enda veterinärläroverk skulle kunna vara tillräckligt — — —», och yttrar Kollegium vidare, »att grundläggarens (af veterinärinrättningen i Skara) afsigt med sin donation, att i riket införa djurläkarekonsten och befordra djurläkares bildande, bättre än genom komiterades förslag torde blifva tillgodosedd, om icke allenast de af staten till Skara veterinärinrättning an-

slagna medel, utan äfven de af grundläggaren för densamma bestämda donationer öfverflyttades på en annan dylik inrättning, som derigenom kunde bringas i ett fullständigare och ändamålsenligare skick än någondera förut innehade».

De skäl, som af Kollegium nu anföras för bibehållande af veterinärinrättningen i Skara, äro:

1:o) att denna inrättning i hufvudsaklig mån är grundad på de af Professor Hernqvist donerade fastigheter och kapital;

2:o) att trakten omkring Skara under snart 100 år för sina husdjur egt fördelen af denna anstalt; samt

3:o) att allmänna meningen inom landet synes vara för anstaltens bibehållande;

och anser Kollegium, på grund deraf, att någon indragning af veterinärinrättningen i Skara svårligen numera torde allvarligen ifrågakomma.

För min del kan jag ej tillmäta något af de anförda skälen synnerlig vigt. Enligt det af komiterade uppgjorda förslag till aflönings-, utgifts- och inkomststat för veterinärinstitutet i Skara, hvilken benämning komiterade föreslå, synes afkastningen af den Hernqvistska donationen endast uppgå till 2,365 kronor, nemligen arrenden 1,165 och räntemedel af utlånt kapital 1,200 kronor, under det att det erforderliga statsanslaget beräknas till 12,900, utom det nuvarande 4,100, eller tillsammans 17,000 kronor. Häraf synes att afkastningen af Hernqvistska donationen är allt för obetydlig för att utgöra ett skäl för staten att i Skara hålla ett fullständigt veterinärläroverk. Lika litet torde skäl för en sådan åtgärd kunna finnas i den omständigheten, att trakten omkring Skara i lång tid för sina husdjur haft fördelen af den nuvarande anstalten. Att allmänna meningen inom landet skulle vara för anstaltens bibehållande tror jag ej och hemtar för min åsigt ett stöd, bland annat, deruti, att Kongl. Maj:ts Nådiga propositioner om utvidgning af veterinärinrättningen i Skara till ett fullständigt veterinärläroverk blifvit såväl af 1873 som 1874 års riksdag afslagna.

Fördelarna af tvenne likställda läroverk anser Kollegium ligga dels uti den större fullständighet, som gifves åt den kliniska undervisningen, om den meddelas vid tvenne anstalter, dels uti den täflan i vetenskaplig utveckling, som af den föreslagna likställigheten skulle blifva en följd. Det första af dessa skäl eger ingen giltighet, så vida icke begagnandet af båda anstalternas klinik göres obligatoriskt, något, som dock icke blifvit ifrågasatt. En täflan är visserligen i allmänhet önskvärd, men huruvida åstadkommandet af en sådan ensamt bör vara bestämmande för inrättande af tvenne fullständiga veterinärläroverk torde vara tvifvelaktigt. Innan behofvet af tvenne fullständiga veterinärläroverk kan anses ådagalagdt, måste det först visas, antingen att veterinärinstitutet i Stockholm icke är tillräck-

ligt att lemna undervisning åt ett så stort antal elever, som erfordras för landets behof, eller att detta institut icke på ett tillfredsställande sätt uppfylt sitt ändamål att såsom fullständig läroanstalt bilda skicklige veterinärer och hofslagare. Något sådant har dock icke ens blifvit påstådt, än mindre visadt.

Rörande denna sak yttra komiterade i sitt underdåniga betänkande att, »i fråga om antalet af de veterinärläroverk, som må finnas erforderliga, äro väl komiterade af den åsigt, att om man blott toge hänsyn till antalet af veterinärer, som årligen borde utexamineras för att hålla veterinärernes antal uppe vid en numerär af 300, — — endast *ett* läroverk vore för landet tillräckligt, men då, enligt den af komiterade här ofvan angifna uppfattning, två slags veterinärer, för hvilka komiterade vilja föreslå benämningen 1:sta och 2:dra klassens veterinärer, skulle behöfva utbildas, och då till följd af den mer eller mindre omfattande undervisning, som med afseende på deras blifvande verksamhet borde dem meddelas, deras utbildande vid ett och samma läroverk icke lämpligen torde kunna verkställas, hafva komiterade ansett två skilda läroverk vara behöfliga.» Komiterade grunda således sitt förslag om tvenne läroverk på den förutsättning, att två klasser af veterinärer komma att utbildas, af hvilka den 2:dra klassens veterinärer, såsom komiterade uttryckt sig, »skulle kunna, i anseende till det lägre kunskapsmått man af dem fordrade och den kortare tid de för sin utbildning behöfde använda, lemna en häraf betingad billigare sjukvård.» Men om, såsom jag på de af Kollegium anförda, giltiga skäl vågar hoppas, i vårt land icke komma att vid af staten bekostade läroverk utexamineras två slags veterinärer, med högre och lägre kunskapsmått, så har också den förutsättning, som af komiterade gjorts för behöfligheten af två veterinärläroverk, bortfallit.

På grund af hvad ofvan blifvit anfördt anser jag att behofvet af två veterinärläroverk icke blifvit visadt, utan att *ett* sådant är för vårt land tillräckligt."

Skolande detta yttrande medelst utdrag af protokollet åtfölja det underdåniga utlåtandet till Kongl. Maj:t.

Som ofvan

In fidem

K. H. Sahlström.

Underdåniga betänkanden och förslag

angående inrättande af en enke- och pupillkassa för folkskolelärare

samt

rörande ändringar i reglementet för folkskollärarnes pensionsinrättning,

afgifna den 30 November 1874

af i nåder förordnade komiterade

jemte

de af Direktionen för nämnda pensionsinrättning i ärendet afgifna utlåtanden.

STOCKHOLM
CENTRAL-TRYCKERIET
1875.

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Sedan Riksdagen i underdånig skrifvelse den 19 sistlidne Maj anhållit att Eders Kongl. Maj:t måtte taga under förnyadt öfvervägande frågan om beredandet af pensionering för folkskolelärares efterlemnade enkor

och oförsörjda barn, på den af särskilda komiterade uti underdånigt betänkande den 19 December 1864 föreslagna, af Kongl. Maj:t gillade och af Rikets Ständer vid 1865—66 årens riksdag antagna grund, att pensioneringen besörjes af folkskolelärarne sjelfva med understöd af statsmedel, hvarvid Riksdagen likväl ansett böra stadgas skyldighet endast för blifvande, men rättighet för nuvarande innehafvare af ordinarie läraretjenst att såsom delegare i anstalten ingå; och efter det Eders Kongl. Maj:t med anledning häraf under den 25 sistlidne September i nåder uppdragit åt undertecknade komiterade att utarbeta och till Eders Kongl. Maj:t afgifva utlåtande och förslag angående bildande af en pensionsanstalt för folkskolelärares enkor och barn, få vi, efter att hafva fullgjort det oss sålunde nådigst lemnade uppdrag, härmed i underdånighet afgifva förslag till reglemente för en dylik anstalt tillika med åtföljande utlåtande i ämnet.

Vid uppgörandet af detta förslag hafva komiterade icke kunnat underlåta att taga särskild hänsyn till det förslag i samma syfte, hvilket, såsom ofvan nämnts, af komiterade år 1864 uppgjordes, helst detsamma blifvit ej blott af Rikets Ständer vid 1865—66 årens riksdag i hufvudsakliga delar antaget utan äfven af sista riksdag godkändt med afseende å den grund, hvarpå det byggts, nemligen att pensioneringen skulle besörjas af folkskolelärarne sjelfva med understöd af statsmedel. Som emellertid väsendtliga skiljaktigheter förefinnas mellan dessa båda förslag till den vigtiga frågans lösning, anse sig komiterade för ämnets närmare belysande först böra lemna en kortfattad framställning af de grunder, hvarpå 1864 års förslag till en enke- och pupill-kassa för folkskolelärare byggdes, innan de gå att redogöra för de grundsatser, som blifvit följda vid uppgörandet af hosföljande förslag till en dylik pensions-anstalt.

Nämnda grunder voro hufvudsakligen följande:

a) att skyldigheten att besörja pensioneringen af enkor och barn efter folkskolelärare närmast skulle tillhöra dessa lärare sjelfva, likväl med understöd af statsmedel;

b) att alla såväl redan varande som framdeles blifvande folkskolelärare och lärarinnor, hvilka sjelfva egde rätt till pension från folkskolelärarnes pensionsinrättning, äfvensom alla i samma inrättning befintliga och blifvande pensionstagare skulle vara förpligtade att såsom delegare i enke- och pupillkassan ingå för den lön, hvarefter deras egen pensionsrätt eller pension beräknades;

c) att delegare skulle vara skyldig att till kassan erlägga:
dels en *inträdesafgift,* utgörande 5 % af nyssnämnda lön;

dels — vid befordran till tjenst, för hvilken lärarens pensionsrätt beräknades efter en högre lön, än han förut innehaft — en *befordringsafgift,* uppgående till 5 % af skilnaden mellan lönerna;
dels en *årlig pensionsafgift,* utgörande för lärare 3 % af förberörda lön och för pensionstagare 3 % af dess pension; och
dels för delegare, som vore gift eller enkling med barn inom pensionsåldern, en årlig *äktenskapsafgift* af 1 % af samma lön eller pension. För lärarinna och qvinlig pensionstagare fordrades i pensions- och äktenskapsafgift blott hälften af hvad lärare och manlig pensionstagare voro skyldiga att i dessa afseenden utgöra;

d) att *pensionen,* som med dessa afgifter förvärfvades, skulle utgöra för enka ensam $^1/_6$ af den lön, hvarefter delegarens egen pensionsrätt beräknades, och för enka med ett eller flera barn under 16 år samma pension förhöjd med 50 %, eller inalles $^1/_4$ af berörda lön. Efter lärarnes dåvarande minimilön af 400 kronor skulle alltså minimipensionen utgöra för enka ensam 66 kronor 67 öre och för enka med pensionsberättigade barn 100 kronor samt maximipensionen, för en lön af 1000 kronor, för enka ensam 166 kronor 67 öre och för enka med barn 250 kronor;

e) att förvaltningen af enke- och pupillkassan skulle, utan någon kostnad för denna kassa, besörjas af direktionen för folkskolelärarnes pensionsinrättning.

Derjemte får slutligen nämnas att ifrågavarande förslag, derigenom att å ena sidan kassan befriades från alla egentliga förvaltningsutgifter och pensionen bestämdes så lågt som blifvit nämndt, och å andra sidan förenämnda dryga afgifter ålades delegarne, kunde reducera statens bidrag till det jemförelsevis ringa beloppet af 2,000 kr. årligen, hvilket belopp Rikets Ständer vid 1865—66 årens riksdag beredvilligt anvisade.

Efter meddelandet af dessa upplysningar öfvergå komiterade till en närmare redogörelse för de grundsatser, de följt vid uppgörandet af närvarande förslag till reglemente för en enke- och pupillkassa för folkskolelärarne.

Hvad dervid först angår frågan *hvem som bör besörja pensioneringen,* hafva komiterade desto hellre fasthållit vid den i detta afseende förut antagna grund, nemligen att denna skyldighet bör åligga delegarne sjelfva med understöd af statsmedel, som riksdagen uttryckligen tillkännagifvit att förslaget enligt dess åsigt bör byggas på denna grund.

Beträffande dernäst frågan *huru vidsträckt skyldigheten till delaktighet i enke- och pupillkassan bör bestämmas,* hafva komiterade måst ställa sig till

efterrättelse Eders Kongl. Maj:ts och Riksdagens uttryckliga föreskrift derom, att denna skyldighet må *åläggas* endast blifvande lärare och lärarinnor och att nuvarande innehafvare af folkskolelärareтjenst samt pensionstagare må *vara berättigade* att efter eget godtfinnande ingå såsom delegare. Komiterade kunna dock icke dölja att lösningen af den uppgift, de fått sig förelagd, genom denna föreskrift i hög grad försvårats.

Sålunda, då komiterade icke äro i stånd att noggrant beräkna hvarken huru många bland nuvarande innehafvare af läraretjenster och pensionstagare i folkskolelärarnes pensionsinrättning, hvilka tillsammans uppgå till ett antal af närmare 3,600, begagna sig af rättigheten till delaktighet i kassan, ej heller hvilken lefnadsålder de inträdande öfverhufvud ega, måste det blifva i högsta grad vanskligt att uppgöra tillförlitliga beräkningar öfver kassans inkomster och utgifter för den tid, hvarunder delegareantalet m. m. icke kan med sannolikhet beräknas.

Hvad som deremot med mera säkerhet kan beräknas är att ifrågavarande valfrihet med afseende å inträdet i kassan måste utöfva en ganska menlig inverkan på dennas finansiela ställning. Med hög grad af sannolikhet kan nemligen antagas att de aldraflesta af dem, hvilkas inträde sannolikt skulle bereda kassan vinst, t. ex. enklingar och ogifta äldre lärare, icke anmäla sig såsom delegare, men att deremot alla eller de flesta, af hvilka anstalten sannolikt kan beräkna förlust, t. ex. sjukliga gifta lärare m. fl., skola inträda såsom delegare i densamma.

En fråga, som härmed står i närmaste sammanhang, är den *under hvilka vilkor delaktighet i pensionsanstalten bör medgifvas nuvarande lärare.* Då nemligen de flesta af dessa lärare äro till åren och sålunda sannolikt blott en kortare tid komma att erlägga afgifter till kassan, innan denna möjligen betungas med utgifter för deras efterlefvandes pensionering, och derjemte, såsom förut är nämndt, inga andra sannolikt kunna antagas anmäla sig till delaktighet i pensionsanstalten än sådana, som se en fördel för sig att deri inträda, så inses tydligt att kassan under en följd af år får vidkännas drygare utgifter, än hon förmår bära, så framt hon genast skall iklädas full pensioneringsskyldighet utan att några extra inskomster i förhållande till behofvet beredas henne. Det synes derföre billigt att ålägga de frivilligt inträdande delegarne förbindelse att hålla kassan skadeslös för den ökade kostnad, som de ådraga henne, hvilket åter kan ske antingen derigenom, att retroaktiva afgifter fordras af äldre äfvensom förhöjda afgifter af sjukliga lärare, eller derigenom, att pensionen till en början bestämmes till lägre belopp än framdeles, såsom det skett i reglementet för presterskapets enke- och pupillkassa. Men i begge fallen

skulle utan tvifvel de flesta af de nuvarande lärarne icke finna med sin fördel förenligt att inträda i anstalten, hvars ändamål sålunda med afseende å dem skulle, om icke helt och hållet, dock i väsendtlig mån, förfelas. Detta anse likväl komiterade böra, så vidt möjligt är, undvikas; ty om en pensionsanstalt för folkskolelärares enkor och barn i allmänhet kan anses af behofvet påkallad, så är den det visserligen icke mindre för den nuvarande lärarekorpsen än för framtida generationer af lärare. Den kan dock icke blifva af åsyftadt gagn för nuvarande lärare, derest man för deras inträde i densamma föreskrifver sådana vilkor, att detta inträde derigenom väsendtligen försvåras eller omöjliggöres; och hafva komiterade fördenskull funnit skäligt och välbetänkt att göra de nuvarande lärarne med afseende å rättigheter likställda med deras blifvande efterträdare, utan att ålägga dem några drygare skyldigheter gent emot kassan.

Till följd häraf blir det emellertid nödigt att mera än eljest erfordrats påkalla statens mellankomst för fyllande af det behof af ökade inkomster, som på grund af förenämnda förhållanden uppstår för kassan under den närmaste framtiden; och hafva komiterade desto mindre tvekat att i detta afseende taga statens hjelp i anspråk, som den välvilja för pensionsanstalten, riksdagen redan visat genom sitt initiativ att söka bringa en sådan till stånd, i komiterades tanke utgör en borgen derför, att riksdagen äfven är benägen att bevilja de anslag, som erfordras för att anstalten redan för den närvarande generationen af folkskolelärare må blifva af det gagn, som med densamma åsyftas.

Angående *delegarnes afgifter* hafva komiterade först och främst, för att i kassans förvaltning bereda större enkelhet och beqvämlighet med afseende å debitering och uppbörd m. m., ansett sig böra föreslå från delegarnes sida allenast *en* årlig afgift under namn af *pensionsafgift,* i stället för att, i likhet med 1864 års komité, påföra dem flera afgifter under olika rubriker, såsom inträdesafgift, befordringsafgift, pensionsafgift och äktenskapsafgift, hvilkas debiterande skulle förutsätta anskaffandet och antecknandet af mångahanda uppgifter, hvilka endast med svårighet kunde tillförlitligen erhållas. Hvad särskildt angår äktenskapsafgiften, så förekommer icke heller någon sådan i åtskilliga andra enke- och pupillkassor, t. ex. civilstatens, presterskapets m. fl. Af nu anförda skäl hafva komiterade äfven låtit åldersskilnadsafgiften bortfalla och i stället ersatt henne genom ett motsvarande afdrag å pensionen.

Med afseende vidare å delegarnes skyldighet att erlägga afgift till kassan, hafva komiterade, i likhet med 1864 års komité, funnit både billighet och rättvisa fordra att icke lika afgift i förhållande till lönen,

hvarpå pensionsrätten grundar sig, stadgas för alla delegarne. Sålunda innehåller förslaget (i § 3) att lärarinna, som med sin afgift förvärfvar pensionsrätt blott för sina barn men ej för sin man, skall erlägga endast halfparten af den afgift, som åligger lärare, äfvensom att manlig och qvinlig pensionstagare i folkskolelärarnes pensionsinrättning skola vara skyldiga att i pensionsafgift erlägga blott $^3/_4$ af den afgift, som ålegat honom eller henne såsom lärare eller lärarinna, emedan pensionen, som de åtnjuta, utgör endast $^3/_4$ af lönen, som de frånträdt.

Hvad slutligen angår sjelfva *beloppet af pensionsafgiften,* hafva komiterade vid dess bestämmande haft till ögonmärke att afväga en så vidt som möjligt billig proportion mellan pensionsafgiftens belopp å ena sidan, så att detsamma icke måtte i förhållande såväl till delegarens lön som till enkepensionen befinnas alltför kännbart att utgöra, och statens bidrag å andra sidan, att detta icke måtte i förhållande till delegarnes egna uppoffringar synas alltför högt tilltaget. Vigtigt har derjemte synts komiterade att bestämma delegarens afgift i ett lämpligt förhållande till den lön, hvarifrån den skall utgå, och till den pension, hvartill den berättigar; och hafva komiterade haft desto större skäl att noggrant öfverväga dessa förhållanden, som den obenägenhet, hvilken gaf sig tillkänna mot det af 1864 års komité uppgjorda förslag till pensionering af enkor och barn efter folkskolelärare, allmännast och väsendtligast härledde sig från missnöjet med de då föreslagna afgiftsbeloppen, hvilka i förhållande både till delegarnes tillgångar och den föreslagna enkepensionen ansågos alltför höga. Erkännas måste äfven att detta missnöje icke saknade skäl, då bemälda förslag af den gifte läraren fordrade i årliga afgifter 4 % af lönen förutom en inträdesafgift, uppgående till 5 % af samma lön, under det enkepensionen bestämdes så låg, att den gifte lärarens afgifter årligen öfverstego fjerdedelen af dess belopp. Icke utan fog anmärktes äfven mot den då föreslagna pensionsanstalten att många lärare, särdeles de yngre, kunde med de uppoffringar, som för densamma fordrades, bereda sig större fördelar genom anlitande af lifförsäkringsbolagen, lifränteanstalterna, allmänna enke- och pupillkassan, ja till och med sparbankerna.

Då emellertid en pensionsanstalt, som ålägger lärarne förbindelse till delaktighet, måste i väsendtlig mån hafva förfelat det med densamma åsyftade ändamål, derest den icke bereder dem åtminstone lika fördelar som andra inrättningar, hvilka de frivilligt kunna anlita för betryggande af sina efterlefvandes utkomst, hafva komiterade funnit oundgängligen nödigt att föreslå pensionsafgifterna till lägre belopp, än som af 1864 års komité föreslogs. Vid fråga om huru långt nedsättningen bör sträckas

har hänsyn åter måst tagas till den inverkan, som hvarje reduktion af afgiftsbeloppet utöfvar på statsanslaget, hvilket för ändamålets vinnande äfven erfordras; och hafva komiterade, med afseende härå samt efter sakens noggranna öfvervägande i öfrigt, icke ansett sig kunna föreslå pensionsafgiften för lärare lägre än till $3^1/_3$ procent af den lön, hvarefter hans egen pensionsrätt i folkskolelärarnes pensionsinrättning beräknas, helst komiterade äfven funnit sig böra föreslå beloppet af enke-pensionen högre i förhållande till samma lön.

Komiterades förslag innehåller alltså med afseende å årliga pensionsafgifternas belopp att lärare skall årligen utgöra ..... $3^1/_3$ %
och i proportion dertill, enligt ofvan föreslagna grunder, manlig pensionstagare ..... $2^1/_2$ %,
lärarinna ..... $1^2/_3$ %
samt qvinlig pensionstagare ..... $1^1/_4$ % af den lön, hvarefter deras egen pensionsrätt i folkskolelärarnes pensionsinrättning beräknas. Att komiterade här föreslagit pensionsafgiften att utgå med procenttal, som innehålla bråk, i stället att bestämma henne åtminstone för första kategorien till ett helt procenttal af lönen, kommer deraf, att komiterade antagit den nu bestämda lönen af 600 kronor, hvilken hvarje lärare och lärarinna efter 5 års ordinarie tjenstgöring eger att åtnjuta, böra läggas till grund för beräkningarne af pensionsrätten både i folkskolelärarnes pensionsinrättning och i folkskolelärarnes enke- och pupillkassa. Efter denna lön blifva sålunda afgifterna för de olika kategorierna af delegare respektive 20, 15, 10 samt 7,50 kronor, hvilka tal äro synnerligen beqväma att i räkenskaperna använda.

Vid jemförelse mellan dessa årliga afgiftsbelopp och de, som enligt 1864 års förslag till reglemente för folkskolelärarnes enke- och pupillkassa skulle utgå för lika stor lön, så befinnas de senare proportionsvis större, i det de enligt ofvan angifna beräkningsgrund skulle hafva kommit att utgöra respektive 24, 18, 12 och 9 kronor utom en inträdesafgift för en gång af 30 kronor. Då komiterades förslag vid sidan af denna nedsättning i afgifterna jemväl sätter enkepensionen högre, än den af 1864 års komité förslogs, samt komiterade dessutom sökt tillgodose de närvarande lärarnes fördel derigenom, att några särskilda afgifter eller besvärande vilkor icke föreslagits för deras inträde i pensionsanstalten, äfven om de skulle vara ålderstigna och sjukliga, förmoda komiterade att icke med fog skall kunna anmärkas att de icke sökt sträcka afseendet på delegarnes fördel så långt som vederbort. Komiterade få härvid upplysa att de föreslagna afgiftsbeloppen äro de högsta, hvarom inom komiten

varit fråga, och att kostnadsberäkningar under antagande af lägre afgifter äfven blifvit förslagsvis uppgjorda, men att komiterade af intresse för sakens framgång, som i väsendtlig mån är beroende af statsbidragets storlek, icke velat sträcka anspråken på statens hjelp längre än som synts för ändamålet oundgängligen nödigt.

Angående *pensions-rätten* hafva komiterade, i full öfverensstämmelse med 1864 års komité, föreslagit att barn efter folkskolelärare skall vara pensionsberättigadt intill fyllda 16 år och, om det lider af sinnessjukdom eller vanförhet, så länge det för sådan orsaks skull behöfver understöd, samt att barnens pension skall så länge modren lefver utgöra halfparten af hennes pension, vare sig ett eller flera barn finnas, och efter modrens frånfälle hennes hela pension, om hon efterlemnar flera pensionsberättigade barn, och hälften deraf, om hon efterlemnar blott ett sådant.

Med afseende å bestämmelsen, att barnens pensionsrätt upphör med 16:de året, skulle komiterade visserligen ansett önskligt om barnen intill något högre ålder, t. ex. 18 år, kunde erhålla pension; men, utom det att en bestämmelse i sådant syfte skulle utöfva ett ganska menligt inflytande på kassans utgiftsstat, hafva komiterade funnit det af 1864 års komité anförda skäl för pensionsrättens upphörande vid 16 års ålder, nemligen att skollärarens barn liksom allmogens i allmänhet då böra antagas kunna sörja för sig sjelfva, fortfarande ega full giltighet; och att lemna understöd längre än behofvet oundgängligen kräfver kan icke vara öfverensstämmande med anstaltens ändamål.

Beträffande åter den bestämmelsen, att barnens pension skall, oberoende af deras antal, utgöra 50 % af modrens, kan det visserligen synas riktigare och rättvisare om den barnen tillkommande pensionen till sin storlek rättade sig efter deras antal, såsom i presterskapets enke- och pupillkassa är stadgadt; men utom det att komiterades förslag är vida enklare med afseende å kassans förvaltning, enär pensionsbeloppet icke behöfver omregleras för hvarje gång ett barn träder ur pensionsåldern, är det äfven i de flesta fall fördelaktigare med afseende å delegarnes intresse, än om pensionen för barnen bestämdes, såsom i presterskapets enke- och pupillkassa skett, till 30 % af modrens pension för ett och till 50 % deraf för två barn samt för hvart och ett utöfver två till ytterligare 10 % af samma pension.

Beträffande *enke-pensionen* hafva komiterade, i anseende dertill att lefnadskostnaden under senare tider stigit högst betydligt, funnit oundgängligen nödvändigt att föreslå dess belopp högre i förhållande till lönen, än detsamma af 1864 års komité bestämdes; ty då en enka för sitt och

barnens underhåll numera oundgängligen behöfver större tillgångar, måste pensionsanstalten, om den skall motsvara sitt ändamål, äfven bereda henne en större hjelp. Komiterade hafva derföre icke tvekat att föreslå pensionen för enka till $^1/_5$ eller 20 % af den lön, hvarefter delegarens egen pensionsrätt beräknas, och för enka med barn till 30 procent af samma lön, under det 1864 års komité föreslog pensionen i förra fallet till blott $^1/_6$ eller $16^2/_3$ % och i det senare till endast 25 % af bemälda lön. Snarare hafva komiterade varit tveksamma, huruvida pensionen äfven med denna förhöjning kan motsvara behofvet, åtminstone i framtiden. Men enär hvarje förhöjning af pensionsbeloppet medför en motsvarande förhöjning såväl af delegarnes afgifter som af statens bidrag till pensionsanstalten, och komiterade icke funnit rådligt att från någondera sidan taga i anspråk större uppoffringar, än som erfordras för bestridande af anstaltens här föreslagna pensioneringsskyldighet, ligger häri hufvudsakliga förklaringen dertill, att pensionen icke föreslagits högre. Dessutom hafva komiterade utgått från den åsigten, som utan tvifvel är riktig, att pensionen icke bör betraktas såsom en tillgång, hvilken skall vara tillräcklig för pensionärens *alla* behof, utan blott såsom ett bidrag till pensionärens bergning; och om man betraktar pensionen på detta sätt, torde skäl icke förefinnas till den anmärkning, att den hjelp, komiterades förslag söker att bereda folkskolelärarens efterlefvande, är alltför ringa. Antager man nemligen att enkepensionen hädanefter kommer att beräknas efter en minimilön af 600 kr., hvilket blifver förhållandet, ifall, såsom komiterade föreslagit, den förändring blifver vidtagen i folkskolelärarnes pensionsreglemente, att delegarens egen pension efter denna lön skall beräknas, så kommer minimipensionen för enka att utgöra 120 och för enka med barn 180 kr., eller i förra fallet 10 och i senare 15 kr. i månaden, hvilket belopp för det stora flertalet pensionärer, som bo på landet, utan tvifvel bör anses såsom ett ganska betydande understöd; och om detsamma äfven kan anses mindre tillräckligt för somliga pensionärers behof, t. ex. för sådana som bo i städer med dyrare lefnadskostnad, så få komiterade erinra derom, att, ifall delegaren åtnjutit rätt till pension efter högre lön än 600 kr., höjes äfven pensionen för hans efterlefvande i förhållande derefter. Pensionen kan sålunda stiga för enka ensam till 200 och för enka med barn till 300 kr., ifall delegaren egt rätt till pension efter en lön af 1,000 kronor.

För jemförelses skull anse komiterade nödigt dessutom upplysa att i civilstatens enke- och pupillkassa åtnjuter enka efter notarier, registratorer och aktuarier i rikets hofrätter och kollegier, hofrättsfiskaler, post-

mästare i landsorterna, häradsskrifvare, länsbokhållare, landskanslister och länsmän m. fl. i pension endast 100 och enka med barn 150 kr., under det folkskolelärarens enka enligt komiterades förslag skulle erhålla i pension minst 120 och om hon har pensionsberättigade barn 180 kr. När man dertill besinnar att bemälda i civilstatens enke- och pupillkassa pensionsberättigade enkor i allmänhet torde hafva större behof än enkor efter folkskolelärare, så synes ännu mindre fog finnas för påståendet, att komiterade föreslagit pensionsbeloppet för de senare alltför lågt.

Slutligen hafva komiterade i afseende på *förvaltningen af enke- och pupillkassan*, i likhet med 1864 års komité, föreslagit att densamma skall besörjas af direktionen för folkskolelärarnes pensionsinrättning, hvilken anordning både är för kassan den minst kostsamma och i alla afseenden den lämpligaste. Det enda, som häremot möjligen kan anmärkas, är att delegarne derigenom icke få någon andel i anstaltens styrelse och förvaltning. Men då en af Eders Kongl. Maj:t förordnad direktion måste anses lemna lika säker garanti för en god förvaltning, som en af delegarne sjelfva vald styrelse, och direktionens åtgärder för öfrigt äro af reglementet bestämda och kontroll underkastade, synes nämnda anmärkning icke förtjena afseende. Dessutom skulle det vara särdeles olämpligt att draga en eller flera skollärare från deras egentliga kall för att besörja enke- och pupillkassans affärer, äfven om de dertill vore qvalificerade. För att emellertid bereda lärarne tillfälle såväl att kontrollera förvaltningen som att föreslå möjligen behöfliga ändringar i reglementet, hafva komiterade föreslagit att trenne revisorer hvart tredje år skola af Eders Kongl. Maj:t förordnas, deribland en skall vara folkskolelärare, som omvexlande utses från olika delar af riket. Att denne revisor blifvit föreslagen att liksom de öfriga utses af Eders Kongl. Maj:t och icke af folkskolelärarne sjelfva, hvilket senare onekligen i princip vore riktigare, kommer sig af den stora enkelheten i denna anordning och emedan det skulle vålla skollärarne alltför mycken både tidspillan och kostnad att öfver hela riket hålla sammanträden för ett sådant vals anställande. Dessutom få komiterade såsom särskildt motiv ej blott för ifrågavarande anordning utan äfven för förslagets bestämmelser i allmänhet anföra det komiterade vid förslagets uppgörande haft förnämligast till syfte att dels bygga anstalten på så enkla grunder som möjligt och dels inskränka kassans utgifter och på samma gång statens bidrag till densamma till minsta möjliga belopp.

Till närmare utredning af förslagets grunder få komiterade härefter, i den ordning de särskilda stadgandena förekomma, under vederbörande §§ anföra skälen för desamma, såvidt dessa icke redan i det föregående blifvit angifna eller äro nog tydliga för att göra vidare förklaring obehöflig.

§ 1.

För att i någon mån minska olägenheterna för kassan af nuvarande lärares, lärarinnors och pensionstagares valfrihet med afseende å inträde i densamma och så fort som möjligt sätta henne i tillfälle att noggrant kunna beräkna vidden af sina förbindelser, hafva komiterade funnit nödigt att, såsom här i mom. 2 skett, till tiden begränsa denna valfrihet. Då komiterade bestämt tiden, hvarunder ifrågavarande personer ega fritt val, antingen de vilja ingå såsom delegare i anstalten eller icke, till ett helt år från det reglementet börjat tillämpas, synes ingen ega fog att beklaga sig öfver att för kort betänketid medgifvits.

Stadgandet i 3:dje mom. har sin grund dels deri, att kassan icke har någon säkerhet att bekomma pensionsafgiften af den, hvilken hvarken uppbär lön af något skoldistrikt eller pension från folkskolelärarnes pensionsinrättning, och dels deri, att de, som mista sin pensionsrätt i nämnda inrättning, med detsamma utträda ur den korps, till hvars fromma enke- och pupillkassan bildats. Det synes också icke skäligen kunna fordras, då staten med sina bidrag i väsendtlig mån uppehåller denna kassa, att en person skall ega delaktighet deri, hvilken lemnat folkskolans tjenst och sålunda icke längre är verksam för det ändamål, för hvars befrämjande staten lemnar sina bidrag.

Slutligen får upplysningsvis nämnas att uttrycket »skolområde» i detta reglemente liksom i folkskolelärarnes pensionsreglemente öfverallt, der det förekommer, blifvit begagnadt för att beteckna den territoriela enhet, som underhåller högre folkskola, och hvilken kan omfatta flera skoldistrikt med afseende å den egentliga folkskolan.

§ 4.

De i första punkten af denna § upptagna bestämmelser hafva till syfte dels att tillförsäkra kassan dess påräknade inkomster för hvarje år och dels att bespara kassans förvaltning det mycknа besvär, som utan tvifvel skulle blifva en följd, ifall bestämd föreskrift saknades, huru med pensionsafgiftens utgörande skulle förfaras vid alla de tillfällen, då skol-

läraretjenster ombyta innehafvare. Påminner man sig nemligen att kassans direktion i början af hvarje år har att debitera hvar och en innehafvare af tjenst, som är delegare i kassan, den pensionsafgift, som för samma år skall erläggas, att vidare denna afgift innehålles af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande vid utbetalandet af statens bidrag till skoldistriktets skolväsende, och att skolrådet sedan har att godtgöra skoldistriktet detta förskott genom motsvarande afdrag å lärarens eller lärarinnans lön, så inses lätt hurusom, ifall tjensten under någon tid af året icke eger ordinarie innehafvare, som är skyldig att betala den på samma tid belöpande andelen af pensionsafgiften, anspråk skola kunna framställas, att kassan må återbära samma andel af den redan uppburna afgiften och att direktionen må göra ny debitering och fördelning af den öfriga delen mellan af- och tillträdaren. Det mycknа skrifveri och besvär, som häraf måste vållas, kan deremot helt och hållet undvikas, ifall det stadgas att full pensionsafgift för året skall betalas och att skoldistriktet skall vara skyldigt att erlägga den del deraf, som belöper sig på den tid, tjensten icke eger ordinarie innehafvare. Derigenom får skolrådet på stället fördela afgiften mellan af- och tillträdaren i förhållande till deras tjenstgöringstid under året och debitera skoldistriktet eller skolkassan för återstoden, hvilket allt lätt kan verkställas. Det enda, som häremot möjligen kan anmärkas såsom oegentligt, är att skoldistriktet sålunda ålägges att vid ifrågavarande tillfällen göra uppoffringar, hvilket synes strida mot den grundsatsen, att inga bidrag från dess sida skola tagas i anspråk för folkskolelärarnes enke- och pupillkassa. Men då dessa uppoffringar äro tillfälliga och sällan påkommande samt de derjemte för hvarje gång, de komma i fråga, endast gälla en del af pensionsafgiftens ringa belopp, hafva komiterade desto mindre tvekat att föreslå denna mellankomst af skoldistrikten, som den ringa utgift, dessa sålunda få vidkännas, ingalunda är jemförlig med de olägenheter för kassan och dess förvaltning, som derigenom undanrödjas.

Med afseende å det föreslagna stadgandet i andra punkten behöfver blott den erinran göras, att direktionen icke får kännedom om upprättandet af ny ordinarie tjenst förrän året efter det den upprättats. Någon debitering af pensionsafgiften för det år, hvarunder läraren vid tjensten blifvit tillsatt, kan sålunda icke ske förrän följande året, och äfven då torde direktionen vara oviss för huru lång tid af förra året afgiften skall påföras honom. På grund såväl häraf som af obenägenhet att påföra delegare pensionsafgift för mer än ett år i sänder, hafva komiterade funnit skäligt att föreslå stadgandet i denna punkt.

Som det, efter hvad erfarenheten inom folkskolelärarnes pensionsinrättning lärer gifvit vid handen, icke är ovanligt att genom missförstånd eller okunnighet felaktigheter förekomma i de uppgifter, som skolråden enligt § 33 äro skyldiga att lemna rörande kassans delegare, och derigenom kan inträffa att en eller annan delegare med skyldighet att erlägga pensionsafgift till kassan icke i behörig tid anmäles och att kassan sålunda kan för längre eller kortare tid gå miste om henne rätteligen tillkommande afgifter, har af sådan anledning och då kassan bör åtnjuta godtgörelse ej blott för sålunda mistade afgifter utan äfven för ränteförlusten å desamma stadgandet i 3:dje punkten tillkommit.

Hvad slutligen det sista stadgandet angår, har detsamma tillkommit dels på det kassan under första året må bekomma beräknade pensionsafgifter, och dels på det att alla de frivilligt inträdande må under lika vilkor blifva delegare, antingen de anmäla sig till delaktighet i kassan i början eller slutet af året.

§ 5.

Stadgandet i första punkten af denna §, hvilken redigerats i närmaste öfverensstämmelse med motsvarande 10:de § i reglementet för folkskolelärarnes pensionsinrättning, sådan denna lyder i Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse den 29 December 1871, har tillkommit för att kassan säkert må bekomma de afgifter, delegarne äro skyldiga att erlägga.

§ 6.

Dels för att hålla kassan i någon mån skadeslös för de ofta betydliga utgifter, den får vidkännas för pensionering af de efterlefvande efter en delegare, hvilken blott få år betalt pensionsafgift, och dels emedan komiterade icke velat föreslå några retroaktiva afgifter af äldre lärare vid deras inträde i kassan, har stadgandet i denna § tillkommit; och då den minskning i pensionen, som häraf vållas, snart upphör och, sålänge den varar, motsvarar endast ett års pensionsafgift, bör den desto mindre finnas obillig, som just en sådan delegare, hvars efterlefvande få vidkännas denna minskning i pensionen, måste anses hafva framför andra haft gagn af pensionsanstalten.

§ 10.

I det förslag till reglemente för folkskolelärarnes enke- och pupillkassa, som år 1864 uppgjordes, fanns i sammanhang med här upptagna

stadganden äfven det, att delegare skulle vara gift innan han frånträdde läraretjenst för att hans efterlefvande skulle ega rätt till pension. Ett stadgande i liknande syfte finnes äfven upptaget i reglementet för civilstatens enke- och pupillkassa; men då dylika bestämmelser i vissa fall kunna leda till stor obillighet och alltid måste anses såsom tryckande inskränkningar med afseende å pensionsrätten, hafva komiterade funnit skäligt att, med hänseende till tiden för äktenskapets ingående, icke utesluta andra från rätt till pension än enka och barn efter delegare, som ingått äktenskap på sotsängen, hvilket stadgande åter måste anses fullt befogadt.

§ 12.

I stället för att, såsom 1864 års komité, föreslå ett bestämdt pensionsbelopp för alla sådana barn, som i andra punkten af denna § äro i fråga, hafva komiterade funnit lämpligare att bestämma en maximigräns för det understöd, hvartill de böra vara berättigade, samt föröfrigt öfverlåta åt direktionen att, efter pröfning af barnets behof af understöd, bevilja sådant till större eller mindre belopp inom bemälda gräns.

§ 14.

Enär det strider emot enke- och pupillkassans bestämmelse att pensionera enklingar, har naturligen icke kunnat ifrågakomma att tillerkänna man till folkskollärarinna pensionsrätt. I följdriktighet härmed och för att lemna lärarinnorna godtgörelse för den lärarne tillerkända rätten till pension för deras enkor, hafva de förras barn i förevarande § föreslagits att varda pensionerade såsom föräldralösa, äfven om fadren vid modrens frånfälle skulle vara i lif, hvarjemte lärarinnornas pensionsafgifter i § 3 blifvit bestämda till blott hälften af hvad lärarne erlägga.

§ 17.

Stadgandet i andra punkten har tillkommit af den anledning, att förut pensionsberättigad enka, som ånyo anmäler sig till pensions erhållande, under den förflutna mellantiden möjligen ingått äktenskap eller på annat sätt blifvit förlustig sin pensionsrätt, hvarföre särskild pröfning är af nöden, innan pension ånyo kan medgifvas.

§ 31.

Då komiterade föreslagit att enke- och pupillkassan skall förvaltas af direktionen för folkskolelärarnes pensionsinrättning, hafva de ansett öfverflödigt att i reglementet för nämda kassa upprepa åtskilliga stadganden, hvilka redan finnas intagna i bemälda pensionsinrättnings reglemente.

§ 35.

Att delegarne böra vara representerade inom revisionen är naturligt. På det att Eders Kongl. Maj:t icke måtte blifva, till men för revisionens grundliga verkställande, förhindrad att förordna sådana revisorer utom folkskolelärarekorpsen, som ega större insigt och vana vid dylika förrättningar, hafva komiterade emellertid icke ansett sig böra föreslå att mer än en af revisorerna ovilkorligen bör utses bland delegarne. Ingenting hindrar dock, ifall Eders Kongl. Maj:t skulle så finna för godt, att endera eller båda de öfriga utses inom lärarekorpsen.

Efter att sålunda i ett sammanhang hafva angifvit grunderna för sitt förslag till en pensionsanstalt för folkskolelärares enkor och barn, öfvergå komiterade nu till den finansiela delen af frågan, hvarvid de anse sig här blott böra redogöra för de allmänna resultat, som ur beräkningarne framgått, och föröfrigt med afseende å deras härledning hänvisa till de kalkuler och tabeller, som finnas detta underdåniga betänkande bilagda.

Under förutsättning dels att af nuvarande folkskolelärare, lärarinnor och pensionstagare i folkskolelärarnes pensionsinrättning endast de gifta ingå såsom delegare i anstalten, dels att folkskolelärarne, enligt hvad komiterade i ett annat denna dag afgifvet betänkande föreslagit, vinna rätt till hel pension vid 55 års ålder, samt att räntefoten är 5 procent.

utgör hela det kapital, som erfordras för pensioneringen enligt de i bifogade reglementen bestämda grunder, vid 1876 års början en summa af ..... 3 083 520 kr.

motsvarande ett årligt belopp af ..... **154 176** kr.

De tillgångar, pensionsanstalten vid samma tidpunkt eger, utgöras åter af

a) det redan beviljade och sedermera besparade statsanslaget ..... 18 000 kr.

b) delegarnes till då varande värdet reducerade afgifter 1 679 639 kr.
c) det till dåvarande värdet reducerade beloppet af de i § 6 stadgade afdragen å pensionerna ..... 66 525 » 1 764 164 kr.
hvilken summa motsvarar en årlig inkomst af **88 208** kr.

Den brist i tillgångarne, som behöfver fyllas, utgör alltså ett kapital för en gång af 1 319 356 kr.
eller ett årligt belopp af ..... **65 968** kr.

Sistnämnda belopp eller 65 968 kr. utgör alltså det årliga bidrag, som erfordras af statsmedel, för att pensionsanstalten på nu föreslagna grunder och under förutnämnda förutsättningar skall kunna komma till stånd och bära sig.

Antages åter att lärarne fortfarande komma att pensioneras först efter uppnådda 60 lefnadsår, minskas sistnämnda summa till 63 504 kr., hvilket belopp alltså under denna förutsättning utgör hvad statsverket bör tillskjuta.

Att statens årliga bidrag till pensioneringens bestridande stigit till nämnda jemförelsevis höga belopp af omkring 65 000 kr., under det 1864 års komités förslag i samma syfte tog i anspråk ett årligt statsanslag af blott 2 000 kr., har visserligen till väsendtlig del sin grund deri, att komiterade föreslagit å ena sidan delegarnes afgifter lägre och å andra sidan enkepensionen högre än förbemälda komité, men härleder sig icke mindre derifrån, att dels åt nuvarande lärare, lärarinnor och pensionstagare medgifvits valfrihet med afseende å inträde i kassan, och dels inga särskilda afgifter fordrats af bemälda delegare, fastän flertalet af dem vid inträdet befinner sig vid framskriden ålder och många äro sjukliga eller mer och mindre förslitna.

Som det för beräkningarnes verkställande varit nödvändigt att göra ett antagande rörande antalet af nuvarande skollärare, hvilka med begagnande af den dem medgifna valfrihet komma att i kassan ingå, hafva komiterade ansett sannolikt att inga andra lärare skola dertill anmäla sig, än de som deraf kunna hafva en någorlunda gifven fördel på kassans bekostnad, under det alla andra skola afhålla sig, af hvilka kassan skulle kunna vänta någon vinst. Till de förra hafva komiterade räknat de gifta, hvilka enligt statistiska uppgifter utgöra 74 procent, till de senare de ogifta eller 26 procent. Då till följd häraf 74 procent af nuvarande folkskole-

lärare beräknats komma att såsom delegare i kassan ingå, har icke blifvit förbisedt att äfven bland dem åtskilliga finnas, hvilka skola anse med sin fördel förenligt att derifrån afhålla sig; men då det är antagligt att i stället åtskilliga af de ogifta med afseende på tilltänkta äktenskap skola ingå som delegare, hafva komiterade trott sig böra vidhålla procenttalet 74, så mycket hellre som hvarje annat tal skulle vara alldeles godtyckligt. Den förlust uti inkomst för kassan, som uppkommer derigenom, att 26 procent af nuvarande lärareantalet icke ingå såsom delegare deri, torde emellertid sannolikt uppgå till mer än 11 000 kr. årligen, hvarigenom vällas en motsvarande förhöjning af statsanslaget.

När dertill kommer att, såsom ofvan anförts, ganska många af de frivilligt inträdande, hvilka alla antagits vara gifta, äro ålderstigna och till helsan försvagade samt att de sannolikt inom få år efterlemna enkor och barn, som komma att på ett känbart sätt tynga på anstaltens utgiftsstat, så har denna följaktligen måst beräknas högre, än om man, genom stadgande af retroaktiva afgifter af äldre och förhöjda afgifter af sjukliga lärare, utestängt från anstalten just de lärare, hvilka synas närmast vara i behof att deri vinna delaktighet. Emellertid får staten, enligt det framställda förslaget, betala de retroaktiva och förhöjda afgifter, som bort af dessa delegare utgöras; och det afseende, komiterade ansett sig böra fästa vid deras och i allmänhet vid den nuvarande lärarekorpsens fördelar, har haft till följd att ytterligare anspråk måst ställas på statens hjelp, en hjelp, hvilken riksdagen icke lärer undandraga sig att lemna, enär deraf väsendtligen beror huruvida pensionsanstalten för den närvarande generationen af lärare skall blifva af det välgörande gagn, som dermed åsyftas.

Med afseende å här lemnade finansiela redogörelse få komiterade i underdånighet särskildt anmäla att Chefen för Kongl. Ecklesiastik-Departementet på komiterades begäran låtit infordra uppgifter från folkskolelärarne rörande deras egenskap af gifta eller ogifta samt om deras hustrurs och barns ålder m. m., på det komiterade måtte blifva i tillfälle att med de faktiska förhållandena jemföra och kontrollera vissa i beräkningarne ingående faktorer, hvilka uppgifter likväl ännu icke hunnit komma komiterade till handa. Som komiterade emellertid ansett sig kunna, äfven dem förutan, med någorlunda noggrannhet beräkna kassans inkomster och utgifter, hafva de icke trott sig böra, i afvaktan på bemälda uppgifters ankomst, uppskjuta att aflemna detta underdåniga betänkande och förslag till reglemente för folkskolelärarnes enke- och pupillkassa, på det Eders Kongl. Maj:t icke måtte förhindras att till nästa riksdag aflåta nådig proposition i ämnet, ifall Eders Kongl. Maj:t så skulle finna för godt. Komiterade utbedja sig lik-

väl i underdånighet att, efter det berörda uppgifter inkommit och beräkningarne med dem blifvit närmare jemförda, få till Eders Kongl. Maj:t inkomma med de möjligen uppkommande modifikationer i kalkulerna, som af bemälda jemförelse kunna föranledas. Komiterade anse sig emellertid ega allt skäl att antaga att dessa modifikationer, ifall några sådana ifrågakomma, icke skola i någon väsendtlig mån rubba eller ändra de allmänna resultat, som ur de nu verkställda beräkningarne framgått, och att, om icke någon mindre nedsättning i anslagsfordringarne af dem föranledes, de helt visst icke komma att hafva till följd någon förhöjning af desamma.

Slutligen få komiterade i sammanhang med den öfriga finansiela redogörelsen i underdånighet upplysa att, utöfver förut nämnda bidrag från statens sida för pensioneringen, äfven ett särskildt anslag för förvaltningskostnadens bestridande erfordras. Ty ehuru meningen är att ställa enke- och pupillkassan under samma förvaltning som folkskolelärarnes pensionsinrättning, är det dock tydligt att administrationen af begge anstalterna måste vålla ökade kostnader. För att blifva i tillfälle att bedöma det möjliga behofvet af särskildt anslag för detta ändamål, hafva komiterade infordrat yttrande af direktionen för folkskolelärarnes pensionsinrättning, och har bemälda direktion med afseende härå utlåtit sig sålunda:

»Hvad åter angår den tillökning i administrationskostnaden, som skulle blifva en följd af enke- och pupillkassans förening med folkskolelärarnes pensionsinrättning, och de medel, som härför kunna finnas att tillgå hos pensionsinrättningen, får Direktionen upplysa att af de 10 000 rdr, som enligt staten af den 15 Mars 1867 äro anvisade till arvoden och förvaltningskostnader, hittills årligen besparats omkring 3 000 rdr, som, på grund af reglementets § 6, tillgodoförts pensionsfonden. Den tidpunkt synes likväl icke aflägsen, då dessa medel, i följd af de år efter år betydligt ökade göromålen och i allmänhet inträffade prisstegringar, torde komma att till större delen af pensionsinrättningen tagas i anspråk; och då genom denna inrättnings förening med enke- och pupillkassan otvifvelaktigt komma att tillskyndas Direktionens ledamöter och tjenstemän ökadt arbete och ansvar, är naturligt att stegrade utgifter häraf måste uppkomma, äfven om Direktionens nuvarande ledamöter icke för deras del ifrågasätta någon tillökning i sina arvoden.

Dessutom bör icke lemnas ur sigte att för bibehållandet af kontinuitet i sättet för ärendenas behandling är af vigt att ombyte af Direktionsledamöter likasom äfven af tjenstemän, helst kamereraren, ej allt för

ofta förekommer. Af de 4 tjenster, nu gällande stat upptager, hafva endast 2, kamererarens och kassörens, med löner af respektive 1 800 och 1 200 kronor hittills varit tillsatte, och anser Direktionen att, äfven om enke- och pupillkassan tillkommer, 3 tjenstemän möjligen kunna bestrida göromålen, under förutsättning likväl att dessa tjenstemän erhålla ökade arvoden, helst kamereraren, hvars befattning blifver af den vigt att han vid inrättningen bör hafva sin hufvudsakliga sysselsättning och erhålla en deremot någorlunda svarande aflöning. Äfven arvodet till vaktmästaren, 500 kronor, anser Direktionen böra, med afseende på ökade lefnadskostnader, höjas till likhet med hvad hans vederlikar inom embetsverken numera i allmänhet åtnjuta.

Till ledning för frågans bedömande meddelas nedanstående tabell, upptagande *dels* utgifterna enligt 1867 års stat, *dels* de belopp, som på grund af densamma hittills utgått, *dels och* de summor, hvartill enahanda utgifter kunna antagas komma att minst uppgå då folkskolelärarnes pensionsinrättning jemte dermed förenade enke- och pupillkassa inträdt i full verksamhet.

	1867 års stat för administration af folkskolelärarnes pensionsinrättning.		Nu utgående kostnader på grund af 1867 års stat.		Förslag till stat för administrationen af folkskolelärarnes pensionsinrättning jemte enke- och pupillkassan.	
1:o. Årliga arvoden.						
Ordföranden i inrättningens direktion	800	—	800	—	800	—
Två direktionsledamöter à 600 kr.	1 200	—	1 200	—	1 200	—
En kamererare	1 800	—	1 800	—	4 000	—
En sekreterare och ombudsman	1 000	—	——	—	1 500	—
En kassör och bokhållare	1 200	—	1 200	—	2 500	—
En revisor och kammarskrifvare	1 000	—	——	—	——	—
En vaktmästare	500	—	500	—	700	—
2:o. Årliga förvaltningskostnader.						
Till hyra för embetslokal, inköp af ved och ljus samt bekostande af städning, skrifmaterialier m. m. äfvensom till remisslage	2 500	—	c:a 1 500	—	2 300	—
Tillsammans kr.	10 000	—	7 000	—	13 000	—.»

Med afseende å hvad direktionen sålunda anfört, få komiterade för sin del erinra derom, att det så mycket mindre kan dragas i tvifvel att göromålen i skola högst betydligt ökas derigenom att enke- och pupillkassan förenas med folkskolelärarnes nuvarande pensionsinrättning, som delegareantalet i båda anstalterna sannolikt innan kort kommer att uppgå till 7 à 8 tusen och är beräknadt att framdeles öfverstiga 10 000, ett antal, som utan tvifvel är större än i någon annan inom landet befintlig pensionsinrättning.

Derjemte kunna komiterade icke annat än instämma i hvad direktionen yttrat om vigten deraf, att ombyte af direktion och tjenstemän inom verket icke för ofta må förekomma; ty skola göromålen skötas, såsom sig bör, med reda och noggrannhet, samt önskvärd kontinuitet i sättet för ärendenas behandling vinnas, måste vid verket fästas, jemte en erfaren och vaksam direktion, äfven två eller tre tjenstemän, och framför allt en kamererare, hvilka derstädes hafva sin hufvudsakliga, om icke uteslutande sysselsättning, på det inom verket må finnas att tillgå den erfarenhet och den sak- och detaljkännedom rörande pensionsanstalternas angelägenheter, som nödvändigt fordras, särskildt för en så omfattande förvaltning som den ifrågavarande. Vilkoret härför är dock att de löner och arvoden, som lemnas, höjas i förhållande till de ökade anspråk med afseende å arbete och ansvar, hvilka ställas på såväl direktionen som tjenstemännen.

På grund härat och med hänsyn dertill, att sådana kostnader som de ifrågavarande vanligen visa en benägenhet att efterhand stiga, hafva komiterade icke kunnat finna att direktionen för högt beräknat den tillökning i administrationskostnaden, som blifver en följd af enke- och pupillkassans förening med folkskolelärarnes pensionsinrättning. Komiterade få derföre i underdånighet föreslå att, utöfver förstnämnda bidrag till pensioneringskostnadens bestridande, ett årligt statsanslag af 3 000 kronor, måtte af riksdagen äskas, för att det årliga anslag af 10 000 kronor, som för förvaltningen af folkskolelärarnes pensionsinrättning redan finnes anvisadt, måtte i förening med berörda årliga tillskott blifva tillräckligt för bestridande af administrationskostnaden för begge pensionsanstalterna.

Hela beloppet af det årliga bidrag till enke- och pupillkassan, som af staten erfordras dels för pensioneringen och dels för förvaltningen, utgör sålunda, ifall lärarne få rättighet att pensioneras vid 55 år, **68 968** kr., och ifall de fortfarande komma att pensioneras efter uppnådda 60 år, **66 504** kr., eller, om summorna afrundas, i förra fallet 69 000 kr. och i senare 67 000 kr.

En obetydlig förhöjning i detta anslag synes visserligen erforderlig för bestridande af de kostnader, som enligt § 32 i reglementet skola af enke- och pupillkassan bestridas; men som dels komiterade hysa den förhoppning, att kassans utgifter för pensioneringen under den närmaste framtiden i verkligheten skola i någon mån understiga hvad komiterade nödgats i sina beräkningar antaga och dels de beräknade utgifterna icke minskats med de afdrag å pensionerna, som motsvara den ännu oberäkneliga åldersskilnadsafgiften, hvilken likväl inom folkskolelärarekorpsen, der lärarne vanligen gifta sig vid tidig ålder, måste antagas vara af ringa betydelse, hafva komiterade icke ansett nödigt att för sistberörda kostnaders bestridande föreslå någon tillökning i ofvannämnda statsanslag.

Komiterade framhärda med djupaste vördnad, trohet och nit,

Stormäktigste Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste
tjenare och undersåter
N. J. BERLIN.

A. RUNDBÄCK. F. W. HULTMAN. CARL EKMAN.

Hugo Rehbinder.

Stockholm den 30 November 1874.

Underdånigt förslag

till

Reglemente för Folkskolelärarnes Enke- och Pupillkassa.

Art. I.

Om delaktighet i enke- och pupillkassan.

§ 1.

Mom. 1. Skyldighet att vara delegare i kassan åligger hvarje folkskolelärare och folkskolelärarinna, som efter den dag, då detta reglemente träder i verkställighet, blifver ordinarie innehafvare af tjenst, för hvilken vederbörande skolområde eller skoldistrikt i afseende å delegarens egen pensionering vunnit delaktighet i folkskolelärarnes pensionsinrättning, så ock hvarje i sagda inrättning blifvande pensionstagare, hvilken dylik skyldighet förut ålegat.

Mom. 2. Rättighet att vara delegare i kassan tillkommer hvarje folkskolelärare och folkskolelärarinna, som den dag, då detta reglemente träder i verkställighet, är ordinarie innehafvare af sådan tjenst, som ofvan omförmäles, äfvensom hvarje då redan varande pensionstagare i folkskolelärarnes pensionsinrättning; dock med förbehåll att behörig anmälan om delaktighet göres hos kassans direktion senast inom ett år från sagde dag.

Mom. 3. Delegare, som förlorar rätt till pension från folkskolelärarnes pensionsinrättning, förlorar med detsamma delaktighet i kassan.

Art. II.

Om enke- och pupillkassans tillgångar och inkomster.

§ 2.

Mom. 1. Kassans tillgångar och inkomster utgöras af:

1:o. Det redan beviljade och för kassans räkning besparade statsanslag;

2:o. Det årliga bidrag, som utgår af statsmedel;

3:o. De årliga afgifter, som delegarne enligt detta reglemente äro skyldiga att erlägga;

4:o. Afkastningen af kassans utlånade eller på annat sätt förräntade tillgångar.

Mom. 2. Donationer, med hvilka kassan kan blifva ihågkommen, bokföras särskildt och användas i öfverensstämmelse med derför lemnade föreskrifter.

Art. III.

Om delegarnes afgifter samt sättet för deras utgörande.

§ 3.

Delegare är skyldig att till kassan årligen betala *pensionsafgift,* hvilken utgöres:

a) af hvarje folkskolelärare med $3^1/_3$ procent och af hvarje folkskollärarinna med $1^2/_3$ procent af den lön, för hvilken skolområde eller skoldistrikt i afseende på delegarens egen pensionering vunnit delaktighet i folkskollärarnes pensionsinrättning;

b) af hvarje manlig pensionstagare med $2^1/_2$ procent och af hvarje qvinlig pensionstagare med $1^1/_4$ procent af den lön, hvarefter hans eller hennes pensionsrätt i folkskollärarnes pensionsinrättning beräknas.

§ 4.

Mom. 1. Vårder tjenst, hvars innehafvare är delegare i enke- och pupillkassan, ledig genom innehafvarens afsked eller frånfälle eller trans-

port till annan tjenst, skall likväl full pensionsafgift erläggas, hvilken för den tid, tjensten icke eger ordinarie innehafvare, utgöres af skolområdet eller skoldistriktet.

Mom. 2. Upprättas under något år ny tjenst med delaktighet i folkskolelärarnes pensionsinrättning, påföres läraren eller lärarinnan vid denna tjenst pensionsafgift först för följande år.

Mom. 3. Har lärare eller lärarinna, som enligt § 1 mom. 1 eger delaktighet i kassan, icke blifvit i behörig tid anmäld såsom delegare, och kassan derigenom gått miste om pensionsafgift från sådan delegare för längre eller kortare tid, påföres honom eller henne vid nästa debitering, efter det direktionen fått kännedom om förhållandet, pensionsafgift äfven för denna tid, jemte 6 procent enkel ränta deråt.

Mom. 4. Lärare, lärarinna och pensionstagare, som jemlikt § 1 mom. 2 under första året af kassans tillvaro anmäla sig till inträde såsom delegare, erlägge för detta år full pensionsafgift, som af direktionen påföres dem i sammanhang med följande årets afgift.

§ 5.

De i § 3 fastställda afgifter skola för i tjenst varande delegare till Kongl. Maj:ts vederbörande Befallningshafvande erläggas och, genom hans försorg, för hela länet före Maj månads utgång till kassans direktion öfversändas; dervid Kongl. Maj:ts Befallningshafvande har att förskottsvis anordna de afgifter, som icke före nämnda tid blifvit erlagda, emot godtgörelse af det vederbörande skolområde eller skoldistrikt för året tillkommande understödsbelopp af statsmedel vid detsammas utbetalande till skolrådet, som eger att å delegarens lön göra motsvarande afdrag; och åligger direktionen att, om skolområde eller skoldistrikt, för hvars lärare pensionsafgift sålunda blifvit af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande till direktionen inlevererad, sedermera skulle finnas icke vara till understöd af statsmedel berättigadt, det inlevererade beloppet, uppå reqvisition, genast till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande återbetala och samma pensionsafgift direkte från delegaren infordra.

Till efterrättelse vid pensionsafgifternas beräkning skall direktionen årligen, före Mars månads utgång, meddela Kongl. Maj:ts Befallningshafvande förteckning öfver samtliga delegare i länet med uppgift å beloppet af den afgift, som hvar och en skall för året erlägga.

För pensionstagare innehållas afgifterna af direktionen för folkskolelärarnes pensionsinrättning.

§ 6.

Ifrågakommer utbetalande af pension till delegares enka eller barn innan pensionsafgift blifvit erlagd för 15 år, skola afgifterna för de felande åren godtgöras kassan på det sätt, att halfparten af pensionsafgiften för ett år vid hvarje skeende pensionsutbetalning innehålles, till dess det bristande beloppet blifvit till fullo guldet.

§ 7.

Till enke- och pupillkassan erlagda, behörigen fastställda afgifter må icke återställas, ej heller upplupna men oguldna sådana efterskänkas.

§ 8.

De i denna artikel omförmälda afgifter vare exekutiva.

Art. IV.

Om rätt till pension från enke- och pupillkassan.

§ 9.

Enka eller barn efter afliden delegare vare, under de i detta reglemente stadgade vilkor, berättigade till pension från denna kassa, utan afseende å boets större eller mindre tillgångar.

§ 10.

Har delegare ingått äktenskap på sotsängen, vare hvarken enka eller med henne sammanaflade barn till pension berättigade. Icke heller tillkomme fästeqvinna pension, fastän hon genom laga domstols beslut förklarats böra åtnjuta hustrus rätt. Oberättigade till pension vare äfven lagligen frånskild hustru äfvensom de stjufbarn, delegaren efterlemnar.

§ 11.

Enka, som ingår nytt gifte, förlore den pension, hon innehar efter afliden man.

§ 12.

I äktenskap födda barn efter delegare vare, med den inskränkning § 10 stadgar, berättigade till pension intill 16 års ålder. Son eller ogift dotter, som af sinnes- eller kroppssjukdom eller ock af särskildt lyte är oförmögen till arbete, må dock, i saknad af annan tillgång, efter direktionens pröfning tilldelas ett understöd till belopp af högst modrens halfva pension, äfven efter 16 år, så länge vederbörligen styrkes att pensionstagarens sjuklighet och oförmögenhet till arbete samt utblottade tillstånd fortfara.

§ 13.

Den förhöjning i pension, som för pensionsberättigade barn blifvit enka tillerkänd, uppbäres af henne så länge hon ombesörjer barnens vård och uppfostran. Försummas denna skyldighet eller om moder dör, ege barnens målsman att densamma för barnens räkning uppbära. Lag samma vare då enka är hindrad att om barnen draga försorg.

§ 14.

Man till folkskolelärarinna med delaktighet i kassan ege ingen pensionsrätt. Barn efter sådan lärarinna tillkomme deremot pension enligt de grunder, som för föräldralösa barn finnas i § 23 bestämda.

§ 15.

Barn efter föräldrar, som båda aflidit med delaktighet i kassan, åtnjute pension både efter fader och moder.

§ 16.

Folkskolelärarinna vare icke förment att, jemte egen lön eller pension, uppbära henne möjligen från kassan tillkommande pension efter afliden man.

§ 17.

Pensionstagare, som under loppet af fem år sin pension ej uttagit, varde från pensionsstaten afförd. Anmäler sig sådan sedermera ånyo, ankomme på särskild pröfning af för handen varande omständigheter, huru-

vida förut innehafd pensionsrätt må vidare åtnjutas; dock utan rättighet för pensionstagaren att för den förflutna tiden någon pension uppbära.

§ 18.

Pensionstagare, som varder dömd för brott, hvilket medför förlust af medborgerligt förtroende för längre eller kortare tid, vare under samma tid förlustig sin rätt till pension.

§ 19.

Rättighet att uppbära pension vidtager med månaden näst efter den, hvarunder delegare aflidit. Skulle pensionsberättigadt barn då ännu icke vara framfödt, beräknas dess pension från och med den månad, hvarunder det blifvit födt. Då pension, som delegares enka innehaft, till större eller mindre del öfvergår till samma delegares barn, ega dessa att denna pension tillträda med månaden näst efter den, med hvilken enkans pensionsrätt upphör.

§ 20.

Pension utgår till och med slutet af den månad, hvarunder pensionstagaren aflider eller förlorar rättigheten till pensionens bibehållande.

Art. V.

Om de utgående pensionernas storlek.

§ 21.

Mom. 1. Efterlemnar delegare i kassan enka men icke barn, tillkomme henne i pension 20 % eller $^1/_5$ af den lön, för hvilken vederbörande skolområde eller skoldistrikt i afseende å delegarens egen pensionering vunnit delaktighet i folkskolelärarnes pensionsinrättning. Har delegare efterlemnat, förutom enka, ett eller flera pensionsberättigade barn, varde berörda pension förhöjd med halfparten eller 50 %.

Mom. 2. Understiger enkas ålder den aflidne mannens med mer än tio år, minskas pensionen med ett afdrag, motsvarande det belopp, som i tab. A. finnes upptaget för ifrågavarande åldersskilnad.

§ 22.

Finnas efter delegare blott pensionsberättigade barn, utgöre pensionen för ett enda sådant halfparten af den för enka utan barn i § 21 bestämda pension men för två eller flera barn hela beloppet deraf till lika fördelning dem emellan. Lag samma vare för pensionsberättigade barn efter enka, hvars pensionsrätt upphört, samt för barn efter lärarinna, äfven om fadren lefver. Äro barn berättigade till pension efter både fader och moder, åtnjute ett sådant barn halfparten såväl af modrens pension som af den pension, hvartill hon förvärfvat rätt, och två eller flera barn hela beloppet af dessa begge pensioner.

Art. VI.

Om sättet huru pension sökes och tillägges.

§ 23.

Ansökning om pension ingifves till direktionen för folkskolelärarnes enke- och pupillkassa och bör åtföljas af behörigt prestbetyg, som upptager:

a) för enka:
hennes namn och födelsedag samt dagen då hon med mannen ingick äktenskap;
mannens födelse och dödsdag;
äfvensom, om pensionsberättigade barn finnas, deras namn och födelsedag;

b) för föräldralösa barn:
deras namn och fördelsedag samt
dagen då fadren aflidit, eller, om modren varit delegare i kassan, hennes dödsdag.

Har den, efter hvilken pension sökes, icke varit å pensionsstat i folkskolelärarnes pensionsinrättning uppförd, bifogas dessutom intyg af vederbörande pastor, att ifrågavarande person vid dödsfallet innehade tjenst med delaktighet i nämnda inrättning, samt från hvilken dag han eller hon, efter att hafva blifvit i vederbörlig ordning antagen, varit ordinarie innehafvare af dylik tjenst.

§ 24.

Uppgifves delegare hafva aflidit, men under sådana omständigheter, att vederbörligt intyg om frånfället icke kan företes, ankomme på direktionen att, sådant oaktadt, på grund af tillgängliga bevis samt meddelade upplysningar och med afseende å härvid för öfrigt förekommande omständigheter, pröfva och afgöra pensionsansökningen samt medgifva det beviljade pensionsbeloppets utbetalning, med eller utan förbehåll af detsammas återbärande, och föreskrifva det eller de vilkor för pensionens lyftning, som till betryggande af kassans rätt och säkerhet anses erforderliga.

§ 25.

Mom. 1. Då pensionssökande funnits till pension berättigad, utfärde direktionen vederbörligt pensionsbref.

Mom. 2. För sådant barn, som enligt § 12 får sig understöd tillagdt, utfärdas särskildt pensionsbref, upptagande understödsbeloppet jemte uppgift om det lyte eller den sjukdom, på grund hvaraf understödet beviljats.

§ 26.

Då enka eller barn, som innehar pension, med döden afgår eller eljest förlorar pensionsrätt, omreglere direktionen, utan särskild ansökning, pensionsbeloppet för qvarlefvande barn med pensionsrätt, enligt de i § 22 bestämda grunder.

§ 27.

I händelse pensionsbref förkommer eller varder pensionstagare afhändt, bör denne, på egen bekostnad, låta i den allmänna tidning, i hvilken legala kungörelser skola införas, kungöra dödandet af detsamma och inför kassans direktion förete detta tidningsnummer, hvarefter direktionen har att nytt pensionsbref utfärda.

Art. VII.

Om utbetalning af pension.

§ 28.

Pension utbetalas halfårsvis i Juni och December månader till pensionstagaren sjelf eller dess behörigen befullmäktigade ombud. Dervid

företes pensionsbrefvet till påtecknande af utbetalningen, hvarjemte såsom verifikationer aflemnas fräjde- och åldersbevis samt intyg att den eller de, som pensionsbrefvet afser, vid ingången af sista månaden i halfåret ännu lefde eller, i fall någon af dem dessförinnan aflidit, om dagen då dödsfallet inträffade, äfvensom, i fråga om enka, att hon fortfarande är ogift.

§ 29.

Utbetalning af pension verkställes af enke- och pupillkassan. Är pensionstagare boende i landsorten, vare han berättigad att, efter anmälan hos direktionen, innefattande uppgift om hans hemvist, pensionen genom Kongl. Maj:ts vederbörande Befallningshafvande bekomma.

§ 30.

Införsel för gäld må i pension icke beviljas, ej heller pension med qvarstad beläggas; egande dock direktionen att vid pensionens utbetalande innehålla hvad som kan återstå af förfallna men ännu oguldna pensionsafgifter.

Art. VIII.

Om förvaltningen och redovisningen af enke- och pupillkassan.

§ 31.

Folkskolelärarnes enke- och pupillkassa förvaltas af direktionen för folkskolelärarnes pensionsinrättning; och gälle dervid i alla de omständigheter, om hvilka icke i detta reglemente finnes särskildt stadgadt, enahanda föreskrifter, som enligt Kongl. reglementet för nämnda inrättning äro gifna för densamma samt dess förvaltning och redovisning.

§ 32.

Alla förvaltningskostnader för enke- och pupillkassan, med undantag af remisslage samt utgifterna för den i Art. IX bestämda särskilda revision, bestridas af folkskolelärarnes pensionsinrättning.

§ 33.

Hos direktionen skall föras en liggare, som upptager: namnen å de särskilda delegarne i kassan; tiden då de deri blefvo delegare; de löner, efter hvilka pensionsafgifterna beräknas; samt dessa afgifters belopp m. m. Efter denna liggare uppgöras de förteckningar, som enligt § 5 skola af direktionen årligen tillställas Kongl. Maj:ts Befallningshafvande.

Derjemte skall hos direktionen föras en matrikel öfver samtlige pensionstagare, deras ålder samt de åt dem beviljade pensioners belopp, med hänvisning till det beslut, hvarigenom pension blifvit hvar och en tillerkänd. I denna matrikel skola jemväl antecknas alla genom dödsfall, utträde ur pensionsåldern eller af annan anledning inträffade förändringar med afseende å pensionerna; och åligger det derför Kongl. Maj:ts samtlige Befallningshafvande att årligen, före Januari månads utgång, till direktionen insända uppgift å de förändringar med pensionstagarne inom länet, som under senast förflutna året timat.

§ 34.

Domkapitel åligge att före Februari månads utgång hvarje år till direktionen insända uppgift å de under föregående året inom stiftet med ordinarie lärarepersonalen vid de tjenster, som ega delaktighet i folkskolelärarnes pensionsinrätttning, timade förändringar i afseende å tillträde till och afgång från dessa tjenster, äfvensom om tiden då dessa förändringar inträffat. Formulär till dessa uppgifter tillställas domkapitlen af direktionen.

Art. IX.

Om särskild revision af enke- och pupillkassan.

§ 35.

Till öfverseende af enke- och pupillkassans förvaltning och räkenskaper för den tid, densamma förut icke sådan granskning undergått, förordnar Kongl. Maj:t hvart tredje år tre revisorer, deraf minst en ordinarie folkskolelärare eller i folkskolelärarnes pensionsinrättning pensionerad f. d. folkskolelärare, som omvexlande utses från olika trakter af riket. Dessa revisorer sammanträda i hufvudstaden den första Måndagen i Augusti månad det år revisionen skall ske.

§ 36.

Förutom den i § 35 bestämda granskningsrätt, tillkomme revisorerne rättigheten att hos Kongl. Maj:t föreslå de förändringar i reglementet för enke- och pupillkassan eller i afseende å kassans förvaltning och räkenskaper, hvilka de anse af behofvet påkallade.

§ 37.

Efter afslutad förrättning, hvilken icke får upptaga längre tid än tre veckor, afgifve revisorerne till Kongl. Maj:t underdånig berättelse om den verkställda revisionen.

§ 38.

Revisorerne åtnjute för sitt uppdrag enahanda skjutsersättning och dagtraktamente, som tillkomma riksdagens revisorer.

§ 39.

Direktionen åligge att i behörig tid hos Kongl. Maj:t göra underdånig framställning om utseende af de i denna artikel omförmälde revisorer.

§ 40.

Efter årsräkenskapens afslutande afgifve direktionen ofördröjligen till Kongl. Maj:t, genom dess Ecklesiastik-Departements Expedition, underdånig berättelse rörande pensionsinrättningens förvaltning under det föregående året, åtföljd af en tabellarisk öfversigt af kassans ekonomiska ställning. Denna berättelse skall sedermera, genom expeditionens försorg, uti statens officiela tidning intagas.

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Sedan Eders Kongl. Maj:t den 25 sistlidne September åt undertecknade i nåder uppdragit att dels utarbeta och till Eders Kongl. Maj:t afgifva förslag till reglemente för en pensionsanstalt för folkskolelärares

enkor och barn och dels, i sammanhang dermed, efter granskning af reglementet för folkskolelärarnes pensionsinrättning, föreslå de ändringar deri, hvilka tilläfventyrs kunde finnas nödiga, och dervid särskildt taga under öfvervägande frågan huruvida pension borde beredas lärare vid folkskolor vid tidigare ålder än nu egde rum, samt beräkna det årliga bidrag af statsmedel till pensionsinrättningen, som skulle för berörda ändamål erfordras, — och sedan vi med anledning häraf, i enlighet med Eders Kongl. Maj:ts nådiga befallning, sammanträdt härstädes den 9 sistlidne Oktober, — få vi, efter att hafva verkställt den i senare delen af det nådiga uppdraget anbefallda granskning af reglementet för folkskolelärarnes pensionsinrättning, härmed i underdånighet afgifva, jemte utlåtande i ämnet, förslag ej mindre till åtskilliga andra ändringar i omförmälda reglemente, än äfven till folkskolärarnes pensionering vid tidigare ålder, än nu är stadgad, med dertill hörande beräkningar öfver pensioneringskostnaden.

Den fråga, som vid berörda granskning af reglementet för folkskolelärarnes pensionsinrättning synts komitén vigtigast och hvilken såsom sådan äfven blifvit af Eders Kongl. Maj:t särskildt framhållen, är den huruvida någon afkortning i den *lefnadsålder*, hvilken nu finnes stadgad såsom vilkor för folkskolelärares rätt till pension, må anses af behofvet påkallad och, om så är förhållandet, under hvilka vilkor en sådan afkortning kan ske.

Vid pröfningen af denna fråga hafva komiterade ansett nödigt taga i betraktande huruvida den *tjenstetålder*, som erfordras för pensions erhållande, är riktigt afpassad med afseende å lärarens tjenstbarhet; ty skall den tidpunkt, då folkskoleläraren bör ega rättighet att afgå från sin tjenst med pension, bestämmas företrädesvis med hänseende till undervisningens fördel, såsom tillbörligt är, så måste afgöras huru länge läraren, med hänsyn till beskaffenheten af hans verksamhet och de fordringar denna ställer på hans krafter, kan anses vara tjenstbar eller i stånd att sköta lärarekallet så som sig vederbör.

I detta afseende anse komiterade nu gällande föreskrifter, att folkskolelärare för att erhålla hel pension skall hafva 30 tjenstår och för att bekomma afkortad pension, då icke obotlig sjukdom föranleder afskedstagandet, bör ega minst 25 tjenstår, hvila på giltiga grunder, hvarföre komiterade så mycket mindre hafva anledning att härutinnan föreslå någon förändring som, komiterade veterligen, någon sådan icke blifvit ifrågasatt.

Men har man sålunda genom stadgandet om 30 tjenstår såsom vilkor för hel pensions erhållande oförtydbart erkänt att folkskolans lärare öfverhufvud icke längre förmå nöjaktigt sköta sitt mödosamma och vigtiga

kall, så måste i följdriktighet härmed den lefnadsålder, då deras rättighet att bekomma pension inträder, bestämmas så, att lärarne samtidigt eller ungefär samtidigt uppnå både de tjenste- och lefnadsår, som fordras för deras rätt att öfvergå på pensionsstat. Den för rätt till hel pension nu stadgade lefnadsåldern af 60 år kan sålunda endast under den förutsättning vara riktig, att folkskolans lärare i regeln icke tillträda lärarekallet förr än vid 30 års ålder. Men nu gifver erfarenheten vid handen att de aldra flesta folkskolelärare mycket tidigare, en del till och med redan vid 20 års ålder, inträda i folkskolans tjenst. Vid sådant förhållande blifver följaktligen stadgandet om 30 tjenstår såsom vilkor för hel pensions erhållande af blott illusorisk betydelse, alldenstund läraren nödgas tjenstgöra längre tid än 30 år, ja stundom ända till 40 år, innan han uppnår de 60 lefnadsåren.

Mellan den tjenste- och lefnadsålder, som nu fordras såsom samtidiga vilkor för lärarnes rätt till pension, eger sålunda ett missförhållande rum, hvilket redan af det skäl fordrar rättelse, att eljest en bestämmelse i pensionsreglementet — om lefnadsåldern — upphäfver betydelsen af en annan — om tjensteåldern —, hvilken senare bestämmelse dock är af vida större vigt.

Denna rättelse, som endast kan ske genom en nedsättning af lefnadsåldern, då man antager den stadgade tjensteåldern vara riktigt afpassad i förhållande till lärarens tjenstbarhet, påfordras dock ännu mera af billighet och rättvisa med hänsyn till läraren. Ty att af honom i allmänhet fordra, såsom nu sker, 35 à 40 års mödosamt arbete, innan hvila förunnas honom, kan svårligen anses rätt eller billigt. Om nämligen någon har en tjenstgöring, som i förtid förtröttar hans sinne, förslappar hans spänstighet och förnöter hans kraft, så är det väl företrädesvis läraren och framför alla folkskoläraren. Han bör derföre billigtvis kunna fordra att tidigare än andra få sluta sitt ansträngande dagsverke och åtminstone att icke nödgas fortsätta med det tröttande arbetet flera år efter det han uppnått den tidpunkt, då pensionsreglementet förklarar honom hafva tjent länge nog.

Framförallt påkallas likväl en nedsättning af folkskolelärarens för rätt till pensions bekommande stadgade lefnadsålder med hänseende till undervisningens intresse. Ty att undervisningen i hög grad skall lida deraf, att folkskolan nödgas behålla lärare sedan de blifvit uttjenta och förslitna, ligger för öppen dag. Af läraren beror mer än af allt annat skolans anseende och framgången af dess arbete. Det är derför tydligt att i den mån lärarens liflighet, kraft och spänstighet vid tilltagande år

aftaga, i samma mån måste skolan sjunka både i eget värde och i allmänhetens förtroende; och förgäfves skola vederbörande vårdare af folkskolans angelägenheter försöka motarbeta en skolas förfall, hvilken läraren är oförmögen och för hvarje dag blifver allt mera oförmögen att hålla uppe. Oberäknelig är derföre ofta den skada folkskolan lider derigenom att hon nödgas behålla en uttröttad och orkeslös lärare, som icke längre förmår sköta sitt kall.

Någon verksam bot för denna skada är icke heller att hemta från det stadgande i pensionsreglementet, som berättigar lärare att redan vid 55 år afgå från tjensten med afkortad pension. Betänker man nemligen att redan hel pension, som utgör föga mer än hälften af lärarens lön, då i denna inberäknas värdet af husrum, vedbrand, kofoder och planteringsland, lemnar allenast en mycket knapp tillgång för lärarens bergning på ålderdomen, så inses lätt att lärarne endast i mycket sällsynta fall skola finnas benägna att lemna tjensten och dermed följande lön mot tillgonjutande blott af den afkortade pensionen, hvilken vid 55 år icke kan anses utgöra mer än tredjedelen af samma lön. Antagligt är äfven att vederbörande skolråd och församlingar icke heller skola vara benägna att påyrka sina gamla skollärares entledigande före den tid, då de blifva berättigade till hel pension, så framt intet annat kan läggas dem till last, än att de blifvit i tjensten förslitna. Följden blir sålunda den, att lärarne i de flesta fall, oaktadt sin oförmåga och utan afseende på den skada, som derigenom tillskyndas undervisningen, stadna qvar vid tjensten tills de uppnå 60 år, för att sålunda betrygga sig en tarflig bergning på gamla dagar.

I den mån den första uppsättningen af folkskolans lärare åldrats, har man äfven alltmera börjat inse och behjerta de skadliga verkningarna för undervisningen deraf, att tidpunkten, då lärarne ega rätt att afgå från tjensten med pension, är alltför långt framskjuten. Från olika sidor och vid flera tillfällen har man derföre framhållit behofvet af lärarnes tidigare pensionering. I sådant syfte hafva först och främst folkskoleinspektörerna kraftigt uttalat sig. Med starkt eftertryck framhåller flertalet af dessa de skadliga följderna för undervisningen af de åldriga lärarnes brist på kraft och undervisningsduglighet, under förklarande, att en förändring till det bättre med afseende på undervisningen i en mängd skolor endast är att förvänta deraf, att de gamla lärarne ersättas af yngre och friskare krafter. Att döma af deras uttalanden i detta ämne, synes sålunda ingen åtgärd å lagstiftningens sida till folkskolans fromma för närvarande vara vigtigare och angelägnare, än att genom nedsättning af pensionsålden bereda de åldrige lärarne tillfälle att tidigare lemna folkskolans tjenst.

Från folkskolelärarnes sida hafva äfven, såväl i deras eget som i undervisningens intresse, framställningar gjorts om behofvet af deras tidigare pensionering. Sålunda ingingo år 1869 folkskolelärare från Lunds stift och följande året de vid nordiska skolmötet i Göteborg församlade svenska folkskolelärare till Kongl. Maj:t med underdåniga ansökningar, att sådan ändring måtte vidtagas i det för folkskolelärarnes pensionsinrättning gällande reglemente, att rätt till hel pension måtte tillkomma folkskolelärare redan vid uppnådd 55 års ålder.

Slutligen hafva vid sistlidne riksdag uttalanden förekommit, som visa att äfven representationen behjertar behofvet af en eftergift i de vilkor, som med afseende å lärarnes pensionsrätt nu äro föreskrifna. Sålunda beslutade Andra Kammaren, med anledning af en i ämnet väckt motion, att Riksdagen måtte hos Eders Kongl. Maj:t anhålla om ett sådant undantagstillägg till § 16 i reglementet för folkskolelärarnes pensionsinrättning, att folkskolelärare, som före tillämpningen af 1842 års folkskolestadga tillträdt ordinarie läraretjenst, berättigades att efter minst 25 tjenstår komma i åtnjutande af afkortad pension, oafsedt den brist, som kunde ega rum i det föreskrifna antalet af 55 lefnadsår. Första Kammaren synes till och med hafva uttalat sig för en ännu större eftergift i afseende å vilkoren för folkskolelärarnes pensionsrätt, enär densamma såsom förnämsta skälet för sin vägran att biträda medkammarens nämnda beslut anförde att, då folkskoleinspektörerna temligen allmänt omfattade den mening, att det nu stadgade måttet af uppnådda lefnadsår för åtnjutande af såväl hel som afkortad pension borde nedsättas för *alla* folkskolelärare, den slutsats deraf kunde dragas, att det icke skulle dröja länge innan förslag till mera omfattande ändringar i pensionsreglementet bringades å bane och möjligen vunne framgång.

Efter att sålunda hafva visat ej mindre att en afkortning af den för pensions erhållande nu stadgade lefnadsålder, med hänseende både till lärarnes och undervisningens parallela intressen, högligen påkallas, än äfven att behofvet af en sådan afkortning alltmer börjat inses och behjertas, tveka komiterade icke att i underdånighet föreslå en sådan förändring af §§ 14 och 16 i nu gällande reglemente för folkskolelärarnes pensionsinrättning, *att hel pension må tillkomma hvarje pensionsberättigad lärare vid uppnådda 55 och afkortad pension vid uppnådda 50 lefnadsår;* samt i öfverensstämmelse härmed att, då pension enligt § 15 på grund af obotlig sjukdom beviljas lärare, denne må erhålla hel pension, derest summan af hans lefnads- och tjenstår utgör 85 i stället för nu stadgade 90 år.

Att komiterade föreslå ett åldersmått af 55 år för rätt till hel pension har ingalunda sin grund i något godtycke, såsom det möjligen kan synas, utan betingas af den, enligt hvad komiterade förmena, riktiga förutsättning, att de fleste folkskolelärare inträda i folkskolans tjenst vid en ålder af 25 eller närmare 25 år. Nämnda åldersmått står följaktligen i ett, så vidt möjligt är, noga afpassadt förhållande till den för hel pensions erhållande stadgade tjenstetid af 30 år, liksom 50 lefnadsår under samma förutsättning passa in med den för afkortad pensions erhållande föreskrifna tjenstetid af 25 år. Oanmärkt bör för öfrigt icke lemnas att i alla de förslag till folkskolelärarnes pensionering, hvilka före 1864 uppgjordes, såvidt komiterade känna, 55 lefnadsår blifvit antagna såsom den ålder, vid hvilken folkskoleläraren borde vara berättigad till pension, äfvensom att under senare tider samma ålder såväl af folkskolans inspektörer som af dess lärare blifvit föreslagen såsom den, då lärarnes rätt till pension borde inträda.

Men skola folkskolans lärare tillerkännas rättighet att 5 år tidigare än nu är stadgadt tillträda såväl hel som afkortad pension, så erfordras en högst betydlig tillökning i de uppoffringar för folkskolelärarnes pensionering, hvilka nu åligga staten och kommunerna. Det var ock denna sida af saken 1864 års komité framhöll såsom ett hufvudsakligt skäl för sitt förslag till nu gällande åldersbestämmelser för rätt till pension, emedan komitén »af intresse för pensionsfrågans framgång icke ville sträcka anspråken i något afseende längre, än saken oundgängligen kräfde». Äfven komiterade befara att den finansiela sidan af förevarande fråga, om också numera icke af samma betydelse som för 10 år tillbaka, fortfarande är egnad att framkalla betänkligheter mot det förslag till pensionsålderns nedsättning, hvilket komiterade här framställt; dock förmena komiterade att, om man mot den tillökning i utgifter, som blir en följd af lärarnes tidigare pensionering, väger den skada, som tillskyndas undervisningen ifall nu gällande åldersbestämmelser för rätt till pension bibehållas, den pekuniära uppoffringen, huru ansenlig den än må synas, dock skall befinnas vara af underordnad betydelse i jemförelse med de vigtiga intressen, hvilkas tillgodoseende här är ifråga. Ty att uppoffra ett så vigtigt intresse som folkundervisningens för sparsamhetens kan svårligen anses annorlunda än såsom ett åsidosättande af hufvudsaken för en bisak.

Hvad för öfrigt angår den tillökning i utgifter för folkskolelärarnes pensionering, som nedan föreslås, få komiterade redan här uttryckligen erinra derom, att hela denna tillökning ingalunda betingas blott af den föreslagna nedsättningen i pensionsåldern; ty äfven om en sådan nedsätt-

ning icke ifrågasattes, erfordras dock en icke obetydlig förhöjning i pensionsinrättningens inkomster, för att densamma skall kunna fullgöra sin nuvarande pensioneringsskyldighet. Härom vilja komiterade emellertid närmare utlåta sig längre fram, i sammanhang med framställningen af beräkningarne rörande pensioneringskostnaden, hvarvid äfven förslag till nödiga ändringar af §§ 5 och 7 i pensionsreglementet rörande statens och kommunernas bidrag till pensionsinrättningen skola framläggas och motiveras.

En annan fråga, som äfven synts komiterade af stor vigt och åt hvilken de derföre ansett sig böra egna synnerlig uppmärksamhet, är den *efter hvilket minsta lönebelopp skoldistrikt skall vara förbundet att för ordinarie folkskoleläraretjenst ega delaktighet i pensionsinrättningen.* I detta afseende är nu stadgadt i § 2 af pensionsreglementet, sådan denna § lyder i Eders Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse den 23 Januari 1874, att hvarje skoldistrikt, som har en eller flera egentliga folkskolor, skall vara förbundet att för hvar och en af der befintliga ordinarie folkskoleläraretjenster i pensionsinrättningen ingå efter den för dylika tjenster i allmänhet bestämda minimilön; och då denna numera utgör 500 kronor, oberäknadt värdet af husrum, vedbrand och kofoder, är skoldistrikt alltså icke skyldigt att i inrättningen ingå efter högre belopp. Men nu finnes, på samma gång genom lag bestämdt att hvarje folkskolelärare och lärarinna skall vara berättigad att efter 5 års ordinarie tjenstgöring åtnjuta i lön 600 kronor utom omförmälda särskilda förmåner. Genom denna bestämmelse kommer sålunda hvarje lärare, som hädanefter tillsättes, att under blott $^1/_6$ af den tjenstetid, som erfordras för rätt till hel pension, åtnjuta den mindre lön, hvaretter skoldistriktet är förbundet att för hans pensionering ingå i inrättningen, men deremot under $^5/_6$ af samma tid ett högre lönebelopp. Han bör derföre i komiterades tanke ega grundade anspråk på att få sin pension bestämd i förhållande till den lön, han under större delen af tjenstetiden och närmast före afskedet åtnjutit, och icke efter den mindre lön, han blott några år under sin första tjenstgöring fått uppbära. Men om skoldistriktet icke ingår i pensionsinrättningen efter högre belopp än den mindre lönen, så är läraren oberättigad att vid afskedet erhålla högre pension, än som motsvarar denna lön. Åt skoldistriktets godtycke är sålunda öfverlemnadt att bestämma skollärarens pensionsrätt icke blott öfver utan äfven under den minsta lagliga lön, han vid afskedet åtnjuter. Utrymme för ett sådant godtycke anse emellertid komiterade desto mindre böra medgifvas, som derigenom ej blott lärarens utan äfven undervisningens berättigade ansrpråk i hög grad förnärmas.

Att lärarens rätt trädes för nära, i fall hans pension bestämmes efter ett mindre lönebelopp än det, hvartill han under 25 år närmast före afskedet varit lagligen berättigad, lärer icke kunna bestridas, helst den grundsatsen i andra fall iakttages, att pensionen beräknas efter den lön, som vid afskedet frånträdes. Utom dess måste det i allmänhet anses stridande mot rättvisa och billighet att innehafvare af enahande tjenster, hvilka ålägga enahanda ansträngning och samma ansvar, skola vid afskedet, blott på grund af andras godtycke, kunna behandlas olika, så att den ene undfår pension i förhållande till den lön, han frånträder, men den andre i förhållande till en annan, mindre lön.

Begagnandet af den rättighet, skoldistrikt nu eger att inskränka lärarens pensionsrätt, förnärmar äfven i hög grad undervisningens intresse; ty då den pension, som svarar mot den mindre lönen, icke kan anses utgöra ens hälften af den lön, läraren i många år före afskedet åtnjutit, om deri inberäknas värdet af de särskilda förmåner, som icke inbegripas i den kontant bestämda lönen, så är det mer än samolikt att den lärare, som måste åtnöjas med en sådan lägre pension, skall i det längsta söka hålla sig qvar vid tjensten, särdeles om han har familj att försörja. Sannolikt är äfven att i dylika fall vederbörande skolråd och församling, mera behjertande lärarens behof än undervisningens fördel, skola låta honom stadna qvar vid tjensten, äfven sedan han saknar förmåga att nöjaktigt sköta densamma. På sådant sätt kommer emellertid folkskolan i många fall att gå miste om den fördel, som man velat bereda henne genom förslaget att nedsätta den lefnadsålder, som nu fordras för pensions erhållande.

På grund af dessa skäl hafva komiterade derföre funnit nödigt att föreslå dels en sådan förändring af § 2 i reglementet, *att hvarje skoldistrikt skall vara förbundet att ingå i pensionsinrättningen efter det högsta lönebelopp, som lärare på grund af tjenstealder enligt gällande författning är berättigad att åtnjuta,* och dels en förändrad lydelse af § 28, i syfte att tillförsäkra lärare pension i förhållande till den lön, han på grund af gällande författning vid afskedet innehar.

En anmärkning, som möjligen kan göras mot ifrågavarande förändring af § 2, är den, att skoldistrikt, äfven under den tid lärare åtnjuter lön i den lägre lönegraden, blefve skyldigt att erlägga afgifter till inrättningen efter lönen i den högre; men då dels skilnaden mellan afgifternas belopp för ena och andra lönegraden är ganska obetydlig och dels de tillfällen, då lärare eger åtnjuta endast den mindre lönen, inom hvarje distrikt jemförelsevis sällan böra inträffa, synes denna anmärkning icke

förtjena afseende. Dessutom få komiterade erinra derom, att pensionsinrättningen genom den föreslagna ändringen i § 28 alltid blir skyldig att betala pension efter den högre lönen, och vid sådant förhållande bör det icke anses obilligt att inrättningen jemväl får uppbära afgifter efter samma lön.

Utöfver nu framställda förslag till ändringar i gällande reglemente för folkskolelärarnes pensionsinrättning, hvilka ändringar beröra §§ 2, 5, 7, 14, 15, 16 och 28, hafva komiterade äfven funnit skäl att i §§ 1, 2, 3, 4, 13, 30 och 31 föreslå dels ändringar och dels tillägg, hvilka dock äro af jemförelsevis mindre vigt och af hvilka några tillkommit i förvaltningens intresse, på begäran af pensionsinrättningens direktion, hvars yttrande rörande möjligen behöfliga ändringar i reglementet blifvit af komiterade inhemtadt; och tillåta sig komiterade, med hänvisning till hosföljande förslag till förnyadt reglemente för folkskolelärarnes pensionsinrättning, i hvilket förslag ofvan omförmälda ändringar och tillägg äro till sin lydelse angifna, härnedan under hvarje § i underdånighet redogöra för de grunder, hvarpå desamma hvila.

§ 1.

Den förändring, som här blifvit föreslagen, nemligen utbyte af ordet »minimilön» mot »lön», har sin grund deri, att alla ordinarie innehafvare af folkskoleläraretjenster, som räkna öfver 5 ordinarie tjenstår, numera enligt gällande författning äro berättigade till högre lön än minimilönen, hvarföre vid definitionen på ordinarie läraretjenst icke längre kan begagnas det nu förekommande uttrycket, att innehafvaren skall ega i lag grundad rätt till åtnjutande af den genom gällande författning bestämda minimilön.

§ 2.

För den vigtiga förändring, som i denna § blifvit föreslagen rörande skoldistrikts obligatoriska förbindelse till delaktighet i pensionsinrättningen, äro grunderna förut angifna. Den i sista punkten vidtagna förändringen afser blott en omskrifning af ordet »minimilönen», som efter den i föregående punkt föreslagna ändringen icke längre kan begagnas.

§ 3.

Förändringen i denna § är föranledd af samma skäl, som nyss anförts för förändringen i sista punkten af § 2.

§ 4.

Det här föreslagna tillägget har, i förvaltningens intresse och på begäran af direktionen för folkskolelärarnes pensionsinrättning, desto heldre blifvit upptaget från motsvarande §, sådan denna lydde i reglementet för nämnda inrättning af den 30 November 1866, som komiterade icke kunnat inse hvarföre den bestämmelse, detta tillägg rörer, numera skulle vara mindre lämplig än förut.

§§ 5 och 7.

Utöfver hvad förut anförts rörande nedsättning af pensionsåldern, komma skälen till de i dessa §§ föreslagna ändringar att närmare angifvas i sammanhang med framställningen af beräkningarne angående pensioneringskostnaden.

§ 13.

Enär onekligen större enkelhet vid bokföringen inom pensionsinrättningen vinnes derigenom, att pensionsbeloppen sluta på helt tal af kronor, och då ett stadgande af samma innehåll med det här föreslagna tillägget nyligen upptagits i reglementet för statens jernvägstrafiks enke- och pupillkassa, hafva komiterade, på framställning af direktionen för folkskolelärarnes pensionsinrättning, funnit skäl att föreslå nämnda tillägg.

§§ 14, 15 och 16.

Med afseende å de förändringar, som i dessa §§ föreslagits, få komiterade hänvisa till de grunder, som förut angifvits för nedsättning af den lefnadsålder, som nu fordras för rätt till pension.

§ 28.

Alldenstund den lön, hvartill ordinarie lärare enligt gällande författning är berättigad, numera icke är lika för alla, sedan tvenne lönegrader för folkskolans lärare blifvit bestämda och i följd deraf alla de

folkskolelärare och lärarinnor, hvilka 5 år varit i folkskolans tjenst anställda såsom ordinarie med den lägre lönen, med nästa år ega laglig rätt att tillträda lön i den högre lönegraden, kan möjligen tvekan uppstå efter hvilken lön pensionen skall beräknas för dem, hvilka under de närmaste fem åren söka afsked med pension från inrättningen. För att aflägsna all ovisshet i detta afseende och oförtydbart angifva lärarnes rätt till pension efter den lagligen bestämda lön, de vid afskedet uppbära, hafva komiterade funnit nödigt att föreslå stadgandet i första punkten af denna §, hvilket dessutom står i närmaste sammanhang med den i § 2 föreslagna förändringen angående skoldistrikts delaktighet i inrättningen.

§ 30.

På den grund att pensionen, enligt § 25, skall utgå från och med månaden näst efter den, hvarunder lönen frånträdes, och tiden, hvarifrån pensionstagare eger att uppbära pension, bör i pensionsbrefvet vara angifven till efterrättelse för den, som utbetalar densamma, har tillägget i denna § funnits nödigt.

§ 31.

Enär ingenting mera synes vinnas derigenom, att dödandet af ett förkommet pensionsbref kungöres tre gånger, än om det kungöres en gång i den allmänna tidningen, helst det förra stadgandet icke åtföljes af bestämmelse om vissa mellanskof mellan hvarje gång kungörandet bör ske, hafva komiterade, för att bespara pensionstagaren en onödig kostnad, på hemställan af direktionen för pensionsinrättningen, funnit skäl förelå ändringen i denna §.

Efter att sålunda i ett sammanhang hafva angifvit grunderna till de förändringar i reglementet för folkskolelärarnes pensionsinrättning, hvilka komiterade funnit sig föranlåtna att föreslå, öfvergå komiterade nu till den finansiela delen af sin uppgift, hvarvid de med afseende å härledningen af de resultat, till hvilka de kommit, i underdånighet få hänvisa till de beräkningar och tabeller, som finnas detta underdåniga betänkande bifogade.

Med afseende å den finansiela utredningen hafva komiterade, i enlighet med Eders Kongl. Maj:ts nådiga befallning, först sökt beräkna den ökade kostnad, som förslaget om lärarnes tidigare pensionering skulle ådraga

pensionsinrättningen. I sammanhang härmed har emellertid funnits nödigt att äfven undersöka inrättningens finansiela ställning, oberoende af bemälda förslag, blott med hänseende till hennes nuvarande pensioneringsskyldighet, dels på det komiterade måtte kunna noggrant bestämma storleken af ifrågavarande kostnad och dels hufvudsakligen för att öfvertyga sig, huruvida inrättningen, äfven om nu gällande åldersbestämmelser för rätt till pension bibehållas oförändrade, kan anses i stånd att fullgöra sina förbindelser, hvilket komiterade egt flera anledningar att betvifla.

Vid denna undersökning har det ock befunnits att pensionsinrättningen för att kunna fullgöra den pensioneringsskyldighet, som enligt nu gällande reglemente åligger henne, verkligen är i behof af en ganska betydlig tillökning i sina inkomster, hvilket behof föranledes af flere omständigheter, för hvilka komiterade först torde få redogöra.

Sålunda får med afseende härå erinras derom, att lärarnes löner under senare åren blifvit förhöjda, hvilket haft till gifven följd att inrättningens pensioneringsskyldighet blifvit drygare. Först har minimilönen, efter hvilken hvarje skoldistrikt är förbundet att bereda läraren pensionsrätt, blifvit förhöjd från 400 till 500 kronor och pensionens belopp i följd häraf blifvit 25 % högre än förut; och med detsamma hvarje pensionsberättigad lärare hädanefter eger rätt att vid afskedet åtnjuta en minimilön af 600 kronor, hvilken lön är 50 % högre än den, hvarefter pensionen vid reglementets uppgörande beräknades, så är antagligt att pensionen efterhand kommer att förhöjas ända till 50 %. Redan hafva nemligen många församlingar skyndat att bereda sina lärare rätt till en sålunda förhöjd pension, och efter all sannolikhet skall flertalet af de öfriga inom få år göra detsamma, äfven ifall den förändring, som komiterade i § 2 af reglementet föreslagit, om obligatorisk skyldighet för skoldistrikten att bereda sina lärare rätt till pension efter den lön, de vid afskedet enligt gällande författning ega att åtnjuta, icke blifver vidtagen. Komiterade hafva derföre, oberoende af detta sitt förslag, egt giltigt skäl att beräkna minimibeloppet af hel pension hädanefter till 450 kronor eller 50 % högre, än hvartill detsamma af 1864 års komité beräknades. Den betydliga tillökning i utgifter, inrättningen härigenom får vidkännas, motsvaras visserligen till en del af skoldistriktens i samma proportion förökade pensionsafgifter; men enär dessa ensamt på långt när icke förslå för pensioneringens bestridande, erfordras derjemte, för att pensionsinrättningen för framtiden skall kunna fullgöra sina förbindelser, att statens bidrag förhöjes.

Vidare är att märka att enligt de beräkningar öfver pensioneringskostnaden, hvilka af 1864 års komité uppgjordes, det då beräknade och

sedermera beviljade statsbidraget af 30,000 kronor ansågs behöfligt för ett antal af blott 3,000 läraretjenster med pensionsrätt efter den då gällande minimilönen. Detta antal har emellertid redan vid innevarande års början stigit till nära 3,500 tjenster med samma pensionsrätt eller till 3,340 tjenster med den förhöjda pensionsrätt, som ofvan beräknats. Och då komiterade på giltiga grunder antagit att de ordinarie läraretjensternas antal fortfarande skall tillväxa — komiterade hafva emellertid beräknat denna tillväxt till blott 20 tjenster årligen under 28 år, efter hvilken tids förlopp hela antalet skulle utgöra 4,000 —, så följer att en förhöjning af statsbidraget äfven af denna anledning påkallas, i fall inrättningens finansiela ställning icke skall, till följd af den redan inträffade och successivt fortgående tillökningen af pensionsberättigade lärare, efterhand undergräfvas.

Hvad som dock framför allt annat utöfvar en ofördelaktig inverkan på pensionsinrättningens affärsställning, är den omständigheten, att pensionärernas antal inom kort kommer att betydligt öfverstiga det, som af 1864 års komité antogs och hvarefter inrättningens pensioneringskostnad beräknades. Bemälda komité, som beräknat pensionärernas antal i det närmaste likformigt tilltagande år efter år, synes nemligen icke hafva gifvit akt på det förhållande, att de flesta dåvarande lärare borde redan under innevarande årtionde vara pensionsmässiga, åtminstone på grund af sin tjenstetid. Med tillhjelp af inom pensionsinrättningen befintliga uppgifter rörande lärarnes tjenste- och lefnadsålder hafva komiterade deremot kommit i tillfälle att vida noggrannare beräkna pensionärernas tillväxt och dervid funnit denna under den närmaste framtiden betydligt större, än förut beräknats, hvilket förhållande är desto ofördelaktigare för inrättningen, som densamma vid den tiden, då dess pensioneringskostnad sålunda kommer att betydligt förökas, ännu icke samlat nog stora tillgångar för att med tillhjelp af räntemedlen kunna fylla de hastigt växande behofven.

För att åskådliggöra den betydliga tillökning i utgifter, som inrättningen till följd af dessa förhållanden får vidkännas, tillåta sig komiterade till jemförelse meddela efterföljande tablå öfver pensioneringskostnaden för de närmaste 10 åren från och med 1876, sådan den för samma tid beräknats å ena sidan af 1864 års komité och å andra sidan af undertecknade.

År	1864 års komités beräkningar af		Undertecknades beräkningar af	
	Pensionärernes antal.	Pensioneringskostnaden.	Pensionärernes antal.	Pensioneringskostnaden.
1876	255	76 500	293	131 850
1877	270	81 000	324	145 800
1878	285	85 500	356	160 200
1879	297	89 100	394	177 300
1880	309	92 700	430	193 500
1881	321	96 300	467	210 150
1882	330	99 000	503	226 350
1883	342	102 600	571	256 950
1884	348	104 400	582	261 900
1885	357	107 100	621	279 450

Då man häraf ser huru betydligt inrättningens utgifter komma att öfverstiga dem, som förut beräknats, och i förhållande till hvilka dess inkomster blifvit bestämda, inses lätt att inrättningen, så framt hon icke i en föga aflägsen framtid skall blifva urståndsatt att fullgöra sina förbindelser, är i behof af betydligt ökade tillgångar.

Med afseende å vidden af detta behof hafva komiterade — under förut angifna förutsättningar, att minimibeloppet af hel pension hädanefter beräknas till 450 kronor och att antalet ordinarie läraretjenster småningom ökas till dess det blifver 4,000 — beräknat att inrättningen vid 1876 års början, för att kunna fullgöra sin pensioneringsskyldighet mot både dåvarande och sedermera blifvande penionstagare kräfver en kontant tillgång för en gång af ..... 6 258 354 kr.
eller, efter en räntefot af 5 % en årlig inkomst af ..... **312 918** »

De tillgångar, inrättningen vid samma tidpunkt eger, utgöras deremot af:

a) det till dåvarande värdet reducerade totalbeloppet af skoldistriktens pensionsafgifter efter 4 % af lärarelönen, beräknad till 600 kr. ..... 1 852 752 kr.
b) dåvarande värdet af skoldistriktens extra pensionsafgifter enligt § 8 i reglementet ..... 109 100 »
c) det kapital, som motsvarar årliga statsanslaget af 30,000 kr. ..... 600 000 »

d) pensionsinrättningens samlade kapital, hvilket, efter afdrag af den för förvaltningen afsedda summan af 200,000 kr., antagits vid 1876 års början utgöra ..... 750 000 kr. 3 311 852 kr.,
hvilken summa, efter samma räntefot, motsvarar en årlig inkomst af ..... **165 593** »

Skilnaden mellan 312 918 kr. och 165 593 kr. eller 147 325 kr. utgör alltså det årliga tillskott, inrättningen, enligt komiterades beräkningar, utöfver sina nuvarande tillgångar behöfver för att kunna fullgöra den pensioneringsskyldighet, som enligt nu gällande reglemente åligger henne, derest skoldistrikten allmänt blifva delaktiga i inrättningen efter den lön, läraren enligt gällande författning eger att vid afskedet åtnjuta.

Hvad dernäst angår den ökade kostnad, som vållas af pensionsålderns nedsättning enligt komiterades förslag, hafva komiterade, under samma förutsättningar som förut, beräknat att hela det kapital, inrättningen vid 1876 års början behöfver för att dels fullgöra sina förbindelser till då varande pensionstagare och dels derefter lemna lärare hel pension vid 55 och afkortad pension vid minst 50 lefnadsår, utgör ..... 10 326 399 kr.
eller, efter 5 % räntefot, en årlig inkomst af ..... 516 320 »

De tillgångar, inrättningen då verkligen eger, utgöras deremot af samma summa, som ofvan finnes utförd, eller 3 311 852 kr.
hvartill dock med anledning af den tidigare pensioneringen kommer en tillökning uti de extra pensionsafgifterna af ..... 118 600 » 3 430 452 kr.,
motsvarande en årlig inkomst af ..... **171 523** »

Bristen, som måste fyllas, för att den årliga inkomsten må blifva tillräcklig, utgör alltså skilnaden mellan 516 320 kr. och 171 523 kr. eller ..... **344 797** kr.

Som emellertid i sistnämnda summa finnes inräknad den brist i inrättningens inkomster, hvilken under nuvarande förhållanden förefinnes och hvilken, såsom ofvan visats, utgör 147 325 kr., så uppgår, då denna brist frånräknas, hela den årliga tillökningen i kostnaden för lärarnes tidigare pensionering enligt komiterades förslag till 344 797 — 147 325 eller till **197 472** kr., eller i rundt tal 200 000 kr.

I sammanhang med dessa kostnadsberäkningar hafva komiterade äfven tagit i öfvervägande huru de betydliga tillskott, som sålunda visats erforderliga, lämpligast böra beredas pensionsinrättningen; och hafva komiterade i afseende härå funnit riktigast att såväl staten som kommunerna

för ändamålet lemna ökade bidrag. Med afseende åter på frågan huru utgifterna för den ökade pensioneringskostnaden mellan dem bör fördelas, torde det möjligen synas enklast att förhöja bådas bidrag så, att samma proportion, som nu finnes mellan dessa bidrag, fortfarande komme att ega rum. Men som alltför känbara uppoffringar härigenom skulle kommunerna ådragas, och detta sannolikt skulle utgöra ett hinder för pensioneringens ordnande i öfverensstämmelse med folkskolans intresse, hafva komiterade hvarken funnit rådligt eller ens billigt att föreslå en sådan grund för de ökade utgifternas fördelning. På grund häraf hafva komiterade, med nämnda intresse närmast för ögonen och i den öfvertygelse, att detsamma bäst betjenas genom att fordringarne på ökade bidrag från kommunerna nedsättas så mycket som möjligt, icke ansett sig böra ifrågasätta en större förhöjning af pensionsafgiften än från nu stadgade 4 till 5 % af den lön, efter hvilken skolområdet eller skoldistriktet eger delaktighet i pensionsinrättningen; och hafva komiterade antagit att denna ringa förhöjning, såsom både billig och föga känbar att utgöra, skall blifva beviljad, hvarföre de äfven i sina förslagskalkuler rörande inrättningens framtida inkomster öfverallt beräknat pensionsafgiften till 5 % af lärarelönen eller till 30 kronor.

Den ökade årliga inkomst, inrättningen härigenom vinner, utgör en summa af 23 159 kr., hvadan återstoden, som uppkommer då denna summa drages ifrån ofvanstående 344 797, utgör 321 638 kr.

Med en förökad årlig utgift i runda tal från kommunernas sida af 23 000 och från staten af 322 000 kr. kan sålunda det vigtiga intresse, som påkallar lärarnes pensionering vid tidigare ålder, än nu eger rum, blifva tillgodosedt och på samma gång pensionsinrättningens finansiela ställning bringas i fullgodt skick.

Sedan komiterade nu redogjort ej mindre för de förslag till ändringar i folkskolelärarnes pensionsinrättnings reglemente, hvilka komiterade ansett nödiga, än äfven för de resultat i finansielt hänseende, som ur beräkningarne öfver pensioneringskostnaden framgått, torde det tillåtas komiterade att i underdånighet få tillägga följande:

Ehuru komiterade äro öfvertygade derom, att det stora gagn, som tillskyndas folkskolan derigenom, att dess lärare tidigare, än nu är fallet, få afgå från tjensten med pension, öfverväger tungan af den ökade kostnad, som deraf föranledes, och ehuru komiterade derjemte väl känna det varma intresse, hvarmed såväl Eders Kongl. Maj:t som Riksdagen omfatta allt, som kan lända till folkundervisningens fördel, hafva komiterade dock icke kunnat undgå att tänka sig den möjligheten, att förslaget om pen-

sionsålderns nedsättning kan, på grund af de betydliga uppoffringar, som för ändamålet erfordras, komma att förfalla.

För den händelse så skulle ske, hvarigenom de föreslagna ändringarne af §§ 14, 15 och 16 i pensionsreglementet förfalla, synes dock detta icke böra utgöra hinder för vidtagandet af öfriga nu föreslagna ändringar i oftanämnda reglemente.

Såsom företrädesvis vigtiga bland dessa, få komiterade särskildt framhålla den föreslagna ändringen af § 2, i syfte att tillförbinda skoldistrikt skyldighet att ingå i pensionsinrättningen efter den lön, lärare på grund af tjenstetid enligt gällande författning är berättigad att vid afskedet åtnjuta, äfvensom den i sammanhang dermed föreslagna ändringen uti § 28, att läraren, då han söker afsked med pension, må få efter samma lön sin pension beräknad. De skäl, som tala för dessa ändringar och hvilka förut anförts, äro nemligen af den vigt, att godkännandet af samma ändringar icke, utan att förnärma både lärarens och undervisningens intresse, synes kunna uteblifva. För den händelse att förslaget om lärarnes tidigare pensionering icke skulle vinna önskad framgång, ligger häri ett ytterligare vigtigt skäl att bereda lärarne den rättighet till pension, som de föreslagna ändringarne åsyfta. Ty om minimibeloppet af hel pension blifver 450 kr., kan läraren vid 55 år i afkortad pension erhålla ett belopp, som nära nog uppgår till detsamma, som hel pension förut utgjort, hvarigenom försvagade lärares tidigare afgång från tjensten betydligt underlättas. Komiterade få derföre i underdånighet fästa Eders Kongl. Maj:ts synnerliga uppmärksamhet på de ifrågavarande förändringarne af §§ 2 och 28.

Hvad slutligen angår den brist i pensionsinrättningens årliga inkomster, hvilken komiterade visat hafva, till följd af lönens förhöjning och delaktiga tjensters såväl som pensionärernas ökade antal, uppkommit till belopp af 147 325 kronor, kunna komiterade icke förmoda annat, än att erforderliga medel för fyllandet af denna brist skola, oberoende af andra ändringar i reglementet, än de som i sammanhang dermed blifvit nödvändiga uti §§ 5 och 7, beredas pensionsinrättningen, hvars bestånd eljest inom en snar framtid skall äfventyras. Och tillåta sig komiterade, under förutsättning att fråga blott blir om anvisande af medel för detta ändamål, i underdånighet föreslå att, på sätt komiterade ofvan angifvit, pensionsafgiften, som skolområde och skoldistrikt äro skyldiga att erlägga, höjes från 4 till 5 % af den lön, efter hvilken delaktighet i inrättningen eges, hvarigenom en årlig tillgång i rundt tal af 23 000 kr. beredes inrättningen; samt att återstoden, eller i rundt tal **125 000** kr., måtte utgå

af statsmedel, hvarigenom sålunda hela det årliga statsbidraget till pensionsinrättningen, då nu utgående 30 000 kr. dertill lägges, hädanefter skulle komma att utgöra **155 000** kronor.

Komiterade framhärda med djupaste vördnad, trohet och nit,

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste
tjenare och undersåter
N. J. BERLIN.

A. RUNDBÄCK. F. W. HULTMAN. CARL EKMAN.

Hugo Rehbinder.

Stockholm den 30 November 1874.

Förslag

till Kongl. Maj:ts förnyade nådiga Reglemente för Folkskolelärarnes pensionsinrättning den 187

Kongl. Maj:ts

nådiga Förordning och Reglemente angående folkskolelärares pensionering den 30 November 1866.

Art. I.

Om delaktighet i folkskolelärarnes pensionsinrättning.

§ 1.

Förbindelse till delaktighet i denna inrättning med skyldighet att, för beredandet af pensionsrätt åt ordinarie lärare vid folkskola, erlägga här nedan stadgade pensionsafgifter, åligge, för hvar och en af dess läraretjenster vid högre folkskola, hvarje skolområde i riket, der sådan skola underhålles, så ock hvarje skoldistrikt för dess ordinarie läraretjenster vid egentlig folkskola; och skall med ordinarie läraretjenst förstås hvarje folkskolelärarebefattning, hvars innehafvare har i lag grundad rätt till åtnjutande utaf den genom gällande författning bestämda *minimilön*.

lön

§ 2.

(Kongl. Kungörelsen den 23 Januari 1874.)

Skolområde, som underhåller högre folkskola, är förbundet till del-

aktighet i pensionsinrättningen för den lön, lärare vid sådan skola verkligen åtnjuter, såvida denna lön icke

kronor öfverstiger 1,000 *riksdaler.* Öfver-

kronor skjuter lönen 1,000 *riksdaler,* ege skolområdet hvarken skyldighet eller rätt till delaktighet för öfverskottet. Likaledes vare hvarje skoldistrikt, som har en eller flera egentliga folkskolor, förbundet att för hvar och en af der befintliga ordinarie folkskollärartjenster i pensionsinrättningen

det högsta lönebelopp, hvaraf lärare, på grund af tjenstetid, enligt gällande författning eger att komma i åtnjutande, ingå efter *den för dylika tjenster i allmänhet bestämda minimilön,* likväl med öppen rätt för distriktet, att ifall det lemnar läraren större lön, för pensions höjande vinna delaktighet i inrättningen efter ett högre lönebelopp, hvilket dock icke må öfverstiga den lön, läraren verkligen åtnjuter, och i intet fall öfverskrida

kronor 1,000 *riksdaler.* Då ansökning göres om delaktighet i pensionsinrättningen

lönebelopp än det, hvarefter skoldistriktet är förbundet att deri ingå, efter högre *belopp än minimilönen,* åligger det skolrådet styrka, ej mindre att beslut om utverkande af sådan pensionsförhöjning blifvit i vederbörlig ordning fattadt, än äfven att läraren verkligen åtnjuter åtminstone den lön, för hvilken delaktighet i pensionsinrättningen sökes.

§ 3.

(Kongl. Kungörelsen den 23 Januari 1874).

Har rätt till delaktighet i pensionsinrättningen efter högre lönebelopp än *minimilönen* blifvit behörigen beviljad, må den sedermera icke kunna nedsättas.

det, hvarefter skoldistriktet är förbundet att deri ingå,

§ 4.

(Kongl. Kungörelsen den 23 Januari 1874).

I lönebelopp, för hvilket delaktighet i pensionsinrättningen medgifves, må ej inräknas de läraren, på grund af gällande författning, utöfver den fastställda lönen tillkommande fördelar af husrum, vedbrand och kofoder, ehvad de utgå in natura eller kontant ersättas, och ej heller den lönetillökning, som utgår till lärare för tjenstgöring utöfver åtta månader *af året.*

af året. Nämnda lönebelopp må upptagas endast i helt tiotal af kronor.

ART. II.

Om pensionsinrättningens tillgångar och inkomster.

§ 5.

Pensions-inrättningens tillgångar och inkomster utgöras af:

1:o. Det af rikets Ständer anvisade grundkapital af statsmedel;

2:o. De afgifter, som enligt §§ 7 och 8 skola till inrättningen af skolområden och skoldistrikt erläggas;

3:o. Det för ändamålet beviljade årliga *statsanslag 30,000 riksdaler;*

statsanslag.

4:o. Afkastningen af fondens utlåtande eller på annat sätt förräntade tillgångar.

§ 6.

De i föregående § omförmälda tillgångar och inkomster sammanfö-

ras utan åtskilnad i en enda fond, **pensionsfonden,** från hvilken folkskolelärarnes pensionering äfvensom andra utgifter för inrättningen bestridas.

Art. III.

Om pensionsafgifterna och sättet för deras utgörande.

§ 7.

Pensions-afgift, som skolområde och skoldistrikt äro skyldige att till pensionsinrättningen erlägga, skall utgå med *fyra* procent årligen af den lön, för hvilken området eller distriktet med afseende å vederbörande lärares pensionering vunnit delaktighet i inrättningen.

fem

§ 8.

Skulle pension blifva folkskolelärare tillagd, innan skolområdet eller skoldistriktet för den lön, efter hvilken delaktighet i pensionsinrättningen med afseende å hans tjenst innehafves, erlagt så många årsafgifter, som motsvara de ordinarie tjensteår, skolläraren, enligt stadgandena i §§ 15 eller 17, för erhållande af pension måste ega, vare skolområdet eller skoldistriktet förbundet att gälda beloppet af de bristande årens afgifter, dock efter afräkning af det belopp, som för en lägre lön under högst lika många år möjligen kan vara erlagdt, på det sätt, att årligen, ifrån

det pensionen börjar utgå, extra pensionsafgift till lika belopp med den i § 7 bestämda erläggas, intilldess pensionsinrättningen derigenom blifvit tillfullo godtgjord för bristen; kommande dock denna extra pensionsafgift, derest pensionstagaren under tiden dör eller förlorar sin pensionsrätt, att upphöra med den månad, då detta inträffat.

§ 9.

Varder folkskolelärareтjenst indragen, må för densamma erlagda, behörigen fastställda pensionsafgifter icke återbetalas, ej heller upplupna, men oguldna sådana efterskänkas.

§ 10.

(Kongl. Kungörelsen den 29 December 1871).

De i §§ 7 och 8 fastställda pensionsafgifter skola till Vår vederbörande Befallningshafvande erläggas och genom hans försorg för hela länet före Maj månads utgång till pensionsinrättningens Direktion öfversändas; dervid Vår Befallningshafvande, såvida afgifterna icke före nämnda tid blifvit erlagda, har att desamma förskottsvis anordna, emot godtgörelse för hvarje särskildt skolområde eller skoldistrikt af det understödsbelopp, som detsamma för året af statsanslaget till »Lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor» må tillkomma; och åligger Direktionen att, om skolområde eller skol-

distrikt, för hvars lärare pensionsafgift sålunda blifvit af Vår Befallningshafvande till Direktionen inlevererad, sedermera skulle finnas icke vara till understöd af nämnda statsanslag berättigadt, det inlevererade beloppet, uppå reqvisition, genast till Vår Befallningshafvande återbetala och samma pensionsafgift direkte från vederbörande skolstyrelse infordra.

Till efterrättelse vid pensionsafgifternas beräkning, skall Direktionen årligen, före Mars månads utgång, meddela Vår Befallningshafvande förteckning öfver samtliga skolområden och skoldistrikt i länet, med uppgift för hvart och ett på de afgifter, som det skall till pensionsinrättningen för året erlägga.

§ 11.

De i denna artikel omförmälda pensionsafgifter vare exekutiva.

Art. IV.

Om pensionsrätten.

§ 12.

Pensionsrätt i folkskolelärarnes pensionsinrättning tillkommer, under de vilkor i öfrigt, som detta reglemente bestämmer, hvarje behörigen examinerad och antagen lärare vid högre folkskola, äfvensom hvarje examinerad och enligt gällande föreskrifter vederbörligen antagen ordinarie folkskolelärare.

Innehar qvinna lärarebefattning, för hvilken enligt § 1 pensionsafgift bör utgå, vare hon, lika med man, till pension berättigad.

§ 13.

Pension är antingen **hel** eller **afkortad.**

Hel pension bestämmes med hänseende till den tjensten åtföljande lön, för hvilken vederbörande skolområde eller skoldistrikt vunnit delaktighet i pensionsinrättningen, och utgår med tre fjerdedelar eller 75 procent af denna lön.

Afkortad pension bestämmes i förhållande till **hel** pension och utgår med vissa procent deraf, på sätt i §§ 15 och 16 vidare *stadgas.*

Pension beräknas endast i helt tal af kronor. Skulle, vid uträkningen af pensionen, denna sluta på öre, förhöjes den till närmaste hela tal af kronor.

§ 14.

Rätt till **hel** pension tillkommer hvarje pensionsberättigad folkskolelärare, då han uppnått *femtiofem* års ålder och räknar *tretio* tjensteår.

§ 15.

Folkskolelärare, som ej upphunnit det i § 14 bestämda antalet lefnads- och tjensteår, men genom obotlig sjukdom blifvit urståndsatt att sin tjenst vidare sköta, eger att, der-

åttatiofem

est lefnads- och tjensteåren sammanräknade utgöra *nitio* erhålla **hel** pension. Brista ett eller flera år i detta antal, bestämmes pensionsbeloppet på det sätt, att för hvarje bristande år afkortas en procent af hela pensionen.

Rätt till **hel** eller **afkortad** pension enligt denna § tillkomme dock ingen, som icke räknar minst tio ordinarie tjensteår.

§ 16.

femtio

Utan sådan anledning, som i § 15 omförmäles, är den, som fyllt *femtiofem* lefnadsår och såsom folkskolelärare tjenstgjort minst tjugufem år, berättigad att, då han från tjensten afgår, bekomma **afkortad** pension med så stor del af den hela, som efterföljande tabell angifver:

Vid			Erhålles af hel pension:
Lefnadsår	Tjenstår	Eller sammanlagda lefnads- och tjensteår:	
50	25	75 76	0,63
51	26	77 78	0,69
52	27	79 80	0,76
53	28	81 82	0,83
54	29	83 84	0,91

Vid			Erhålles af hel pension:
Lefnadsår	Tjenstår	Eller sammanlagda lefnads- och tjensteår:	
55	25	80 81	0,62
56	26	82 83	0,68
57	27	84 85	0,75
58	28	86 87	0,82
59	29	88 89	0,90

Tjensteår, som öfverskjuta de i denna tabell utförda antal, berättiga

ej till högre pension, än som mot lefnadsåren svarar.

Understiga tjenstearen det antal, som i tabellen motsvarar lefnadsåldern, utgår pensionen med det belopp, som emot antalet af sammanlagda lefnads- och tjenstearen svarar.

§ 17.

Såsom tjensteår räknas icke blott den tid, under hvilken lärare såsom ordinarie bestridt folkskolelärarebeställning, utan äfven den tid utöfver fem år, som han, efter att hafva blifvit i behörig folkskolelärareexamen godkänd, varit såsom extra lärare vid folkskola anställd. Folkskolelärare, som af församling antagits före tillämpningen af 1842 års folkskolestadga, samt på grund af denna stadga vid sin befattning bibehållits efter det han vid behörigt seminarium blifvit examinerad och godkänd, vare ock medgifvet att såsom tjensteår räkna den tid utöfver fem år, som han före sådant förnyadt antagande varit såsom folkskolelärare anställd.

Af tjensteår, som folkskolelärare eger beräkna, skola för erhållande af pension, såvida ej obotlig sjukdom är orsaken till afskedstagandet, minst tjugu vara ordinarie tjensteår.

§ 18.

Från tjenstetid, hvarå rätt till pension grundas, må afdrag ej ske

för den tid, under hvilken tjenstledighet åtnjutits, såvida icke denna ledighet oafbrutet fortfarit under minst ett läsår. Icke heller må afdrag ske för den tid, hvarunder tjenstledighet, med behörig tillåtelse, begagnats för att vid läroanstalt inom riket eller genom resor i främmande länder utvidga den tjenstlediges insigter, eller för att, till följd af särskildt förordnande eller val, bestrida allmänt uppdrag eller offentlig befattning utom skolområdet eller skoldistriktet.

Den, som för tjenstefel eller brott varit från utöfvandet af sin tjenst skild, får ej såsom tjenstetid beräkna den tid, under hvilken han icke egt att tjensten utöfva.

§ 19.

Skulle den, som efter erhållet afsked kommit i åtnjutande af pension, åter såsom ordinarie lärare tillträda tjenst vid folkskola, skall, under den tid han sådan beställning innehar, pensionen, om den är större än lönen, minskas med ett deremot svarande belopp, eller, om densamma understiger eller jemnt motsvarar lönen, helt och hållet indragas. Qvarblifver han minst fem år i sådan tjenst, eger han, vid derefter erhållet afsked, undfå den större pension, hvartill denna tjenst kan honom berättiga. I annat fall må han, efter afskedstagandet åter tillträda den honom förut tillagda pension.

§ 20.

Den som, innan han är till pension berättigad, tager afsked eller varder, till följd af sjuklighet eller oförmögenhet att tjensten bestrida, från densamma skild, förlorar derigenom den pensionsrätt, han på grund af samma tjenst egt. Tillträder han ånyo folkskoleläraretjenst med delaktighet i pensionsinrättningen, beräknas hans förra tjenstetid honom till godo vid bestämmandet af pensionsbeloppet.

§ 21.

Folkskolelärare, som för tjenstefel eller brott blifvit genom lagakraftvunnet beslut dömd sin tjenst förlustig eller förklarad till sådan påföljd förfallen, förlore rättighet till pension. Lag samma vare, om pensionstagare dömes förlustig medborgerligt förtroende.

§ 22.

Folkskolelärare, som, utan derom gjord ansökan och för annan orsak än § 21 bestämmer, varder enligt § 11 i folkskolestadgan i vederbörlig ordning från tjensten skild, ege enahanda pensionsrätt, som honom tillkommit, i händelse han sjelf sökt att med pension från tjensten afgå.

§ 23.

Den, som under loppet af fem år sin pension ej uttagit, varder från

pensionsstaten afförd. Anmäler han sig sedermera ånyo, eger han att åter tillträda pensionen, dock ej för längre tid tillbaka än från och med det nästföregående året.

§ 24.

Pensionstagare, som bosätter sig å utrikes ort, utan att dertill ega Vårt nådiga tillstånd, förverkar derigenom pension för den tid han utrikes är.

Varder pensionstagare främmande makts undersåte, eller träder han, utan sådant tillstånd, i främmande stats tjenst, upphör hans rätt till pension.

§ 25.

Pension beräknas efter fulla månader och vidtager med början af månaden näst efter den, under hvilken lönen blifvit frånträdd.

Pension upphör att utgå med den månad, under hvilken pensionstagare aflidit eller pensionsrätt förlorats.

Art. V.

Om sättet huru pension sökes och tillägges.

§ 26.

Folkskolelärare, som önskar att med pension från sin tjenst afgå, skall derom göra anmälan hos den myndighet, som eger att afsked för

honom utfärda, och dervid bifoga, i original eller bestyrkta afskrifter, åldersbevis samt betyg öfver aflagd föreskrifven examen, äfvensom fullständig, med behöriga bilagor och paskrift af skolrådets ordförande styrkt tjenstförteckning, upptagande såväl hans tjenstetid i egenskap af ordinarie och extra ordinarie lärare vid högre folkskola eller egentlig folkskola, som äfven under hvilka tider han tilläfventyrs, på grund af tjenstledighet eller af annan anledning, skollärareljenst icke bestridt; åliggande det bemälda myndighet att, efter granskning af handlingarne, desamma tillika med eget utlåtande till pensionsinrättningens direktion öfversända med begäran om dess beslut i fråga om sökandens pensionsrätt, samt att, ifall sökanden förklaras till pension berättigad, och hinder för bifall till ansökningen i öfrigt ej möter, meddela honom afsked med pension och derom underrätta direktionen. Varder ansökningen om pension afslagen, skall hänvisning lemnas sökanden att, i händelse af missnöje med beslutet, deruti hos Oss söka ändring.

§ 27.

Den som, på grund af obotlig sjukdom, söker afsked med pension, skall vid ansökningen foga dels intyg af någon i statens tjenst anställd läkare om sjukdomens beskaffenhet och dess obotlighet, dels vederbörande skolråds och folkskoleinspek-

törs vitsord, att sökanden är till vidare tjenstgöring oförmögen.

§ 28.

(Kongl. Kungörelsen den 23 Januari 1874).

För folkskolelärare, som i lön åtnjuter det belopp, hvarefter skoldistriktet enligt § 2 är förbundet att i pensionsinrättningen ingå, lägges denna lön, då afsked sökes med pension, till grund för pensionsbeloppets bestämmande, utan afseende på den tidrymd, hvarunder han innehaft samma lön. Folkskolelärare åter, för hvars tjenst delaktighet i inrättningen vunnits efter högre lön, eger rätt till pension efter denna högre lön endast såvida han under minst fem år densamma uppburit.

Har folkskolelärare, för hvars tjenst delaktighet i inrättningen efter högre belopp än den i allmänhet bestämda minimilönen vunnits, under minst fem år uppburit den högre lönen, skall densamma, om han söker afsked med pension, läggas till grund för pensionsbeloppets bestämmande. Har han sådan lön under kortare tid uppburit, skall, då afsked sökes med stöd af stadgandena i §§ 14 och 16, pension honom tilläggas efter det lönebelopp, hvarpå hans pensionsrätt näst derförinnan grundade sig, men, om obotlig sjukdom är orsak till afskedssökandet efter medelbeloppet af de uppgifna löner, på grund af hvilka sökanden under de senast förflutna fem åren egt att pensionsrätt beräkna.

§ 29.

På pensionsinrättningens direktion ankomme att, vid fråga om pensions beviljande, från vederbörande infordra de upplysningar, som, utöfver hvad de till direktionen öfverlemnade handlingar innehålla, anses erforderliga för frågans fullständiga utredning och bedömande.

§ 30.

Har folkskolelärare i behörig ordning blifvit förklarad till pension be-

rättigad, utfärde direktionen pensionsbref, så snart *afskedet blifvit förevisadt.*

afskedet, jemte uppgift från skolrådet om tiden, då lönen fränträdes, blifvit förevisadt.

§ 31.

I händelse pensionsbref förkommer eller varder pensionstagare afhändt, bör denne, på egen bekostnad, låta i den allmänna tidning, i hvilken legala kungörelser skola införas, *tre gånger kungöra* dödandet af detsamma, och inför pensionsinrättningens direktion förete *dessa* tidningsnummer, hvarefter direktionen har att nytt pensionsbref utfärda.

kungöra

detta

Art. VI, VII och VIII.

(Komiterade hafva icke funnit nödigt föreslå någon förändring i dessa artiklar.)

(Se reglementet för folkskolelärarnes pensionsinrättning den 30 November 1866.)

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Direktionen för folkskolelärarnes pensionsinrättning får härmed afgifva sitt, genom nådig remiss den 31 nästlidne December infordrade, underdåniga utlåtande öfver det af särskilde komiterade på Eders Kongl.

Maj:ts befallning utarbetade betänkande och förslag angående bildande af en pensionsanstalt för folkskolelärares enkor och barn. Vid upprättandet af sitt underdåniga förslag till reglemente för folkskolelärarnes enke- och pupillkassa hafva komiterade följt hufvudsakligen samma grunder som 1864 års komiterade, men afvikit från de senares förslag i afseende på pensionernas belopp, afgifternas antal och storlek, samt sättet för deras inbetalning till kassan. Genom att förhöja pensionens belopp, men nedsätta afgiftens, har visserligen blifvit nödvändigt att taga i anspråk understöd af statsmedel i vida större utsträckning än 1864 års komiterade ens vågade förutsätta; men denna af riksdagen sjelf anvisade utväg synes vara det enda vilkor, hvarunder anstalten kan bringas till stånd utan att göra delaktigheten deri till en tyngande börda i stället för en fördel.

Pensionsafgiftens bestämmande till en enda i stället för flere, dels årliga dels för en gång utgående, äfvensom sättet för dess inbetalning enligt § 5, innebär en så högst väsendtlig förenkling i kassans administration, att direktionen den förutan svårligen vågat tillstyrka samma administrations öfverlemnande till direktionen för folkskolelärarnes pensionsinrättning. Om förslaget vinner eders Kongl. Maj:ts bifall kan detta nu utan tvifvel låta sig göra och är äfven ändamålsenligt; dock, enär de med enke- och pupillkassans förvaltning förenade göromål blifva ganska omfattande och icke gradvis stiga, utan redan första året medföra mycket arbete med liggares och räkenskapers inrättande samt erforderliga upplysningars infordrande, endast under förutsättning att det af komiterade begärda årliga anslag stort 3,000 kronor blir anvisadt till hjelp vid förvaltningskostnadernas bestridande. För öfrigt tillåter sig direktionen i detta afseende åberopa sitt till komiterade afgifna yttrande, hvaraf ett utdrag finnes i betänkandet intaget och hvars innehåll blifvit af komiterade till alla delar godkändt.

Mot det föreslagna reglementet, lika litet som mot dess särskilda §§, har direktionen intet att anmärka utom mot § 32, hvaruti säges att förvaltningskostnaderna skola »bestridas af folkskolelärarnes pensionsinrättning». Antingen måste detta uttryck så ändras, att äfven ofvannämnda anslag af 3,000 kronor deri innefattas, eller ock bör, om uttrycket förblir oförändradt, samma anslag beviljas icke åt enke- och pupillkassan, utan åt pensionsinrättningen.

Direktionen har icke ansett sig hvarken böra eller kunna ingå i någon granskning af de af komiterade meddelade beräkningars tillförlitlighet eller de använda beräkningsmetodernas rigtighet. En sådan granskning torde ock vara öfverflödig då beräkningarne äro utförda af i dylika

arbeten så skicklig och öfvad person, som en bland komiténs ledamöter. Beträffande de antaganden, som ligga till grund för beräkningarne, kan direktionen icke underlåta den anmärkningen att komiterade fått sig ett svårlösligt problem förelagdt, då de skolat uppgifva kostnaden icke allenast för pensioneringen af alla blifvande folkskollärares enkor och barn, utan äfven för deras bland nuvarande skollärare, hvilka kunna önska i kassan deltaga och hvilkas antal är alldeles obekant; och detta utan att för de senare stadga andra och personliga vilkor, än för de förra. Under sådana omständigheter hafva komiterade antagit att alla gifta och enklingar med barn bland de nuvarande lärarne, eller enligt statistiska beräkningar 74 procent, skola anmäla sig till deltagande i anstalten; och detta antagande torde äfven vara det enda tillgängliga. Härmed framgår såsom beräkningens resultat att med de antagna förutsättningarne och om lärarens egen pensionsålder förblir 60 år och hans lön, hvarefter pensionen beräknas, bestämmes till 600 kronor, statens bidrag skulle fordras till ett årligt belopp af 64,000 kronor. Emellertid hafva komiterade anhållit att, sedan vissa af dem infordrade uppgifter hunnit inkomma och blifvit bearbetade, få till Eders Kongl. Maj:t öfverlemna de deraf uppkommande modifikationer i kalkylerna, hvilka komiterade anse helt visst icke komma att hafva till följd någon förhöjning af det beräknade anslaget.

Då ofvannämnda infordrade uppgifter icke medföra någon upplysning om antalet af nuvarande, till deltagande i kassan hugade folkskolelärare, hvilket antal först kan utrönas då ett år förflutit sedan anstalten börjat sin verksamhet, hemställer direktionen i underdånighet att, om Eders Kongl. Maj:t godkänner reglementet och det begärda anslaget beviljas, Eders Kongl. Maj:t måtte uppdraga åt direktionen att under andra året efter anstaltens början låta med ledning af första årets anmälningar anställa en ny beräkning och dess resultat hos Eders Kongl. Maj:t anmäla. Ingår ett mindre antal, än det nu beräknade, är det mer än sannolikt att en minskning i den årliga utgiften derigenom uppkommer och att således en nedsättning i statsanslaget kan ega rum.

Under åberopande af hvad direktionen sålunda haft att anföra tillstyrker direktionen i underdånighet att det föreslagna reglementet måtte vinna Eders Kongl. Maj:ts godkännande samt att det beräknade anslaget till pensioneringens underhjelpande måtte hos riksdagen i nåder äskas; hvartill skulle komma ett årligt anslag af 3,000 kronor till folkskolelärarnes pensionsinrättning för bestridande af enke- och pupillkassans förvaltningskostnader.

Den remitterade handlingen medföljer och direktionen framhärdar med djupaste vördnad, trohet och nit,

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste
tjenare och undersåter
N. J. BERLIN.

C. F. SMERLING. J. H. DUMRATH.

Claes Westman.

Stockholm den 5 Januari 1875.

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Sedan särskilde af Eders Kongl. Maj:t under den 25 sistlidne September utsedde komiterade haft i uppdrag att dels utarbeta och till Eders Kongl. Maj:t afgifva förslag till reglemente för en pensionsanstalt för folk-

skolelärares enkor och barn, och dels i sammanhang dermed, efter granskning af reglementet för folkskolelärarnes pensionsinrättning, föreslå de ändringar deri, hvilka tilläfventyrs kunde finnas nödiga och dervid särskildt taga under öfvervägande frågan, huruvida pension borde beredas lärare vid folkskolor vid tidigare ålder än nu egde rum, samt beräkna det årliga bidrag af statsmedel till pensionsinrättningen, som skulle för berörda ändamål erfordras, hafva komiterade rörande den del af sitt uppdrag som icke rört den ifrågasatta enke- och pupillkassan, afgifvit betänkande af den 30 sistlidne November; deröfver Eders Kongl. Maj:t behagat genom nådig remiss anbefalla direktionen för folkskolelärarnes pensionsinrättning afgifva underdånigt utlåtande.

I anledning häraf får nu direktionen till en början underdånigst instämma uti hvad komiterade på anförda skäl föreslagit dels derom, att hvarje skoldistrikt bör hädanefter tillförbindas att ingå i pensionsinrättningen, — ej efter den i allmänhet bestämda minimilön (§ 2), för närvarande 500 kronor, — utan efter det högsta lönebelopp, hvilket lärare på grund af tjensteålder enligt gällande författning är berättigad åtnjuta; dels ock derom, att pension skall tillförsäkras läraren i förhållande till den lön, han på grund af gällande författning vid afskedet innehar, utan afseende derpå att han möjligen af denna lön varit i åtnjutande under kortare tid än 5 år (§ 28).

Beträffande vidare den ifrågasatta nedsättningen i pensionsåldern, hafva väl komiterade af angifna orsaker ansett önskligt att, utan rubbning i nu gällande bestämmelser i afseende på tjensteåldern, en sådan ändring af §§ 14, 15 och 16 kunde tillvägabringas, att folkskolelärare sattes i tillfälle erhålla hel pension vid en lefnadsålder af 55, i stället för 60 år, och afkortad pension vid uppnådda 50, i stället för 55 lefnadsår; äfvensom, i öfverensstämmelse härmed, att, vid fall af obotlig sjukdom, hel pension kunde folkskolelärare tillerkännas då lefnads- och tjensteåren utgjorde sammanlagdt 85, i stället för 90 år. För att sätta pensionsinrättningen i stånd att möta häraf föranledda utgifter skulle emellertid, enligt hvad komiterade genom vidlyftiga beräkningar, hvilkas rigtighet direktionen ej är i tillfälle att kontrollera, ådagalagt, erfordras en tillökning i pensionsinrättningens årsinkomst af icke mindre än 344,797 kronor eller i rundt tal 345,000 kronor, som komiterade tänkt sig kunna åstadkommas på det sätt, att dels skoldistriktens årsbidrag ökades från 4 till 5 procent af de löner, efter hvilka de för sina läraretjenster ega delaktighet i inrättningen, hvarigenom skulle beredas en tillökad inkomst af 23,000 kronor, dels att statens årsbidrag höjdes med 322,000 kronor eller från 30,000 till 352,000 kronor.

Ehuru visserligen med stöd af hvad de komiterade, som den 19 December 1864 afgifvit betänkande rörande folkskolelärares pensionering, anfört, direktionen vid föregående tillfällen, då fråga varit väckt om beviljande af en sådan tillbakaflyttning af pensionsåldern, som nu afsetts, funnit sig förhindrad härtill förorda nådigt bifall, vill direktionen ingalunda bestrida rigtigheten af hvad den nu senast tillsatta komiten påpekat derom, att ett åldersmått af 55 år för rätt till pension synes betingas af den förutsättning, att de fleste folkskolelärare inträda i folkskolans tjenst vid en ålder af omkring 25 år, och således stå i afpassadt förhållande till den för hel pension stadgade tjenstetid af 30 år, lika som 50 lefnadsår, under samma förutsättning, passa in med den för afkortad pensions erhållande föreskrifna tjenstetid af 25 år; — och inser dessutom direktionen väl att i ganska många fall det skulle vara i folkskolans intresse att härigenom mindre kraftfulla lärare blefve tidigare af yngre lärarekrafter ersatte. Med afseende likväl å de med en sådan genomgripande förändring betydligt ökade anspråk, som enligt hvad ofvan är nämndt måste ställas på statsverket, — anspråk som, jemlikt hvad komiterade sjelfve erkänt, väl äro egnade att framkalla betänkligheter mot det förslag till pensionsålderns tillbakaflyttning, hvilket af dem framställts, — finner sig direktionen nu icke böra påyrka bifall till hvad komiterade i afseende på en sådan tillbakaflyttning föreslagit. Statsverket måste nemligen i alla fall med betydligt högre bidrag än hittills understödja denna pensionsinrättning för att sätta den i tillfälle fullgöra sina nuvarande förbindelser med den utsträckning, direktionen här ofvan genom den föreslagna förändringen i reglementets 2 och 28 §§ förordat.

Redan uti det underdåniga utlåtande direktionen afgaf den 8 November 1873, i anledning af riksdagens framställning derom, att förhöjning i den vederbörande skoldistrikt tillkommande rätt till delaktighet i pensionsinrättningen för sina läraretjenster skulle under vissa vilkor kunna beviljas utan att lärareombyte egt rum, yttrade sig direktionen, med fästadt afseende jemväl å Eders Kongl. Maj:ts då nyss utfärdade nådiga kungörelse af den 2 September samma år angående förhöjning i aflöningen för folkskolelärare, att direktionen fann sig böra uttryckligen framhålla, hurusom de med berörda förändringar förbundna pensionsförhöjningar jemte den omständigheten, att antalet delegande läraretjenster vore större än 1864 års komiterade beräknat, utan att sådant föranledt motsvarande tillökning i statsanslaget, måste på pensionsinrättningens finansiela ställning utöfva ett menligt inflytande, som likväl, enär detsamma icke kunde ens aproximativt kalkyleras, och pensionsfondens ställning i öfrigt var fullt tillfredsställande, då icke ansågs böra framkalla anspråk på ökadt

statsbidrag, helst direktionen var »öfvertygad, att riksdagen icke skulle undandraga sig att, när tiden vore inne, ställa till inrättningens disposition det under en eller annan form förökade anslag, hvars behöflighet blifvit föranledd af riksdagens egna beslut».

Genom komiterades ofvanberörda utförliga beräkningar, som stödja sig på upplysningar, hvilka icke varit för 1864 års komité tillgängliga, är numera bekräftadt att pensionsinrättningen för att kunna fullgöra den pensionsskyldighet, som enligt gällande reglemente åligger henne, är i behof af betydlig tillökning i sina inkomster, och att med afseende på vidden af detta behof komiterade, — under förutsättning att minimibeloppet af hel pension hädanefter kommer att beräknas till 450 kronor, motsvarande $^3/_4$ af den lön 600 kronor, som ordinarie lärare enligt nådiga förordningen den 29 Maj 1874 efter 5 års oförvitlig tjenstgöring minst har att åtnjuta, — uppgifvit att från början af år 1876 erfordras en ökad årsinkomst af 147,325 kronor eller i rundt tal af 148,000 kronor, hvilken komiterade föreslagit måtte pensionsinrättningen beredas på så sätt, att pensionsafgiften, som skoldistrikt är skyldigt att erlägga, skulle höjas från 4 till 5 procent af den lön, efter hvilken delaktighet i inrättningen eges, hvarigenom skulle beredas en årlig tillgång, enligt hvad ofvan är nämndt, af 23,000 kronor; samt att återstoden 125,000 kronor skulle utgå af statsmedel och således hela det årliga statsbidraget till pensionsinrättningen höjas från 30,000 till 155,000 kronor.

Till hvad komiterade härvid föreslagit får direktionen underdånigst tillstyrka Eders Kongl. Maj:ts nådiga bifall.

Emot hvad komiterade i sammanhang härmed hemställt i afseende på förändrad lydelse af §§ 1, 2, 4, 5, 7, 13, 28, 30 och 31 i pensionsinrättningens reglemente har direktionen icke funnit anledning till anmärkning.

De remitterade handlingarne återställas i underdånighet och direktionen framhärdar med djupaste vördnad, trohet och nit

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste
tjenare och undersåter
N. J. BERLIN.

C. F. SMERLING. J. H. DUMRATH.

Claes Westman.

Stockholm den 5 Januari 1875.

DEC 31 1875

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 109952983